

& punire, & in proprijs suis bonis executionem facere absque inuocatione brachij sæcularis, nisi necessitas eos induxerit ad dictam inuocationem, quam opinionem tenet Dominicus, in, cap. cum Episcopus, de officio ordinarij, lib. numer. 9. vbi Philippus Francus, Annania, in rubrica de sacrilegijs, numer. & est, gloss. pro hac sententia, in, cap. contra idolorum, 26. quæstion. 5. Aufredus, in tractatu. de potestate ecclesiastica, contra laicos, in principio, vbi dicit ita sæpè obseruasse non absque murmuratione iudicum sæcularium. Idemque tenet in, dicta clementi. 1. de officio ordin. num. 5. quæst. princip. Abb. in, cap. grauamen, numer. 5. de pœnis, quæ fuit opinio, Innocentij, in, cap. olim, el. 3. de restitutione spoliatorum, dicens, quod Episcopus potest capere, & spiritualiter punire suos parrochianos, & temporaliter etiam mulctando, & bona eorum occupando; & cum generaliter loquatur de omnibus suis parrochianis, comprehendit tam clericos, quam laicos, & quod ita sentiat, Innocentius, in, dict. loco: tenet Forelius, in practica crimin. canon. in, 2. part. iud. versicul. aut inquisitio formata, numer. 25. vbi latè defendit hanc opinionem, & Marianus, in, cap. cum sit generale, de foro compet. Gundisaluus de Villalobos, in tractatu. de hæreticis, quæstion. 11. num. 17. vbi allegat pro hac sententia, clementina, 2. de hæreticis, vbi Pontifex dat facultatem inquisitoribus, tantum capiendi laicos in illo crimine, & mouendi arma contra ipsos; non autem Episcopis, in quo ostendit apertè, quod

22

23

24

25

Episcopi tanquam iudices ordinarij habent mero iure, ex se hanc facultatem. Quam opinionem tenet etiam Felinus, in, dict. cap. cum sit generale, numer. 20. & in, cap. significasti, de officio delegat. numer. 4. & pro hac opinione adducitur, Baldus, in, l. nam salutem, ff. de officio præfecti vigi, &

Andreas Siculus, in, dict. capit. significasti, numer. 3. versicul. mihi videtur, de officio delegat. vbi Imola, numer. 30. & sequitur, Zabarella, in, cap. literas, de restit. spoliatorum, & Ioannes Vanquellus, in, capit. cum Episcopus, de officio ordinarij, lib. 6. in finali conclusionem. Cagnolus, in, l. 1. num. 216. ff. si quis ius dicenti non obtemp. Quam opinionem dicit communem Iacob. Berreta, conf. 3. num. 13. vbi ait, quod Patres qui in Concilio Tridentino inter fuerunt, qui fuerunt multi doctissimi viri ex omnibus regionibus, hanc opinionem pro vera supposuerunt, quod Episcopi etiam contra laicos possent per distractionem personarum, & captionem pignorum, per ministros proprios, vel alienos procedere contra personas, & bona etiam laicorum, & quod vltimo loco, quasi in subsidium vterentur excommunicatione: & ex nostratibus, idem videtur sentire, Menchaca, de successio-num creat. lib. 3. §. 22. numer. 18. vbi dicit, quod tantus est numerus Doctorum pro vna opinione, quam pro alia, & quod licet hoc non sit in vsu receptum, tamen potest fieri de iure, nõ obstante quod in contrarium sit communis opinio, & hanc opinionem de stricto iure esse verissimam affirmat, Velluga, in Speculo Principum, rubr. 12. in, §. quædam, numer. 104. licet dicat quod in hoc sit consuetudo attendenda, quæ dat, & admittit iurisdictionem, vt in, cap. cum contingat, de foro competent. l. 1. C. de mancipationibus liberorum. Quam opinionem sequitur nouissimè, Hortensius Cauallcanus, in tractatu. de braccio Regio, 4. parte, numer. 259. vbi, numer. 171. tenet quod hæc auxilij imploratio est reciproca. Idem docet, Gaspar Cauallinus, in milleloquio, 2. part. quæstio. 768. quia vnus iudex alteri suffragari debet: vt docet, Couarruuias, libr. 1. variarum, cap. 7. Et nostram principalem conclusionem tenet ipse Toletanus

## Secunda pars, tract. de cognitione

nus Couarruias, practicar. quæstion. cap. 10. numer. 2. col. 3. vbi dicit tria esse obseruanda, vt procedat ista sententia. Primum, quod consuetudine legitime præscripta obtentum sit, quod talis iudex ecclesiasticus habens causæ cognitionem aduersus laicos, possitque eos capere propria autoritate, & carceri tradere; quia tunc talis vsus obseruandus est. Ita audio obseruari in ciuitate Murcia, apud iudicem ecclesiasticum, quod procedit ex doctrina, Baldi, in, dict. cap. significasti, & sequitur, Palacius Rubeus, in repetitione capituli per vestras, 2. notabi. §. sed est pulcha dubitatio, numer. 26. Et ita dicit in aliquibus diocesis Hispaniarum diu obtinuisse, & dicit, Couarruias, quod nec Carolus Cesar Rex inuictissimus, voluit dictam consuetudinem lege Regia tollere, nec improbare, sed salua pace, contrarium est dispositum expresse, in, l. 15. in fin. titul. 1. lib. 4. recopillat. ibi: *\* Y mandamos, que lo susodicho aya lugar, sin embargo de qualquier costumbre que se alegue que aya auido; porque aquella ha sido sin nuestra ciencia, y paciencia. \** Cuius legis decisionem defendit, Parladorus, lib. 3. quotidianarum differentiarum, differentia, 9. §. 2. numer. 16. vbi dicit, Reges nostrates, non sibi arrogasse dictam prærogatiuam, cum illud de iure Pontificio communiter receptum erat, & sic, quod in hoc casu non poterit laicum ipsum capere, & in carcerem mittere, absque auxilij brachij secularis inuocatione. Tercio, dicit omnino esse notandum, quod si de executione sententiæ alicuius iudicis ecclesiastici actum sit, vt laicus cogatur soluere aliquam quantitatem, in qua iuste ab eo iudice condemnatus sit, tunc iudex ecclesiasticus, non poterit laici bona, propria capere autoritate, nec ipsius condemnati personam in carcerare, sine dicta inuocatione: & sic tam communem opinionem contrariam, quam dictas leges Regias, ef-

se intelligendas contendit. Cuius doctrina, licet in se vera sit, nescio tamē quomodo potest adaptari ad suam propriam resolutionem traditam in secundo præmissio, quia directè ille resolutiones contrariantur, & sic dubie Couarruias, locutus est, & difficile dignosci potest, an istam opinionem, vel contrariam defendat. Nec ipse solus dubiè loquutus est, sed etiam alij scriptores: & primus fuit, Innocenti<sup>9</sup>, in, dict. cap. significasti, vbi refert duas opiniones, & vltimo loco affirmatiuam, & ideo secundum quosdam videtur illam affirmare. Sed Palac. Rub. vbi supra, dicit, numer. 6. Innocentij contrariam sequi sententiam, quia eā referens vtitur hoc verbo, non credimus, numer. 4. Butrius etiam dubiè loquutus est, in, dict. cap. significasti, & Oidrads, in cons. 86. vbi nullam affirmat opinionem, & contra eum tenet, Couarruias, numer. 2. eodem morbo laborans, Felinus, etiam, in, dict. cap. significasti, numer. 3. loquitur in iudice delegato, & non in iudice ordinario, de quo est præsens disputatio. Bald (more suo) in, l. Episcopales, C. de Episcop. audientia, contrariatur in sua resolutione. Et nostram principalem conclusionem tenet, Palacius Rubeus, sup. not. 2. §. sed est pulchra dubitatio, nume. 17. vbi est consuetudo legitime præscripta, quod iudex ecclesiasticus possit laicos capere, & carceribus tradere: & cum hac limitatione illud etiam tenet, Iulius Clarus, lib. 5. receptarum sententiarum, §. fin. quæstion. 37. num. 8. versic. bene verum est, vbi dicit hoc esse receptum à Doctoribus vtriusque partis, nihil in hoc resoluendo, cum hac opinione videtur transire, Ahumada, in, l. 48. tit. 1. part. 1. glos. 2. nu. 5. Maxime ex dicto decreto Concilij Tridentini, cum quo concludit disputationem, & glossam. Et nouissime istam opinionem amplectitur frater Michael Agia, in tractatu. de exhibendis auxilijs,

lijs, fundamento, 11. vbi est memor decreti Concilij Tridentini, licet non ponderauit verba substantialia ipsius: & hanc opinionem esse veriore de iure communi, dicit, Gutierrez, libro, 1. practicarum, quæstion. 45. numer. 2. nullam mentionem faciens decreti sancti Concilij Tridentini, de quo valde miratus sum, cum sit valde doctus, & vigilantissimus, quam etiam de iure commune eleganter defendit Segura de Aualos, in directorio iudicum ecclesiasticorum, 2. part. cap. 13. numer. 25. qui maximè fundatur in decreto sancti Concilij Tridentini, vbi exclamat contra leges Regni contrarium disponentes, ex quibus plura in commoda, & malignitates dicit sæpè oriri, & refert, numer. 28. casum sibi de facto contingentem, dicens, quod quendam laicum excommunicauerat, qui cum indurato animo in excommunicatione diu permansisset, illum forsam conuenit, & secum duxit ad carcerem ecclesiasticum, vbi in vinculis coniecit, qui magis sentiens incarcerationem, quam excommunicationem, infra vnius horæ interuallum persoluit integrum debitum, cum totius causæ sportulis, vt à vinculis citius liberaretur, qui valde miratur, quo iure, & qua ratione condita sit, lex, 15. titul. 1. lib. 9. recapitulation. quæ non dum laicorum capturam, per ecclesiasticos iudices, eorumque ministros faciendam prohibuit: verum etiam omnium dioecesanam consuetudinem abstulit, veluti introductam contra scientiam, & pacientiam Regis, desiderans, vt Rex noster Catholicus, legem conderet, per quam liberam laicorum capturam Prælati concederet. in casibus ad suum forum, & iurisdictionem spectantibus, quia licet per brachij secularis inuocationem illud sit prouisum, iudices sæculares difficillimè, & ægrè ferunt officium suum impartiri, quasi videantur facere quid iniustum, & sui officij alienum, & vniuersam re

gulam iurisdictionis prorsus destruere, ita vt ecclesiasticus iudex, magis velit, causas indecisas aduersus laicos relinquere, quam vti prædictis inuocationibus, vbi latius prosequitur suam intentionem, potiùs loquens tanquam iudex ecclesiasticus, quam magister, cum nec illæ leges sint necessariae, quas ipse desiderat, nec licitum est disputare, de legis Regni ratione, quia vt dicit, Isidorus, in, cap. erit autem, lex, §. ideo, distinctione, 4. tractans quales leges esse debeant, refert hæc verba: *\* Ideo autem in ipsa constitutione ista consideranda sunt, quia cum leges instituta fuerint, non erit liberum, iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas.\** Vnde cum iurdictio ecclesiastica, & secularis sint distinctæ, vt in, cap. cum etuerum, 96. distinctione, capit. duo sunt, 13. quæstion. 1. cap. solitæ, de maiestate, & obed. Morla, in Emporio iuris, tit. 2. de iurisdictione, a, numer. 124. & tradit, Boerius, de cisi. 69. nume. 11. Sæcularis iurdictio introducta fuit ad coercendos laicos, ecclesiastica verò, ad ecclesiasticos, & ideò vna non debet mittere manum in aliam, vt dicit, Azebedo, in, l. 14. tit. 1. nume. 6. lib. 4. recapitulation. Et sic eleganter resoluit Iacobus Berreta, cons. 1. numer. 3. versicul. sed hæc omnino, quòd licet Romanus Pontifex possit exercere iurisdictionem temporalem, etiam in terris subiectis Imperatori, aut Regi potest laicus conuentus coram Papa excipere, quòd licet habeat iurisdictionem aduersus eum non habet tamen exercitium, & ita asserit quod practicatur in Rota, vt tradit, Aufredus, in tractatu. de potestate ecclesiastica super laicos, casu, 111. nu. 57. quod est menti tenendum, contra Seguram de Aualos, & sequitur nouissime, Marta, de iurisdictione, 1. p. c. 49.

Sed his non obstantibus, contraria opinio est verior, tam de iure communi, quàm Regio, & ex Concilio Tridentino,



## Secunda pars, tracta. de cognitione

38 dentino, à qua nec in indicando, nec consulendo est recedendum, imo quod sit necessaria inuocatione brachij secularis ad capturam seculariū, in omnibus criminibus, de quibus iudex ecclesiasticus potest cognoscere, vt supra diximus, & aliquos casus enumerauit singularis, lex partita, § 8. tit. 6. partit. 1. vbi Gregorius, verbo, heresia (vnico verbo) hanc tenet opinionem, dicens: quod licet cognitio causæ, spectet in illis criminibus ad iudicem ecclesiasticum: executio verò est facienda per iudicem secularem, & sic captura, & incarceration ad eū spectat, ad requisitionem iudicis ecclesiastici. Pro qua opinione, primo adducitur, tex. in, cap. cum Episcopus, à contrario sensu, de officio ordinarij, lib. 6. vbi Bonifacius, § loquens generaliter de potestate iudicis ordinarij, dicit, quod in quolibet loco suæ diocesis, potest pro tribunali sedere, & causas ecclesiasticas audire, & personas ecclesiasticas capere, & incarcerare, & alia quæ ad eius officium spectat exercere, & sic sequitur, quod non potest capere personam secularium, cum inclusio vnus casus, sit exclusio alterius, l. cum prætor. ff. de iud. Secundò, adducitur tex. pro confirmatione huius opinionis, in, capit. si laicum, de foro competentis, libro. 6. vbi Bonifacius, § 8. dicit laicum per iurum, per Episcopū cogi debere ad observationem inramenti, per censuras ecclesiasticas. Idemque cauetur, in, dict. l. § 8. tit. 6. part. 1. vbi Gregorius, vbi illa coactio non est facienda, nisi per censuras, non verò per capturam, vel pignorum cautionem. Tertio, confirmatur hæc opinio, quia nemo potest exequi sententiam in territorio alieno, cap. postulasti, de homicidio, l. cum vnus, §. is qui, de bonis auctori. iudicis possiden gloss. in, l. ex quacumque, verb. ex causa, ff. si quis in ius vocatus non ierit. Et sic gloss. & Doctores, in, l. Episcopales, de Episcopali audien-

tia, dicunt, quod sententia lata à iudice qui non præest territorio, mittetur executioni per eum, qui territorio præest. Quod etiam erat dispositum, in, l. 2. tit. 4. lib. 7. Fori. iuzgo, ibi: \* *Si el juez no le pudiere prender por sí solo, demande al señor de la tierra, que le ayude, y el señor de la tierra lo dene mantener, y ayudar.* \* Vbi glossator, Alphonsus de Villadiego, glossa. 1. resoluit, quod iudex tenetur præstare auxiliū alteri iudici, ad capiendum reum, quādo ille solus non potest. Et sic cum Episcopus non habeat territorium in laicos, vt tenet glossa, & Baldus, in, dict. l. Episcopale, sequitur, quod non potest illos propria autoritate capere, & incarcerare, & sic vti debet auxilio brachij secularis; quia ratione delicti efficiuntur laici de foro ecclesiasticæ, sed non propriè sunt eius subditi, vt notat glossa, in clementina. vnica, verbo, subditos, de foro competentis, cap. à nobis, el, 1. de sententia excommunic. Rursus, & quarto confirmatur ista sententia, ex regula, iuris, qua cauetur, quod quisque iuris in alterum statuit, eo iure ipse vtatur, vt in, l. 1. ff. quodcumque iuris, sed sic est, quod iudex secularis, non potest facere executionem in persona, vel bonis clericorum, per se, cap. vt famæ, de sententia excommunicationis, cap. postulasti, cap. verum, de foro competentis. Ergo consequens est, vt iudex ecclesiasticus non possit executionem facere per se in personis, & bonis laicorum, & sic necessaria erit brachij secularis inuocatio, vt contrariorum eadem sit disciplina, vt in, l. 1. de cupressis, li. 12. Quintò, pro hac sententia, est tex. expressus, in, c. 1. de officio ordi. ibi: \* *Habeat igitur Episcopus singularium urbium in suis diocesis liberam potestatem, adulteria, & scelera inquirere, vices, & iudicare secundum canones, cessant absque impedimento alicuius, & cū opus fuerit publicum conuocet auxiliū.* \* Vbi hanc opinionem tenet, Abb. &

Al-



Alciatus, & ratio cōcludens est, quia si Summus Pontifex, qui supra omnes Episcopos est, non habet gladiū tēporalē, seruans potestātē in actu, quia illud in Principes tēporales in est, vt in c. nouit. de iudicijs, vbi Felinus, in nu. fin. Innocen. in, cap. licet ex suscepto, de foro competent. sed solum in habitu, vt denotant verba, domini, cum permittit Perro gladium tēporalē, vt illo vti sibi non liceret, sed permetteret, vt alius vteretur pro ecclesiæ vtilitate: vt in Extrauagante, vnam, sanctam, in versiculo, vterque, de maiortate, & obedientia. Et latē vt comprobauimus, in discursu seu Epistola ad Regem nostrū, & latius in quæstione, 899. a, numero, 113. Quomodo Episcopi Papa subiecti, illum sibi vendicabunt, dicente domino, non esse discipulum super Magistrum, nec seruiunt maiorem domino suo, & sic Vicarius habebit maiorem potestatem, quam ille cuius vices gerit.

Sexto, pro hac opinione potest adaptari, tex. in, capit. Princeps sæculi, 23. quæst. 5. vbi Isidorus dicit, Principū sæculi potestātē in ecclesiā interdū esse necessariā, & quod non valent efficere sacerdotes per doctrinæ sermonē, ipsi hoc imperent per disciplinæ terrorē, & sic opus est auxilio brachij sæcularis, vt in, c. quoniā, circa finē, de offic. ord. vbi Innocent. 3. in Cōcilio generali disposuit adhibendum esse auxilium brachij sæcularis, quoties opus fuerit. Præterea, pro hac opinione facit, tex. in, c. petimus, 11. q. 1. vbi ex Concil. Carthaginensi mandatur, vt qui ad monitione sancti Episcopi, acquiescere noluerit, autoritate iudiciaria protinus excludatur, tex. etiā in, c. de liguribus, 23. q. 5. vbi Gelas. Papa ait, quod regulę Patrū hoc specialiter statuerūt, vt si qua ecclesiastici officij persona cui subiecta est, resisteret, vel scisma fecerit, excommunicetur, atque dānetur, quod si hæc cōtēpserit, per potestates publicas opprimatur,

tex. etiā in, c. 2. in, 23. q. 8. vbi refertur in Concil. Parisiensi statutū fuisse, ne iudices celsū, vel aliquid aliud exigat tēporale ex agro ecclesiastico, quod si fecerint, priuētur cōmunionē, vsque ad satisfactionē, & Reges potestātē dare cogātur. Ad idē facit, tex. in, ca. ita quorūdā, de iudæis, vbi Alexadr. 3. in Cōcil. Lateranensi statuit, ferētes arma Sarracenis, & eis seruiētes, ab ecclesiastica cōmunionē præcissos, & excommunicationi subiectos, rerum suarum per Principes Catholicos, & Consules ciuitatum priuatione multari. Pro qua opinione etiā facit rex. in, c. excōmunicatus, el. 1. §. si verō, de hæreticis, ibi: \* *Si vero temporalis dominus requisitus, & monitus ab ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica prauitate, excommunicetur.* \* Ex quibus verbis clarē colligitur, quod Episcopus de perse nō potest exequi. Vki mō, pro confirmatione huius opinionis, facit tex. in, c. post miserabilem, & in, c. quāto, de vsuris, vbi Innocēt. 3. statuit, quod iudæi per excōmunicationē à iudice ecclesiastico, ad remittēdū vsuras cōpellātur, & Principes, & potestates per alia remedia, vt etiā cauetur, in, c. in nōnullis, de iudæis. Pro qua opinione facit etiā, tex. in, cap. 2. de maledicis, vbi Gregorius Nonus, loquitur de pœna contra blasfemantes, & dicit, quod vltra pœnitētiā salutare Episcopi, per temporalem potestātē cogāt, pœnā soluere quadringenta solidorū: facit etiā tex. in, ca. 2. de clerico excommunicato ministrante, ibi: \* *Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus emēdare minimē potuerit, Regis iudicio, ad requisitionem ecclesiæ, exilio damnetur.* \* Facit etiam textus, in confirmatione huius opinionis, in, capitul. postulasti, de homicidio, vbi Episcopus contra sacrilegos procedens, quærit à Summo Pontifice Innocentio, 3. an possit Regiam implorare potestatem, cum vix absque sanguinis effusione,

## Secunda pars, tract. de cognitione

- illi laici possint coarctari, & fuit responsum posse. Ex quibus iuribus, hæc opinio est verior in pūcto iuris, & stricta disputandi ratione, quia nemo iudex esse potest ultra iurisdictionē sibi concessam, aut ultra limitatā rem, vel præstitum tēpus, nec alibi quā vbi locus iuris dicēdi dictus est, lex si vt proponis, C. quomodo, & quando iudex.
- 63 Sic enim cuique concessa iurisdīctio, est cōseruāda, modo quo data est, ne ordo politiæ turbetur, confusis actionibus humani: vt eleganter tradit Petrus Gregorius Tolotianus, in singtagmata iuris vniuersi, lib. 49. 3. parte, c. 1. nu. 10. Quod quidē nequaquā est in dānū, nec in præiudiciū iurisdīctionis ecclesiasticæ, sed in eius auxiliū, & fauorem, vt faciliori exitu causę ad suum forum pertinentes terminētur, & si iudices sæculares malē, & contra iuris regulas procedant, non est incōueniens, nec dānū in iuris decisione, (vt dicebat, Segura de Aualos) sed in malis ministris, & executoribus. Quā opinionē confirmant euidenter verba. d. extrauag. vnā sanctā, de maiōritate, & obediētia, vers. vterq; , ibi: \*
- 66 *Vterque ergo est in potestate ecclesia, spiritalis gladius, & materialis, sed is quidē pro ecclesia, ille verō ab ecclesia exercendus, ille sacerdotis, in manu Regū, & militum,\* & ibi: \* oportet autem gladium esse sub gladio: \* vt nos etiā declaram⁹ in, q. 739. n. 69. & 72. & 77. Et nostram principalē opinionē tenet prim⁹ omniū, Ioannes Andreas, in additionib⁹ ad speculum, tit. de officio ordinarij, rubric. lib. 4. vbi dicit, hanc opinionē communiter teneri, præterquam in crimine hæresis. Et hanc opinionem dicit esse veritatem Romanus, singulari. 702. & eandem dicit communem opinionem, Petrus Ancharranus, in regula, ea quæ, nume. 17. de regulis iuris, libr. 4. & in, capit. cum Episcopus, num. 4. de officio ordinarij, lib. 6. Hostiensis, in, d. c. significasti, dicens; iustiorē esse opinionē tenentiū, quod*
- debeat recurrī ad iudicē, quā dicit cōmunem, Baldus, numer. 2. in, d. c. significasti, Boerius, decis. 227. n. 11. vbi dicit, sic per plura arresta fuisse iudicatum: quam defendit, & dicit communem, Palacius Rubeus, in, d. capit. per vestras, in, §. sed est pulchra dubitatio, num. 18. de donationibus inter virum & vxorē. Et eā dicit cōmunem, & in practica seruata, Iulius Clarus, libr. 5. receptarum sententiarum, §. fin. q. 37. num. 8. vbi dicit, sic iudicatum fuisse per parlamentum Parisiense: pro qua opinione allegat, Forelium, in practica canonica, fol. 97. nu. 52. Aulfredum, in tractat. de potestate, super laic. numer. 1. Couarruniam, sup. cap. 10. numer. 2. Et ita obseruari, in Regno Cathalumniæ, tenet, Oliuanus, in tractau. de iure fisci, cap. 11. à, nume. 3. & 6. & in, cap. 15. n. 49. Rebusf. de liter. requisit. in præfat. nu. 19. & 20. quam dicit communem opinionem, Menchaca, lib. 3. de successionum creat. §. 22. n. 17. Pro qua opinione consuluit, Oldraldus, conf. 89. qui in hanc videtur se inclinare sententiā, cū excipiat illud nō procedere in crimine hæresis, vt in, cap. excommunicamus, el. 2. de hæreticis, cap. commissi, eod. titul. lib. & in clementina, 1. quam opinionem sequitur, & defendit, Salcedo, ad Bernardum Diaz, regula, 793. vers. sed nouum, & in versic. 7. dicit, quod memoriæ tenet, ita in regali Consilio iudicatum fuisse contra illustrissimum Archiepiscopum Toletanum, nō obstante, quod ipse fundabat suam intentionem, ex antiquissima consuetudine legitimè præscripta, cui resistit lex regia, 15. titulo, 15. libro, quarto, recopilationis: \* *Y mandamos, que lo susodicho aya lugar, sin embargo de qualquier costumbre que se alegue, si la ha auido, porque aquella ha sido sin nuestra ciencia, y paciencia.\** Et Decianus, in tractatu. criminali, 2. parte, libro 8. capit. 3. numer. 46. Guido Papæ, singulari, 770. & decisione, 437. nume. 6. Et

can-

eandem opinionem sequitur, & defendit nouissimè, Zenedo, in suis quæstionibus canonibus, q. 39. & Gutierrez, lib. 1. practicarum, quæstione, 46. vbi etiam refert, num. 2. quod ita fuit pronuntiatum, & declaratum Regia executoria, cōtra Episcopum Plasentia, lata in fauorem illius ciuitatis, & idē tenet, Azebedo (eo non citato) in, l. 4. tit. 1. lib. 4. recopillationis, num. 6. in fin. vbi dicit, quod exceptis tribus criminibus lata fuit executoria contra iudicem ecclesiasticum, vt non possit laicos incarcerare, sine inuocatione brachij sæcularis, præterquā in crimine hæresis, & sacrilegij, & stupri, vbi late prosequitur, & defendit nostram opinionem, quam dicit cōfirmatā esse ex dicto decreto sancti Concilij Trident. cap. 3. ses. 25. quem principaliori fundamento contrariæ partis adduximus, qui fundatur in illis verbis, *\* Per suos proprios, aut alienos: \** quasi verbum illud, *Alienos*, addi strictionem laicorum, & pignorum captionem, referatur, & per eos sit captura facienda, quibus de iure permisum est fieri: quam opinionem sequitur, Bobadilla, in sua politica, lib. 2. c. 17. num. 170. Qui intellectus satis cōuenit literæ illius tex. maximè cum legum correctio sit vitanda, capit. cum expediat, de electione lib. 6. l. 1. C. de in officiosis dubis. Et in toto iure canonico, plures sunt decisiones, in quibus ecclesiæ vtitur auxilio brachij sæcularis, c. dilecto, 6. de sententia ex cōmun. lib. 6. ibi: *\* Maximè, quia si duo gladij, consueuerunt sibi ad inuicem suffragari, & in iuuamen alterius subuentione mutua, frequentius exerceri: \** & est tex. in dicto, capit. de officio ordinari. cap. Princeps sæculi, 23. q. 5. cap. quoniam, in fin. de officio ordinarij, cap. petimus, 11. quæst. 1. d. cap. de liguribus, 23. quæstion. cap. secundum canonicam, 23. quæst. 8. cap. excommunicamus, §. si verò, de hæret. cap. post miserabilem, cap. quanto, de yfurijs, c.

2. de maledicis, cap. 2. de clerico ministrante, cap. 5. ses. 25. Concilij Tridentini, in quibus iuribus Episcopi inuocāt brachium sæculare contra laicos. Pro qua opinione adducitur, Aufred. in clementin. 1. de officio ordin. vbi dicit quod in Regno Franciæ sic fuit iudicatum, contra Episcopum Suefoniensem. Quam opinionem sequitur, & dicit communem, Paz, in sua praxi, 2. tom. 2. præludio, numer. 54. & 55. vbi allegat, Abiles, in, cc. prætorum, cap. 20. num. 14. & cap. 1. n. 12. qui limitat suprā dictam conclusionem, & receptissimam sententiam, in n. fin. quādo ecclesiasticus iudicio criminali procederet aduersus laicos ad punishmentem culpæ, quia tunc benè poterit personas laicorum capere, & incarcerem detrudere, & ita dicit in praxi obseruari, in tribunali Episcopali Salamantino. Sed in distinctè tam in procedendo, quā exequendo ad culpæ punishmentem, tenetur iudex ecclesiasticus inuocare auxilium brachij sæcularis, & aliter non poterit capere propria authoritate, & incarcerare laicos. Quam nostram opinionem tenet etiam, Belluga, in Speculo Principum, rubrica, 12. §. quædam, numero, 96. Fuscus, de visitatione, libro, 2. capit. 32. num. 1. Lelius, de priuileg. ecclesie, priuilegio, 44. Ioannes Garcia, de nobilitate, glos. 6. num. 53. Azebedo, in, dict. l. 14. tit. 1. lib. 4. & cap. 16. n. 13. Zenedo, in collect. ad decretaliū, cap. 101. num. 12. & plures refert, & sequitur, Bobadilla, in sua politica, prima parte, lib. 2. cap. 17. nu. 167. Anton. Capp. de iure non scripto, lib. 1. c. 13. Rupelanus, institut. Forens. lib. 3. c. 8. verbo, compellendum, Rojas, in singularibus fidei, singulari. 108. Didac. Perez, in, l. 4. tit. 1. lib. 3. ordinamenti, gl. de hazer execucion, pag. 473. & in, l. 48. ti. 19. lib. 8. pag. 396. col. 1. vers. & an possit iudex. Et istā opinionem sequitur, Salce. in practica, ad Bernar. Diaz, cap. 122. versicul. illud etiam, litera, A.



## Secunda pars, tracta. de cognitione

vbi dicit, quod Forensis praxis hoc iam recepit. Idemque resoluit in, cap. 160. nu. 6. vbi refert duas opiniones, & cetera contrariam esse veriore de iure communi, & ex decreto sancti Concilij Tridentini, sed, quod hæc contraria moribus est recepta, & apud Hispanos de iure Regio approbata, vt cauetur in lege ordinamenti quarta, titulo, 1. lib. 3. & ex lege, 14. & 15. tit. 1. lib. 4. re-  
80 copil. ibi: \* *Porque assi como nos quere-  
81 mos guardar su jurisdiccion a la Yglesia, y a los ecclesiasticos juezes, assi es raxon, y derecho, que la Yglesia, y juezes della, no se entrometan en periarbar la jurisdiccion Real. Por ende defendemos, que no sean osados de hazer execucion de los bienes de legos, ni prender, ni encarcerar las personas, pues que el derecho pone remedio contra los legos, que son rebeldos en no cumplir lo que por la Yglesia justamente les es mandado, y enseñado: conuiene a saber, q la Yglesia inuoque el ayuda del braco seglar.* \* Et sic non solum de iure nostro Regio, sed de iure communi, hæc est magis vera, & recepta sententia, quæ ab omnibus dicitur communis & pro ea sapius fuit indicatū, vt supr. dictū est. Sed etiā ex Concil. Trid. pō-  
82 derando verba illius (secundū Azeb. supra) & clariū, & expressi in, d. l. re- copilar. & ex cōmuni obseruantia totius Regni: & ita practicatur in hoc Archiepiscopatu Toletano, licet aliquādo perperam, & in fraudē legis Regni, postquā laici personaliter cōparent corā ecclesiastico ordinario, ad quem fuerunt citati, eos audire recusat donec ipsi rei, in carcerem sint prius detēti, qui ad redimēdā vexationē, sua spē carcerē ingrediūtur, vbi multū molestantur, donec soluat cōdēnationē, & expensas litis, & receptorū, quæ solent cōdēnationē principalem superare: quod profecto est in fraudem legis Regni, cum debeat præcedere inuocatio brachij secularis. Vltimò pro-  
83 complementō huius quæstionis est animaduertendū, quod iudex sæcula-

ris, non statim ad requisitionē iudicis ecclesiastici tenetur impartire suū auxiliū pro captura rei, sed prius illi ostendi debet acta processus, & iudex secularis debet esse circūspectus: an causa  
85 an pertineat ad iurisdictionē iudicis ecclesiastici, nō verò de ipsius meritis cognoscere, an iuste, vel iniuste sententiā protulerit. Ita Abb. in, d. c. 1. nu. 12. de offic. ord. Innocent. in, c. 1. de statu Monachorū, libr. 6. Pro qua opinione consuluit, Anchar. conf. 382. Oldrad. 89. Federic. cōf. 251. Roland. conf. 37. nu. 4. volum. 1. Causalcanus, conf. 19.  
86 Iacobus Berreta, conf. 3. nu. 15. vbi assignat rationem, quia non est merus executor, hæc minister. Et sequitur istam opinionem, Abiles, in, capitulis pratorum, cap. 20. numero, 20. Didacus Perez, in, lege, 4. titulo, 1. glos. 3. ordinamenti. Salcedo, ad Bernardum Diaz, capit. 160. numero, 11. Mathæus Afflictis, decisione, 220. num. 9. vbi dicit sic fuisse decissum in Regno Neapolitano, sæcularem iudicem, non teneri obtemperare ecclesiastico, nisi prius videat acta processus. Et  
87 ita communiter practicatur, & apud omnes obseruatur, quidquid teneat contrarium, Alciatus, in, dicto, capit. 1. de officij ordinarij, nume. 6. & Marta, de iurisdictione, 1. parte, quæst. 51. vbi latè post hæc scripta prosequitur istam quæstionem, pluribus rationibus, & fundamentis, & ex nostratibus Paz, in sua praxi, 2. tomo, in prohemio, numero, 150. contra quos, & alios tenet, Salcedo, supra, dicens, non vulgariter esse notandum, Iulius Clarus, receptorum sententiarum, §. finali, quæstione, 95. versiculo, quæro etiam, Afflictis in prohemio constitut. Neapolit. numero, 60. vbi dicunt  
88 quod si iudex secularis ex processu sibi cōstet de iniquitate & iniustitia sententiæ, non tenetur talem sententiā exequi, licet ab ea nō fuerit appellatū, & licet ipse iudex solū sit executor: quia nō tenebitur exequi sententiā  
89 ini-

iniquam, vel continentem notabile  
errorem, secundum Innocentium, in,  
cap. cum in iure, de officio delegati.  
Ancharranus, conf. 382. Doctores, in  
cap. pastoralis, §. quia verò, de officio  
de leg. Anton. Cucus, libro secundo,  
maior. titulo de Episcopis, numero,  
81. & 82. Pro qua sententia est rex. sin-  
gularis, in, cap. inter ceteras, decimo,  
de re iudica, ibi: \* *Nec ei debet stare, si  
iniquitatem continent manifestam.* \*  
Vbi notat, glossa, verbo, manifestam.  
Et sic ex omnibus supra dictis resolu-  
endum est, quod iudex ecclesiasti-  
cus tenetur inuocare auxilium bra-  
chij sæcularis, cum sua iurisdictio-  
ne iam usus fuerit, & non habet ultra  
quid faciat; & ex eadem ratione iu-  
dex sæcularis cum necesse fuerit, im-  
plorare poterit iudicis ecclesiastici  
auxilium, pro suæ sententiæ executio-  
ne, aduersus eos, in quos ipse non ha-  
bet correctionis ius, authentica, sed  
hodie, C. de adulterijs. Si verò iudex  
sæcularis neglexerit impartiri auxi-  
lium iudicis ecclesiastici, potest ex-  
communicari, Peña, in dicretorio In-  
quisitorum, tertia parte, super quæ-  
stione cincuenta y siete, Marta, de iu-  
risdictione, prima parte, capite cin-  
cuenta y dos, numero primo, & ali-  
tèr erit articulus violentiæ, vt nouis-  
simè docet, & tradit istam practicam  
cognitionis per viam violentiæ, Cal-  
das Pereira, quæstionum forensium,  
libro primo, in quæstione finali, nu-  
mero veynte y nueue, ibi; \* *Non  
omittendum tamen cenſeo, apud noſtram  
Rempublicam Luſitanam, ſuprami Pra-  
torij ſæculares iudices eccleſiaſtici inhi-  
bere conſueuiſſe, ex inueterata, & imme-  
moriali conſuetudine: literasque quas,  
\* tuitiuas, \* de appellantes, paſſim nun-  
cupamus, conceſſiſſe: quoties contra cleri-  
cum, aut beneficiarium, aut contra lai-  
cum (dum modo cauſa cognitio ad eccle-  
ſiaſticum pertineret) lata foret ſenten-  
tencia per eccleſiaſticum iudicem. Et per*

laicum, & seu clericum, aut beneficia-  
rium, appellatio ad Romanam Curiam  
eſſet interpoſita. nec admiſſa: Hoc enim  
caſu ſolent oppreſſi ab eccleſiaſticiſ iudi-  
cibus, ad ſupremos hos iudices, tanquam  
ad ſacram anchoram, conſugere, quæ  
transmiſſa, & oblata coram ſe actorum  
copia, & patefacta iniuſtitia denegata  
appellationis ad Romanam Curiam, citi  
propter Summi Pontificis dignitatem, e-  
rat deferendum, has literas oppreſſis in-  
dulgent, ne appellatione pendente, de  
ſua à moueatur poſſeſſione, ſed interim  
ea pacifice fruantur, longeque repellunt  
omnes ab his iniuriam, eccleſiaſticiſ iu-  
dicibus inhibentes, ne contra hos appel-  
lantes eccleſiaſticiſ cenſuris, alijsque pæ-  
nis procedant. In quarum literarum  
impeccatione, & expeditione, quæ for-  
ma obſeruanda ſit, clariuſ explicat or-  
dinatio Regia, libro quinto, titulo qua-  
rentia y ſiete, & extrauagans, lex Re-  
gia tertia, titulo quarto, partita prima,  
folio veynte. Quæ laudabilis conſuetu-  
do legibus & pragmaticis Regijs compro-  
bata extat etiam in Regnis Caſtelle, vt  
elegantè ſcripſit Couarruuias practica-  
rum quæſtionum capite treynta y cinco,  
numero tercio, vbi late comprobat. Ha-  
ius praxis, & conſuetudinis uſum, & ob-  
ſeruantiã, & latiſſime cõprobaui, Na-  
uarrus, in capitulo cum contingat, re-  
medio primo, folio ciento y quarentia y  
ſeys, cum ſequentibus; quod & in Fran-  
cia obſeruari teſtatur, Stephanus Au-  
fredus, in additionibus repetitionis,  
Clementina prima, de officio ordinarij,  
regla ſecunda, ſalencia trigèſſima, &  
alii à Couarruuiâ relati. Appellanti e-  
nim legitime, eccleſiaſticus iudex vim  
inferre dicitur, cum excommunicati-  
um denuntiat, vt ſcripſit, Nauarrus,  
vbi ſupra. Quam ob rem mirum non  
eſt, ſi Regis imploret auxilium, pro  
vi & iniuria depellenda, ad quem  
reipublica, quies, & ſubditorum conſerua-  
tio ſpectat. \* Quæ verba ſingularia ſunt  
pro declaratione huius noſtri tracta-

## Secunda pars, tracta. de cognitione

tus de cognitione per viam violentiæ.

### SUMMARIVM.

- 1 **I**uris patronatus cognitio dicitur mixta, ratione spiritualitatis, & temporalitatis.
- 2 Causa iuris patronatus est annexa rebus spiritualibus.
- 3 Lex, 56. tit. 6. part. 1. declaratur.
- 4 Index laicus non est index competens, si causa iuris patronatus, principaliter tractetur.
- 5 Capit. fin. de iudicijs, libro, 6. ponderatur.
- 6 Cognitione iuris funerandi, pertinet ad iudicem ecclesiasticum.
- 7 Laici non habent ius sepellicendi, ratione proprietatis.
- 8 Loca religiosa non sunt in alterius dominio.
- 9 Prelatus in sepulchro particulari poterit aliquem sepellire.
- 10 Contraria opinio refertur, & casus, in quibz index secularis potest cognoscere.
- 11 Index laicus competens, quando agitur de privando patrono iuris patronatus.
- 12 Patronus si fuerit deiectus a sua possessione, potest adducere iudicem laicum.
- 13 Index laicus potest cognoscere de iure patronatus, quando transit cum universitate bonorum.
- 14 Index laicus potest cognoscere de donatione iuris patronatus, ut adimpleatur.
- 15 Causa iuris patronatus potest compromitti in laicum, in casibus, in quibus laicus est index.
- 16 Index ecclesiasticus cognoscit de expulsiōe violenta sepultura.
- 17 Index ecclesiasticus cognoscit de iure sepellicendi ad instantiam creditorum.
- 18 Casus de facto cappellania, & iuris patronatus, traditur.
- 19 Casus litis refertur.
- 20 Promissa pro intelligentia litis referuntur.
- 21 Ultima possessio attenditur in iudicio

summarissimo.

- 22 Ultima possessio patroni attenditur ad obtinendum, & sufficit ultima presentatio.
- 23 Possessio presentandi acquiritur ex unico actu.
- 24 Ultimus status attenditur in beneficiis.
- 25 Septem declarationes ad regulam referuntur.
- 26 Decisiones Rota referuntur pro hac sententia.
- 27 Cap. 9. ses. 25. Concil. Trid. de reformatione declaratur.
- 28 Cap. consultationibus, de iure patronatus, declaratur.
- 29 Concil. Trid. non excludit possessionem iuris patronatus.
- 30 Consilia Zephali ponderantur.
- 31 Concilium loquitur respectu proprietatis non possessionis.
- 32 \* El Concilio requiere mayor pro uança en los poderosos. \*

### QVÆSTIO. 24.

*Vtrum index ecclesiasticus faciat vim, inhibendo iudicem seculari, ut non cognoscat de causis sepulchrorum & iuris patronatus inter laicos.*

**I**uris patronatus cognitio dicitur mixta, ratione spiritualitatis, & temporalitatis, referendo singula singulis, ut tradit, Abb. in rubrica. de iudicijs, & in, capit. quanto, eodem tit. ubi causa iuris patronatus, ita est coniuncta causis spiritualibus, que non nisi iudicio ecclesiastico valeat diffiniri, ut in, d. cap. quanto, lex, 56. tit. tit. 6. part. 1. ibi: \* E sobre razon de derecho de patronazgo. \* Et ibi: \* E sobre entierro de sepulturas. \* Et ibi: \* Todas estas cosas pertenecen al juyzio de la santa

*gle.*



- 3 *Eglefia, y el Prelado de uel as sentenciar.\**  
Et sic iudex laicus non est competēs,  
4 si causa iuris patronatus principaliter  
tractetur, vt docet, Abb. in, dict. capit.  
quanto, vbi Decius, numer. 6. Felinus,  
5 fin. Pro qua sententia aducitur tex. in  
cap. fin. in principio, de iudicijs, lib. 6.  
clementina, dispensandi, eod. titulo.  
Idem dicas quando agitur de iure fu-  
nerandi, quia eius cognitio ad iudi-  
cem ecclesiasticum spectat, vt tenet,  
6 Hostiensis, in summa. de iure patrona-  
tus, §. fin. Cardinalis, in, dict. cap. quā-  
to, Lambertinus, de iure patronatus,  
libro, 6. quæstion. 9. articul. 10. Sebas-  
tian de Medicis, de sepulturis, 1. part.  
quæstion. 16. numer. 44. quia laici nō  
7 habent ius sepeliendi respectu pro-  
prietatis, quia loca religiosa non sunt  
8 in alterius dominio, cum solum ha-  
beant parrochiani vsum. In tantum,  
9 quod poterit Prælati in sepulchro  
particulari aliquem sepelliri facere,  
vt tradit, Siluester, verbo, sepultura,  
numero, 3. summa Spinel, verbo, se-  
pultura, el. 1. §. 1. Quæ omnia faciunt  
pro iudice ecclesiastico, vt non fa-  
ciat vim inhendo iudici sæculari.  
Sed pro contraria opinione, & sic  
pro iudice sæculari faciunt sequētia.  
Primò, quia iudex laicus est iudex cō-  
10 petens, quando agitur de priuando  
patrono suo iure presentandi, vt ca-  
pit. significauit, de testibus, vbi illud  
notat, Felinus, & alios refert, & sequi-  
tur, Lambertinus, de iure patronatus,  
11 libro, 3. quæstion. 9. principi. articul. 3.  
Quia cum agatur de excludendo pa-  
trono ab ipso iure patronatus, non di-  
citur tunc causa spiritualis, & ideo iu-  
dex laicus potest cognoscere: quia  
tunc non agitur de titulo iuris patro-  
natus, sed de exclusionē ipsius, ab ali-  
quas causas, quod est diuersum, & sic  
dixit, Baldus, in, d. capit. quanto, quod  
si patronus ecclesiæ, est exclusus per  
12 vim de custodia ecclesiæ vacantis,  
quod tunc poterit agere actione iniu-  
riarum coram iudice laico, nō solum

pro expulsionē, sed pro turbationē.  
Et sequitur, Barbacia, in, d. cap. quan-  
to, versic. sed Baldus sic. Præterea, po-  
13 test iudex laicus cognoscere accessio-  
riè, de iure patronatus, cum vniuersi-  
tate temporali bonorum, in qua in-  
cluditur dictum ius patronatus, vt do-  
cet, Cardinalis, in, d. cap. quanto, qui  
ad hoc ponderat, glossam, in, capit. fi-  
lijs, vel nepotibus, 16. quæstion. 7. quæ  
loquitur, secundum eum, in materia  
confiscationis. Quam opinionem se-  
quitur, Abb. in, dict. cap. quanto, & in  
his casibus, tacitè, & in quandam con-  
sequentiam, cognoscit iudex laicus  
cum ipsa vniuersitate bonorum, licet  
alias, de perse non poterat cognosce-  
re, vt tradit, Gigans, in tractatu. de cri-  
læsa maiestatis, quæst. 4. in principio,  
qui probat hanc esse communem opi-  
nionem, quam tener, Paulus de Cita-  
dinis, de iure patronatus, quæstione,  
20. in decima parte princip. numero,  
20. & ibi, Lambertinus, libro, 3. quæ-  
stion. 8. principali. articul. 8. & 9. & 10.  
Præterea, si aliquis laicus donauerit  
ius patronatus, poterit iudex sæcula-  
14 ris compellere donatorem ad obser-  
uantiam contractus, vt declarat, Bu-  
trius, in, dicto, capit. quanto, Federi-  
cus de Senis, consilio, 192. Aufredus,  
in tractatu. de potestate sæculari, in  
ecclesiastic. regula, 4. falencia, 21. Lā-  
bertinus, supra, libr. 3. quæstion. artic.  
8. numer. 6. versic. quia iudex sæcula-  
15 ris, & in his casibus in quibus iudex  
laicus potest cognoscere possunt par-  
tes in laicum compromittere, etiam  
si pertineat ad ius sepelliendi, vt tra-  
dit, Lambertinus, supra, 2. parte, lib. 2.  
quæstio. 3. art. 7. & lib. 3. quæst. 9. art. 4.  
Ioannes Baptista, in suo tractat. de ar-  
bitr. lib. 4. c. 13. quod tene menti quia  
iam mihi contingit de facto.

Similiter, etiā poterit iudex laicus  
cognoscere de expulsionē violenta se-  
16 pulturæ, quando lis est inter laicos,  
quia omnis violentia dicitur iniuria  
personalis, vt notatur, in, l. fullo, de

## Secunda pars, tract. de cognitione

furtis, vt tradit, Lambertinus, dict. q. 8. articul. 7. Sebastianus de Medicis, in tractatu. de sepulturis, quæstione. 15. num. 46. Decianus, in tractatu. crimi. lib. 6. cap. 41. Idem dicendum si lis veratur ad instantiam creditorum, vt in, l. Monumenta; C. de legatis. Decian. sup. lib. 6. cap. 4. num. 26. Et secundum has distinctiones, & declarationes potest formari articulus violentiæ, referendo singula singulis.

Si verò causa iuris patronatus tractetur in consequentiâ, respectu presentationis cappellani, & patrono opponatur, quòd nò sit verus patronus, & quòd illi obstat exceptio proprietatis, tunc licet hæc causa accessorie tractetur debet terminari coram iudice ecclesiastico, coram quo pendet lis prouisionis cappellaniæ, & non coram sæculari, & prius tractari debet iudicium possessorium, in quo, est patronus presentandi, quam sit audiendus aduersarius. Quod habui de facto in lite satis controuersa inter Dominum D. Fadrique de Vargas Manrique de Valencia patronum cappellaniarium sancti Ioannis de Letran in curia Matriti, & parrochum ecclesiæ sancti Andreæ, & quæ ibi scripsi sic se habent.

Notoria est iuris conclusio, quod in iudicio summarissimo possessorio, solum attenditur vltima possessio, & vltima præsentatio patroni, ita vt virtute illius sit manutenendus in sua possessione præsentandi, que resultat ex vltimo actu præsentationis, cap. cū ecclesias vtrina, de causa possessionis, & proprietatis, cap. consultationibus. vbi Abb. illud notat in proprijs terminis de iure patronatus, & tenet Oldradus, conf. 312. numer. 2. in fin. Decius, consil. 117. & Casaneus, consil. 20. num. 10. & Rolandus, conf. 47. num. 28. & Milles, in suo repertorio, verbo, Patronus, num. 6. & Federicus de Senis, consilio. 434. & vltra omnes Ioannes Botta, conf. 3. numero. 12. y

13. vbi illud ampliat, etiam si alius esset verus dominus, & patronus, quia pro possessore est iudicandum, cuius verba sunt, ibi: \* Quia in hoc summarissimo possessorio, solum attenditur vltima possessio, & sic vltima presentatio, vt præferatur, & manuteneatur in possessione præsenrandi, qui fecit vltimum actum possessionis, siue præsentationis, cap. cum ecclesia, de causa possess. & propriet. & ita dicit, Oldradus, conf. 312. num. 2. in fin. Decius, dict. conf. 117. columna penultim. circa principium, & in alijs consilijs supra allegatis, & alios refert, Cesar Lambertinus, in dict. tractatu. de iure patronatus, in lib. 2. in, 4. artic. tertiæ, q. prin. in, 1. part. idque procedit, vt iam dictum est, etiam si alius esset verus dominus, & patronus. Abb. in dict. cap. consultationibus. Rolandus à Valle, dict. conf. 47. numer. 28. quia paria sunt, esse patronum, vel esse in quasi possessione iuris patronatus, vt per Card. in, conf. 66. in, 2. dubio, in principio, quem refert, Rolandus, vbi sup. numer. 27. Et eandem sententiam tenet, Ioannes Gutierrez, lib. 3. practicarum quæstionum, en la quæstion, 42. en el numero, 46. Vbi dicit quod ita fuit iudicatum in facti contingentia, & quod obtinuit, cuius verba sūt. \* Ego profecto (saluo iudicio cuiusque melius sentientis) cenfeo in præd. specie pro possessione pronuntiandum esse, reseruato, & saluo iure proprietatis partibus, vt in alio iudicio de ipso agatur, quoties possessio illa, vel quasi sufficiens sit, atque iuridica, etiā ex vnico actu electionis, vel presentationis, nempe, primo, quod bona fide electio, vel presentatio facta fuerit: secundo, quod fuerit admissa, & confirmata: tertio, quod præsentatus, ac confirmatus fuerit tãquam rector in possessione rectoriæ, iuxta latius à nobis dicta, cum communi, consil. 3. num. 1. \* & ita in facti contingentia in simili specie vidi pronuntiatum, & obtri-

& obtinui. Et eandem sententiam pluribus citatis ego, Zeuallos, teneo, libro, 2. practicar. qq. in quæstion. 117.  
 23 en el numer. 4. y, 5. vbi resoluo, quod hæc possessio acquiratur ex vnica tantum presentatione, secuta institutione canonica. \* Como sucedio en nuestro caso; porque la vltima colacion, y possession tuuo Alonso Fernandez clerigo, por nombramiento del dicho patron: y auiendo sucedido semejante pleyto en este Consejo, se sentencio en fauor del q̄ tenia el vltimo acto de possession. \* Vt ego, Zeual. refero, in, lib. 3. pp. comm. en la quæstion. 768. en el numer. 8. y, 9. vsque ad numerum, 12. & istam sententiam, & opinionem tenet, Geronymus González, in regul. 8. Chancellariæ, gloss.  
 24 45 §. 2. numer. 14. ibi: \* *Semper namque in beneficalibus attenditur ultimus status, & vltima, & immediata possessio.* \* Oldraldus, cons. 312. numer. 2. in fin. Rota, decisio. 2. numer. 2. de præbendis in nouis, & decisio. 49. de rescriptis, in antiquis, sequitur, Pureus, decisio. 2. numer. 4. lib. 3. Cesar de Gra. decisio. 4. de probationibus, & ita fuit iudicatum in vna Pamplosiensis, die, 1. Aprilis, anno, 1591. & in alia Sabiniensis, a, 30. de Abril, de 1592. \* Yaũ que esta regla la puso con siete declaraciones el dicho Geronimo González, vbi supra, numer. 30. todas siete se verifican en nuestro caso. La primera, que aya verdadera relacion, y presentacion. La segunda, que aya ciencia y paciencia, eorum quibus præiudicatur. La tercera, que crea que vsa de su derecho el patrõ. La quarta, que tēga buena fē. La quinta, que despues del nombramiento se siga la colaciõ. La sexta, que la colacion tenga efecto, y que se le dē la possession, y goze los frutos. La septima, que la dicha possession sea clara, y notoria, y sin contradiccion. Todo lo qual està comprobado en nuestro caso. Porque el vltimo Capellan tuuo nombramien-

to del patron, y colacion del Consejo, y possession, y gozò de los frutos hasta que murio, y el patron vsaua de su derecho y possession, teniēdo buena fee en su derecho, de nombrar, sin auer tenido contradiccion ninguna, asì de parte del nombramiento, como tal patron, como de parte del presentado; porque ninguno dellos ha sido cõtradicho. \* Et nouissimè post Concilium istam sententiam sequitur, Nicolas Garcia, de beneficijs, 5. par. cap. 5. a, numer. 59. cum sequentibus, vbi refert plures Doctores, & decisionem Rotæ, ibi, num. 60. \* & ita fuit iudicatum in vna ilerdēsis parrochialis, 13. Iunij, 1558. coram, D. caputaquēm, in qua fuit decisum, ex institutione facta per ordinarium, Dominico, ad præsentationem iuratorum, quæ habuit effectum, constare de qua si possessione præsentandi, ita vt excludatur prouisio ordinarij, sine consensu illorum, nam ex vnico actu acquiratur quasi possessio, & de bona fide constat, quia in dubio ea præsumitur excursu tēporalis; quia apparet quod Dominicus Rector possedit, & resignauit, & resignatarius etiam Dominici, resignauit in P. in manibus Papæ, cum mentione, & derogatione iuris patronatus, qui P. obtinuit contra Iacobum præsentatum à dictis iuratis, & testes probant illum tentum pro rectore, & possedisse. Nec obstant dictæ resignationes; quia prouisiones Papæ non mutant statum Egid. decisio. 109. Decius, consil. 126. Nec obstat quod præsentatio, & institutio dicti Iacobi fuerit reiecta, quia illud fuit cum parrochialis non vacaret per obitum Domin. ex quo facta est presentatio, sed per dictam resignationem in fauorem, P. cum derogatione iuris patronatus, non quia iurati non essent in quasi possessione præsentandi, vt per Cotam, decisio. 193. in suis Miscellaneis manuscriptis. \* Et idem tradit in causa propria, idem Nicolas Garcia, a  
 Qq 5 numer.



## Secunda pars, tracta. de cognitione

numer. 61. & ita dicit fuisse resolutū in vna Toletana, annatarum à 16. de de Febrero, año de 1581. & refert decisionem, num. 84. cuius verba in fine sunt sequentia. \* *Maximè concurrenti ultimo statui, qui est attendendus, glossa, l. si mater, & ibi Baldus, C. ne de statu defunctorum, & Kota, decision. 2. numer. 2. de prauendis, in nouis, & in numer. 114. refert aliam decisionem, notabilem in proposito, ibi: Licet alias ad acquirendam quasi possessionem, sufficiat presentationem fuisse admissam, & presentatum institutum cum effectu, siue bene siue male, ut in Bracharen. parrochialis, in qua ad presentationem patroni, Vicarius uenit, & unio, licet nulla, habuit effectum, dixit Domini, an. 1555. corā Achille: ex tali unione ad presentationem patronorum, constare de quasi possessione presentandi quia presentatus, siue bene, siue male fuerit institutus, nihil refert, sed satis est patronus, quod presentatio fuerit admissa, & habuerit effectum, ad notata per Carder. cons. 12. de iure patronatus, Ripa, in, capit. cum ecclesia, numer. 90. de causa possessionis, ut per Verallum, decisio. 375. lib. 1. in manuscrip. \**

27  
Cap. consul-  
tationibus,  
de iure pa-  
tronatus, de  
claratur.

A lo qual no obsta la pretenfion de la parte contraria, diziendo, que el decreto del Concilio Tridentino, cap. 9. session. 25. limita el cap. consultationibus, de iure patronatus, y que no habla en el iuyzio possessorio, por que lo contrario tiene declarado la Congregacion de los señores Cardenales, como lo refiere Nicolas Garcia, vbi supra, num. 137. y, 138. ibi. \* *Ceterum hodie non procedit in distincte decisio, in dict. cap. consultationibus, de iure patronatus, ex decreto S. Concilij Tridentini, session. 25. de reformatione, cap. 9. quod locum habet etiam in possessorio, & quando solum agitur de validitate presentationis. Et ideo non est admittenda presentatio existentis in quasi possessione presentandi, nisi verificato prius iure patronatus, aut nisi fuerit in quasi possessione presentandi post Concilium, adhibita cau-*

*sa cognitione super iure patronatus, iuxta formam Concilij, & ita cēsuit S. Congregatio, ut in sequētib⁹ declarationibus super d. cap. 9. Prima hoc decretum Concilij habet locum in petitorio, & in possessorio, unde admittenda non est presentatio, aut presentati instituta facienda, nisi verificato prius iure patronatus ex decreto Concilij, & fuis inter alia responsum Episcopo Segouiensis, anno, 1591. \* De donde se colige, que el Concilio Tridentino no excluye el iuyzio possessorio, mayormente, quando no ay duda sobre el derecho de patronazgo. Et aliam decisionem refert, num. 141. ibi: \* *Domini dixerunt sententiam de partibus in hac causa laicam esse confirmandam: cum enim in dubium est hanc cappellaniam esse de iure patronatus, & solum conuertiatur perinentia illius, ad effectum de quo agitur ascenditur solum quasi possessio, cap. consultationibus, de iure patronatus, in qua illos de Totis fuisse constitutos, appareteos presentacionibus factis anno, 1571. & 1572. & 1576. de quarum effectu constat, quia per mortem prius presentatorum, fuit deuētiā ad successiuas presentaciones, iuxta consilium, Oltraldi, 220. sapius a Rota canonizati. Huic quasi possessioni non obstant presentaciones Monialium sancta Martia, quia anno, 1572. illarum presentatio non fuit admissa, & à tali nō admissione ipse non appellarunt, alia fuerunt admissa clausula, sine praiudicio partium. Cum ipsi agitur non sint in quas possessione presentandi considerabili, earum presentatio nō suffragatur, nō obstat, quod quasi possessio non debeat attendi post Concilium Tridentinum, nisi fuerit adhibita causa cognitio iuxta decisionem sancta Congregationis. Quia decisio procedit, quando est controuersia super libertate beneficij. Secus quando agitur inter presentatos super pertinentia iuris patronatus, nam hoc casu Concilium nihil inuocat. \***

Y en este caso, no fiendo, como no es, este pleyto super libertate beneficij, nec super iure presentandi, no in nouo nada el S. Concilio Tridenti-

no, ni corrigio el capitulo consulta-  
 28 tionibus, de iure patronatus. Ni tam-  
 poco habla el dicho Concilio en los  
 casos que el patronazgo es llano, ex  
 dotatione, vel fundacione, sino quan-  
 do se funda en prescripciõ, \* vt tradit  
 Azebedo, in l. i. tit. 6. numer. 4. libr. 1.  
 recopilat. Quem sequitur, Nicolas  
 García, supra, numer. 143. ibi: *Contra*  
*patronum qui agit de præscribendo iu-*  
*re patronatus.* \* Et nostram principalẽ,  
 vltra Doctores supra, in terminis Cõ-  
 cilij Tridentini tradit, Ioannes Zepha-  
 lus, conf. 580. volumin. 5. en el nume.  
 29 31. ibi: \* *Quibus extat præclara respõsio*  
*etiam ad ultimum, cum sacrosanctum Cõ-*  
*cilium loquatur de constitutione iuris patro-*  
*natus, quod non debet constitui, & de no-*  
*uo formari, nisi vt ibi disponit Conciliũ;*  
*sed non negat existentem in quasi posse-*  
*sione præsentandi, posse obtinere, & esse con-*  
*seruandum, ac manutenendum in ea, vs-*  
*que ad quo agatur, & disputetur de iuri-*  
*bus proprietatis in iudicio petitorio. Et*  
*quoniam arbitror causam istam esse per-*  
*spicquam, & indubitatam, addictorum hæ-*  
*redem faborem, & cum pro expeditione*  
*crucior, his paucis sum contentus; præser-*  
*tim cum me referam in reliquis ad ea qua*  
*elegantè, & copiosè scripserunt varones*  
*clarissimi DD. aduocat.* \* Et idem de-  
 clarat ipse, Zephalus, in conf. 681. en  
 el numer. 13y, 14. ibi: \* *Nec obstitit po-*  
*stremo quod decreuit sancta Synodus Tri-*  
*dentina, sess. 25. cap. 9. de reformat. quia*  
*respondetur procedere quando disputatur*  
*de veritate, & validitate huius iuris pa-*  
*tronatus in iudicio petitorio, tunc ea ap-*  
*probatur, quæ Synodus ipsa requirit.* \* Y  
 aũque no huiera mas que estos dos  
 Consejos, declaran biẽ la justicia del  
 dicho don Fadrique, y la mente del  
 dicho Concilio, el qual no excluye  
 el iuyzio possessorio, ni habla, sino  
 quando se trata del iuyzio de la pro-  
 priedad fundandose alguno en pres-  
 cripcion, y costumbre de nombrar,  
 porquẽ entõces se requiere otro mo-  
 do de prouança, pero no quando se

trata del iuyzio possessorio, como en  
 este caso: en el qual no ay pleyto, ni  
 cõtradicion sobre el derecho del pa-  
 tronazgo, por estar tã claro y notorio  
 \* ex fundacione, doctatione, & cõstru-  
 ctione, que es lo que admite el dicho  
 Concilio, ibi: \* *Decernẽt, S. Synodus, vt*  
*titulus iuris patronatus sit ex fundacione,*  
*vel dotatione.* \* De manera, que habla  
 del titulo, & sic in causa proprietatis,  
 & nõ possessionis, \* y luego habla de  
 las personas poderosas y comunida-  
 des, que se presume que adquieren  
 ex vsurpatione, el derecho de patro-  
 nazgo contra la Yglesia: y asĩ da la  
 forma de prouança en este iuyzio pe-  
 titorio, ibi: \* *In his verò personis seu cõ-*  
*munitatibus, vel vniuersitatibus, in qui-*  
*bus, id ius plerunque ex vsurpatione po-*  
*tius quæsitum præsumi solet, plenior, & ex-*  
*actior probatio ad docendum verum titu-*  
*lum requiritur.* \* Et sic agit Conciliũ  
 de probatione tituli iuris patronatũ,  
 & non de probatione possessionis.  
 Et rursus agit, quando est contentio  
 super iure patronatus, & quando fun-  
 dantur patroni in præscriptione. Quẽ  
 omnia cessant in hac nostra lirẽ, & sic  
 deber cessare illius dispositio, vt tra-  
 dit, Zephalus, vbi supra.

Præterea, non obstant allegata ab  
 aduershario. \* Diciendo, que el dicho don  
 32 Fadrique de Vargas es Cavallero muy  
 principal, señor de vassallos, y que en este  
 caso se requiere para el patronazgo la pro-  
 uança que trae el Concilio, qẽes in memo-  
 rial, y presentaciones continuadas por  
 cincuenta años. Porque se responde, qẽ aqui  
 no se trata de la prouança del derecho de  
 patronazgo, ni del titulo, ni ay duda sobre  
 el, y solo lo que se litiga es sobre el iuyzio  
 possessorio desta capellania mayor, entre  
 dos pretendientes, el vno, que la pretende  
 por la Bulla Apostolica, diciendo que esta  
 anexada a su Curado. El otro, por el nom-  
 bramiento de patron, que está en possessiõ  
 de nombrar capellan mayor, aunque no  
 sea cura. Sobre este articulo es el pleyto, y  
 el iuyzio possessorio, y no sobre la prouan-  
 ca

## Secunda pars, tract. de cognitione

ca de la propiedad del derecho de patronazgo. Mayormente, que aunque en los señores de vasallos se requiere la prouançça del Concilio, esto se entiende quando se trata de prouar el titulo, lo qual cessa en este caso. Y lo segundo, quando el patronazgo es en el lugar donde es señor de vasallos: pero aqui el patronazgo es en la Corte de su Magestad, donde el dicho don Fadrique de Vargas no tiene jurisdiccion, ni se puede llamar persona poderosa; y assi lo tiene declarado la Rota, por muchas decisiones, como lo trae Nicolas Garcia, de beneficijs. 5. parte, cap. 9. numer. 19. ibi \* Nec refragatur, quod non probetur requisi-  
**33** ta Concilij, session. 25. cap. 9. ad probandum ius patronatus: quia cessante timore vsurpationis de qua ibi, sufficit probare ius patronatus iuxta dispositionem iuris communis, vt tradit, Menochius, conf. 241. lib. 3. numer. 7. Et ita fuit resolutum in causa Pamplo-  
 nensis iuris patronatus, 16. de Junio, de, 1586. & postea in numer. 100. annexis hæc verba: \* Et dicta decisio. Sabin. de iuris patronatus, 26. Octobris, 1594. sic se habet \* fuit resolutum non constare, de iure patronatus ad effectum de quo agitur. Nam cum agatur de iure patronatus familie potentis, hoc est illustrissimorum dominorum de Sabellis, ideo propter timorem vsurpationis, probari debet titulus, vel inmemoralis simul cum presentationibus continuatis spatio, 50. annorum, quæ sortitæ sint effectum, & de eis constet per scripturas authenticas, iuxta formam præscriptam à Concilio Tridentino. session. 25. capit. 9. vt alias fuit resolutum in causa Sabiniæ. iuris patronatus, coram serenissimo domino nostro, & in alia Trident. iuris patronatus, 13. Iunij, 1572. \* Y por todo el discurso del capitulo, 9. va alegando muchas decisiones en confirmacion de que el Concilio Tridentino no excluye la possession del patron, ni habla, sino en la prouançça de la propiedad del patronazgo, quan-

do las Comunidades, y Vniuersidades, y Señores de vasallos pretenden por vsurpacion el derecho de patronazgo, fundandose en costumbre, y prescripcion inmemorial. Y esto se entiende en los lugares de sus propias jurisdicciones, como lo trae, \* Geronimo Gonçalez, en la regla, 8. de la Chancelleria, gloss. 18. numer. 66. ibi: \* Dicit enim Concilium in his verò personis, vniuersitatibus, seu communitatibus, &c. \* Personæ istæ sunt omnes domini ciuitatum, castrorum aut locorum, Ducēs, Marchiones, Comites, Varones, & alij quilibet domini perpetuam iurisdictionem habentes, vt censuit sacra Congregatio Concilij per hæc verba, \* Cōgregatio cēsuit varones, & alios dominos iurisdictionem perpetuam habentes comprahēdi in hoc decreto. \*

\* Y lo mismo se hallará en las decisiones de Rota, en la, 2. parte, en la decision, 199. Adonde tratando del patronazgo de la familia de los poderosos, como de los vrsinos, dize, que el Concilio Tridentino, se entiende en estas familias poderosas, quando los beneficios estan en su jurisdiccion, y quando se trata de prouar el titulo, y propiedad del patronazgo, vt caue-  
**34** in dicta decision. ibi. \* Domini con-  
 cluserunt, quod cum in catu, de quo agitur, agatur de iure patronatus familie Dominorum de Vrsinis, & con-  
 sequenter de familia potenti, probatio iuris patronatus debet esse talis qualis requirit, Sac. Concil. Trident. session. 25. cap. 9. Idem enim iudicatur de familia potenti, quod de vniuersitate, & persona potenti. Puteus, decision. 18. alias, 51. lib. 1. Peregrin. decision. 5. lib. 2. & in familia Vrsinorum, Ioannes Paulus, decision. 86. alias, 87. Maximè in hoc casu in quo prætenditur ius patronatus non vnius, aut alterius beneficij, sed omnium quorquor illa sint beneficiorū existentium in statu istorum illustrissimorum dominorū.

De



\* De suerte, que lo que ha pretendido la parte contraria en su alegacion, de que el dicho don Fadrique es hombre poderoso, y señor de vassallos, es hazerle mas dificultosa la prouança del derecho de patronazgo, como si aqui se tratara de la prouança, ni de la propiedad, ò como si el patronazgo estuuiera en los limites de su jurisdiccion: y no tratandose, ni dudandose deste derecho, porque le tiene por fundacion, y dotacion, y no por prescripcion, cessa su pretension, y la decission del santo Concilio, en quanto habla de las personas poderosas, y por el propio en su principio se confirma este derecho, pues no habla en el patronazgo de fundacion, y dotacion, como es este, ni en el juyzio possessorio, como lo refuelue, Zephailo, vbi supra. \* Con lo qual queda cõprouada la justicia del dicho don Fadrique de Vargas, y del dicho Capellan mayor, al qual se le ha de hazer colacion desta Capellania, en virtud del dicho nombramiento, como se le hizo al dicho vltimo Capellã. \* Ex quibus fundamentis sic obtentũ fuit, pro hac iuris allegatione.

# SVMMARIVM.

- 1 **R**eligionum superiores faciunt etiã vim ex sequendo appellatione remota.
- 2 Cap. de priore, 3. de appellat. ponderatur.
- 3 Regulares non possunt a suis conuentis recedere.
- 4 Concilium Tridentinum, c. 4. sc. 25. ponderatur.
- 5 Concilium non tollit iustam appellationem.
- 6 Monachus potest Abbatem accusare sine licencia ipsius.
- 7 Consilium Nauarri ponderatur.
- 8 Prior Religionis qui appellationem admittit punitur.
- 9 Concil. Trid. non vetat appellationem.

- 10 Religiosus potest adire superiorem sine licencia Prælati.
- 11 Monachus qui non est grauatus à superiore, non potest appellare.
- 12 Qui recurrit ad superiorem videtur appellare.
- 13 Appellandi usus est sublati in pluribus religionibus, ne secreta manifestentur.
- 14 Religiosus non potest per viam violentiæ, ad tribunaia Regia accedere, quod intellige, ibi:
- 15 Quando est excessus in correctione licita est appellatio.
- 16 Capit. ad nostram, de appellatione, ponderatur.
- 17 Prælati vim faciunt, non admittendo appellationem.
- 18 Constitutio Ordinis Prædicatorum ponderatur & declaratur.
- 19 Iuri naturalis defensionis potest religiosus renuntiare propter votum obedientiæ.
- 20 Appellatio fuit sublata Ordini Prædicatorum per Bonifacium, 9.
- 21 Appellationis exclusio intelligitur de iniusta & non de legitima quando Monachus grauatur.
- 22 Religiosi non possunt in causis visitationis ad Regia tribunaia comparere.
- 23 Lex, 40. tit. 5. lib. 2. recopilacion. ponderatur.
- 24 Cognitio per viam violentiæ quando sit permissa religiosis.

## QVÆSTIO. 95.

*Utrum superiores Religionũ faciãt vim, exequendo suas sententias appellatione remota.*

**N**ON Solum iudices ecclesiastici, exequendo suas sententias appellatione remota faciunt vim, sed etiam superiores Religionum,

## Secunda pars, tracta. de cognitione

- 1 gionum, Abbates, & Priores, & reli-  
qui superiores ordinum, vt probat,  
tex. in, cap. de priori, 31. de appellatio-  
nibus, & possumus constituere exem-  
plum, in, cap. 4. session. 25. Concil. Tri-  
dentin. de regularibus, vbi statuitur.  
non licere regularibus, à suis conuen-  
tibus recedere, etiā pretextu ad suos  
superiores accedendi, nisi ab eisdem  
missi, aut vocati fuerint, qui verò sine  
prædicto mandato, in scriptis obten-  
to, repertus fuerit ab ordinarijs loco-  
rum tanquam desertor sui instituti,  
puniat. Quæ poena non imponere-  
tur à Concilio, nisi propter graue pec-  
catum. Ex quo tex. Concilij inferit,  
Ioann. Ramirez, de confirmatione or-  
dinis diui Iacobi, cap. 14. in fin. vers.  
2 quarta declaratio. Non esse licitum  
alicui religioso, etiam si malè tractetur,  
confugere ad Prælaturam superio-  
rem, sine licentia Prælati inferioris,  
3 propter eius austeritatem, vel propter  
aliam causam, & tales confugientes  
puniri debere, à superioribus graui-  
bus poenis. Cuius doctissimi viri ten-  
tentiam veram esse existimo; quando  
4 cum scandalo regularis pergit ad su-  
periores sine licentia, non verò, quā-  
do supra modum grauatus, & sine scā-  
dalo accedit ad superiores, vt ipsum  
à tali grauamine subleuet, quia dicēs  
5 se grauatum, & ob id adiens superio-  
rem, videtur appellare, quia vt ait, Ro-  
driguez, tomo, 1. quæstion. 30. articu.  
6 3. credendū est Conciliū non voluisse  
derogare, vel tollere iustam appella-  
tionem, in tam graui ratione funda-  
tam, & præsertim, quod non sit peten-  
da ab eo, ad cuius grauamen tollen-  
dum, pergit aliquis ad superiores,  
probat, gloss in, cap. cum pastoris, 2.  
quæstion. 7. vbi habetur, quod non est  
necessarius Abbatis consensus, si quis  
voluerit ipsum Abbatem accusare.  
7 Præterea adire ad superiores ob ius-  
tum grauamen, habet vim appellatio-  
nis, apud Religiosos, quam non vide-  
tur vetare, aut prohibere Concilium;

nec quod grauiter grauatus, per viā  
iusti grauaminis, & appellationis ius-  
ta, verbo, vel facto interposita, pos-  
sit adire superiorem, ad conquerendū  
de illo, vt in simili consuluit, Nauarr.  
consil. 6. titul. de appellat. cum hoc sit  
obuiare etiam iuri naturali, vnde lici-  
8 rum esse de iure religiosi ipsi, appel-  
lare à grauaminibus sibi illatis, probat  
pulchre, Rodriguez, tomo, 1. quæstio.  
29. art. 2. Arag. 22. quæst. 69. arti. 3. So-  
to, lib. 5. de iustitia, & iure, q. 6. artic. 3.  
Idem Rodriguez, in summa, de ordi-  
ne, cap. 13. numer. 4. & probatur id ex  
tex. in, c. de priori. de appellationib⁹,  
vbi iuuetur castigari prior, quia ap-  
9 pellationem non admisit, idque etiā  
confirmatur ex quam plurimis iuri-  
bus, elegantèr relatis à Nauarro, qui  
eandem opinionem defendit, in, cap.  
nullam, 18. quæst. 2. nume. 57. dicente.  
Concilium Tridentinum, non vetare  
appellare, sed adire superiorem sine li-  
centia Prælati; quod longe aliud est. 10  
Idem docet idem, Nauarrus, libro. 2.  
consil. titul. de appellation. consil. 4. nu.  
5. intelligendumque esse dictum Con-  
cilium de illo, qui non grauatus, sine  
vlla appellatione ad superiores, co-  
silo, quod prætendat, licere sibi adire 11  
illum, sine Prælati immediati licentia,  
petita saltem iusta de causa. Vnde ar-  
bitratur, Nauarr. quod licet ordinari⁹  
iuste posset capere talem regularem,  
per suum territorium transeuntem,  
iuxta dispositionem dicti Concilij,  
non tamen iuste retinere, nec punire, 12  
si fidem faceret, se grauatum appellas-  
se, vel de grauamine potestatum, iter  
arripuisset ad superiores, & ideo licē-  
tiam in scriptis non deferre secū, quia  
noliut eam sibi concedere Prælatus,  
à quo appellauit, iuste metuit eam pe-  
tere, vel quia ob appellationem, vel li-  
centiæ petitionem, in carcerem in ius-  
tè coniectus, fugit. Quamuis autem  
hæc ita procedant de iure, fateor ta-  
men cum Soto, & Aragon, vbi supra,  
& Rodriguez, tom. 1. quæstio. 29. art. 3.  
& in

13 & in summ. in fin. tit. de ordine iudic. cap. 13. numer. 5. Couarruuias, in pract. cap. 23. numer. 6. versic. 8. tomo, Zerola, 2. part. §. Regulares, versic. sexto, per quam sanctè in quam, plurimis religionibus appellandi vsum fuisse abiectum, nam quamuis fortasse audiri aliquando possit, vt Monachus aliquis iniuria læsus affligatur, hæc tamē damna, quæ rarissimè contingunt, pace, & quiete totius religionis compescantur, cū illius neruus, atque decus, in eo maximè consistat, vt altissimo inter fratres, quæ sua est professio, (vt inquit, Soto, vbi supra,) planiter tractent, & transigant, nec se, sæculo prodant, aut saltem nō facile causas suas extra religionem deducant, ex quo non leues perturbationes ac iurgia oriuntur, in grauissimum religionis detrimentum, & ob hanc causam excluditur religiosus, aditus ad tribuna-  
lia regia, per viam violentiæ, ex, l. 40. tit. 5. lib. 2. recopillat. Aduertendum tamen est ex, Nauarr. libro, 2. constitul. de appellat. cons. 4. quod id, quod dicitur, non licere religiosis appellare, quia illis interdicta appellatio, intelligendum est, quando non est excessus in correctione, & mandata, vel præcepta superiorum sunt rationabilia, & legitimè facta, vt diximus in, q. 74. numer. 24. & in l. c. glos. 5. nu. 19. cæterū si superior in ijs deficiat, potest religiosus appellatione, tanquam iuris naturalis subsidio setueri.  
16 Nec obstat, cap. ad nostram, de appellation. nam ibi solum prohibetur appellatio ad defendendam nequitiam, & de non iniuste oppresso, hic vero fit sermo de appellante iusta causa, & de appellatione ab oppresso facta. Et addit, Nauarrus, vbi supra, numero. 6.  
17 irreligiosè valdè facere Prælatos, qui iustas appellationes à se oppressorum non admittunt, & debere acriter castigari, vt iuuetur, in, cap. de priore, de appellationibus, & iniquitatem iniquitari apponere eos, qui non admit-

tunt, nec dant licentiam prosequendi, & ad eundi superiores; & pessimalis accumulare, qui non solum negant prædicta, sed etiam conijciunt in carceres dueros, inedia torquēdos donec appellationi renuntient, quod est contra pietatis rationem, & iuris naturalis principia. His autem minimè refragantibus, sanctissimè in constitutionibus illustrissimi Ordinis fratrum Prædicatorum, inter dicitur ipsi religiosi appellatio, licet enim oppressis, ius naturale subueniat, per appellationis beneficium; tamen quicūque potest (si vult) huic iuris naturalis subsidio renuntiare, & eo ipso, quod aliquis in prædicta religione promissionem emittit, & secundum illius ordinis leges, & constitutiones, viuere vult, huiusmodi recursum denegantes (præterquam in capitulis, aut visitationibus) videtur huic priuilegio, & fauori naturali, renuntiare, quia quæmadmodum bouens castitatem, renuntiat iuri, quod habet ad cōtrahendum matrimonium, & manet alligatus, ad viuendum in statu celibatus, & bouens paupertatem renuntiat libertati à iure naturali sibi concessæ, ad obtinenda, & possidenda bona temporalia, & ad stringitur, in paupertate perpetua viuere, & per obedientiæ votum, renūtiat libertati, iure naturali sibi competenti, & subditus, alligatus, aut religatus remanet. Hoc ipsum dicendum est de appellationibus, postquam, Bonifacius Papa, 9. quibusdam literis datis Romæ, anno, 1302. eas appellationes abstulit à prædicto sacro Prædicatorum Ordine, itaque quomodocumque religiosus sit grauatus, per sententiam, à suo superiore admittēda est appellatio. Et sic si ca nō obstante, executioni mandabitur sententia superioris, erit articulus violentiæ, nisi contrarium per constitutiones, & ordinamenta ordinis, fuerit dispositum, vt in, dict. capit. ad nostram, de appellat. quod iterum intelligo,



## Secunda pars, tracta. de cognitione

telligo, quoad effectum suspensuum  
secus quo ad deuolutiuum, quia tunc,  
quando est grauatus admitenda est  
appellatio, vt docent, glos. in, capit. 3.  
verb. in sua, de appellation. & in, cap.  
reprehensibilis, §. fin. verb. nec subie-  
cti, de appellation. Nec prædictæ re-  
solutioni obstat, lex, 40. tit. 5. lib. 2. re-  
copilation. vbi causæ religiosorum,  
non possunt per viam violentiæ ad tri-  
bunalia Regia reduci, quia loquitur,  
& intelligitur, in causis visitationis, &  
22 correctionis prout loquitur decretum  
Concil. Tridentini, prout diximus, in  
lectura ad nostram, l. glossa, 6. numer.  
154. & in, 2. part. quæst. 74. numer. 24.  
quod clare insinuant verb. dictæ legis  
23 40. ibi: \* Porque somos informados, que  
los negocios ecclesiasticos, tocantes a visi-  
tacion, y correccion de religiosos, y reli-  
giosas, que se haze por sus superiores, trae  
inconuenientes, traerse por via de fuerça  
a las nuestras audiencias, assi por razon  
del secreto que conuiene tenerse de lo que  
en ellos se trata, y por el breue despacho, y  
otras cosas. Por ende mandamos a los Pre-  
sidentes, y Oydores de las audiencias, que  
no se entremetan a conocer de semejantes  
negocios, ni mandar traer ante ellos tales  
processos por via de fuerça, en manera al-  
guna: porque quando en esto buuiere que  
proueer, los de nuestro Consejo proueerã.\*  
24 Quæ lex, vt ex seriè principij constat,  
loquitur in visitatione, & correctione,  
religiosorum, prout in Concilio  
Tridentino cauetur, capit. 1. ses. 13. de  
reformatione. Et sic non est permessa  
appellatio, neque cognitio per viam  
violentia nisi iudex excedat modum,  
vt diximus in, quæstion. 1. libr. 4. num.  
287. & in prima part. glos. 6. nume. 20.  
vbi ista materia, visitationis declara-  
tur, quo ad vtrunque effectum, suspē-  
siuum, & deuolutiuum.

### SUMMARIVM.

- 1 Iudex ecclesiasticus non debet impe-  
dire seculari, vt non procedat in cau-

sa executiua contra debitorem, propter  
allegationem, quod contractus sit vsu-  
rarius.

- 2 Doctores pro iudice seculari referun-  
tur.
- 3 Clericus qui contra laicum produxit  
falsos testes qui accusator de falso, co-  
ram Episcopo, non potest petere inhibi-  
tionem contra iudicem secularem, quia  
procedit in causa.
- 4 Exceptio vsura sapit spiritualitatem,  
& non potest opponi, ad impediendam  
executionem instrumenti publici.
- 5 Non est suspendenda iurisdictio iudi-  
cis laici, licet lis pendeat coram eccle-  
siastico.
- 6 Inhibitio ecclesiastici contra iudicem  
laicum, non valet, neque est obedienda,  
ad impediendam executionem.
- 7 Contraria opinio pro iudice ecclesiasti-  
co refertur.
- 8 Cap. Lator, qui filij sint legitimi, pon-  
deratur pro hac opinione.
- 9 Resolutio Ioannis Gutierrez, in qua-  
stione proposita, ponderatur.
- 10 Concordia opinionum refertur, & re-  
probatur.
- 11 Iudex ecclesiasticus si praueniatur in cau-  
sa circa cognitionem vsura, potest inhi-  
beri iudici, aliis secus.
- 12 Opinio auctoris refertur, vt prima opi-  
nio sit vera, licet causa non sit prauen-  
ta coram iudice laico.
- 13 Noua ratio adducitur, pro opinione An-  
geli.
- 14 Verba Ioannis Gutierrez, in articulis  
per viam violentia referuntur, & pon-  
derantur, ad casus similes.

### QVÆSTIO. 96.

Vtrum iudex ecclesiasticus fa-  
ciat vim, inhibendo iudici sa-  
culari, impediendo executio-  
nem contractus publici, prop-  
ter pendentiam vsura talis  
contractus.

Scpè

**S**Epè de facto contingit, postquã  
petitur executio instrumenti a-  
pud iudicem sæcularem, compa-  
rere debitorem corã iudice ecclesi-  
astico, allegans illũ contractũ esse vsura-  
riũ, & dari inhibitoriã contra iudicẽ  
sæcularem, vt se absteineat à causa, do-  
nec verificetur, an contractus sit vsu-  
rarius, & pro iudice sæculari, quod nõ  
possit dari talis inhibitiõ, neq; quod  
impediatur via executiua coram eo  
intentata, tenet, Baldus, in, l. 1. C. quo-  
modo, & quando iudex, vbi possuit  
exemplum in clerico, qui contra lai-  
cum produxit falsos testes, qui dein-  
de accusatur de falso corã Episcopo,  
& resoluit, quod Episcopus propter  
pèdèriã litis de falso, non potest inhi-  
beri iudici sæculari, ne fungatur offi-  
cio suo, licet accusatio falsi, sit præiu-  
dicialis, & maior. Quod quidẽ proce-  
dit propter diuersitatẽ iurisdictionũ:  
quia quilibet iudex habet suã iurisdic-  
tionẽ principalẽ, diuersi fori. Quam  
opinionẽ sequitur, Alex. conf. 91. n. 2.  
vol. 2. & sic licet exceptio vsuræ, sa-  
piat spiritualitatẽ, tamẽ nõ potest op-  
poni, ad impediendã executionẽ instru-  
mẽti, quã opinionẽ sequitur, Anchar.  
conf. 98. Alex. d. conf. 91. n. 7. Barbat.  
cõf. 45. n. 10. vol. 2. vbi dicit quod nõ  
est suspendenda iurisdicciõ iudicis lai-  
ci, licet pendeat quæstio corã iudice  
ecclesiastico, de contractu vsurario.  
Idẽ tenet, Crpol. cõf. 18. Soci. 99. n. 21  
& cõf. 237. & quod talis inhibitiõ nõ  
debeat, dari, & facta nõ teneat sequi-  
tur, Boer. q. 77. Coua, in, 4. de sponsali-  
bus, 2. p. c. 8. §. 12. n. 5. Quæ opinio fuit  
originaliter, Angeli, in, l. 4. §. condem-  
natum, ff. de re iudicata. Cuius opi-  
nionem sequitur, Imola, & Ripa, ibi,  
numer. 29. & sequitur, Rodericus. Sua-  
rez, in, l. post rem iudicatam, versicu-  
lo, circa iudicem, à, numero, 15. &  
16. & 17. ff. de re iudicata. Ex qui-  
bus constat iudicem ecclesiasti-  
cum vim facere inhibendo iudici  
sæculari.

Sed his non obstantibus, pro iudi-  
ce ecclesiastico, contrariam opinio-  
nem contra Angelum, tenet ibi, Ale-  
xãd. n. 17. Anton. de Butr. in, c. tua, de  
ordine iudiciorũ, & alios pro hac sen-  
tentia refert, Couar, vbi sup. & sequi-  
tur, Ferrar. cautela, 53. nu. 1. & opinio-  
nẽ Angeli, dicit dubiã, Tiraq. de vtro-  
que retractu, tit. 2. §. 1. gl. 6. nu. 36. Pro  
qua sententia aducitur tex. in, dict. c.  
tuam, c. lator, qui filij sint legitimi,  
quem dicit expressum pro hac senten-  
tia, Ioannes Gutierrez, de iuramento  
confirmatorio, 1. partẽ, cap. 2. à, nu. 11.  
& 15. vbi possuit resolutionem dicẽs,  
*\* Iudicem sæcularem debere super sedere  
in executione donec terminetur causa v-  
suraria, quia ipse debet obedire iudici ec-  
clesiastico, precipienti, & inhibenti, ne  
amplius procedatur, & quod super sedeat  
in executione sub pena excommunicati-  
onis, donec decidatur causa vsura-  
ria.\**

In qua re, solet concordia opinio-  
num aduci à Doctoribus, videlicet,  
quia cum crimẽ vsurarum cũ sit mixti  
fori, considerandum est, an iudex ec-  
clesiasticus præuenit in cognitione  
vsuræ illius contractus, qui mandatur  
executioni coram sæculari, & tunc,  
quod sit parenda inhibitiõ. Aut exe-  
cutio fuit præuenta coram iudice sæ-  
culari, & tunc quod non sit parendũ  
inhibitiõ, quia exceptio litis pen-  
dentiæ coram vno iudice, impedit li-  
tem agitari coram altero, vt tradit, So-  
cinus, conf. 33. volumine, 1. ita Feder-  
icus de Senis, consilio, 300. Lopus,  
allegation. 63. Abb. in, dict. cap. tuam,  
& in, d. c. lator. Doctores, in, l. Titia,  
ff. soluto matrimonio, & Marin fres, in  
tracta. de præsentat. instrumẽti, p. 9. q.  
13. quẽ refert, & sequitur istã opinio-  
nẽ, Mart. de iurisdicciõ. 2. p. c. 45. n. 15. &  
20. vbi dicit quod si ecclesiasticus nõ  
præueniat, non potest inhiberi iudici  
laico, cũ ipse poterat super instrumẽ-  
to vsurario cognoscere, vt dixim⁹, li.  
4. comm. q. 1. n. u 661. & in hoc lib. q. 7.

## Secunda pars, tracta. de cognitione

- In qua Doctorum varietate, ego  
 12 semper pro opinione Angeli iudicarem, & sic pro prima opinione, licet causa nō sit praeuēta coram iudice laico, ex his quæ diximus in nostro lib. 4. q. 1. n. 661. quia si spectand⁹ esset per creditores litis euēt⁹ in foro ecclesiastico, ad hoc vt possit instrumentum publicum executioni mandari, prius bona creditorum consumerentur, & debitores malitiose agerent coram ecclesiastico allegādo vsuram cōtractus, vt interim non possit creditor aduersus eos, coram iudicē sēculari comparere, pro executione cōtract⁹ guarētigij, cuius executioni nihil habet  
 13 cōmune, cū actione ordinaria vsurariū: quia nō obstante quod cōtractus mādetur executioni corā iudice sēculari, si declaretur per ecclesiasticū cōtractū fuisse vsurariū, potest agi cōtra creditore, vt reddat pecuniam, & sic causa executiua non debet impediri coram iudicē laico per inhibitionē, licet causa vsuræ sit praeuēta coram ecclesiastico, quia sententia lata in vno iudicio, non parit exceptionem rei iudicatæ in alio. Et sic resolutiue teneo iudicem ecclesiasticum vim facere, inhibendo iudici sēculari, & erit articulus violentiæ, vt in alio proposito non disimili, tradit, Gutierrez, supra, de iuramento confirmatorio, l. p. cap. 2. num. 26. ibi: \* Addo ego, quod hoc attento, si non obstante dicta appellatione iudicis sēcularis, ecclesiasticum illū declaret excommunicatum, per viam, & auxilium regale, vis, vulgo dictum \* de fuerça \* succurritur iudici sēculari, annullabitur per Regem, eiusq; consiliarios supra dicta inhibitiō, & precipietur ecclesiastico, vt reponat omnia facta post appellationē, & etiam intra tēpus datum ad appellandum, & vt deferat appellationi, & absoluat in totū iudicē excommunicatū. Et iterum quod hoc terminatur in Regio Consilio, vel Chancelleria Regali, inuenietur absolui excommunicatos ad certum tempus, scilicet, 80. dierum in Regali Con-

silio, & 60. in Chancelleria Regi, prout moris est, & fit quotidie in negocijs ecclesiasticis, quæ hoc nomine ad Regiam Curiam deferuntur, ex antiqua Hispaniæ cōsuetudine, vt in, l. 2. titul. libro, 1. recopilation. \* Quæ verba, non solum in casu proposito sunt notabilia, sed etiam pro confirmatione totius materiæ. Pro qua sententia fuit nuper iudicatum in Regali Chancelleria Pinciana contra Fiscalem ecclesiasticum huius ar qui Episcopatus in quadam causa oppidi\* de Yebenes\* & in Regno Cataluniæ sic fuit decissum per viam violentiæ, vt tradit, Peguera, in suis decisionibus, decisione, 3. a. numero, 24. & ita consuluit, Ioannes Petrus, Bem. consilio, 22. & dixi, libr. 4. comm. q. 1. numer. 653.

### SVMMARIVM.

- 1 Inhibitio non est danda à iudice ecclesiastico, ex eo quod lis pender coram eo super relaxatione iuramenti.
- 2 Citatio non est necessaria, de stylo Curia Romana, in relaxatione iuramenti.
- 3 Stylus Curia Romana sequendus est in constituto opinionum.
- 4 Resolutio quæstionis traditur.
- 5 Pars potest remittere iuramentum.

### QVÆSTIO. 97.

*Utrum iudex ecclesiasticus, faciat vim, inhibendo iudici sēculari, vt non procedat ad executionē instrumēti, durāte lite super relaxatione iuramenti.*

**H**Æc quæstio nihil difert in resolutione à quæstione præcedēti, & sic quæ ibi dixim⁹, in hoc loco repetēda sunt, pro iudice sēculari. Et quod nō valeat inhibitiō, donec iuramētū relaxetur, tradit, Feder. de Sen. cōs. 290. quē, & alios sequitur,



tur, Gutier. de iuram. cõfirmat. i. p. c. 2. nu. 25. vbi, num. 26. refert articulum violentiæ, si iudex ecclesiasticus inhi-  
buerit sæculari: quia secundum verio-  
rem opinionem, non est necessaria ci-  
ratio in relaxatione iuramenti, vt plu-  
ribus citatis resoluiamus, in, libr. 2. pp.  
comm. contra commun. quæstion. 11.  
& quod ita obseruetur in practica, te-  
net Vrsilis, ad Afflictis, decione, 220.  
Covarruias, libro, 1. variarum, capit.  
4. numer. 5. & 6. Cacheranus, decisio.  
125. Cappella Tolosana, 62. Iosephus  
Ludouicus, decisio. Perusina, 18. Ne-  
nicanis, conf. 22. qui testatur hunc ef-  
se stylum Curie Romanæ, & inconfi-  
ctu opinionum iudex sequi debet di-  
ctum stylum, vt tradit Marta, de iuris-  
dictione, 2. parte, capit. 46. numer. 15.  
Et in terminis, quod non valeat inhi-  
bitio, & quod ea non obstante possit  
iudex sæcularis procedere ad execu-  
tionem instrumenti, tradit Alexand.  
conf. 83. vol. 5. & conf. 9. vol. 4. Afflict.  
decis. 30. n. 2. & decis. 31. & vtrobique  
eius additionator maxime si creditor  
remittat iuramentum suo debitori,  
quod potest facere, vt tradit, Bart. in  
l. 1. §. & post operis, n. 7. ff. de noui ope-  
ris nuntiatione, & in l. Labeo. nume-  
ro, quinto, ff. de iure iurando, quod te-  
nemus quia sepe de facto contingit  
in tribunali ecclesiastico, cuius vis per Re-  
gios Senatores toleranda est.

#### SUMMARIVM.

- 1 Sacramentum Eucharistiæ non de-  
bet denegari condemnatis ad mor-  
tem.
- 2 Sepultura non est deneganda dictis co-  
denatis.
- 3 Lex, 7. tit. 13. part. 1. pōderatur pro hac  
opinionē.
- 4 Pœna delicti prodest in alia vita pro  
satisfactione delicti.
- 5 Lex non debet esse crudelis sed pōssit  
ma.
- 6 Consuetudo ciuitatis Tolosana circa

administrationem Sacramenti, condē-  
natis ad mortem refertur.  
7 Consuetudo Hispania refertur à Docto-  
ribus.  
8 Index laicus nihil potest facere contra  
i<sup>o</sup> canonicū, quod recipit animæ fauorē  
9 Resolutio quæstionis traditur.  
10 Lex Archigerontes, C. de Episcopali au-  
dientia, refertur, & ponderatur.

#### QVÆSTIO. 98.

*Vtrum iudex ecclesiasticus fa-  
ciat vim, procedendo per cē-  
suras contra iudicem sæcula-  
rem, vt non exequatur sentē-  
tiam mortis contra reum do-  
nec suscipiat sacram Eucha-  
ristiæ, & an ipso die exse-  
qui possit sententia.*

**A**D Mortem cōdenatus, neque  
est denegante sepultura, neq;  
Sacramentū Eucharistiæ. Ita  
fuit dispositū in Concilio Sagūtino,  
de quo in, c. quæsitum, 13. q. 2. & in, c.  
2. de furtis, c. super eo, de hæreticis, li.  
6. clementina, 1. de pœnitent. & remis-  
sionibus, Franciscus Marcus, decisio-  
ne, 10. in, 2. parte, & iure nostro Regio  
partitarum, illud est dispositum, in, l.  
7. tituli 13. partita, prima, ibi: \* *Otro tat  
deuen fazer, si acceisse que algui la-  
dron, o malhechor sea juzgado a muer-  
te, e ppresso para fazer justicia del, e assi  
confessare, acuepto se terrar en el cimen-  
terio de alguna Yglesia, maguer sea asus-  
ticiado, e deuenle dar comunion, si la  
demandare.* Et rationem tradit, tex. in,  
dicto, capit. quæsitum: quia si illa pœ-  
na est sufficiens pro delicto, prodest  
vt in alia vita non puniatur iterum;  
quia scriptum est: \* *Non iudicauit  
Deus bis id ipsum.* \* Vt habetur in,  
capitul. quid ergo, 23. quæstione. 5.  
sed altera ratio traditur in aurlentiæ.  
vt cū d appellat. cognoscit, §. memini

R r 2 mus,

## Secunda pars, tract. de cognitione

5 mus, ibi: \* *Ideoque pium & humanum est se perspeximus, talem crudelitatem, hac lege piissima coercere.* \* Quia postquam crudeli poena patibuli afficiuntur, esset magna crudelitas, eosdem communione, & sepultura priuare. Quæ consuetudo viget in hac citiuitate Toletana, & nō audiui quodin nostra Hispania feruetur contrarium, prout

6 dicit, Couarruias, lib. 2. vararum, c. 1. numer. 11. Iulius Clarus, lib. receptarum sententiarum, quæst. penult. n. 3. vbi tenet quod criminoso qui suspendi debet denegatur sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ. Et cum hoc sit contra ius canonicum, & impium, & inhumanum, si reus criminis

7 petat Eucharistiam, benè poterit iudex ecclesiasticus procedere per censuras contra iudicem sæcularem, vt non tradat morti reo, donec recipiat sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, quia iudex ecclesiasticus potest cogere iudices sæculares, & ministros iustitiæ, ad obseruationem canonum, quæ sunt statuta ad salutem animarum, vt in, c. licet, de iure iurand. c. fin. de foro competenti, lib. 6. c. fin. de exceptionibus, c. decernimus, de sententia excommunicationis, & tenet, Zauarela, in, d. clementina, 1. de pœnitentijs, & remissionibus, Doctores, in l. Archigerontes (per illum tex.) C. de Episcopali audientia, & hanc opinionem tenet, Anton. Gom. de delictis, tom. 3. c. 14. n. 6. vbi improbat contrariam consuetudinem, & refert, Paulū de Castro, in, d. l. Archigerontes, dicē

8 tē, posse Episcopū per censuras ecclesiasticas prohibere, ne iudex sæcularis exequatur suam sententiam, nisi prius dato termino & spatio ad confitendum, & ad hoc illum textum, commendat, Paris de Puteo, in tractatu. sindicat. versiculo, iudex, folio, 82. & sequitur, Marta, de iurisdictione, 2. parte, c. 47. nu. 4. qui improbat, & meritō, consuetudinem in contrariū, Iulius Clarus, quæstion. 99. num. vbi dicit, quod

9

10

non debet dari Extrema vnctio, quam opinionem tenet, Bobadill. in sua politica, lib. 2. c. 17. n. 59, Azeb. in, l. 2. ti. 1. n. 13. li. 1. recop. Cened. q. 9. n. 2. omnino, videndus, quando casus cōtingat. Ex quibus omnib⁹ clare colliges, iudicē ecclesiasticū rectē procedere, & nō facere vim procedendo per censuras cōtra sæcularē; quia nō solū de iure canonico, sed de iure ciuili, & Regio, illud est dispositū. Et sic impiē, & crudelitē facit iudex sæcularis, cōtra ueniendo his sanctissimis dispositionibus, & cōtrarijs argumētis respōdet Zened. vbi sup. n. 3. & vide, Surd. deci. 12. vbi refert practicā Romane curiæ.

### SVMMARIVM.

- 1 Cap. 1. de ecclesijs adificandis ponderatur, & declaratur.
- 2 Contributio pro reparatione ecclesie pertinet ad beneficiatos.
- 3 Cap. de his, de ecclesijs adificand. declaratur.
- 4 Respublica quando tenetur pro reparatione ecclesie.
- 5 Lex, 11. tit. 10. p. 1. declaratur.
- 6 Opinio Auendani declaratur.
- 7 Cap. 7. ses. 21. Concil. Tridentini, declaratur.
- 8 Nobiles tenentur contribuere in rebus publicis sicut plebei.
- 9 Cap. 13. ses. 24. Concil. Trid. declaratur remissive.
- 10 Laici non tenentur ad contributionem ecclesie, nisi in subsidium beneficiatorum.
- 11 Marta opinio reprobat.
- 12 Iudex laicus est competens ad compellendum saculares ad contributionem.
- 13 Rex Francia cognoscit contra clericos in contribus ecclesiarum.
- 14 Ecclesiastici in suis rebus compelli possunt per secretum per iudicem saecularem, ad refactionem ecclesie.
- 15 Auendani opinio notatur.
- 16 Practica Hispania refertur in reparatione ecclesiarum.

- 17 El Consejo Real despacha prouisiones contra los Prelados, y eclesiasticos, para que contribuyan en el reparo, y fabrica de las Yglesias.  
 18 El Consejo oye los que se agrauia del repartimiento, y remite la execucion del ala justicia Realenga.  
 19 *Morla opinio contra istam cognitionem reprobatur.*  
 20 Forma de las prouisiones Reales, para que contribuyan los eclesiasticos en las obras de las Yglesias.  
 21 Los Racioneros de la santa Yglesia lleuan la renta, y la hazienda de las Yglesias despobladas, y a ellos toca el reparo, y no a los demas.

QVÆSTIO. 99.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, procedendo per censuras contra laicos, pro reparatione ecclesie parochialis, & quis sit iudex competens contra ecclesiasticos, ad dictam contributionem faciendam.*

**N**Oua, utilis, & necessaria, & quæ in praxi semper cõtingit, se offert explicanda quæstio, quæ duas amplectitur cõclusiones, primã, an laici teneantur cõtribuere in reparatione, vel ædificatione ecclesie parochialis, & an illud onus spectet ad ecclesiasticos. Secũdã, an iudex ecclesiasticus sit competens ad cõpellendũ laicos, & an petere possit illud corã iudice seculari. Et prius agendũ est de prima cõclusionẽ, & postea pertinemus ad secundam. Et quod laici non teneantur ad talem contributionem, probat, tex. in, cap. 1. de ecclesijs ædificandis, ibi \* *Quicũque ecclesia sine beneficiis habent, omnino adiubet,*

*ad ista ecclesia restauranda, vel ipsas ecclesias emendans.* Et sic contributio ad habentes beneficia spectat, & sic ad ecclesiasticas personas, & nõ ad seculares, in tantum quod pensionarij teneantur contribuere, ita Sarius decis. 1. tom. de ecclesijs ædificandis, (& vide Gigantem; cons. 53. num. 8. & consil. 54. nu. 12. circa materiam illius tex.) Idem probat, tex. in, cap. de his, 4. eod. tit. vbi prius ecclesia reparada est de bonis ipsius, & si deficiat, de bonis parrochi, ergo laici nullo iure tenentur contribuere. Pro qua sententia est decisio Cappelle Tolosanæ, 499 Rota Pifana, 41. Velascus, consil. 79. & est optima lex partitæ, 1. tit. 10. partit. 1. ibi: \* *Fazer de uen sus Yglesias quando fuere menester los Prelados, e los clerigos de cada una dellas, de las rentas que son dadas para ellas, e quando estas no cumplieren, el obispo, e los clerigos que fuesen beneficiados en ellas, deuen cumplir lo que menegare en ella, para refazerla, segun la renta que cada uno lleuare, sacando lo que cada uno huuiere menester para su vida.* Et sic sunt deducenda alimenta parrocho, & reliquis beneficiatis, vt tradit Fulbius Pacianus, cons. 7. nu. 104. Et secundum istam legem, & doctrinam, est intelligenda opinio, Anedani, de exequendis mandatis, 1. parte, capit. 30. numer. 29. vbi tenet, quod si deficiant redditus ecclesie, & beneficiatorum, quod res publica, de bonis communibus vniuersitatis, tenetur contribuere pro reparatione ecclesie parochialis, sed Gregorius, in dicta, l. 1. titulo, 10. partita prima, verbo: \* *Sacando ende,* \* illud onus, non ad rem publicam, sed ad parrochianos illius ecclesie, resoluit pertinere, vt tenet, Gutierrez, allegatione, 11. numero septimo, & illud est etiam hodie dispositum per sacrum Concilium Tridentinum, capit. 7. sessione, 21. vbi in subsidium illa contributio, pertinet ad laicos parrochianos, vt fuit decisum in Regno Portugaliæ, vt

Rr 3 tradit,



## Secunda pars, tracta. de cognitione

- tradit, Quebedo, decisio. 91. n. 8. in, 1. part. quæ decisio concordat cum iure canonico, prout tenet, Gutierrez, d. allegation. 11. num. 7. in fin. vbi nn. 5.
- 8 tenet, nobiles non excusari à tali contributione, & ultra eum sic consuluit in eod. casu Fubleus Pacianus, conf. 7. ex, numer. 99. vbi dicit, quod etiam Forenses, qui possidet bona in territorio ecclesiæ teneri ad eius reparationem, & assignat rationem à, num. 106. & 120. Idem resoluit generaliter pluribus citatis, Zenedo, collect. 153. n. 2. ad decretales, quia hoc est op<sup>us</sup> publicum, & commune, & sic nemo excusatur, l. ad refactionem, C. de sacros. eccl. Idem tenet, Auendaño, 2. part. c. 14. nu. 19. & ego dixi, q. 899. à, n. 146. idem docet ipse, Gutier. lib. 1. pp. quæst. 17. nn. 14. vbi refert casum de facto, & declarat decisionem Concil. Trid. c. 13. sess. 24. idem declarat, Sarmiento, in deffensione, de redditibus, 1. p. monit. 41. nu. 5. Gigans, conf. 17. Cappella Tolosana, decisio. 499. Decius, conf. 118. num. 5. Caualecan. 2. part. decisio. 22. nu. 24. Nauarr. in apologia, q. 1. monitorio, 82. n. 8. & de spolijs, §. 1. n. 3. Fuscus, de visitatione, lib. 1. cap. 10. n. 16. Bobadilla, in sua politica, lib. 2. capit. 18. à, num. 304. qui latè explicat istam materiam, per plures conclusiones.
- 10 Ex quibus colliges regulam generalem, laicos non teneri ad contributionem ecclesiarum, nisi in subsidium bonorum fabricæ ecclesiæ, & beneficiorum, ut docet iura superius aducta, & cap. quatuor, 12. quæstion. 2. capit. si monachus, vbi, gloss. final. 16. q. 1. & plures allegat, Marta, de iurisdic. 2. p. cap. 48. à, nu. 6. & tenet nouissime, Aluarus Velascus, 2. tom. consultat. in consultat. 179. vbi explicat istam materiam.

- Nunc autem deueniendum est ad secundam partem nostræ quæstionis,
- 11 in qua agendum est, de potestate, & iurisdictione tan laici, quàm ecclesiastici iudicis, in hac contributione faciendâ.

In qua re dicit ipse, Marta, vbi sup. n. 15. quod non vidit huc vsq; scriptum ab alio, & sic, quod in dubio actor debeat sequi forum rei, in utroq; foro, maximè cū tractetur de interesse omnium clericorum. Postea verò, variat, & dicit, quod eligantur iudices arbitri. Et tandem resoluit hanc dubitationem esse hodiè decisam per verba Concil. Tridentini, vbi iubetur, quod Episcopi, parochiales ecclesias, refici, & instaurari procurent, & sic illa coërcio, existimat tam respectu clericorum, quàm laicorum, pertinere ad Episcopos, & iudices ecclesiasticos.

Sed salua pace, illius opinio, non 12 potest substineri, quia Conciliū Sotū loquitur respectu ecclesiarum. Et certè minor, quia cum esset vir valdè in iure nostro versatus, dixerit non reperiri scriptum, per quē iudicem, laicos esse compellendos, ad ecclesiæ refactionem, in eo casu quod tenentur, cum Guillelm. Benedictus, in, capit. Raimuntius, de testamētis, verb. & vxorē, 13 decis. 2. n. 138. dicat quod in Curia Regis Franciæ, non solum laici, sed clerici, & Prælati coguntur ad ecclesiarum reparationem. Et in verbo, Domum, numer. 17. dicit, quod clerici, & 14 ecclesiasticæ personæ, tenentur, & cogi possunt ecclesiam reparare, etiam per secularem potestatem, & Auendaño, in, 2. part. cc. pp. capit. 3. numer. 7. dicit, quod licet sit pium, & iuridicum, non seruatur de consuetudine. In quo profectò decipitur, ut postea referam, & istam opinionem sequitur, 15 Mexia, ad pragmatiam Regiam, conclusionē, 5. numero, 68. cum sequentibus. Et hanc conclusionem tenet, Alfredus, in tractatu. de potestate seculari super ecclesiasticas personas, regula, secunda, numero, 26. Abiles, in cc. pp. gl. denorden. n. 11. vers. & facit in simili. Petrus Gregor. in syntagma iuris, 1. tom. 2. parte, libro. 15. capit. 12. nu. 34. & libro, 2. cap. 1. n. 12. tom. 1. & in Regno Portugalliæ Episcop<sup>us</sup> inuocat

16 cat auxilium contra laicos, vt tradit, Aluarus Velascus, secunda parte, consultatione. 179. numero, final. \* Y en nuestra España se practica, que el Rey nro. señor, y su Real Consejo sea juez competente para que se guarde el Concilio Tridentino, y que los ecclesiasticos se interressados, en las rentas dezimales, contribuyan en la obra, y reparo de las Yglesias: y para esto se despachan prouisiones reales, para que todos los interressados hagan la dicha contribucion, que suele ser la tercia, o quarta parte de la renta, respeto de lo que se ha de gastar en la obra, la qual se haze tassar primero, con citacion de los interressados ecclesiasticos, y visto lo que se ha de gastar, se haze el dicho repartimiento por años, y se ajusta la cuenta, y se dà poder al mayordomo de la Iglesia, para que vaya cobrando por las copias de de rentas lo que va repartido a cada señor de rentas, para que con ello se haga la obra, y se repare la Iglesia. \* Y esta practica he visto muchas vezes, y la pone Bobadilla, in sua politica, lib. 2. capit. 18. a, numero, 135. Porque sien do los ecclesiasticos interressados, y los que principalmente han de contribuir en las dichas obras, no era conueniente que ellos fuesen juezes en sus propias causas, l. 1. C. ne quis in sua causa ius sibi dicat: y assi las determina el Consejo, sine strepitu, & figura iudicij in vim protectionis ecclesiarum, procediendo porembargo contra los mismos frutos, que son temporales, vt tradit, Antonius de Petra, de potest. Principis, capit. 6. numero, 87. y no contra las personas. Y si los ecclesiasticos se agrauiaffen de los repartimientos, y de la tassacion, son oydos en el dicho Consejo, adonde se viene a determinar la causa, y remite la execucion, y repartimiento a la justicia Real éga mas cercana, \* & ita fit, & practicatur, qui aliter dispositio Concilij Tridentini remaneret illusoria

in damnum ecclesiarum cuius patronus & protector est Rex noster.

12 Ex quibus conuincitur opinio, Morla, vbi supra, numero, 16. vbi dicit, quod nunquam est in his casibus recurrendum ad Regia tribunalia, nisi sit periculum in mora, quia tunc recedimus à regulis iuris communis, l. de pupilo, §. si quis ribos, ff. de non operis nunt. quia generaliter est recurrendum ad Consilium supremum, vbi dantur prouisiones in forma sequenti.

*Prouision Real, executoria da contra los ecclesiasticos, librada en el Real Consejo, para que contribuyan en las fabricas de las Yglesias.*

20 **D** On Felipe, por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de León, &c. A vos el nuestro Corregidor de Toledo, o vuestro Lugarteniente en el dicho oficio, que ordinariamente con vos reside, e a cada vno de vos, salud e gracia. Sepades q pleyto se trata ante los de nro Cõsejo, entre el Cõsejo, Iusticia, y Regimiento de la villa de Dosbarrios, de la vna parte, y el Cardenal Arçobispo de Toledo, y las demas personas interressadas en los diezmos de la dicha villa, de la otra, e sus procuradores en sus nõbres, sobre q pagassen e cõtribuyessen en la obra y edificio de la Iglesia de la dicha villa, por llevar, como lleuã, los diezmos della, y sobre las demas causas e razones en el processõ del dicho pleyto contenidas. Y parece, que en la villa de Madrid, a veinte dias del mes de Março, del año pasado de mil y quinientos y nouenta y feys, Gaspar Delesquina, en nõbre del Cõsejo, Iusticia, y Regimiento de la dicha villa de Dosbarrios, presetõ ante los de nuestro Consejo vna peticiõ,

Rr 4 por

## 212 Secunda pars, tracta. de cognitione

por la qual dixo, que la dicha villa era de mas de quatrocientos vezinos, y auria mas de sesenta años que se auia començado a hazer en ella vna Iglesia, de la qual estauan sacados los cimientos, y leuantadas las paredes, y para cubrirla, y acabarla de poner en perfeccion, eran menester mas de ocho mil ducados, y la dicha villa, e vezinos della no lo podian cumplir, fino era, contribuyêdo en ello el Cardenal Arçobispo de Toledo, y las demas personas que lleuauan los diezmos de la dicha villa, que eran en mucha cantidad, porque la dicha Iglesia no tenia fabrica ninguna, ni el Concejo posibilidad para ello, por no tener propios para sus gastos ordinarios, e forçosos, y nos suplicò, mandafemos dar al dicho Concejo su parte, nuestra carta e prouision, para que los que lleuan los dichos diezmos dieffen y pagassen los dichos ocho mil ducados, o la cantidad que fuesse moseruido, para que la dicha Iglesia se acabasse, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y ciertas informaciones e diligencias que sobre ello por nuestro mandado ante ellos embiaron los Alcaldes ordinarios de la dicha villa, y parecer que en ello dieron. Y asì mismo el Vicario de la dicha ciudad, y lo dicho y alegado por parte de la dignidad Arçobispal della, y el hospital de Santiago, de los Cavalleros de essa ciudad, dieron vn auto en la dicha villa de Madrid, a seis dias del mes de Junio, del año passado de mil y quinientos y nouenta y siete, por el qual recibieron el dicho negocio a prouea, cò termino de treynta dias, y mandaron, se notificasse a todas las personas que tenian parte en los diezmos de la dicha villa, contra los quales se despachò nuestra carta e prouision de emplazamiento, y les fue notificado. Y porque no dixeran, ni alegaron contra ello cosa alguna, les fue

acusada la rebeldia: y la parte de la dicha villa hizo cierta prouança, de la qual se pidio e hizo publicacion, y dixo de bien prouado, y el pleyto fue auido por concluso. Y por los del nuestro Consejo visto, mandarò dar, e fue dada otra nuestra carta e prouision, para que los dichos Alcaldes ordinarios hiziesfen poner en publico pregon la obra y edificio de la dicha Iglesia, y Capilla mayor della, y con interuencion del dicho Ordinario eclesiastico, la remataffen y hiziesfen rematar en la persona, o personas que a menos costa, e con mejores condiciones, e mas ventajas se obligasse a lo hazer, y hecho el dicho remate, cò los autos q̄ sobre ello passassè, escrito en limpio, signado en publica forma e manera que hiziesse fee, lo embiasen ante los del nuestro Consejo, para que en ello se proueyesse lo que conuiniesse. En cumplimiento de lo qual se truxo en prego, y parece que de vltimo remate se rematò en Diego Arze, maestro d̄ cateria, en treze mil ducados; y con los autos que sobre ello passaron, se truxeron, e presentò ante los del nuestro Consejo, y por ellos visto, mandaron dar traslado a las otras partes: y estando el negocio concluso, visto por los del nuestro Consejo, dieron vn auto en la dicha villa de Madrid, a nueve de Hebrero, del año passado de mil y seyscientos y vno; por el qual mandaron, que lo viesse todo el nuestro Fiscal. Y auendolo todo visto, dixo, que se le deuia denegar a la dicha villa de Dosbarrios lo que pedia para el reparo de la nueva fabrica que pretendia hazer de la Iglesia, asì porque no auia necesidad de nueva Iglesia, por ser como era la que de presente tenia muy capaz, y comoda; porque Nos, para en casos de necesidad de reparar e fabricar Iglesias, teniamos assignado el noueno, que era la tercera parte de las tercias que a Nos pertenecian por con-



concefsiones Apostolicas, por justos e derechos titulos, libres, e inmunes de todas cargas, y contribuciones, principalmente, que cõstaua por los dichos papeles, no ser necessaria nueva Iglesia, y que la que de presente querian hazer, era mas por gusto de los vezinos de la dicha villa, e por sus particulares comodidades, que por necesidad, ni aun conueniencia que huuiesse. Atento lo qual pidio, se hiziesse segun de fuso, e sobre todo justicia. Sin embargo de lo qual, la parte de la dicha villa concluyõ, e por los del nuestro Consejo visto, lo ouierõ por concluso, e dieron vn auto en esta ciudad de Valladolid, a veynte y nueve dias del mes de Junio, del año passado de mil y seiscientos e tres, por el qual mandaron notificar el estado del dicho pleyto al Cardenal Arçobispo de Toledo, que al presente era: y Rodrigo Suarez en su nombre, respondiendo a ello, presentò ante los del nuestro Consejo vna peticiõ, por la qual dixo, se le deuia denegara la dicha villa lo que pedia, por lo que estaua dicho e alegado, en que se afirmaua: y porque la dicha obra auria sefenta años que se auia comengado, sin neecessidad alguna, y en la dicha villa auia vn Monasterio de frayles Trinitarios, y era lugar pequeño, y la Iglesia que tenia capaz, como cõstaua por la prouaçã que por la dicha dignidad estaua fecha, y la que en contrario se auia querido hazer, era con testigos vezinos, y oficiales que auian de hazer la obra, y por el contigüente interesados. Y nos suplico, mandassemos denegar lo que en contrario se pedia: y en caso que pareciesse conuenir, se reedificasse la dicha Iglesia, fue se mandado pagar alguna cosa moderada, en que contribuyan los herederos, y bienes de los Arçobispos passados, en cuyo tiempo se auia comengado la obra, y contestado el pleyto. De la qual dicha peticion se mandò

dar traslado a la parte de la dicha villa, y Baltasar Fernandez de Velasco en su nombre, se la dio por notificada, y afirmandose en todo lo dicho, y alegado por su parte, y si era necesario, lo dezia y alegaua de nuevo, y negando lo perjudicial, concluia, sin embargo de lo contenido en la dicha peticion. Y por los del nuestro Consejo visto el dicho pleyto, dieron e pronunciaron en el vn auto, señalado de sus rubricas y señaes, del tenor siguiente:

\* En la ciudad de Valladolid, a cinco dias del mes de Setiembre, de mil y seiscientos y tres años, los señores del Consejo de su Magestad, auiedo visto el negocio, que es entre el Consejo, Justicia, y Regimiento, y la Iglesia de la villa de Dosbarrios, de la vna parte, y el Cardenal de Toledo, y las demas personas interessadas en los diezmos de la dicha villa, de la otra. Dixeron, que mandauan e mandarõ, se dè carta e prouisiõ de su Magestad, para que se reparta en cada vn año entre las personas que lleuã los diezmos de la dicha villa, el quinto de lo que en cada vn año montaren los dichos diezmos: el qual dicho repartimiento de la quinta parte de lo que en cada vn año montaren los dichos diezmos, se vaya haziendo, hasta tanto que se ayan sacado los dichos treze mil ducados, en que se remató la obra de la dicha Iglesia. Y ansí lo proueyeron, y mandarõ. \* El qual dicho auto, que de fuso va incorporado, fue dado e pronunciado por los del nuestro Consejo, en el dia, mes, e año en el contenido, y fue notificado a don Bernardo de Sandoual e Rojas, Arçobispo de Toledo; en su persona, e respondió, que vn agente suyo acudiria al dicho negocio. Y ansí mismo se notificò al Conde de Chinchon en su persona, el qual p. dio se le diessse traslado del, y durante no se le diessse, no le corriessse termino. Y ansí mismo fue

Auto.

Rr 5 notu-

## Secunda pars, tract. de cognitione

notificado al Licenciado Gil Ramirez de Arellano, Fiscal, el qual dixo, que se juntasse con el pleyto, y se llevasse para lo ver, y hasta tanto, no le corriessse termino. Y assimismo fue notificado a Felipe de Matienço, como administrador del hospital de los Caualleros, de la dicha ciudad de Toledo: el qual dixo, que hablando con el acatamiento que deuia, suplicaua del, con protestacion de expressar agravios. Y assimismo fue notificado en los estrados del nuestro Consejo, en ausencia e rebeldia del Dean, y Cabildo de la santa Iglesia de la dicha ciudad, e del Prior, e Conuento de Veles, y de don Pedro de Cardenas, que fueron citados, y emplazados, e no parecieron, ni embiaron en seguimiento del dicho pleyto. Y assimismo se despachò nuestra carta e provision, inserto el dicho auto, para se notificar en persona a todos los susodichos, como interessados en los dichos diezmos: la qual parece fue notificada a don Diego Romero, Prior del dicho Conueto de Veles: el qual pidio, se le diessse traslado della, para hazer lo que le conuiniessse. Y assimismo se notificò al Licenciado Juan Blanco, clerigo, Cauallero del Abito de Santiago, administrador del hospital de los Caualleros de la dicha ciudad de Toledo, en su persona: e respondió, que lo oya. Y assimismo se notificò al Dean, e Cabildo de la santa Iglesia de la dicha ciudad de Toledo, e pidio traslado, y entretanto no le corriessse termino, el qual les fue dado: y por no embiar en seguimiento del dicho negocio, ni dezir, ni alegar cõtra el cosa alguna, Baltasar Fernandez de Velasco, en nombre de la dicha villa de Dosbarrios, les acusò la rebeldia, e por los del nuestro Consejo vista, la ouieron por acusada, y el negocio cõcluso, dieron e pronúciaron en el otro auto, en grado de reuista, señalado de sus rubricas, y señales, del tenor siguiente.

En la ciudad de Valladolid, a veinti y tres dias del mes de Deziembre, de mil y seiscientos y tres años, visto por los señores del Consejo de su Magestad este pleyto, que es entre el Consejo, Iusticia, e Regimiento, y la Iglesia de la villa de Dosbarrios, de la vna parte, y el Cardenal de Toledo, y las demas personas interessadas en los diezmos de la dicha villa, de la otra. Dixerõ, que sin embargo de las suplicaciones interpuestas por parte del Cardenal de Toledo, y las demas partes, confirmauan y confirmaron el auto en este negocio proueydo por alguno de los dichos señores, en cinco de Setiembre, deste presente año, por el qual mandaron, se dè carta e provision de su Magestad, para que se reparta en cada vn año entre las personas que lleuan los diezmos de la dicha villa, el quinto de lo que en cada vn año möraren los dichos diezmos, el qual repartimiento se vaya haziendo, hasta tanto que se ayan sacado los trece mil ducados en que se rematò la obra de la dicha Iglesia, en todo, e por todo, como en el dicho auto se contiene: y assi lo proueyeron e mandaron.\* Y fue acordado, que deuiamos de mandar dar esta nuestra carta para vos, en la dicha razon. E Nos tuuimoslo por bien: por la qual vos mandamos, que luego que con ella fuere des requerido, vays a la dicha villa de Dosbarrios, y hagays informacion, y auerigueys, y sepais que diezmos son los que ay en ella, y que personas los lleuan, y cobran, y quanto cada vno, y quanto valen de renta en cada vn año, y esto fecho, veays los dichos autos que de suso van incorporados, y los guardeys, cumplays, y executeys, y hagays guardar, cumplir, y executar, en todo, e por todo, segun, e como en ellos se contiene, y contra su tenor, y forma, y de lo en ella contenido, no vays, ni passeys, ni consintays yr, ni passar en manera alguna, en lo qual

Auto del Consejo Real.

qual podays estar, y vos ocupar diez dias, menos los que dellos no fueren menester, y ayays, y lleueys de salario en cada vno de los que en ello os ocuparedes, saliendo fuera de vuestra jurisdiccion, y no de otra manera, quinientos maravedis, y para vn Alguazil, que con vos mandamos que vaya para que execute vuestros mandamientos, docientos y cincuenta maravedis, y para vn escriuano del numero dessa dicha ciudad, que tenga titulo de escriuano de nuestros Reynos, ante quien mandamos que passe, y se haga lo susodicho, ciento y treynta y seys maravedis, demas e aliende de los autos y escrituras, e presentaciones de testigos que ante el passaren, e se otorgaren, con tanto que no lleue tiras del registro qen su poder quedare, los quales aya e lleue conforme al arancel de nuestros Reynos, pordõ de los escriuietes della han de llevar; y los que lleuare, asiente al fin de los autos que sobre ello se hibieren, y lo firme de su nombre, para que por ello se pueda aueriguar, si lleuò algo demasado, lo pena, que lo que de otra manera lleuare, lo pagará con el quatro tanto, para la nuestra Camara, el qual dicho vuestro salario, y salario, e derechos del dicho alguazil, y escriuano, ayays e cobreys, e vos sean dados e pagados por parte de la dicha villa de Dosbarrios de sus propios e rentas, a la qual mandamos vos los de e pague luego que por vos le sea pedido: y sino os los diere e pagare, la podays hazer y hagays execuciõ por ellos, y llevar e lleueys de salario por cada vn dia de los que en la hazer os ocuparedes, vos, y el dicho alguazil, e escriuano, otros tantos maravedis como si entendiesseys en el negocio principal, y entretanto que en lo susodicho entendieredes, y por virtud desta nuestra carta lleuaredes de salario, no lleueys otro salario alguno por virtud de otras nuestras cartas, y

comisiones que por Nos os ayan sido, o sean cometidas. Y si para lo hazer, cumplir y executar, fauor y ayuda huuieredes menester, por esta nra mandamos a qualesquier iusticias, e personas a quien de nuestra parte se lo pidieredes, que vos lo den, y hagã dar, con las carceles, e prisiones que menester ouieredes, a los plazos, e so las penas que de nuestra parte les pusieredes, o mandaredes poner, las quales Nos, por la presente les ponemos e auemos por puestas, y por condenados en ellas, lo contrario haziendo. Para lo qual os damos poder cumplido, qual de derecho en tal caso se requiere, con todas sus incidencias, e dependencias, anexidades, e conexidades, y no fagades ende al, so pena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis, para la nuestra Camara, so la qual mandamos a qualesquier escriuano vos la notifique, e dello dẽ testimonio, porque nos sepamos como se cumple nuestro mandado. Dada en la ciudad de Valladolid, a quinze del mes de Enero, de mil y seyscientos y quatro años. El Conde de Miranda. El Licenciado Nuñez de Bohorques. El Licenciado Francisco de Albornoz. El Licenciado dõ Diego Lopez de Ayala. El Licenciado don Iuan de Ocon. Yo Alonso de Vallejo, escriuano de Camara del Rey nuestro señor, la fize escriuir por su mandado, con acuerdo de los de su Consejo. Registrada. Iorge Oleal de Vergara Canales, Iorge Oleal de Vergara.

\* Pero si las Yglesias fueren despo bladas, entonces suceden en sus fabricas, y ornamentos, y hazienda, los racioneros de la santa Yglesia de Toledo, con cargo de repararlas, y conseruarlas en el estado que las toman; y esta es su principal renta que les està cõcedida por Bullas de su Santidad, demas de las medias anatas, por otras Bullas Apostolicas de su Santidad, con



## Secunda pars, tracta. de cognitione

con lo qual los beneficiados, y los parroquianos estã libres de repararlas, porque toda esta carga, y obligacion tienen los dichos racioneros, a los quales se les entregan los ornamentos, y calizes, y las rentas que pertenecia a las tales Yglesias, para lo qual tienen su juez diputado para la cobrança, y anexiõ delos bienes: y quãdo no reparã las Igleſias, se les embargã los frutos por el juez ordinario, y se tassa el valor de los gastos de la obra, y suelen dar fianças de hazerlos a cierto plazo, y con esto se les da desembargo, lo qual he visto practicar muchas vezes, como su Abogado, a cuyo cargo estã la defensa de sus pleytos, y causas. Lo qual se referirã mas largamente en la quæstiõ penultima, adonde se ponen sus priuilegios.

### S V M M A R I V M.

- 1 *Excommunicati sunt in Bulla, in cœna Domini, turbantes iurisdictionem ecclesiasticam.*
- 2 *Arma ecclesie sunt censura.*
- 3 *Cap. dilecto, de sententia excommunicati, lib. 6. declaratur.*
- 4 *Rex potest clericos seditiosos, qui turbant Regiam iurisdictionem, a Regno expellere.*

### Q V A E S T I O. 100.

*Utrum iudex ecclesiasticus, faciat vim, procedendo contra laicos turbantes illius iurisdictionem.*

**T**urbantes ecclesiasticam iurisdictionem sunt excommunicati per Bullam, in cœna Domini; quæ comprehendit ecclesiasticas, & seculares personas. Et sic nimirum si aduersos eos possit Episcopus per censuras procedere, quia omnibus Magistratibus concessum est iurisdictionem suam defendere pœnali iudi-

cio, l. 1. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit, & sic in Concilio Lugdunensi dispositum est, vt possit spiritualiter etiã gladio vtẽdo ecclesiastico se defendere, & ad arma spiritualia recurrere, quæ sunt propria ipsius ecclesiæ, atque excommunicationis sententiã, in suam iurisdictionem turbantes ferre, vt est dispositum, in cap. dilecto, de sententia excommunicatio. lib. 6. qui tex. reciprocè procedit & loquitur, vt diximus contra clericos turbantes secularẽ iurisdictionem in quæst. 77. quam opinionem tenet ibi, Ioannes Andreas, Geminianus, & Franciscus Socinus, in, capit. perpendimus, num. 122. de sententia excommunicationis. & in cons. 237. volumin. 2. Lapus, allegation. 37. Capicius, decisio. 124. numer. 17. Decius, in, cap. reprehensibilis, de appellationibus, Antonius de Butrio, in, capit. venerabilis, col. 2. de censibus. Pro qua sententiã facit, quia Reges possunt procedere contra ecclesiasticos, & Prælatos seditiosos turbantes Regiam iurisdictionem, vt tradit, Casaneus, in cõsuetudinibus Burgundiæ, rubrica, r. 5. glossa, sed, numero, 81. Auendaño, de exequendis mandatis, 2. part. cap. 6. num. 12. Couarruias, practicarum, cap. 35. num. 13. Bernardus Diaz, cap. 102. Additionator, Salcedo, glossa, 1. & diximus in d. quæstion, 77. & sic sequitur, iudicem ecclesiasticum, vim non facere procedendo per censuras contra laicum turbantem suam iurisdictionem, vt contrariorum eadem sit disciplina, vt in, l. C. de cupressis, lib. 1. Caueant tamen Reges, & prudenter, attendant, ne prædicta expulsio clericorum fiat animi iracundia, & dolose quia vt dicebat, Xefelin. in Cæsare Augusto: oportet Principem non solum nihil facere per iniuriã, sed neque omnino facere videri, nã priuatis quidẽ hominibus, satis est nihil delinquere, principẽ verò decet, nec suspectum quidem esse delicti.

S V M.

SYMMARIVM.

- 1 **E**cclēsia immunitate gaudet reus, licet gravissima delicta commiserit.
- 2 Cap. inter alia de immunitate ecclēf. declaratur.
- 3 Lex, 4. tit. 11. p. 1. declaratur.
- 4 Cap. fin. de immunitate ecclēf. declaratur.
- 5 Doctores pro prima opinione referuntur.
- 6 Contraria opinio, refertur.
- 7 Occidens in ecclēsia, vel cimiterio, nō gaudet ecclēf. immunitate.
- 8 Doctores pro hac secunda opinione traduntur, & quid fuit iudicatum.
- 9 Opinio auctoris refertur in questione proposta.

QVAESTIO. 101.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, procedendo per cēsuras contra iudicem, qui extrahit ab ecclēsia laicum, qui sine proditiōe occidit præsbyterum.*

- R**atio dubitandi est, an ratione qualitatis præsbyteratus, reus debeat amittere immunitatis ecclēf. privilegium, sicut si occidisset alium quemlibet hominē. Et pro reo criminis facit regula, tex. in cap. Inter alia, de immunitate ecclēf. vbi licet gravissima delicta reus grassetur, dum modo non sint exceptuata in illo, tex. gaudere debet ecclēf. immunitate, ibi: *Quantumcumque gravia maleficia perpetraverit, nō est violentus ab ecclēsia extrahendus.* & ibi: *Nisi publicus latro fuerit, vel diuturnus depopulator agrorum.* Et probat de iure nostro Regio, lex, 4. tit. 11. part. 1.

ibi: *E los que matan, e fieren en la rglefia, o en su cimiterio, enfuciándose de ampararse en ella, o los que la quemam, o la quebrantan, a todos los otros defiende la Santa rglefia, que ninguno los haga mal.* tex. etiam, in, capit. fin. de immunitate ecclēf. vbi loquens cum homicida annectit, si in ecclēfia, vel cimiterijs committantur, & sic videtur excludere homicidium, qualitercūque in personam præsbyteri committatur, quia in odiosis non debet fieri extensio de persona ad personam, neque de casu ad casum, l. qui furere, ff. de statu hominum. Et pro hac sententiā facit doctrina, Nauarri, in manuali confessorum, cap. 25. numero, 19. vbi expresse tenet nostram sententiā, quod percutiens, vel occidens clericum, gaudeat ecclēf. immunitate. Idē tenet, Paz, in sua praxi, 1. tomo, part. 5. cap. 3. §. 3. numer. 169. & sic iudex ecclesiasticus non facit vim procedendo contra iudicem sæcularem, extrahentem occisorem ab ecclēfia, cum debeat frui eius immunitate.

Sed pro iudice laico, imo quod recto iure potuit occisorem clerici ab ecclēfia extrahere, facit tex. bene intellectus, & ponderatus, in, dicto, cap. fin. de immunitate ecclēf. vbi frustra legis implorat auxilium, qui committit in legem, & præsbyterum occidere est ecclēf. iniuriam facere, & sic nō debet reus eius privilegio gaudere. Maxime, quia si non gaudet immunitate qui occidet in ecclēfia, vel eius cimiterio, quanto fortius non debet gaudere qui occidit præsbyterum, cum maius crimen sit clericum occidere extra ecclēfiam, quam alium in ea. Quam opinionem tenet, Boerius, decisione, 109. Rebus, ad leges Gallie 2. tom. titu. de immunitate ecclēf. numer. 29. Tiberius Decianus, in tractatu. criminali, lib. 6. cap. 28. num. 11. Prosperus Farinacius, in suis questionibus criminibus, 1. parte, quæstion. 28. numer. 28. limitation. 4. & ita dicit fuisse

## Secunda pars, tracta. de cognitione

fuisse declaratum, Michael Ferrer, in 3. parte, cap. 150. Quem refert, & sequitur nouissimè, D. Ludouico de Peguera, decision. 221. numero, 8. & per totam vbi dicit, sic fuisse iudicatum, 8. Decembris anno, 1600. Et sic secundum istā opinionem iudex ecclesiasticus facit vim procedendo per censuras, vt reus remittatur ad ecclesiam.

In qua Doctorum varietate, verius existimo, reū occisorem clerici, gaudere ecclesiæ immunitate, cum regula iuris sit pro eo, & Doctores nostræ Hispaniæ, qui magis piè locuti sunt, maximè noster Nauarrus, & contraria opinio est valdè crudelis, & rigorosa, dum tamen mors casu aliter contingat, sine aliqua prodicione, quia aliter iudex ecclesiasticus faciet vim, extrahendo occisorem ab ecclesia.

### SUMMARYM.

- 1 Clerici assassini, perdunt privilegium fori, secundum plures.
- 2 Laicus iudex potest inquirere contra clericum assassinum.
- 3 Bulla Pauli, 3. refertur, contra clericos in atrocissimis delictis vt possint a laico iudice puniri.
- 4 Pontifex potest concedere privilegium iudici laico, procedendi contra clericos.
- 5 Distinctio auctoris refertur in questione proposita.
- 6 Punicio delicti assassinatus contra clericum, non pertinet ad iudicem laicum ante realem degradationem clerici.

### QUESTIO. 102.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, inhibendo iudici seculari, vt non inquirat contra clericum assassinum.*

**M**ulta contra clericos assassinos, retulimus, in, lib. 4. commun. quæstion. 901. vbi fabo re iurisdictionis ecclesiasticæ, aliquæ retulimus. Et hæc quæstio, est ab ea multum dissimilis, quia ibi agimus, an iudex secularis possit, agere contra clericum assassinum, nunc verò agimus, an possit inquirere, quod est diuersum, vt in, cap. 1. de homicidio, libro, 6. vbi notant Doctores. Et pro iudice laico consuluit, Tiberius Decianus, cons. 82. volum. 2. vbi, numero, 9. refert Bullam Pauli, 3. anno, 1542. quæ conceditur licentia iudicibus secularibus, procedendi contra clericos in atrocissimis delictis, qui in hoc censentur delegati Pontificis, vt est glos. in, c. laicis, 16. quæstion. 7. Felinus, in, cap. 2. de maioritate, & obedientia, n. 3. vbi ex priuilegio Pontificis, laic⁹ iudex potest procedere, vt in Galia observatur, vt tradit, Aufredus, in repetitione clementinæ, 2. de officio ordinari. in, 1. regul. falencia, 13. Guillelmus Benedictus, in capit. Rainuntius, verbo, ex uxorem nomine Adelasiam, decision. 2. numer. 47. sed ego non video dictam Bullam, & si concessa est, nulla est dubitatio, cum Pontifex possit concedere dictam facultatem Principibus laicis. Et sic in quæstione proposita, distinguendum esse puto, quia aut iudex laicus procedit principaliter contra laicum assassinum, & secundario contra clericum, qui fuit soci⁹ criminis, vel directè procedit contra clericum, quia infamatus fuit delictū commisse. Primò casu, valebit processus, & non poterit iudex ecclesiastic⁹ inhiberi seculari cum ipse non cognoscat principaliter de iustitia causæ, seu delicti clerici, sed solum inquirat accessorie, ad inuestigandam veritatem delicti, in secundò verò existimo, iudicem ecclesiasticum vim non facere, inhibendo seculari, quia neque punicio delicti, ante realem degradationem, neque inquisitio pertinet ad eum,



eum, vt latissimè resoluius, in dict. quæstion. 901. & sic sunt intelligenda, tradita per Tiberium Decianum, vbi supra, quòd est singulare & menti tenendum.

SVMMARIVM.

- 1 *Cap. porro, de diuortijs, declaratur.*
- 2 *Vxor tenetur sequi virum, etiam leprosum.*
- 3 *Contraria opinio defenditur quando separatio est temporalis.*
- 4 *Capit. I. de cōiugio leproforum declaratur.*

QVÆSTIO. 103.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, procedendo per censuras contra coniugatos qui sine iuditio ecclesiæ, separantur ob aliquam infirmitatem,*

**P**RO iudice ecclesiastico, in hac quæstione proposita, videtur tex. expressus, in, cap. porro, de diuortijs. Vbi sine iuditio ecclesiæ cōiuges non possunt ad in vicem separari, maximè quia vxor tenetur sequi virum etiam infirmum, & leprosum, vt in, cap. I. de coniung. leproforum, cap. si quis, 32. quæstion. 7. quæ iura, faciunt pro iudice ecclesiastico, vt non faciat vim, procedendo contra coniugatos qui iuditio proprio, viuunt separatos.

Sed contrariam opinionem resoluit in quæstione proposita, Tiberius Decianus, consil. 33. volumin. 2. vbi satisfacit difficultatibus in contrarium aductis, vt illa iura procedant in separatione perpetua matrimonij, secus in temporali, ob causam alicuius infirmitatis, quòd non prohibet, tex. in dict. cap. I. de cong. leprof. qui loqui

tur de honestate, hortando, & non cogendo quare si iudici ecclesiastico constiterit separationem factam, fuisse ob aliquam infirmitatem, non poterit, contra illos per censuras procedere, quia iura eanonica, illud nō disponunt, & si contrarium, à iudice ecclesiastico factum fuisset erit casus violentiæ.

QVÆSTIO. 104.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, inhibendo iudici seculari, qui procedit contra bona Monachi nouitij non facta professione.*

**C**ASUS iste mihi contingit de facto in hac ciuitate Toletana, in bonis hæreditarijs Doctoris Cabreræ medici huius ciuitatis, qui qui relicta filia nouitia in Monasterio sancti Dominici Regalis huius ciuitatis mortus fuit facta dispositione suorum bonorum id preiudicio filie, cuius virrute coram iudice seculari, apprehensa fuit bonorum possessio parentis: conseruator verò Monasterij mediante persona monialis, inhibuit iudici seculari, ex eo quòd monialis nouitia est de foro ecclesiæ, & fuit dubitatum, an dictus iudex cōseruator faciat vim, & licet ad vocati fuerint diuersi, ego semper fui in ea sententia, & consului quod dictus iudex non faciat vim, quia nouitius est de foro ecclesiæ, & sic non potest conueniri coram iudice seculari, vt tradit, Hostiensis, in, cap. statuimus. verbo, posse. de regularib⁹ Arquid. diaconus, Ioannes Andreas, Geminianus, & Francus, in cap. religioso, de sententia excommunicationis, libro, 6. Tiraquellus, de re tractu linagier, §. 1. glos. 8. numer. 21. Iason. in authentica. si qua mulier, nu. 59. C. de sacrosanctis eccles. per tex. à si-

## 052 Secunda pars, tract. de cognitione

à simili, in, l. statuliber, ff. de quaestio-  
nibus, & tenet nonisimè, Marta, de  
iurisdictione, 4. parte, centuria, 11. ca-  
su, 121. nume. 24. & 29. vbi dicit, quòd  
bona ingredientis religionem, in ipso  
ingresu, sunt translata, in Monasteriū,  
& mutant primeuam naturam, & sic  
cum filia nouitia fuerit hæres patris  
quia illi super vixit, conuenienda est  
coram iudice ecclesiastico, & sic iudi-  
catum fuit per viam violentiæ in Re-  
gali Chancellaria Pinciana.

### SUMMARIVM.

- 1 **A**ppellatio solum deuoluit causam  
ab eo capitulo sententia à qua fuit  
appellatum.
- 2 Appellans potest consentire in parte, &  
in parte appellare, quando capitula sunt  
distincta.
- 3 Appellatio tribuit iurisdictionem in ca-  
su, in quo appellatio est interposita, se-  
cus in reliquis.
- 4 Capitula quæ continent diuersum fa-  
ctum, sunt diuersa.
- 5 Capitula coniuncta, vel disiuncta quæ-  
do dicantur.
- 6 Pars appellabilis, trahit secum par-  
tem non appellabilem.
- 7 \* Sententia con capitulos diferen-  
tes \* sunt plures sententia, ut in senten-  
tia syndicalis.
- 8 Resolutio questionis traditur.

### QVÆSTIO. 105.

*Vtrum iudex ecclesiasticus ap-  
pellationis faciat vim, cog-  
noscendo de meritis totius  
sententia, quæ continet plu-  
ra capitula, quando ab uno  
tantum appellatum est.*

**A**ppellatio solum deuoluit causam  
ab eo capitulo sententiæ, à quo  
fuit appellatum, non verò quo ad alia

capitula separata: ita Bart. in, l. appel-  
lanti, ff. de appellationibus, & in, l. 2.  
patre, §. 1. vbi glos. verbo, audiendus,  
ff. de minoribus, vbi Bald. Ias. in, l. fei-  
re debemus, numero, 5. ff. de verborū  
Decius, conf. 344. Guido Papæ, in tra-  
ctatu. de appellationibus, numer. 46.  
& dicit communem, Parisius, cōf. 66.  
à, numero, 3. & 4. & 5. & 6. volumin, 1.  
maximè quia non est inconueniens,  
quod possit appellans consentire in  
parte, & appellare in alia parte: Bald.  
in, l. præsens, nume. 3. C. de sententijs  
& interlocutionibus omniū iudicū,  
Romanus, singu. 273. Corsetus in suo  
singulari, verb. appellatio. Ex quibus  
constat iudicem ecclesiasticum ap-  
pellationis, vim facere si cognoscat  
in gradu appellationis de meritis to-  
tius sententiæ, vltra capitulum à quo  
est appellatio interposita: quia in tan-  
tum est iudex in quantum est appella-  
tum, & non vterius. Ita fuit decisum  
per Rotam Lucensem, apud, D. Berna-  
be de Carnacani, in decisione, 63. nu-  
mer. 1. & 5. vbi dicit illud procedere  
quando capitula non sunt connexa,  
sed separata; quia continet diuersum  
factum, vt docet, Baldus, in, l. amplio-  
rem, numer. 6. C. de appellationibus,  
Felin. in, cap. cum inter, numer. 6. de  
re iudicata. Grauea, conf. 23. volu-  
mine, 1. coniuncta vero capitula dici-  
tur, quando ex consequentia factorū  
separationem nō recipiunt: & in hoc  
casu licita est cognitio, cum cōnexio  
procedat semper ab eadem causa, &  
ex eadem radice. Ita Imola, conf. 134.  
Eugenius, conf. 70. numer. 11. Et sic  
si vna pars est appellabilis, trahit ad se  
aliā. Ita Francus, in, c. si duobus, n. 2.  
de app. Et est bonus tex. pro hac sen-  
tentia, in, l. cum eiusdem, §. fin. ff. de  
edilitio edicto, & declarat, Gracian.  
in decisionibus Prouintia Marchia,  
decisione, 60. nume. 6. Quod tene mē-  
ti: \* Para las sentencias de residencia, y  
capitulos que se ponen a las personas eccle-  
sasticas, en que las sentencias contienen  
diuersos

diversos capitulos; que la apelacion del uno no du jurisdiccion en los demas, sino es, que sean annexos, e individuos. \* Et si aliter iudex ecclesiasticus appellatione procedat, faciet vim, quæ per Auditores Regios tollenda est. Et vide, D. Ludouico de Peguera, decisio. 19. qui hoc declarat.

### SUMMARIVM.

- 1 Terminus est designandus ad prosequendam appellationem.
- 2 Appellatio est deserta, per lapsum termini iuris ad appellandum.
- 3 Iudicis auctoritas est vox legis.
- 4 Declaratio iudicis, est verbum legis.
- 5 Appellationem, non prosequens videtur appellationi renuntiasse.
- 6 Tempus debet assignari competens ad prosequendam appellationem.
- 7 Iudex potest prafingere tempus ab actu amissa appellationis, & ex intervallo.
- 8 Iudex delegatus potest prafingere tempus ad prosequendam appellationem.
- 9 Terminus statuitur post dilationem.
- 10 Tempus ad prosequendam appellationem est arbitrium.
- 11 Appellatio, non suspendit iurisdictionem iudicis a quo, in consequentibus faciliorem expeditionem cause appellationis.
- 12 Termini prorogatio est facienda, quando pars non sit inquisitum.
- 13 Prorogatio est in dubio facienda.

### QVAESTIO. 106.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo suam sententiam, post terminum datum ad prosequendam appellationem.*

**S**olet saepe de facto contingere in hoc consilio Domini Archiepiscopi Toletani, quod postquam appellatio est interposita, & admissa, designatur terminus triginta dierum ad prosequendam appellationem, eoq; translato declaratur sententia fuisse translata in auctoritatem rei iudicate, & appellationem desertam: & sic sententiam executioni tradunt. Et tunc dubium est, an iudex faciat vim transacto termino ad dictam appellationem prosequendam, qui de iure potuit dari, capit. cum causa, 8. de re iudicata, capit. cum sit Romana, 5. de appellationibus. Et videtur dicendum, iudicem ecclesiasticum vim non facere; quia quemadmodum per lapsum termini iuris ad appellandum, appellatio dicitur deserta, ut in clementina, sicut, de appellationibus, sic per lapsum termini iudicis, in eius locum subrogati, sententia remanebit firma, & per consequens recto iure est mandanda executioni, capit. licet, 14. de sententia excommunication. libr. 6. lex, præfens. C. de appellationibus, & tenet, Francus, in, cap. personas, in principio, eodem titulo, Federicus de Senis, consilio, 27. Afflictis, in constitutionibus Regni Syciliæ, verb. appellationum tempora, numero. 3. & ratio est, quia iudicis auctoritas est viva vox legis, lex, nam & ipsum, 8. de iustitia, & iure. Et cum lex concedat iudici hanc facultatem, abbreviandi tempus ad prosequendam appellationem, illa iudicis declaratio, & pronuntiatio est verbum legis, l. 4. §. duas, ff. de damno infecto, & sic quod legis auctoritate fit, ab ipsa lege fieri videtur, lex, 1. §. omnia de veteri iure enucleando. Ita Baldus, in, l. fin. in principio, de temporibus appellationum. Afflictis, ubi supra, numero, 6. ubi concludit, illud procedere in poenam contumacis: quia ex hoc videtur appellationi renuntiasse, ut in, l. Papinianus, §. si quis, ff. de inofficioso testamento. Et

ss hanc



## Secunda pars, tract. de cognitione

hanc dicit communem opinionem, Baldus, in, l. fin. in principio, C. de temporibus appellationum. Quæ sententia vera est, & practicanda, quādo fuit tēpus sufficiēs designatū ad prosequēdā appellationem, secundū distantia loci, & causæ qualitatem, vt docet, Francus, in, dicto, c. personas, in principio, de appellationibus. Quod dicit esse notādum, Baldus, in, d. l. presens, n. 2. vers. & iure civili, C. eod. tit. & Gratianus, ad vestrium, lib. 7. c. fin. n. 24. vers. & quoniam.

Et non solum iudex potest præfin- gere tempus ab actu admissæ appella- tionis, sed ex interuallo, vt concludit Vest. in sua praxi, sup. cap. fin. num. 3. libro, 7. Et ita in Rota fuit iudicatum, titulo. de appellationibus, in nouis, decisio. 40. alias, 246. & tradit, Florianus, in clementina, 1. de appellationi- bus, quæstio. n. 28. & ibi, Cardinalis, q. 29. nu. 2. Imola, n. 4. Ancharran. n. 5. vers. octauo collige, vbi dicit hanc opi- nionē esse iuriore. Felinus, in, d. c. c. per- sonas, vers. sola. de latio appellationis n. 3. & ibi, Decius, & Francus, nu. 9. Et ita fuisse iudicatum in Rota, testat ur Rota, decis. 40. de appellationibus in nouis, Lancel. de attent. tit. de appella- tione pendente, n. 86. limitat. 1. Milles in suo repertorio, verbo, iudex, qui derullit, Francus, in disputatione sua pratorij, super, 2. dubio, n. 3. tom. 3. in 2. parte, vbi ampliat hoc procedere non solum in iudice ordinario, sed et- iam in delegato, qui assignat ratio- nem, num. 26. quia iudex à quo potest exercere ea quæ tendūt ad exitū cau- sæ appellationis, super eo in quo iu- dex ad quē non possit procedere; cū id non possit fieri per iudicem ad quem, qui non potest abbiemiare ter- minum iuris, cessante causa periculi, vt in, c. oblara, de appellat. quæ opi- nio cōfirmatur ex tex. in, cap. 1. §. post hanc, de appellationibus, lib. 6. vbi di- citur, quod talis terminus statuitur post dilationem, ponderando dictio-

nem, post, quæ est apēta cōprehēdere actum quæ sit ex interuallo, vt tenet Bartolus, in, l. fructus, ff. soluto matri- monio. Francus, in, capit. 1. in primo notabili, de constitutionibus, lib. 6. Tiraquellus, in, l. si vnquam, §. & pos- tea, numer. 12. vsque ad, 23. C. de re- uocandis donationibus Et quantum sit hoc temporis interuallum statuit arbitrio iudicis, vt tradunt, Docto- res, in, capit. cum, m. Ferraricensis, de constitutionibus, Imola, in, l. qui alie- num, §. final. ff. de acquirenda hare- ditate, quia nunquam per appella- tionem est suspēsa iurisdicō iudi- cis à quo, in concernentibus facilio- rem expeditionem causæ appella- tionis, capit. cum teneamur, 17. de appel- lationibus, vbi Francus, numer. 2. di- cit esse menti tenendum, & Federi- cus, consilio, 98. quoniam iudex à quo nō offenditur, sed potius quoad iubatur, vt docet, Ioann. in, c. cum ap- pellationibus, notabili, 2. de appella- tionibus, lib. 6.

Vnum tamen non omittam pro- complemento huius quæstionis, quod est vtile in praxi, in his cognitioni- bus per viam violentiæ, quod si pro- rogatio termini fuerit post tēpus iā elap- sum, & post ius parti quæsitum, tunc dicitur appellatio deserta & non de- bet amplius in præiudicium partis ter- minus prorogari, quod sec<sup>o</sup> est (vt su- pra diximus) si ante lapsum termini prorogaretur, quia cum tunc non sit i<sup>o</sup> parti quæsitū, licita est prorogatio toties, quoties iudici visum fuerit, cū arbitrio illius sit concessa pro rogi- tio, & moderatio, vt in, cap. cum su Ro- mana, de appellationibus, ita Frāces, in, d. cap. sapē, nu. 28. quem sequitur decisio, 2. Rotæ, apud Gratianum, a. n. 28. & 29. & secundum istam resolutio- nem sunt terminandi articuli per viā violentiæ, cum casus de facto contin- gar. Et in dubio pro rogatio termini est facienda ne ius partis pereat ex negligentia procuratoris, prout dici-

mus de appellatione, glossa, in, l. qui restituere, in fin. ff. de rei vindicatione. Socinus, conf. 39. num. 1. lib. 4. Gracianus, decisio. 9. num. 3. & ita hodie praticatur, apud doctos iudices licet alij adhaerentes corticæ verborum contrarium intendant.

SVM MARIVM.

- 1 **A**ppellatio quocumque die potest interponi.
- 2 Lex, dies festos, C. de ferijs, declaratur.
- 3 Appellatio est actus omni tempore permissus.
- 4 Die feriato potest fieri omnis actus extraiudicialis.
- 5 Appellatio est actus extraiudicialis, & potest interponi die feriato.
- 6 Concessis extremis, conceduntur media.
- 7 Appellatio die feriato interposita, non est nulla.
- 8 Dies termini feriat, non computatur in termino.
- 9 FERIA quando sint concedenda.

QVÆSTIO. 107.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, non admittendo appellationem intra decem dies, quia in die festo fuit interposita.*

- S**olet multoties de facto contingere, ne decem dies ad appellandum, de iure canonico concessæ, labatur propter dies feriatis, & festivos, vel corâ iudice, vel Tabellione, iudicialiter, & extraiudicialiter appellatio interponi; & dubitatur de viribus ipsius. Et si est actus iudicialis qui requirit ordinem, & figurâ iudicij, non potest celebrari diebus feriatis, vt in toto titulo de ferijs, & in, l. dies festos
- 1 C. eodem titulo, ibi. \* Dies festos maie-

stat alijsimilidedicatos, nullis villis, neque vllis exactionibus vexatentibus profanari, \* lex, 34. titulo, 2. partita, 3. Et sic iudex ecclesiasticus non videtur vim facere, non admittendo appellationem in die feriato, maxime, si non sit periculum in mora.

Sed contraria opinio verior est, & tenenda, quia appellatio est actus omni tempore permissus, etiam die feriato, in Dei honorem, vt docet, Abb. in cap. fin. numer. 13. de ferijs. Et est rex. de iure ciuili, vbi casus deciditur, in capit. 1. de ferijs, vbi illud notat, Baldus, & Felinus; in, cap. cum, m. Ferrariensis, num. 56. de constitutionibus, vbi assignat rationem; quia omnis actus extraiudicialis potest fieri die feriato, in, d. l. dies festos, prout est appellatio, quæ interponitur a sententia diffinitiuâ, extraiudicialiter in domo, cum non requiratur partis citatio, quæ esset necessaria si actus fuisset iudicialis, cap. nos in quenquâ, 2. q. 1. cap. inter quatuor, de maiestate, & obedientia, & ita fuit decisum in Rota, decisio. 40. de appellationibus in nouis. Et sicut die feriato potest appellatio interponi, similiter, & potest admitti, quia concessis extremis, conceduntur media, l. tria prædia, ff. de seruitutibus. l. Oratio, ff. de sponsalibus, l. ad rem mobilem, ff. de procuratoribus. Ita Salicetus, in, l. prima, ad finem, numero, quarto, de ferijs, Felinus, in, cap. significauerunt, vers. decimo, in, 6. declaratione, de iudicijs. Et sic non potest opponi de nullitate appellationis, vt tradit, Baldus, in, l. quadraginta. C. de ferijs, Alexand. conf. 53. numer. 13. volumine, 5. Et ita iudicatur in Parlamento Gallia, vt tradit, Franciscus Marcus, decisio. 410. in prima parte. Et in Rota Prouintia Marchia, vt tradit, Gracianus, decisio. 5. nu. 9. & 10. & ita de iure, & æquitate, & consuetudine in nostra Hispania praticatur; & in iudicio ecclesiastico, & seculari est tenenda.

## Secunda pars, tract. de cognitione

nendum. & in dubio est iudicandum, quod non sit deserta appellatio, propter lapsum temporis, & vide, Menoc. lib. de præsumptionibus, in præsüp. 95. vbi dicit quod dies non currit de momento ad momentum, neque dies feriat sunt computandi in termino, 8 vt fuit resolutum apud, Gracian. decision. 124. a. nu. 1. & fin. & tenet, Paul. de Castro, in, l. 1. ff. si quis cautionibus. Decius, conf. 34. n. 5. quod tene mēti: 9 & quando feriæ sint concedendę tradit, Amatis, decis. 26. & quid in causis ecclesiasticis, n. 9. & in fiscalibus.

### SVMMARIVM.

- 1 **A**ppellatio admittitur à reiectione appellationis.
- 2 Contraria opinio refertur.
- 3 Distinctio traditur in questione proposita.
- 4 Resolutio questionis.

### QV AESTIO. 108.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, reiiciendo appellationem à declaratione, quod appellatio non sit admittenda.*

- 1 **D** Vbitattū fuit in Rota sub die 26. Octobris, anno, 1594. vt refert, Gracian. decision. 8. numero, 1. an detur de iure communi appellatio à reiectione appellationis. Et partem affirmatiuam tradit, Barto. in, l. 1. C. quorum appellat. non recip. quem sequitur, Contard<sup>o</sup>, in, l. vnica, q. 5. C. si de moment. posses. fuerit appell. & sic secundum istam doctrinam iudex ecclesiasticus facit vim reiiciendo appellationem, quia fortassis causa est executiua in qua appellatio reiicitur quo ad effectum suspensiuum.
- 2 Sed contrariam opinionem dicit

veriolem, Gracian. supra, nu. 1. vbi resoluit per omnes iudices Rotæ ita iudicatum fuisse, quod nō possit appellari à reiectione appellationis, & sic iudex ecclesiasticus faciet vim exequendo appellatione reiecta. In qua re pro resolutione questionis distinguendum esse arbitror, quod aut iudex 3 causa non cognita reiecit appellationem, vel causa cognita, & parte citata. In hoc vltimo casu non est admitenda appellatio ad effectū retardandæ executionis, ita docet, Bart. in, d. l. fin. in fin. vbi Mathesalan. nu. 4. C. quorum appellat. non recip. Nata, consil. 529. n. 10. Cephal. consil. 185. n. 3. lib. 2. 4 Contard. in, d. l. vnica, q. 5. nu. 9. & q. 1. nu. 27. vsque ad, 31. secus verò si incontinenti appellatio reiiciatur, vt tradit, Gracian. sup. n. fin. & sic violentiæ, articulus est terminandus.

### SVMMARIVM.

- 1 **A**ppellatio est admittenda quando causa sunt coniuncta, & vna est appellabilis, & altera non.
- 2 Appellatio concedenda est quando datur expensarum condemnatio.
- 3 Doctores pro prima opinione refertur.
- 4 Contraria opinio defenditur.
- 5 Substitutionis actus est consecutus possessionis.
- 6 Qui exequitur actam consecutiuam possessionis, non innouat, licet causa sit executiua.
- 7 Appellatio non admittitur quando sententia constat esse iniqua ex proprijs actus.
- 8 Verba decisionis ponderatur.

### QV AESTIO. 109.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo, appellatione remota per quā confirmatur tenuta, & substitutio bonorum.*

Post



**P**ost latam sententiã in causis executionis, & possessionis solet altera sententia proferri, per quam andatur bona sub astari, & plus offerenti concedi. Quæ sententia non solum continet possessionem emptoris, sed domini priuationem debitoris. Et sic quoties duæ causæ, sunt simul complicatæ, & coniunctæ, quarum vna appellationem respuit, & alia concedit, si sententia feratur super vtraque, admittenda est appellatio ab vtraque, vt tradit, Baldus, conf. 141. numero. 7. libro, 1. quod dictum dicit memoriæ dignum Cotta, in memorialibus, verbo, mixtum, Menochius, remed. 9. de adipiscend. posses. numero, 321. Et pro hac opinione, pluries fuisse in Rota iudicatum, tradit, Contardus, in, l. v. nica, C. si de momentan. posses. limitation. 2. numero. 45. in fin. & docet idem Bald. conf. 266. numero, 4. libro, 3. Et sic cum subastatio bonorum, & adiudicatio rei venditæ, plus offerenti concedatur, iam hoc præceptum non continet solam nudam possessionem, sed mixtam cum proprietate, & cum excedat terminos simplicis possessionis, datur in totum de iure appellatio, licet non datur in simplici possessorio, vt tradit, Contardus, sup. & Gracian. in decisione, Rota, 9. numero, 1. vbi dicit illud procedere, maximè si detur expensarum condemnatio, cum in dubio appellationi sit deferendum, vt tradit, Socin. conf. 39. lib. 4.

— Ex qua resolutione, videtur dicendum, iudicem ecclesiasticum vim facere, exequendo appellatione remota, cum ista sententia non contineat merum factum possessorium, sed mixtum cum proprietate; & cum appellatio esset admittenda, datur vis, & attentatum in executione, vt tradunt, Doctores, in, cap. non solum, de appellationibus, lib. 6. Lancelot. de attent. appellat. pend. in præfatione, n. 108. Lopus, alleg. 2. n. 5. Paris. cõs. 28. n. 22.

libro quarto, Ofascus, decisione Pedemontana, 5. numero, 11. & in decisione Prouintia Marchiæ, nona, numero fin. apud Gracianum, 12. Iulij anno, 1596.

Sed salua pace tantorum virorum, & decisionum, verius credo, in casu proposito, iudicem vim non facere, neque attentare, exequendo appellatione remota, quia iste actus subastationis, & venditionis bonorum, licet tangat proprietatem, est consecutiuus possessionis, & sine eo possessio esset frustratoria, & parui effectus, & fortassis damnoſa. Et sic recto iure decissum est, iudicem non attentare, qui exequitur actum consecutiuum possessionis, & qui eam continuat, non innouat, capit. cum teneamur, de appellationib. & ita fuit iudicatum in Rota, anno, 1570. prout refert, Quintilianus Mandoſius, titulo de inhibitionibus, quæstione, 22. numero, 4. & 13. vbi refert plures decisiones pro hac nostra sententia, in quibus fuit iudicatum, actus possessorios factos in continuationem possessionis, non esse attentatos post appellationem, & inhibitionem, vt nos resoluiſimus in, q. 61. à. n. 6. cum seqq. quod est menti tenendum.

Si verò ex ipsis actis cõstet de iniustitia, & iniquitate sententiæ possessionis, vel, *\*de remate,\** quia appareat ex aliquo instrumento liquido, debitum fuisse solutũ, tũc admittenda est appellatio, etiam quo ad effectum suspensiuum, & executio, & subastatio bonorum est impedienda, vt docet, Alexã. conf. 106. n. 27. lib. 3. Menoch. de adipiscenda, nume. 850. & 854. remed. 4. Gabriel, conf. 36. in princ. lib. 6. & hæc fuit causa principalis, vt appellatio fuerit admissa, in d. decis. Marchiæ, vt constat ex verbis, Graciani, n. 7. vers. & quatenus, ibi: *\*Præsertim simulationis, ad quam ostendendam fuit producta amphoca solutionis census, de quo agimus, subscripta à Patrigano venditore*

## Secunda pars, tract. de cognitione

tore dicti census, 29. Octobris, anno, 1591. in quo falsitas est detecta, cum ex aduerso fuerit adhibita fides curati, probant quod Patriganus, decessisset, 17. Iunij, 1591 & sic per quatuor menses, & duodecim dies antea quam dicta amphoca fuerit, quod sufficit pro vericanda manifesta iniustitia, & nullitate. \* Ex qua causa iustissimè admissa fuit appellatio, licet causa fuisset possessoria, & contineret sententia, actus consecutiuos possessionis; quia veritas præfertur iuris rigori, vt resoluimus in quæstione fin. numero quinto, vbi plures Doctores refero pro hac sententiaque sepe in tribunalibus versatur, & per consequens cordi affixenda est.

### S V M M A R I V M.

- 1 **A**ppellans potest suæ appellationi renuntiare.
- 2 **D**istinctio auctoris traditur.
- 3 **A**ppellatio est communis, & vtrique parti ius queritur.
- 4 **R**enuntiatio appellationis in præiudicium tertij nihil operatur.
- 5 **D**eclaratio conclusionis traditur, & eius resolutio.

### Q V Æ S T I O. 110.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo suam sententiam, quando appellationi interposita fuit renuntiatum.*

**N**otissima iuris regula est, quod appellans potest suæ appellationi renuntiare, l. si quis libellos, 28. de appellationibus, Aymon, consilio, 115. numero, 12. Et sic causa deuolvitur ad

eum statum, ac si à principio non fuisset appellatum. Ergo quæmodum esset exequenda sententia translata in rem iudicaram, ita & eodem modo licet à principio sit interposita appellatio si tali appellationi per appellantem renuntiatum fuerit, & per consequens, iudex exequendo non facit vim.

Sed in hac quæstione proposita distinguendum est, quia aut pars aduersa adhæret appellationi aduersarij, vel non; in primo casu, non potest exequi sententia, licet appellationi renuntiatum sit, quia in hoc casu appellatio est communis, & vtrique parti est ius quæsitum, vt docet, Imola, in, capitul. interpositæ, §. illi. de appellationibus, Afflictis, in constitution. verbo appellationum tempora, in fine, libro secundo, rubrica, 45. & sic nihil operatur renuntiatio in præiudicium tertij. Ita Baldus, in, l. omnem honorem, C. quando prouocat. non est necesse, Tiraquellus, de vtroque retractu, in fin. tituli, §. 30. numero, 25. Gomecius, de trienniali possession. quæstione, 54. quod etiam sub intellige, re integra, quia si appellans se præsentauit coram iudice adquem, & pars fuit citata, vt compareret coram iudice appellationis, tunc per hanc citationem, est etiam ius quæsitum parti, non appellanti, & eo inuito, non potest appellans suæ appellationi renuntiare, vt tenet Rota, Prouintia Marchia, decisione, 23. numero secundo, apud Gracianum. Et sic secundum hanc distinctionem, iudex ecclesiasticus potest vim facere, vel non facere, quod nota, quia sæpè contingit de facto, in vtroque foro ecclesiastico, & seculari. Et vide, l. 9. tituli. 23. part. 3. vbi Gregor.

S V M -

SVMMARIVM.

- 1 *Sententia, contra sententiam translata in rem iudicatam non valet.*
- 2 *Contraria opinio refertur.*
- 3 *Iudex, non potest retractare suam sententiam.*
- 4 *Iudex debet iudicare de re, de qua cognovit.*
- 5 *Declaratio questionis traditur.*

QVÆSTIO. III.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, retractando sententiam translata in rem iudicatam, non opposita exceptione ab aduersario.*

**R**egula iuris est, quòd iudex, nò possit pronuntiare, còtra sententiam translata in rem iudicatam, l. 1. C. quando prouocare nò est necesse, l. 1. C. sententiam rescindi non posse, l. 1. 5. titulo, 1. 1. partita, 3. vbi Gregorius, & tradit, Gratus, conf. 79. & Franciscus Marcus, decisione, 465. numero, secundo, Ioannes de Monte Sperelo, consilio, 289. in, 2. parte, Ioannes Botta, consilio, 84. & Franciscus Binius, decisione, 57. libro primo, Gracianus, decisione, 50. numero, 5. & decisione, 129. a, numero, 1. & 197. num. 4. & sic iudex ecclesiasticus faciet vim cognoscendo de meritis sententiæ quæ transiit in rem iudicatam, in tantum, quòd si reuocatur non est necessaria appellatio, quia est nulla ipso iure, vt in, d. l. 1. C. quando prouocare non est necesse.

Sed his non obstantibus, contraria opinio est tenenda, quando pars non opposuit exceptionem rei iudicatæ, & per probationes, vel instrumenta constitit de iniustitia primæ senten-

tiæ, vt in casu suprà tradito, in quæstione, 110. quia tunc potest iudex retractare sententiam, vt docet eleganter, Innocent. in, capit. cum dilecta, in fine glossæ magnæ de rescriptis, quæ dicit ab omnibus approbari, Alexan. conf. 63. nu. 21. lib. 4. quia pars per nò oppositionem dictæ exceptionis, videtur tacitè renuntiare sententiæ, & sic iudex postquam de ipsius sententia cognouit, de ea iudicare debet, l. de qua re, ff. de iudicijs. Ita Ioannes de Amicis, còf. 33. n. 35. vbi declarat, quòd pars nò opposuit exceptionem rei iudicatæ: ante litis contestationem, ita Romanus, conf. 174. in fin. Lancelotus, qui dicit communem de attentatis, cap. 34. quæst. 31. n. 4. Seraphin. de priuileg. iuramento, 22. nu. 52. Rebus. in, l. quod iussit, nu. 149. de re iudicata, Felinus, in, capit. qualiter, & quando, el, 1. n. 33. vers. quarto fallit. de accusat. Asinius, in sua praxi, §. 13. nu. 6. & 7. & prima sententia, & eius fundamenta precedunt, quando fuit opposita exceptio rei iudicatæ, & ea non obstante, iudex processit ad vltiora, tunc facit vim, & sententia contra sententiam translata in rem iudicatam, est nulla. Et secundum istam doctrinam, est terminandus articulus per viam violentiæ. Quam sententiam declarat. & limitat, Gracianus, in decisionibus Prouintiæ Marchiæ, decisione, 31. numer. 3. & 4. videlicet, quando adesset res iudicata ob causam desertam, propter lapsum faralium, vt tradit, Rota, titulo de re iudicata, in antiquis, decisi. 12. alias. 604. quod tene menti.

SVMMARIVM.

- 1 *Pauperas excusat ad appellandū, & ad proseguendam appellationem.*
- 2 *Litæ sunt hodie immortales, & vitas hominum excedunt.*
- 3 *Appellatio verbalis non requirit expensam.*



## Secunda pars, tracta de cognitione

- 4 *Pauper qui potest petere litis expensas, non excusatur propter inopiam.*  
 5 *Resolutio huius questionis, traditur.*

### QV AESTIO 112.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo suam sententiam, quando appellatio non fuit prosequuta propter inopiam, appellantis reijciendo, hanc exceptionem appellatione remota.*

- 1 **I**nopia, & paupertatis impedimentum, contingens in persona appellantis, excusat ipsum, si propter ipsius paupertatem impeditus fuerit prosequi appellationem interposita intra tempus à iure, vel iudice statutum, ita Innocentius, in, cap. ex ratione, num. 2. versiculo, qui appellat, ubi Francus, numer. 8. versicul. circa primum. de appellat. Cardinalis, cons. 87. numer. 5. versic. nunc videndum, per textum in authentico, in his qui ingrediuntur ad appellat. §. 1. Quæ sententia in tantum vera est, quod si propter paupertatem, aliquis non appellavit, reservatur tempus appellandi, ut quocumque tempore illam possit interponere, l. si procuratorem, §. si ignorantes, in fin. ibi glos. verb. non permisit, & verbo, inopia, ff. mandati, glossa, in, l. inuitus, C. de procuratoribus. Doctores, in, cap. non iniuste, eodem titulo. Et sic iudex ecclesiasticus faciet vim, exequendo appellatione remota, non admittendo contra lapsum temporis exceptionem inopia, quæ sæpe solet in iudicijs contingere, maxime hodie, cum lites fiant immortales, & vitas hominum penè excedant, ut dicit rex, in, l. properandum, C. de iudicijs, quod tamen limitata, quando appellatio potest viua vo-

te interponi, quia tunc paupertas non excusat. Ita Guillelmus Benedictus, in cap. rainuntius, 1. parte, verbo, & uxorem nomine Adelasiam, numero, 144. detest. Guido Papæ, quæstion. 136. numero, 21. versicul. decimo quarto quero, quia talis appellatio, non requirit expensam, l. 1. in fin. cum sequentibus, ff. de appellatione. l. litigatoribus, C. eodem titulo. Si verò pauper possit petere litis expensas à iudice, vel à parte, tunc non excusatur, omittens prosequi appellationem; quia fuit in culpa non petendo tales sumptus, ut aduertit, Felinus, in, cap. si qui testi, in fin. numer. 9. versicul. & in quartum, de testibus. Ex qua resolutione fuit conclusum in Rota, apud Gracianum, decisione, 44. numero, 11, non constare de desertione appellationis, si paupertas fuerit probata, quia debet excusare à prosecutione appellationis, glos. fin. in, l. minoribus, C. de his quibus ut indignis. Baldus, in, l. acceptam, in fin. quæst. 23. numer. 35. C. de usuris, & in, l. fin. numero, 5. C. de conditionibus insertis. Quod tene menti, quia sæpe de facto contingit. Et secundum hanc distinctionem potest resolui articulus violentiæ.

### SUMMARIVM.

- 1 *Appellatio non admittitur in causa mercedis.*  
 2 *Aduocati seruire dicuntur.*  
 3 *Servicium non debet excedere spatium trium annorum, ad eum exequendum.*  
 4 *Resolutio questionis, & practica.*

### QV AESTIO. 113.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo sententiam in causa mercedis, appellatione remota.*

Licet

**L**icet regula sit, quòd appellatio in dubio sit admittenda, vt in, l. qui restituere, vbi glos. de rei vindicatione tamem ista regula limitatur in causa mercedis; quia ne retardentur salaria famulorum, & seruatorum, est sententia exequenda appellatione remota, vt docet, Rebusus, de sentent. prouisionalibus, articul. 3. gl. 7. numer. 1. & non solum hoc procedit, & est exequendum in seruitoribus & famulis, sed etiam in omnibus operarijs, vt tradit, Rebusus, supra, numer. 2. quia quoad istum effectum executionis sententiæ (non obstante appellatione) omnes æquiparantur. Quòd etiam ampliat, Gracianus, decisio n. 53. numer. 3. ad aduocatos, & professores, qui habent stipendia, quoniam omnes seruire dicuntur; quòd intellige secundum nostram pragmatiam Regiam si salarium non excedat trium annorũ, vt docet, Dueñas, regul. 206. Aluarus Velascus, consultatione, 135. in, 2. parte, Gutierrez, de iuramento confirmatorio, cap. 1. num. 24. & dicam in quæstion. 133. idemque procedit, & habet locum in famulis, Cardinalium, & Prelatorum, vt disposuit Bulla Pij, 5. 33. quam refert, Gracianus, vbi supra, numer. 6. & numer. fin. vbi dicit ita fuisse iudicatum per Rotam, anno, 1595. die, 7. Nouembris, & secundum hanc declarationem iudex ecclesiasticus, non faciet vim exequendo sententiã mercedis trium annorum appellatione remota, quòd tempus est computandum à cessatione seruitij, quia eo durante, non est tempus limitatum, nisi respectu aduocatorum, vt in pragmatica Regia nouiter sancitum est, licet ea non obstante, vidi iudicatum contrarium in Regali Chancellaria Pinciana, fauore Doctoris Martini Illefonfi de Herrera, aduocati huius ciuitatis, cui salaria decẽ annorũ fuerũt soluta, nõ obstante trãscursu temporis, ex eo quod continuè aduocat pro suo clientulo, quod est iuri, & æquitati cõsonum.

SUMMARIVM.

- 1 *Sententia lata in iudicio possessionis est executioni tradenda appellatione reiecta.*
- 2 *Sententia lata in iudicio possessionis connexo, cum proprietate, non exequitur.*
- 3 *Nudum possessorium non habet adiunctam proprietatem.*
- 4 *Mixtum possessorium, habet connexitatem cum proprietate.*
- 5 *Due causæ complicatæ habentur pro vna, quando respiciunt vnum effectum.*
- 6 *Quando aliquid fit propter aliud, consideratur illud super quod illud est.*
- 7 *Quando aliquid fit contemplatione alterius, consideratur causa principalis.*
- 8 *Resolutio quæstionis traditur.*
- 9 *Articulus est violentiæ cognoscere in iudicio proprietatis, omisso possessorio.*

QVÆSTIO. 114.

*Utrum iudex ecclesiasticus, faciat vim, exequendo sententiam in iudicio possessorio, quæ habet ad mixtã causam proprietatis.*

**S**AEpe diximus sententiam in iudicio possessionis latam, esse executioni tradendam, non obstante appellatione, vt in, l. vnica, C. si de moment. posses. fuerit appell. & tradit Caputaquensis, decisione, 226. libr. 1. & Gracianus, decisio n. 55. Quæ sententia, non habet locum, quando causa est connexa, quæ procedit ab eadem ratione; quia tunc pars appellabilis trahit ad se in connexis, partem non appellabilem. Ita Francus, in, capit. si duobus, numero. 2. de appellatione. & si fuerit innouatum, dicitur constare

## Secunda pars, tracta. de cognitione

- 3 re de attentatis; quia non potest dici nudum possessorium, cum iudex in sententia aliquid addit ultra possessionem; nam efficitur mixtum ratione alterius causæ, & rationis admixte. Contardus, in, d. l. vnica, verbo, cōplicario, nume. 10. & 16. & huc duæ causæ complicatæ habentur pro vna, maximè, quando respiciunt vnum eundemque effectum. Ita Ias. in, l. scire debemus, ff. de verborum. Et quando vnum est propter aliud, consideratur illud propter quod illud est, & dicitur vnum, l. Iulianus, ff. de legat. 3. & similiter si duo ex vno fonte oriuntur, vnum tantum reputatur, vt tradit, Casaneus, conf. 1. numer. 22. Exidius, decisione, 379. in fine. Et quando aliquid fit contemplatione alterius, inspicitur illud cuius contemplatione fit actum, ita Bart. in, l. si seruo legato, §. si testator, delegat. 1. Aymon, conf. 231. numer. 16. maximè, quia semper debemus considerare, non ipsam actum simpliciter, sed in quo fit contemplatio, l. si pater, §. qui duos, vbi Bald. de adoptionibus. Decius, conf. 283. columna, 5. Aymon, conf. 91. nume. 6. & conf. 231. nume. 16 & sic cum sint duæ simul complicatæ, quarum vna admittit appellationem, alia non, si sententia simul feratur sub vtraque, poterit appellari tam ab vna, quam ab alia. Ita Baldus, conf. 141. lib. 2. Menochius, de adipiscenda posses. remed. 3. numero, 187. & de recuperanda, remed. 9. num. 319. Contardus, vbi supra. Qui refert
- 4 plura exempla, de sententijs latis in possessorio, in quibus admittitur appellatio, quando aliqua causa connexa est adiuta, & non separata, quia tunc admittenda est appellatio. Et ita fuit iudicatum in Rota Prouintia Anconæ, vt tradit; Gracianus, decision. 60. in fin. & Amatis, decision. 15. vbi latè prosequitur & declarat istam questionem, & cum casus contingat per viam violentiæ, ita decidendus est, declarando, iudicem vim facere exequendo

appellatione remota, & etiam faciet vim si cognoscat ordine non seruato, & omisso iudicio possessorio, agatur de proprietate, tex. singularis, l. 1. C. de appellationib<sup>9</sup>, ibi: \* *Crimē violentiæ*, \* & sic nota singulariter quod erit articulus violentiæ. & etiam iniustitiæ.

### S V M M A R I V M.

- 1 *Sententia restitutionis dotis, non habet semper executionem paratam.*
- 2 *Contraria opinio defenditur.*
- 3 *Restitutio dotis est facienda, quando maritus non prestat liti expensas.*
- 4 *Exceptiones possunt proponi in executione sententiæ quæ non impugnatur sententiam.*
- 5 *Lex ex diuerso, §. finali, ff. soluto matrimonio declaratur.*
- 6 *Casus de facto traditur.*
- 7 *Maritus quando dicatur inops.*

### Q V A E S T I O. 115.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo sententiam restitutionis dotis in causa diuortij, remota appellatione.*

**S**A Episcopus post petitionem diuortij, dos restitui petitur, coram iudice ecclesiastico; qui post latam suam sententiam in diuortio, accessorie iubet vt dos restituatur, à qua sententia, respectu dotis restitutionis, appellatio interponitur, vel forte quia maritus est inops, vel quia gaudet priuilegio maritis concessio, ne conueniantur ultra quam facere possunt, vt in, l. maritum, ff. solutum matrimonio: iudex vero his exceptionibus non obstantibus, exequitur suam sententiam appellatione remota. In quare nulla vis potest considerari, quia à sententia lata super dote potest appellari, & agi de



de nullitate, sicut in alijs causis ordinarijs, ita Bald. in, l. 1. numer. 2. versic. quarto modo, ff. soluto matrimonio, & in, l. fin. n. 2. in fin. C. de sent. quæ sine certa quantitate exprimuntur.

- Sed his non obstantibus, verius
- 1 est quod non admittatur appellatio quo ad effectum suspensiuum; quia li-  
tependente, non impeditur execu-  
tio, vt tradit, Menochius, de adipif-  
cend. poss. remedio, 4. numero, 829.  
O fascus, decisione, Pedimont. 25. nu-  
mero, 20. Gracianus, in decisione,  
220. numero. 4. quod intellige, si mu-  
lier non habeat vnde se possit alere;  
3 & maritus denegat litis expensas; quia  
tunc restitutio dotis est facienda. Et  
licet appellatio sit admittenda quo  
ad effectum deuolutiuum, secus verò  
quo ad suspensiuum. Ita Rubeus, in re-  
petitione capituli Per vestras, §. 15.  
versicul. idem dicendum videtur, de  
donat. int. vir. & vxorem, sed non ex  
4 hac reiectione appellationis, impedi-  
tur maritus suas exceptiones propo-  
nere in executione sententiæ, vt do-  
cet, Baldus nouelus, de dote, privile-  
gio, 7. in fin. par. 9. & sequitur additio,  
ibidem dicens, hoc dictum alibi non  
legisse. Pro qua sententia, pondero  
5 textum singularem, in, l. ex diuerso,  
18. §. fin. ff. soluto matrimonio, ibi: \*  
Si in iudicio dotis iudex ignorantia iuris  
lapsus, condemnauerit maritum in soli-  
dum, Neracius, & Sabinus, doli exceptio-  
ne eum vti oportere aiunt, eaque tutum  
fore. \* Vbi probatur, quod exceptio  
quæ non impugnât sententiam, po-  
test in eius executione opponi, vt  
6 declarat, Barbosa, in, l. maritum,  
13. numero, 49. & 53. ff. soluto ma-  
trimonio. Quod habui de facto in  
causa diuortij, Licentiati Iacobi de  
Chaves, qui olim fuit notarius publi-  
cus huius audientiæ Archiepiscopa-  
lis, nunc verò Relatoris officium exer-  
cet in Audientia Limæ, in Regno In-  
diarum; qui opposuit exceptionem  
nobilitatis, & indigentia in restitutio

ne dotis post sententiam restitutio-  
nis translata in rem iudicatam, &  
ita obtinuit, & nouum iudici visum  
fuit. Et sic licet maritus non habeat  
recursum appellationis, poterit in e-  
xecutione sententiæ omnes excep-  
tiones opponere, quæ non impugnât  
sententiam, vt in, dicta, l. est recto iu-  
re dispositum. Ex qua resolutione po-  
test decidi articulus violentiæ, si de fa-  
cto casus contingat. Quod est menti-  
tenendum, quia est asiduum, & quoti-  
dianum in tribunali ecclesiastico.  
Et quando maritus dicatur inops, tra-  
dit, Caldas Pereira, quæstionum fore-  
sium, q. 50. in fine, versiculo, quibus  
addendum.

#### SUMMARIVM.

- 1 *Causa semel effecta ordinaria, sem-  
per remanet ordinaria.*
- 2 *Causa executiua vulnerata, semper re-  
manet executiua.*
- 3 *Initium causa debemus considera-  
re.*
- 4 *\* Sententia de remate, \* licet reuo-  
cetur per appellationem, semper rema-  
net causa executiua.*
- 5 *Causa que est summaria in prima in-  
stantia, erit summaria in secunda.*
- 6 *Sententia secunda est exequenda, si pri-  
ma erat executioni tradenda.*
- 7 *Quando una sententia venit ad exe-  
cutionem alterius, si prima erat exe-  
cuiuilis, similiter & secunda.*
- 8 *Resolutio quæstionis traditur.*

#### QVÆSTIO. 116.

*Vtrum iudex ecclesiasticus ap-  
pellationis faciat vim, exe-  
quendo suam sententiam cõ-  
firmatoriam primæ, quando  
prima sententia erat appel-  
pellabilis.*

Per

## 258 Secunda pars, tracta. de cognitione

**P**er imperitiam partis, vel aduocati, lata sententia in iudicio pos-  
fessorio, suspenditur per appel-  
lationem, sine contradictione, vel re-  
clamatione partis aduersæ: in gradu  
verò appellationis confirmatur dicta  
sententia, & mandatur executioni,  
non obstante appellatione. Tunc du-  
bium oritur, an iudex appellationis  
faciat vim exequendo suam senten-  
tiam confirmatoriam primæ, à quan-  
fuit appellatio admittitur. Et pro parte  
affirmatiua, quod iudex ecclesiasticus  
faciat vim, exequendo suam senten-  
tiam appellatione remota, facit, quia  
causa semel effecta ordinaria per ap-  
pellationem, semper remanet ordina-  
ria, vt tradit, Iosephus Ludouicus, de  
cisione Perusina, 111.3, numer. 9. & sic  
cum per appellationem fuerit suspen-  
sa executio primæ sententiæ, & appel-  
labilis, & ordinaria, donec causa per  
tres sententias conformes fuerit ter-  
minata, vt colliges, ex traditis per Lā-  
celotum, de attentatis, 2. parte, cap. 4.  
in præfatione, numero, 572. & in, cap.  
12. limitatione, 24. numer. 18. & ita re-  
soluit Rota, decisio. 132. in prima par-  
te diuersorum, Pontanus, de alimen-  
tis, cap. 19. n. 7.

Rursus, facit pro hac sententia, quia  
postquam aliquod instrumentum gua-  
rentigium fuit vulneratum, ex impiri-  
tia iudicantis, proferendo sententiam  
in via ordinaria, à qua fuit appellatū,  
tunc semper causa remanet ordina-  
ria, vt fuit decisum, in dicta decision.  
Rota, 132. & tradit, Gōgalez, alias de-  
cisiones in regula Chancelleriæ, 8. gl.  
6. numer. 202. vbi refert plurā similia  
pro confirmatione huius conclusio-  
nis, prout nos tradimus, libro, 4. com-  
mun. contra communes; q. 1. nu. 869.  
cum sequentibus.

Sed his non obstantibus, contra-  
ria opinio verior est, & tenenda, quia  
semper debemus considerare initiū  
causæ; lex si filius familias, ff. de ver-  
borum obligation. & sic si prima sen-

tentia habet executionem paratam;  
non obstante appellatione, multo for-  
tius secunda, confirmatoria primæ, &  
in casu fortiori tradit, Parladorus, li-  
bro, 2. rerum quot. 5. par. §. 15. numer.  
3. versicul. sed illa difficilis, vbi tenet,  
quod licet prima sententia\* *de reman-*  
*se*\* reuocetur in gradu appellatio-  
nis, quod semper durat effectus exe-  
cutionis, vsque per definitiuam termi-  
netur, & si illud procedit reuocata se-  
tētia quāto magis confirmata. Et ra-  
tio potissima est, quia quando causa  
est summaria in prima instātia, pariter  
etiam debet esse summaria, & executi-  
ua in secunda, vt eleganter resoluit.  
Vincencius de Franquis, decisione,  
136. in prima parte, vbi dicit, quod sta-  
tutum magnæ Curia dantem execu-  
tionem sententijs, quando sunt data  
super iudicio assistendi, non obstan-  
te appellatione, quod si post appella-  
tionem deuolutiuam, talis sententia,  
quæ fuit executioni mandata, reuocetur  
in secunda instantia, quod nō ob-  
stante appellatione: erit exequenda  
secunda sententia, sicut & prima, vt  
diximus, dicto, libro, 4. quæstion. 1. nu-  
mero. 895. & sic iudex ecclesiasticus  
appellationis, non faciet vim exequē-  
do suam sententiam confirmatoriam  
primæ, quia effectus executionis per  
primam appellationem fuit impedi-  
tus, non per secundam. Et ita fuit in  
Rota iudicatum per Vestanum, deci-  
sione, 211. alias, vnica de Egidiana, tit.  
de probationibus, lib. 2. Contard. vbi  
supra, quæstion. 4. numer. 8. &, quæst.  
1. numer. 106. Et ratio finalis, & potis-  
sima est, quia quando duæ sententiæ  
sic se habent, quod secunda est execu-  
tio primæ, si non appellatur à prima,  
neque à secunda, tanquam habente  
necessariam consequentiam à prima.  
Ita Baldus, post glossam, in, l. cum ex-  
ceptione, §. hæc autem actio, ff. quod  
metus causa, Felinus, in cap. quo ad  
consultationem, numer. 8. de re iudi-  
cata, Capicius, decisione, 1. nume. 22.  
ver-

verficulo, alia autem ratio, & decisio  
ne, 34. numero. 2. Lancelotus, de attē  
tatis, limitatione, 53. numer. 35. & 36.  
Ex quibus concludimus, iudicem ec  
clesiasticum appellationis, vim non  
facere, exequendo suam sententiam  
confirmatoriam, appellatione reie  
cta, quo ad effectum suspensuum, in  
omnibus, in quibus de iure, vel ex for  
ma alicuius statuti, prima sententia  
erat exequibilis, & executioni tradē  
da, non obstante appellatione; quia si  
appellatio esset admittenda, à secunda  
sententia, ex eo quod partes non op  
posuerunt in prima instantia, semper  
dicendum esset admittendam fore ap  
pellationem in omnibus instantijs, vt  
considerauit Rota, & tradit, Gracian.  
decision. 74. numer. 8. vbi sic fuisse iu  
dicatum affirmat.

#### SUMMARIVM.

- 1 Beneficia curata prouidentur per  
concursum.
- 2 Cap. 18. s. 24. Concilij Trident. de  
claratur.
- 3 Examinatores concursi, non faciunt  
vim exequendo appellatione remota  
prouisionem beneficiorum.
- 4 Constitutio Pij Quinti refertur, ad  
hoc vt sententia exequatur in proui  
sione concursi, appellatione remota.
- 5 Verba Concilij ponderantur.
- 6 Contraria opinio proponitur, sed im  
pugnatur.
- 7 Beneficium ecclesiasticum per concur  
sum est conferendum magis idoneo.
- 8 Episcopus peccat mortaliter conferen  
do beneficium minus idoneo, licet non  
teneatur ad restitutionem.
- 9 Appellatio à sententia, & prouisione  
facta in concursu, est interponenda ad  
Metropolitanum.
- 10 Resolutio questionis traditur.
- 11 Idoneus, vel minus idoneus, est arbi  
trarium.
- 12 Sententia est exsequenda licet unus sit  
nobilior, alter doctior, & sint suffragia  
aqualia.

#### QVAESTIO. 117.

*Utrum iudex ecclesiasticus,  
& examinatores beneficio  
rum curatorum per concur  
sum, faciāt vim exequendo  
sententiam prouisionis, bene  
ficij appellatione remota.*

**S**ANCTISSIME dispositum est, in, ca  
pit. 18. s. 24. Concilij Tridē  
tini, beneficia curata, per cōcur  
sum, & examen, dignioribus opposi  
toribus esse conferenda, ibi: \* *Et ex  
ijs Episcopus eum eligat, quē ceteris ma  
gis idoneum iudicauerit, ad quem specta  
uit eam conferre.* \* Idemque est dispo  
sitionem per constitutionem Pij, 5. cuius  
verba retulimus, libro, 4. comm. q. 1.  
numero, 881. ibi: \* *Et prouisus ab eccle  
sia, causa appellationis huiusmodi pendē  
te, non amoueat.* \* Ex quibus verbis  
manifestē colligitur, iudicem eccle  
siasticum examinatore, vim non fa  
cere exequendo appellatione remo  
ta, ne ecclesia diu vacare contingat si  
ne certo rectore, vt late in alijs proui  
sionibus beneficiorum & cappella  
narium, resoluius vbi supra, quæst.  
24. & libro, 4. quæstion. 1. numer. 827.  
cum sequentibus. Et probant expræs  
se verba dicti Concilij circa medium,  
ibi: \* *Omnibusque supra dictis casibus, nō  
cuiquam alteri, quam vni ex prædictis e  
xaminatis, & ab examineribus appro  
batis, iuxta supra dictam regulam, de ec  
clesia prouideatur, neque prædictorum e  
xaminatorum relationem, quominus exe  
cutionem habeat, vlla deuolutio, aut ap  
pellatio, etiam ad sedem Apostolicam, si  
ue eiusdem sedis Legatos, aut Vicelega  
tos, aut Nuncios, seu Episcopos, seu Me  
tropolitanos, Primatos, vel Patriarchas  
interposita, impediatur, aut suspendatur.* \* Ex  
quibus verbis clare deducitur nostra  
dubi-



## Secunda pars, tract. de cognitione

dubitatio, & comprobatur iudicem ecclesiasticum, & examinatores concursi, vim non facere exequendo provisionem, & collationem beneficii curati, appellatione remota, quia talis appellatio in hoc casu solum habebit effectum deuolutiuum, & non suspensiuum.

Sed his non obstantibus, videtur dicendum contrarium, quia Concilium Tridentinum solum dat facultatem Episcopo conferendi beneficiū magis idoneo, ergo denegatur illa facultas conferendo minus idoneo, & sic cessante ratione Concilij Tridentini, in qua fundatur tota illius decisio, debet cessare illud quod sequitur ex illa decisione, videlicet, quod non admittatur appellatio, vt denotant verba dicti decreti, ibi: *\* Quam uni ex praedictis examinatis, & approbatis iuxta supra dictam regulam. \* Regula enim est, quod Episcopus eligat, quē ceteris magis idoneum iudicauerit, & tunc non admittitur appellatio, ad impediendam executionem, ergo si collatio fuerit facta minus idoneo, non procedit dispositio Concil. Tridentini, cum Episcopus peccet mortaliter conferendo beneficium digno, omisso digniori, licet non teneatur ad restitutionem, vt tradit, Nauar. in manuali. capit. 17. numer. 74. Farinacius, decisione. 638. & 674. Sairus, decisio. 12. de pœnitentijs, & Ioannes Aloſi Pici collectan. 631. in fin. vbi hoc declarat, & melius collectan. 71. vbi declaratur dictum, cap. 18. session. 24. & sic in hoc casu iniustitiæ licita est appellatio, ad Metropolitanum, vel Pontificem, & coram suis examinadoribus poterit appellans provocare prouissum ad nouum examē, & si constiterit de iniustitia prioris electionis, reuocabitur sententia, & conferretur parrochialis magis idoneo per iudicem appellationis, si collatio spectabat ad Episcopum, ad quē fuit appellatum, vt tenet, Gracianus,*

discepcion. forens. 2. parte, cap. 21. ex, num. 30.

Hæc sunt quæ possunt mouere animum audictorum, ad reuocandam collationem per viam violentiæ, factam spera appellatione. Sed verius est, & tenendum, & iudicandum, iudices examinatores vim non facere exequendo appellatione remota, quia idoneitas, vel qualitas maioris idoneitatis, relinquitur arbitrio iudicis in dicto decreto, ibi: *\* Quem magis idoneum iudicauerit. \* Et ista idoneitas, non solum respicit maiorem literarum facultatem, & facilitatem recitandi lectionem, quam animi virtutem, & modestiam, quæ in his electionibus consideranda est. Et sic fuit iudicatum in Rota, apud Gracianum, decisio. 97. in fin. numer. 23. ibi: *\* Dum modo dicta appellatio interim non impediat, aut suspendat, quominus electio per Episcopum prius facta, demandetur executioni, ita vt prouissus ab ecclesia non amoueatur, pendente dicta causa appellationis. \* Quæ questionem prosequitur post hæc scripta Nicolas Garcia, de benefic. 9. parte, capit. 2. §. 1. ex, numer. 230. & 242. qui est omnino videndus cum casus de facto contingat idem fuit iudicatum in Rota, etiam si suffragia sint æqualia & vnus sit nobilior, alter doctior, vt dicit, Nicolas Garcia, supra, 5. p. capit. 4. nu. 165.**

### SVMMARIVM.

- 1 **A**ppellatio non admittitur nisi à sententia diffinitiuā, vel interlocutoria, quæ habet grauamē irreparabile.
- 2 Cap. 20. sess. 24. Concil. Trident. de reformatione, declaratur.
- 3 Præceptum de exhibendo, est interlocutorium.
- 4 Prima opinio confirmatur.
- 5 Secunda opinio defenditur.
- 6 L. fin. in principio, C. de bon. qua. liber. declaratur.

7 *Præceptum de exhibendo habet vim de finitiua.*

8 *Præceptum de exhibendo est interlocutorium.*

9 *Exhibere recusans, potest incarcerationi licet sit nobilis.*

QVAESTIO 118.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo præceptum de exhibendo, appellatione remota.*

**A**ppellatio non admittitur de iure canonico, nisi à sententia diffinitiva, vel interlocutoria, quæ trahit secum grauamen irreparabile, vt disponitur, in, capit. 20. session. 24. Concil. Tridentin. de reformatione, cap. 1. in fin. session. 13. eodẽ titul. & sic, cum præceptum de exhibendo sit interlocutorium, vt in autentico, de hæreditibus, & falcidia, in, §. nos autem dabimus, verbo, decreto, Geminianus, in, cap. fin. columna fin. versiculo, sed quid de præcepto, num. 13 de re iudic. libro, 6. & in præcepto de exhibendo ita concludit, Arctin. in, l. fin. §. iussus, versicul. sed pro concordia, ff. de appellation. Et sic cum hoc præceptum de exhibendo neque sit sententia diffinitiva, neque contineat damnum irreparabile, videtur dicendum, iudicem ecclesiasticum vim nõ facere, procedendo ad executionem appellatione remota. Et in proprijs terminis, quod à præcepto de exhibendo non admittatur appellatio, tenet, Bart. in, dicta, l. fin. §. iussus, in fin. ff. de appellation. Nicelus, in concordantia glossarum, numero, 206. versicul. sexagesimo sexto, fallit, glossa, c. Speculator, titulo de appellat. §. in quibus, nu. 12. versic. sed num quid in actione.

Sed pro contraria parte facit tex.

in, l. fin. in principio, versiculo, necessitate, vbi glossa, verbo, imponenda, C. de bonis quæ liberis, vbi ex tali præcepto nascitur obligatio, & actio, & sic tale præceptum habet vim diffinitivæ, vt concludit, Baldus, in, l. error, numer. 10. versicul. quarto quæritur, C. de iuris, & fact. ignorant per. d. l. final. §. iussus, quæ lex, non obstat priori resolutioni, quæ vera est & tenenda; quia licet ibi conceditur appellatio in præcepto de exhibendo, ex eo procedit, quia ultra præceptum de exhibendo, fuerat etiam lata sententia super interesse, propter iuramentum in litem, prout constat ex verbis dicti §. iussus, versicul. an post ius iurandũ, & sic dicta appellatio, non conceditur propter mandatum exhibitionis, sed propter ius iurandum, spreto mandato, & facta condemnatione ad interesse, vt declarat, Arctinus, in, dict. §. dicens, esse notandum in practica, Quod etiam voluit Speculator, in, dicto, §. in quibus, numero, 12. vbi inquit, quod quando aliquis desit aliquid possidere rem quæ petitur exhiberi, poterit appellari, quia subiacet periculo iuramenti in litem, vel interesse, quod est grauamen, prout ex periculum petitorij. Quam sententiam sequitur, Gracianus, decision. 97. vbi dicit, quod præceptum de exhibendo, est interlocutorium, & executiuum, & sic iudex non facit vim procedendo appellatione remota, imò poterit incarceratione clericum, & nobile, qui neglecto mandato iudicis, nõ voluerit exhibitionem facere, vt tradit, Burgos de Paz, in suis quæstionibus civilibus. q. 5. a, nume. 18. cum sequentibus, & ita vidi iudicatum, & practicum.

SUMMARIVM.

1 *Appellatio est de minori ad maiorem iudicem provocatio.*

2 *Appellatio gradatim inserpeni debet.*

3 *Appel-*

## Secunda pars, tracta. de cognitione

- 3 *Appellatio est interponenda coram iudice à quo.*
- 4 *Debitus honor iudicibus est deferendus.*
- 5 *Contraria opinio defenditur.*
- 6 *In Consilio Supremo Regis appellatur coram suis Auditoribus, & Senatoribus.*
- 7 *Appellatio coram superiore valida est de iure.*
- 8 *Appellatio facta coram iudice à quo, est iustificanda coram iudice ad quem.*
- 9 *Resoluto questionis traditur.*
- 10 *Appellatio sufficit quod interponatur per verba æquivalentia.*

### Q V A E S T I O. 119.

*Utrum iudex ecclesiasticus, faciat vim, exequendo suam sententiam, à qua non fuit appellatum coram eo, sed coram iudice appellationis.*

- A**ppellatio est de minori ad maiorem iudicem prouocatio, quæ gradatim debet interponi, vt tradit, Gigans, consil. 81. Fraciscus Marcus, decisio. 639. in. 2. parte, numero, 2. Gracianus, decisio. 145. numero, 2. Et sic debet interponi coram iudice à quo, qui protulit sententiam, non verò coram iudice ad quem, quia coram eo est facienda presentatio appellationis; & sic ob hanc causam, multoties agitur de nullitate in Curia Romana, eo quia appellatio non est interposita coram iudice à quo, prout de iure requiritur, l. 2. §. dies, ff. quando appellandum sit, cap. vt debitus honor, de appellation. gloss. in, capitul. suggestum, eodem titulo, in vltima opinione, & sic cum agatur de facto illius iudicis qui sententiã protulit, & dicitur quod grauauerit, coram eo appellatio interponenda est, vt debitus honor illi iudici deferatur

ita Francus, in, cap. fin. numero. 19. de appellat. l. fin. C. quando prouocare non est necesse, & tradit, Lapus, allegatio. 38. maxime, si potuit haberi presentia iudicis à quo, secundum, Imolam, in, cap. fin. colum. 5 vbi Francus, numer. 22. de appellationib. & sic iudex ecclesiasticus non facit vim exequendo suam sententiam à qua non est appellatum coram eo, quia paria sunt non esse, vel inutiliter esse, l. quoties, ff. qui satisfacere cogantur, & paria sunt non appellare, vel inutiliter appellare.

Sed contraria opinio verior est, & tenenda, & ita iudicatur in omnibus tribunalibus Hispaniæ, maxime in Consilio Supremo Regis, vbi cum petitione grauaminum interponitur appellatio, idemque aduocati obseruamus in hoc consilio domini Archiepiscopi Toletani, in sententijs Vicariorum, & suffraganeorum, quæ appellatio valida est de iure, vt tradit, Gracianus, decisio. 138. numer. 5. dum modo expost facto notificetur iudici, vel parti. Ita Archidiaconus, in, dicto, capit. final. de appellation. lib. 6. Lapus, allegatio. 38. numer. 3. Paulus de Leat. in clementina, causam, de electione, verbo, absentium, qui subdit, quod sufficit vt notificatio, notificetur iudici intra triginta dies, sed hoc dictum caret ratione, verius est quod notificatio sit facienda intra decens dies, concessos ad appellandum, vt tradit, Bertrandus, consil. 63. lib. 3. Ruinus, consil. 113. numer. 18. volumin. 4. idem tenet, Sigismundus Schacia, in tractatu. de appellatione question. 7. in. 9. declarat. 2. numer. 38 vel dic tertio, quod notificatio fiat tempore executionis sententiæ, quæ debet impediri, si constiterit coram iudice appellationis fuisse appellatum. Quæ sententiã seruatur in Curia Romana, vbi non rejicitur appellatio, licet sine causa, & in absentia iudicis fuerit facta, vt tenet, Francus, in, cap. appellatio, numer. 3.



in fin. vbi Geminian. n. 2. de appellat. lib. 6. Speculat. tit. de appellat. §. qualiter. Et secundum hanc distinctionem est terminandus in quæstione proposita, articulus per viam violentiæ, sed  
 10 quid si appellatio interponatur, coram notario, vide, Ioannē Aloisi Ricci, collectanea, 1355. & quid si nondi catur apello, sed alijs vtatur verbis, veluti proclamo, conqueror disputat Schacia, quæstion. 4. articul. 2. nume. 19. vbi dicit sufficere, quod vtatur verbis æquivalentibus, vt in, c. ad audientiam, de appel. vbi Francus, n. 1.

SUMMARIVM.

- 1 *Sententia lata fauore vnius, vbi causa est communis, prodest omnibus correis.*
- 2 *Lex, 5. titulo, 23. partiso, 3. ponderatur.*
- 3 *Resolutio quæstionis traditur.*
- 4 *Appellatio non prodest correo qui sententiam consensit.*
- 5 *Verba decisionis ponderantur.*

QVÆSTIO. 120.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo sententiam contra vnū ex correis, qui non appellauit, si appellatio ab alijs interposita sit.*

**C**ertissima regula iuris est, quod vbi causa est communis sententia lata fauore vnius prodest alteris; & similiter appellatio ab vno interposita, impedit executionem, ita probat tex. in, l. 1. C. si vnus ex pluribus appellauerit, & in, l. fin. eod. tit. ibi: \* Si in vna eadēq; causa, vnus appellauerit, eiusq; iusta appellatio pronuntiata est, ei quoq; prodest, qui nō appellauerit. \* Idemque est dispositum,

de iure nostro Regio, in, l. 5. ti. 23. partita, 3. ibi: \* Acacciendo que diessen sententia sobre alguna cosa que fuesse mueble, o r ayz, que perteneciesse a muchos comunamente, si alguno dellos se alcò de aquel iuyzio; ò siguió el alcada en manera que vencie, no tan solamente haze pro nel, mas aun a sus compañeros, bien assi, como si todos ouiessem tomado alcada. \* Vbi Gregorius, mouet, & resoluit hanc quæstionem, verbo, todos, vbi dicit illud esse notandum, quod per appellationem vnus ex socijs, impeditur executio sententiæ contra alterum, qui non appellauit; qui allegat, Imolam, in, l. qui separatim, §. fin. de appellation. per legem, primam, ff. nihil nouari appellation. pendente. quam opinionem sequitur Lancelotus, de attentatis, ampliacione, 11. quem etiam sequitur, Gracianus, decision. 142. numer. 5. vbi hoc declarat & tenet in terminis, Alvarus Velascus, tomo, 1. consultatio. 51. numer. 24. & Sigismundus Schacia, in tract. de appellationibus, q. 5. n. 38. vbi hanc dicit communem opinionem. Et sic secundū supra dictam resolutionem, iudex ecclesiasticus faciet vim exequendo suam sententiā contra correū debitorem, qui non appellauit si ab alio consocio appellatio interposita fuerit.

Quæ sententia temperanda est, quando correat consentit, & approbat sententiam contra eum latam; quia tunc appellatio consocij nihil prodest, & transit in rem iudicatam, vt declarat, Francus, in, cap. vna sententia, versiculo, septimo, requiritur, de appellat. & Lanfrancus, decis. 460. quia sententia tacite vel expresse approbata, transit in authoritatē rei iudicate, vt resoluit, Aym. Graue. cōs. 103. nu. 13. & licet prima sententia fuerit reuocata in gradu appellationis, non prodest reuocatio correo, qui nō appellauit cōstituto de approbatione, vt fuit decisū in, d. deci. 142. in fin. apud

Tt Gra-

## Secunda pars, tracta. de cognitione

5 Gracianum, ibi: \* *Vnde non mirum sino debent gaudere appellatione, quam ignorarunt. & per consequens non proderit victoria sententia lata in causa appellationis ad fauorem vnius appellantis, illis, qui non appellarunt, neque nocebit alijs contra quos non fuit appellatum.* \* Quod tene menti, quia saepe de facto contingit.

### SVMMARIVM.

- 1 **I**ndices appellationis domini Archiepiscopi, cognoscunt in gradu appellationis a sententia Vicarij.
- 2 Archiepiscopus Toletanus tanquam Primas Hispania, habet tribunal appellationis a sententia Vicarij.
- 3 Opinio Doctoris Ioannis Narbona refertur, & impugnatur.
- 4 Consilium Archiepiscopi Toletani, non cognoscit in gradu appellationis, a sententijs iudicum conservatorum contra Narbonam.
- 5 Iudices conservatores in prima instantia cognoscunt sicut iudices ordinarij.
- 6 Cap. 20. ses. 24. Concil. Trid. procedit respectu iudicum conservatorum.
- 7 Iurisdictio conservatorum est Apostolica.
- 8 A sententijs conservatorum, non appellatur ad Metropolitanum.
- 9 Conservatores sunt delegati Apostolici, secundum decisionem Concilij.
- 10 Conservatores sunt maiores quolibet ordinario, etiam legato de latere.
- 11 Appellatio non est interponenda de maiori, ad minorem.
- 12 Par in parem, nec minor in maiorem, non habent imperium.
- 13 Iudices Consilij Archiepiscopi Toletani, sunt ordinarij.
- 14 Consuetudo, non potest operari, ut appellatur de maiori ad minorem.
- 15 Appellatio ad minorem est contra substantiam appellationis.
- 16 Concilium Trid. in, cap. 5. ses. 14. ponitur.
- 17 Religiosi sicut in prima instantia non

possunt conueniri coram ordinarijs, ergo a fortiori neque in secunda.

18 Verba Bulla ponderata a Doctore Ioanne Narbona declarantur.

19 Archiepiscopus Toletanus est supremus iudex conservator, si electus fuit a religiosis, secus in gradu appellationis aliorum conservatorum.

20 Conservator potest esse canonicus constitutus in dignitate.

21 Archiepiscopus Toletanus, tanquam ordinarius, & tanquam Primas Hispania exercet ordinariam iurisdictionem.

22 Casus exceptus, firmat regulam in contrarium.

23 Exceptio debet esse de regula, alias non est exceptio.

24 Iudices appellationum domini Archiepiscopi Toletani non admittunt appellationem a sententijs conservatorum.

25 Opinio Ioannis Narbona conuincitur de iure & consuetudine.

26 Conservatores iudices debent esse in dignitate constituti, etiam si sit canonicus ecclesia Cathedralis.

27 Vicarius Episcopi potest esse iudex conservator.

28 Resolutio questionis traditur.

### QVÆSTIO. 121.

*Vtrum iudices appellationis domini Archiepiscopi Toletani faciant vim, cognoscendo in gradu appellationis a sententijs iudicum conservatorum.*

**I**ndices appellationum Domini Archiepiscopi Toletani, cognoscunt in dicto gradu appellationis a sententijs latis a Vicario Archiepiscopi quia licet sit idem tribunal respectu iurisdictionis ordinariæ, est diuersum, respectu Primatiæ Hispaniæ, quia ab Archiepiscopo, appellatur ad Prælatum, ut docet, Speculator, titulo de

de appellatione, §. nunc tractemus, Ita  
cobinus, de concessijs, artic. 1. sub nu.  
255. Greg. Tolosanus, tit. de appellat.  
lib. 4. c. 2. num. 2. Sigismundi Schacia,  
cod. tit. q. 8. nu. 27. vbi illud restringit  
ad Primates Cōstantinopolitanū, Ale  
xādrinū Antiochenū Hyerofolimita  
nū, & prosequitur nostrā cōclusionē  
noster cōclusus, Doctor Ioannes de  
de Narbona, magnæ spei, & virtutis  
iuuenis, in suo tractatu. de appellatione  
Vicarij ad Archiepiscopū, & eius  
cōsiliū, vbi ita intēdit illius cōsiliij  
iurisdictionē ampliare, qui in, 2. partē  
fūdamētō, 2. n. 5. resoluit nostrā que  
stionē, dicēs: licitā esse appellationē  
ad dictū cōsiliū, nō solū à sententijs  
Vicariorū, & suffraganeorū, sed etiā à  
sententijs iudicū cōseruatorum, licet  
sint Delegati sedis Apostolicę, quia  
Dūs Archiepiscopus est supremus in  
dex cōseruator omniū cōseruatorū,  
ad quod pōderat, verba, cuiusdā  
Bullę concessę religioni Sancti Iaco  
bi, vbi ad quærellam, & petitionem ip  
sorum sublata fuit iurisdictione dicto  
cōsilio. Ex quibus rationibus, & fun  
damentis, totam iurisdictionem Apo  
stolicam cōseruatorum, meuertere co  
natur, & sic si illius opinio, (licet no  
ua, & singularis) esset vera, & iuri cō  
sona nō facerēt dicti iudices vim, cog  
noscedo in gradu appellationis, à di  
ctis cōseruatorum sententijs.

Sed salua pace, nostri dilectissimi  
cōciuis cōtraria opinio verior est, &  
tenenda, tā de iure, quā de cōsuetudi  
ne, illius tribunalis, quia licet iudices  
cōseruatores in prima instātiā cognos  
cant tāquā ordinarij, de causis ecclē  
siasticis, vt tradit, Nauar. cōf. 3. de offi  
delegati, n. 2. in, 1. p. illud est quo ad  
effectū, vt cōprehēdātur in suis cogni  
tionibus, & violentijs, sub dispositio  
ne Cōcil. Trid. c. 20. ses. 24. in se tamē  
illorū iurisdictione, est Apostolica, & de  
legata à Pōtifice, vt dicit, Nauar. d. cō  
fil. 3. n. 3. & sic ab eorū sententijs, nō ap  
pellatur ad Metropolitanos ordina

rios. Imò neq; ad legātos natos, vel  
delatere, nec cōsuetudo in hoc citē  
valida, neq; aliquid poterit operari, ita  
docet additio, ad speculatorē, tit. de  
iudice delegato, §. si. n. 24. verb. ventū  
& Anchar. cōf. 32. in primo dubio,  
Mādos. in praxi sygnaturę, verb. con  
seruatoriæ, Nata, in additionibus, ad  
Alex. cōf. 12. li. 6. & sic cū sint delega  
ti Apostolici, vt in Cōcil. Trid. c. 24.  
ses. 7. ibi: \* *Tāquā in hoc ab ipsa sede dele*  
\* *garis,* \* & probatur, in, c. 1. de offic. dele  
legati, ibi: \* *Vbi cōseruatores, quos plerū*  
\* *que concedimus, à manifestis iniurijs, &*  
\* *violentijs,* \* l. 1. tit. 2. lib. 8. recopil. ibi:  
\* *Los cōseruadores: dados por maestro*  
\* *my sanio Padre,* \* sequitur quod fiat  
maiores quolibet ordinario, etiā lega  
to de latere, tex. in, c. studuisti, de offi.  
delegati, & sic appellatio nō debet ef  
fic de maiore ad minorē iudicē, c. 2. de  
cōsuetudine, lib. 6. imò neq; par in pa  
rē habet imperiū, neq; minor in maio  
rē, l. nā & magistratus, ff. de receptis  
arbitris, l. ille a quo, §. tēpestibū, ff. ad  
Trebellianū, & cū iudices cōsiliij do  
mini Archiepiscopi, sint ordinarij,  
(quomodo cūq; cōsiderētur) sententiā  
maioris iudicis & superioris corrige  
re, neq; de ipsis se intromittere, & iu  
care nō possunt, c. inferior, de maiori  
tate, & obed in tantū, quod neq; con  
suetudo aliquid poterit operari, ne in  
trōduci, vt docet, Præpositus, in, c. di  
lecto, de appel. Gozad. cōf. 761 Aymo  
cōf. 148. nu. 4. Decius, in, c. referente,  
n. 8. de præbendis, quod expræsē pro  
bat tex. in, d. cap. 2. de consuetudine,  
lib. 6. vbi excluditur omnis consuetu  
do, quia appellare ad iudicem infe  
riorem, est contra substantiam appel  
lationis, cap. cum contingat, de foro  
competent. cap. conquestus, 9. que  
stion. tertia, & tradit, Gracianus, de  
cision. 24. numer. 12. vbi, numero,  
10. resoluit, nō valere cōsuetudinē,  
quod appelletur à maiori, ad mino  
rē, ad hoc vt inferior possit cognos  
cere de gestis per superiorē, ita Ancha



## Secunda pars, tracta. de cognitione

ranus, d. conf. 132. Præpositus, in, d. c. dilecto, Gozadin. conf. 76. Aymon. 148. n. 4. quæ sententia in tantū vera est q̄ si ordinarius Toletanus procedat in aliqua causa, cū autoritate ordinaria & apostolica, vt in dispensationibus, & reliquis cōmissionibus, si ferat sententiam, non appellatur ad primatem, & per consequens neq; ad dictum consilium, vt tradit, Sigismundus Schacia, de appellat. q. 8. n. 98. declarat. i.

16 Rursus, pro hac opinione pondero nouitèr, verba, Concilij Tridentini, capit. 5. sessione, 14. vbi religiosi non possunt conueniri coram Episcopis in prima instantia, non obstante, cap. 17 20. ses. 24. quia, d. c. quintum Concilij excludit dictam cognitionem, ibi: \*

*Quocumque etiam prætexit, aut colore suffragentur ad hoc, ut coram Episcopo, siue alio superiore ordinario, in criminalibus, & mixtis causis accusari, & conueniri, ac contra eis inquiri, aut procedi possit.\** Ecce vbi tota iurisdictio, & cognitio ordinarijs denegatur in prima instantia, ergo neque in secunda appellationis, quia alias inutiles, & frustratoriae essent Religiosorum conseruatoriae, si in gradu appellationis, dicti ordinarij possint cognoscere, & iudicium conseruatorum superiorum sententias reuocare, cui resolutioni non obstant, verba, Bullæ, Pij,

18 5. vbi noster Archiepiscopus Toletanus, \* cōseruator supremus appellatur, \* quia aliud est, quod sit conseruator supremus, & aliud quod possit cognoscere in gradu appellationis à sen-

19 tentijs iudicium conseruatorum inferiorum; quia licet plures sint iudices conseruatores, vnus superior, & alter inferior, non potest vnus, licet superior in gradu appellationis se intermittere in iurisdictione alterius, neque de meritis sententiæ aliorū cognoscere, nisi habeat specialem cōmissionem, & delegationem à Pontifice maximo, quia alias daretur maxima

cōfusio, si vnus iudex conseruator posse reuocare sententiam alterius, si ne speciali cōmissione. Et cum omnes ecclesiastici cōstituti indigantate possint esse iudices conseruatores, ex eo noster Archiepiscopus appellatur conseruator supremus, ad hoc vt possit tanquā cōstitutus in maiori dignitate, eligi cōseruator à religiosis, nō verò ad illū effectū, vt possit per viā appellationis, de aliorū cōseruatorū causis cognoscere, & iudicare; maxime, quia solū tanquā Archiepiscopus, & tanquam Primas Hispaniæ exercet ordinariam iurisdictionem, non verò Apostolicam super alios. 20

Præterea, non obstat casus specialis, ab eo aductus, excludens iurisdictionem, in causis ordinis sancti Iacobi. in quibus dictus Archiepiscopus, neque sui iudices appellationū possunt cognoscere, quia respondetur, quod non est bona consequentia, Archiepiscopus non potest cognoscere tanquam supremus conseruator per viam appellationis, in causis ordinis sancti Iacobi, ergo poterit cognoscere in omnibus alijs causis, quia licet casus exceptus, firmet regulam in contrarium, vt in, l. nam quod liquide, §. final. ff. de penu legata, & inclusio vnus iurisdictionis sit exclusio alterius, l. cum prætor, ff. de iudicijs, illud procedit, quando regula esset pro domino Archiepiscopo in his cognitionibus, non verò quando est in contrarium, vt in nostro casu, & constat ex decreto Concilij Tridentini, & sic illa prohibitio de qua in dicta Bulla, magis confirmat nostram conclusionem; nam si generalitèr loquendo, ordinarij Metropolitani; non possunt cognoscere in gradu appellationis, à sententijs Apostolicis latis à iudicibus conseruatoribus, & in ea Bulla denegatur dicta cognitio, ergo nihil cōcludit assertio, cum regula, & exceptio sit eiusdem naturæ, & omnibus religiosis illud 21 22 23

illud met concederetur, si dictum Cō  
filium domini Archiepiscopi, velit  
per viam appellationis agnoscere in  
causis conseruatorum. Et cū iudices  
dicti Consilij sint semper doctissimi,  
& sapientissimi, ipsi confirmāt nostrā  
sententiā, quia non solū non cognos  
cunt in dicto gradu, imō si de facto ap  
pelletur, vt per impericiā aduocato  
rū aliquando solet contingere, repel  
lūt dictā appellationē, vt partes eam  
prosequantur corā iudicibus Aposto  
licis à Pōtifice deputatis, quia nollūt  
mite refalcē in mēse alienā. Et sic nō  
solū opinio Doctoris Ioānis de Nar  
bona nō procedit de iure, imō cōsue  
tudo dicti tribunalis in quo versamur  
per trigenta annos est in contrarium,  
vt etiā diximus in, q. 15. n. fin. & secun  
dum hanc resolutionē est terminan  
dus articulus violentiæ.

Vltimō nota, quōd cū isti iudices  
conseruatores debeant esse indigni  
te constituti, ideō non possunt cano  
nici eligi in cōseruatores, nisi habeāt  
dignitatem, vt tradit, fray Manuel Ro  
driguez, in sua summa, verbo, Iuezes,  
c. 184. n. 1. & Anton. de Butr. in, c. cog  
noscentes, n. 133. de constitut. quia ma  
iorē dignitatē habēt iudices cōserua  
tores, quā delegati glossa, in, c. statutū  
de rescript. lib. 6. verb. canonicis, vbi  
Gomeci<sup>o</sup>, n. 88. & sic potest esse iudex  
conseruator, existens in dignitate in  
ecclesia collegiata, licet eā nō habeat  
in ecclesia Cathedrali, vt tradit, Gra  
cian. in, decis. 170. n. 7. vbi, n. 8. defen  
dit quōd Vicarius Episcopi potest ef  
se iudex cōseruator, vt tradit, Pabīn.  
tit. de offic. & potestate, sede vacan  
te, c. 10. in, 2. p. n. 16.

Ex quibus resoluenda est quæ  
stio nostra, & tenendum dictos iudi  
ces Consilij domini Archiepiscopi  
Toletani, vim facere, si intendant  
in gradu appellationis cognoscere, à  
sententijs latis à iudicibus conserua  
toribus, à Pontifice Delegatis, & om  
nia per iudices Regios venient reuo

cāda, & annullāda, & causa est remit  
tēda ad iudices appellationis Aposto  
licos, quia alias, daretur absurdum,  
quōd ordinari<sup>o</sup> qui est inferior, reuo  
caret quōd iudicauit superior Aposto  
lic<sup>o</sup> & vide Alu. Velas 2. p. cōsul. 153.  
vbi latē & nouitē agit de iurisdicō  
ne iudicū cōseruatorū quæ est satis dā  
nosa in republica, in prima instantia,  
quia sufficerent iudices ordinarij ec  
clesiastici, in prima instantia.

## SUMMARIVM.

- 1 *Compromissi exceptio impedit exe  
cutionem sententia, si fuerit accep  
tatum, vt in, n. 4.*
- 2 *Compromisso pendente, non currunt fa  
talia.*
- 3 *Iurisdicō censetur suspensa per cōpro  
missum.*
- 4 *Acceptio compromissi requiritur ad  
impediendam executionem.*
- 5 *Exceptio compromissi impedit execu  
tionem sententia.*
- 6 *Resolutio quæstionis traditur.*
- 7 *Sententia non habet executionē si post  
eā reuocatio intercedat.*

## QVÆSTIO. 122.

*Vtrum iudex ecclesiasticus fa  
ciat vim, exequēdo sententiā  
trāslatā in re iudicatā, non  
obstante exceptione compro  
missi, & quid de fatalibus  
durante compromisso.*

Solent quandoque partes post re  
iudicatā, vel appellatione pedē  
te, causam cōpromittere in iudi  
ces arbitros, & causa cōpromissi pen  
dēte, iudex agit ad instantiā vnius par  
tis de executione sententiæ, cui oppo  
nitur exceptio cōpromissi, vel quiatē  
p<sup>o</sup> fatali, eo pedēte, nō currit, & his  
exceptionibus reiectis, appellatione

Tt 3 remo-

## Secunda pars, tracta. de cognitione

remota, exequitur suam sententiam; in quo casu, vim facere iudicandum est; quia per compromissum prorogatur instantia, ut docet, Bartol. post glossam, in authentica, si tamen, in fine, C. de appellatione. Casad. de ciso. 9. eodem titu. Guido Papæ, decis. 115. & 24. Lanfrancus, decis. 474. Capici<sup>o</sup> ducis. 11. numer. 14. Mathesalanus, notabili, 24. Unde nimirum; si compromisso pendente non currant fatalia; Bartol. in l. eos, §. Apostolos, in fin. C. de appellatione, ubi dicit, quod de consensu partis est suspensa iurisdictio, & causa principalis, & appellationis deuoluta ad dictos iudices arbitros. Ita Francus, in cap. ex ratione, numer. 21. de appellat. quod intellige, si compromissum fuerit acceptatum, ut tradit, Decius, in d. ex ratione, numer. 8. vers. & prædicta conclusio, de appellatio. & hanc dicit communem opinionem, Anton. Gabr. tit. de arbitris, cōcl. 4. n. 2. Anchar. cōf. 284. Gracian. decis. 173. n. 10. & sic resoluit, Paz, in sua praxi, 4. p. 1. to. c. 3. n. 20. Quod exceptio compromissi impedit executionem sententiæ & Parlador. lib. 2. rerum quotidianarum, c. fin. 5. p. §. 11. n. 24. quod pluries habuit de facto, opponens dictam exceptionem, ob quam suspensa fuit, & impedita via executiua. Et sic in nostro casu, iudex ecclesiasticus faciet vim exequendo sententiā propter transcursum fataliū, vel post trālatam in rem iudicatam, si fuerit opposita, & probata exceptio compromissi, à iudicibus acceptati, & si reiecta exceptione procedat ad vltiora, poterit pars grauata interponere appellationem ad Pontificem, & per viā violentiæ omnia reponentur: quia per compromissum fit nouatio, & facta nouatione, non exequitur sententiā, l. 4. §. si ex conventionē, ff. de rei iudicata, & tradit nouissimè, Caldas Pereira, questionum forensium, 35. ubi explicat, an sententia habeat executionem paratā, si post eā nouatio interueniat.

### SVMMARIVM.

- 1 **V**isitatores habent iurisdictionem ad visitandum opera pia, & confraternitates laicorum.
- 2 Visitator potest compellere confratres laicos, rationē reddere, bonorū confraternitatis.
- 3 C. 9. sess. 22. Concil. Trid. ponderatur.
- 4 Rationum redditio esset nullius momenti, si non sequeretur debiti solutio.
- 5 Sententia quæ condemnat ad præstandum computum, condemnat etiam ad solvendum.
- 6 Rationum redditio, duo continet, vide licet dare computum, & reliqua soluere.
- 7 Episcopus est executor piorum locorū.
- 8 Laici, rationē administrationis piorū locorū sunt subditi Episcopo.
- 9 Ratio reddi debet, ubi administratio est gesta.
- 10 Visitator potest pluries in anno visitare, donec solutio fiat.
- 11 Resolutio questionis traditur.
- 12 Appellatio non admittitur à correctione, & visitatione, secus si detur priuatio, vel excessus.
- 13 Morū correctio est causa executum.
- 14 Recusatio non admittitur in visitatione.
- 15 Visitatio facta compilato processu non est exequenda.

### QVÆSTIO. 123.

*Vtrum iudex ecclesiasticus visitator faciat vim, procedendo contra confraternitates laicorum ad reddendam rationem, & an admittenda sit appellatio, à decreto visitationis, & executionis.*

**A**liqua circa materiā questionis, prænotauimus in q. 32. & q. 27. & in prima p. gl. 6. n. 20. ubi agimus qualiter visitatores possunt vim facere in executione suarum sententiarum, vel procedendo contra



contra laicos in rebus profanis, & tēporalibus. Nūc verò pro perfecta declaratione huius materiæ, aliqua referre libuit, vltra in dictis locis tradita, cum sæpe casus propositus contingat de facto. Et pro iudice laico facit consilium Cardinalis, cons. 11. & 13. & 31. vbi dicit Rectores laicos hospitalis, esse conueniendos coram iudice laico, & coram eo, est ratio administrationis reddenda. Et sequitur, Aluarus Velascus, 2. p. consult. 105. n. 17.

Sed contraria opinio verior est, & tenenda, quando hospitale est publicum, & non priuatum, vt ipse, Velascus, declarat, ibi, n. 33. quia cum visitatores ex, c. 8. ses. 22. de reformatio. habeant ius visitandi opera pia, & cōfraternitates laicorū, qui eā exercēt, nō possunt declinare iurisdictionē à visitatione, (prout aliqui faciunt) vel appellationē interponere à decreto visitationis, vel executionis, facto iā cōputo rationū, in his casibus, & similibus, dū nō detur excessus à sententia visitatoris, quæ exequenda est appellatione remota. Neq; in hoc dictus visitator vim facit, vt pluries fuit decisū per sacrā Cōgregationē Concilij Trid. vt docet, Gracian. in simili casu decis. 188. n. 10. dicēs, quod si dicti laici administratores bonorū ecclesiæ, in reddenda ratione Episcopo, vel eius visitatori, iuxta, c. 9. ses. 22. inueniātur debitores, potest visitator eos cōpellere per cēsuras, & executionē bonorum, debita liquida, & calculata soluere, quia nō cēsentur redditæ rationes, nisi restitutio debiti cū effectu fiat, & debitū satisfactū sit, & aliter rationū redditio esset nullius momenti, vt benè considerauit, Bald. in, l. cum testamento, num. 4. versic. modo queritur, C. de testamentaria manumiss. per legē cum seruus, ff. de conditiōnibus, & demonast. Idem sequitur Socinus, in, l. quamuis, n. 1. eod. tit. & in cons. 24. n. 38. lib. 1. & Menoc. de arbitrar. cas. 209. nu. 24. Pro qua senten-

tia potest expendi, & ponderari optima decisio, Math. de Afflict. 157. vbi dicit, quod sententia in qua condemnatur aliquis, ad præstandum cōputū, & rationem administrationis, condēnat etiam virtualiter ad soluendū, & extenditur ad id de quo nō loquitur: quia reddere rationē duo cōtinet, primū cōputū dare, secūdū, reliquā restituere, & soluere, l. si ita fuerit, §. si ita quæro, ff. de manumissis testamento, lex, purē, in fin. ff. de fideicom. liberat. lex, non solum, §. is qui rationes, ff. de liberatione legata, & alias parū operaretur visitatio, nisi etiam posset visitator compellere debitores ad solutionem, vt docet, Archidiaconus, in, cap. 1. §. sanè, de censibus, libro, 6. maximè cum Episcopus, & qui illius vicem gerit, sit executor visitationis piorum locorum, vt in, d. cap. 8. ses. 22. de reformat. & sic laici ratione administrationis rerum ecclesiasticarum sunt subditi iurisdictioni ecclesiasticæ, capit. iudicatum, 89. distinctione, vbi glossa, verbo, inter eos, ad medium, cap. is qui appellat. §. nulli quoque officialium, 2. quæst. 6. Socinus, de foro competent. in præfat. in prin. vers. primo ratione administrationis, & in, c. licet, eod. tit. & in, c. 2. de iudicijs, & sic vbi administratio est gesta, ibi, & ratio reddi debet, lex prætor. §. his etā, ff. de edendo, lex, hæres absēs, §. 1. de iudicijs, Bald. in, l. 1. C. vbi de ratiocinijs agi oporteat. Quæ sententia in tantū vera est, & procedit, quod ad istū effectū recuperandi debitū, poterit visitator pluries in anno, exigere rationē administrationis à dictis laicis, quādo prima redditio nō fuit finalis, & plena, cū restitutione, & solutione reliquorū, vt docet, Frac. in, c. vnicop, §. præfati, in fin. n. 5. de clerico egrotante. & sic fuit decisū in Regno Aragonis vt tradit, Sese. decis. 38. & declarat Menoc. de arbit. cas. 209. li. 2. cēt. 3. & Gratian. supr. n. fin. & Franciscus Viuius, decisione. 153. & sequitur post

## Secunda pars, tracta. de cognitione

hæc scripta, Ioannes Aloisi, collectanea, 714.

11 Ex quibus colliges, visitatores exequendo, vt visitando laicorum confraternitates vim non facere, & si de facto causa remittatur ad Curiam Regis per viam violentiæ, iterum remittenda est causa ad iudicem visitatorem, declarando vim non facere; quia alias nunquam debita soluerentur; piorum locorum, & defunctorum vltima elogia defraudarentur. Et sic vidi iudicatum pro hac opinione in Regali Chancellaria Pinciana, vt diximus, in, quæst. 71. a. numer. 22. vbi declaratur.

12 In causis verò concernentibus visitationem, & morum correctionem, appellatio, non habet effectum suspensiuum, quod de iure communiter dispositum, vt in, cap. ad nostram, 3. vbi Felinus, in fin. de appellat. Franc. in, cap. reprehensibilis, 26. numer. 9. versicul. tertio, nota. de appellation. quod hodiè est clarius dispositum in cap. 1. session. 22. cap. 10. session. 24. quæ iura ad vnguem seruanda sunt, dum sententia solum contineat visitationem personæ, & morum correctionem, secus verò si priuationem administrationis, vel beneficij; quia tunc appellatio admittenda est ad vtrumque effectum, vt diximus, in, quæstione. 74. numer. 24. & in, glossa, 6. numero, 20.

13 Quia visitatio morum est causa executiua, & summaria, in qua neque admittitur appellatio, neque recusatio.

14 Si verò ordine iudiciario procedatur compilato processu, tunc, & recusatio, & appellatio ad vtrumque effectum est admittenda. Et sic est intelligendus tex. in, in, d. et. cap. 10. session. 24. vt fuit declaratum per sacram Cōgregationem, vt tradit, Gracianus, in decision. Rotæ Prouintia Marchia, decision. 118. num. 4. & Amatis, decisio. 25. numer. 6. vbi ita fuit iudicatum:

\* Lo qual es de notar, no solo para las visitas que se hazen a los legos administra-

dores de obras pias, sino tambien a los eclesiasticos que son Rectores, y administradores de hospitales, como los desta ciudad de San Juan Bautista, de Santiago, & reliqui: \* dum modo non sint sub protectione Regis, \* como los hospitales de la Misericordia, y del Rey, y San Lazaro desta ciudad, \* vt in, cap. 8. & 9. ses. 24. Concil. Tridentin. vt diximus, quæstion. 1. 4. comm. a. numer. 984. & gloss. & tradit in terminis, \* En los hospitales de la Misericordia, \* Aluarus Velasquez, 2. part. consultation. 105. a. numer. 36. & 62. \* Y resuelue, que pueden vender sus bienes sin licencia del ordinario. \* Et sic sequitur, quod non sunt illius subiecta, vt diximus, glossa, 8. nu. 6.

### SVMMARIVM.

- 1 *Praheminencia causa est executiua.*
- 2 *Præcedere in processibus debet antiquior, vel qui habet possessionem.*
- 3 *Appellatio non admittitur à mandato præcedentia.*
- 4 *Iudex ecclesiasticus dirimit controuersias præcedentia.*
- 5 *Praheminencia aut considerantur ratione possessionis, vel consuetudinis.*
- 6 *Præcedentia materia remissiuæ.*
- 7 *Consuetudo præcedentia est seruanda.*
- 8 *Pontifex dirimit causas præcedentia inter Principes.*

### QVÆSTIO. 124.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo sententiam appellatione remota, in casu præcedentia.*

**C**VM rerum omnium præstantior sit ordo, quo rectè omnia geruntur, moderantur, atque conseruantur, maxima in primis habenda est gratia Deo, quod sua illa immensa bonitate, atque sapientia, quibus

quibus nos summopere diligit, celestia tam miro ordine constituerit, ut alij alijs præsent, alij alijs pareant, ut habetur in rubr. titul. 6. part. 1. Deinde hominibus illis, qui dum in terris Dei locum obtinent, diuino afflati numine, militantem ecclesiam, triumphantis istar, ordine pulchro distribuit, & constituit, ut habetur in, cap. ultimo, 89. distinctione, ibi: *\* Ordo concordiam fauet, alit, atque sobet, \** & sic huius mundi vniuersitas, alia nulla poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus ordo hanc differentiã seruaret. Quo circa, qui non ambitu, & superbia de ordinis obseruatione contendit laudem meretur; nam ij nihil aliud agere videntur, quam ut à Deo ordinata, & rectè constabiliata, tueantur, ita pariter ij naturam defendunt humanam; quia nec omnes per ordinem inter summos, neque omnes inter nouissimos constituit, ut in authentico de Monachis, §. ordinata, quod iura Pontificia, & Cæsarea obseruari iuste student. Si quidem statuit ius Pontificium, ordinum gradus, & dignitatũ, fore obseruandos, ut in, cap. solitè, de maiortat. & obedient. capit. ut debitus, de appellation. cap. ex ore, de privilegijs. Idemque ius Cæsareum statuit, ut in, l. honor, §. gerendorum, l. ut gradatim, ff. de muneribus, & honor. & per totum titulum, C. ut dignitatis ordo seruetur, libr. 12. & de iure diuino damnatur illi, qui ambitu, & gloriæ cupiditate, prima loca usurpare conantur, ut habetur, Math. 23. & est bonus text. in, l. ad splendoris, C. de diuersis officijs, libr. 12. & ob hanc causam, solet plerumque contraheri hæc quæstio in iudicio ecclesiastico, super præhæmementijs, & honoratijs, in ecclesijs, & in processionibus, & in alijs rebus: *\* Como sobre la paz, y el echar el agua bendita, sentarse en mejor lugar en las yglesias, y sobre llevar las varas del santissimo Sacramento el lucas Santo, y tener la llave, y el yr a la ma*

*no derecha en las processiones, o llevar insignias en mejor lugar, & simililibus.* 8 In quibus competunt interdicta possessoria, ut tradit, Tiraquellus, de nobilitate, cap. 20, num. 55. & 51. Otalor. in eodem tractatu. 5. part. §. fin. nume. 15. & Ioannes Garcia, de nobilitate, gloss. 18. numer. 44. & gloss. 48. §. 3. numer. & copiose Casanens, in Catalogo gloriæ mundi, 1. parte, consideration. 12. & ex tex. de iure Regio, in, l. 32. titul. 21. part. 2. & tradit, Vincent. de Franchis, decision. 153. num. 4. in, 2. part. & nouissime, Gracianus, discep. forensium, 1. part. cap. 110. qui loquitur contra amouentes scanum in ecclesia, & plures casus præcedentiæ refert. in, 2. part. cap. 298. in quibus casibus solet controuerti an sit locus appellationi, à mandato, vel sententia iudicis in casibus præcedentiæ? quod sæpe de facto contingit inter confraternitates, & monasteria. In qua re est quædam constitutio felices recordationis, Gregorij, 13. super præcedentiæ in processionibus, ubi non admittitur appellatio quo ad effectum suspensuum à mandato præcedentiæ, ut tradit, Ruginal. in tractatu. de appellation. §. 2. cap. 3. nume. 698. & 699. quæ sequitur, Sigismund. Schacia, de appellationibus, quæstion. limitation. 6. membro, 2. numer. 37. qui loquitur in præcedentiæ, in ecclesia, in loco, & in processionibus, & vide, cap. 13. session. 25. Concil. Tridentini. idem tenet, Alois Ricij, in collectanea, 147. in fin. ubi agit de casibus præcedentiæ, & in collectanea, 665. & in casu de facto contingenti, ita fuit iudicatum, in Rota, ut tradit, Gracianus, decision. 232. ubi resoluit, ad Episcopum pertinere, diffinire controuersias, quæ solent oriri in processionibus inter confraternitates laicorum, quia licet non sint personæ ecclesiasticæ, habet locum, cap. 13. session. 25. de reformatio. quem tex. sic intelligit, Cenedo, in suis quæstionibus, quæst. 26. num. 19.

T t 5 quia



## Secunda pars, tracta. de cognitione

quia modus circa ordinem, & locum incedendi in processibus, & similia, actiones sunt spirituales, ut tradit, Nauarrus, conf. 3. de foro competente, numer. 6. lib. 2. ob hanc causam, iudex ecclesiasticus, controuersias dirimere debet, quas contingere consueuerit in his actibus ecclesiasticis, qui concernunt cultum diuinum, cum iudex laicus in his rebus nullam possit exercere iurisdictionem, ut in, capit. benè quidem. 96. distinctio. & iste præheminentia, aut debent considerari ratione possessionis, vel ratione antiquitatis, siue in rebus publicis, siue priuatis, ut docet, Gracianus, supra, numero, 1. & disceptation. forens. lib. 2. cap. 258. ubi loquitur de præcedentia parrochi contra canonicos impediendo corpora defunctorum, & Seraphinus Olivan. decisio. 326. num. 3. & 1323. in 2. part. ubi habens maiorem dignitatem præferri debet, & qui habet ultimam præheminentiam, ut tradit, Aloisi Ricci, supra, numero, 1. & coll. 470. & Annania, allegation. 131. & plura circa materiam præcedentiæ tradit, Gamma, decisio. 1. Zephalus, conf. 1. volum. 5. Thesaurus, decis. 1. Azebedo, in Curia Pisana, lib. 1. ca. 1. & 2. & 3. & libro, 2. cap. Menochius conf. 51. & 52. Petrus Gregorius, in synagm. iuris, lib. 15. & 18. capit. 3. & 4. Ex quibus colliges, iudicem ecclesiasticum posse cognoscere inter laicos in his præheminentijs ecclesiasticis, & vim non facere exequendo sua mandata appellatione remota, siue præiudicio possessionis, & semper est consultando obseruanda, Barbac. conf. 5. volum. 1. & fuit resolutum apud Sarrutim, decisio. 716. volum. 1. & decisio. 242. Bobadilla in sua politica, lib. 2. cap. 18. num. 228. Salazar, de usu & consuet. c. 7. n. 14. c. constitutis, el. 1. de appellatio. si verò lis fuerit orta, inter Reges, & Principes, qui non recognoscunt se periores in temporalibus super præheminentijs, tunc

Romanus Pontifex est adendus, ut tradit, Anastasius Germonius, de sacrorum templorum immunit. libr. 3. c. 13. numero, 60.

### S V M M A R I V M.

- 1 **R**estitutio in integrum impedit executionem, secundam verioris opinionem, contra plures.
- 2 **L. 2. §. videamus, ff. quod meus causa, declaratur.**
- 3 **Qualitas semper durat, & conseruatur in suo esse, quando semel fuit in quaestum.**
- 4 **L. finalis, C. de remissione pignoris, declaratur.**
- 5 **Pignus semel liberatum ab obligatione hypothecæ, perpetuo durat liberatum.**
- 6 **Actus legitimus, perfectus, & consummatus, licet perueniat ad casum a quo non poterat incipere, non vitatur.**
- 7 **Restitutio est in pristinum statum rei positio.**
- 8 **Litibus finis est imponendus, ne vitas hominum pene excedant.**
- 9 **L. penultima, ff. de collusione detegenda, declaratur.**
- 10 **Executio sententiæ, non impeditur per collusionem.**
- 11 **L. 1. C. de in integrum restitutione, postulanda declaratur.**
- 12 **Restitutionis beneficium nunquam est in consideratione impediendum effectui communis.**
- 13 **Causa semel extincta amplius non debet suscitari.**
- 14 **L. 2. de actionibus, & obligationibus, declaratur.**
- 15 **L. 1. titul. 21. libro, 4. recopilacion, declaratur.**
- 16 **Contraria opinio in questione principali proposita defenditur.**
- 17 **L. si prator, §. A Arcellus, de iudicis, declaratur.**
- 18 **Lex secunda, C. de falsis, declaratur.**
- 19 **Restitutio habet naturam appellationis.**

20 L. si causa cognita, C. de transactio-  
bus, declaratur.

21 L. Penultima, ff. de auctoritate prestan-  
da declaratur.

22 Restitutio impedit executionem, etiam  
si requiratur altior indagine.

23 Cap. suscitata, de in integrum restitu-  
tione declaratur.

24 Restitutio tantum affert, quantum ab-  
stulit lesio.

25 Exceptio restitutionis impedit execu-  
tionem.

26 Restitutio in integrum impedit restitu-  
tionem de iure Regio.

27 Restitutio in integrum habet effectum  
suspensiuum.

28 Iudex dicitur attentare, qui restitutio-  
ne pendente procedit ad executionem  
sententia.

29 L. 2. tit. 26. part. 3. declaratur pro hac  
apinione.

30 Resolutio in quaestione proposita tradi-  
tur.

31 Nuncius missus ad Regem ad petenda  
restitutionem expectandus est, & execu-  
tio interim suspenditur.

32 Iudices perquisitores sunt magni execu-  
tores suarum sententiarum, appellatio  
ne, & restitutione remota.

33 Probatio lationis, debet concludere ad  
impediendam executionem.

34 Clausula, \* quod exequatur, quod  
est ad exequendum, \* declaratur.

35 Clausula, \* sine retardatione, solu-  
tionis pensionis, \* declaratur.

36 Restitutionis exceptio de iure Regio,  
contra instrumentum, vel sententiam  
intra decem dies alleganda, & proban-  
da est.

37 L. 64. Tauri, declaratur.

38 Iudex non debet coartare tempus ad  
probandam lesionem.

39 Restitutio conceditur de iure canonico,  
cessante calumnia.

40 Calumnia non sufficit quod sit præ-  
sumpta, nisi fuerit manifesta.

41 Restitutio denegatur facta iam execu-  
tione sententia.

42 Casus de facto proponitur.

43 Sententia non dum executioni tradi-  
ta, non exequitur petita restitutione.

QVAESTIO 125.

*Utrum iudex ecclesiasticus,  
faciat vim, exequendo suam  
sententiam, translata in  
rem indicatam, exclusa re-  
stitutione in integrum, & re-  
iecta appellatione.*

**V**alde utilis, & necessaria se of-  
fer disputanda, & explicanda  
quaestio, circa quam variè sæ-  
pè iudicatur, vt docet, Ioannes Gar-  
cia, meritissim<sup>o</sup> quondam fisci patro-  
nus, in tractatu. de Hispanorum nobi-  
litate, gloss. 6. §. 2. numer. 17. vbi dicit  
plures cas<sup>o</sup> de facto in hac cōtrouer-  
sia contigisse, & partem negatiuam  
huius quaestionis tenet, Augustinus  
Beroius, conf. 119. volumin. 3. vbi re-  
soluit, quod nunquam nullitas, nec  
restitutio in integrum principaliter  
petita impedit executionem, & affir-  
mat hanc esse communem opinionē,  
quam tenet, Baldus, in, dict. l. 1. C. ne  
liceat tertio prouocare, nume. 26. (cu-  
ius dictum declarat. Ioannes Garcia,  
supra, numer. 28. cum sequentibus, &  
Sfortia, de restitutione, 1. part. quæst.  
15. articul. 3. numer. 3. & in, quæstion.  
42. articul. 7. & quæstion. 43. artic. 1.)  
pro qua facit ratio tex. in, l. videamus, 2  
versicul. sufficit, ff. de eo quod metus  
causa, vbi res, quæ semel acquisiuit a-  
liquam qualitatem, perpetuo durat,  
& conseruatur in suo esse, & non mu- 3  
tatur per causam superuenientem, vt  
contingit in casu, l. fin. C. de remissio-  
ne pignoris, vbi quando res, seu per 4  
sona semel est liberata, & exempta ab  
aliquo onere, vel obligatione, non 5  
reincidit in primam obligationem,  
etiam causa cessante. Et sic resoluit  
text. ille, quod res semel liberata ab  
obliga-

## Secunda pars, tracta. de cognitione

obligatione hypothecæ non reinciuit in primam causam, & obligationem, eulã si reuertatur in potestatem debitoris, cuius bona præsentia, & futura generaliter obligantur, & ratio potest de summi, ex, l. fin. C. de nuptijs, vbi actus perfectus, legitimus, & consummatus non vitatur, licet perveniat ad casum primæum. Et sic licet restitutio sit in pristinum statum rei possitio, l. quod si minor, §. restitutio, ff. de minoribus, non tamen virtute ipsius debet executio sententiæ impediri, quia alias lites fierent immortales, & vitas hominum pene excederent, & æquitati convenit, & rigori iurgantiũ, cõtrouersias celeriter terminari, l. properandum, C. de iud. c. finem litibus, de dolo, & contumaciã.

Secundo, pro ista sententia, & opinione facit textus singularis, in, l. penultima, ff. de collusione detengẽda, vbi causa semel finita per sententiã, si resuscitetur per viam collusionis, qua mediante petitur rescissio sententiæ, quod in isto casu litependente super collusione, debet persona ingenua manuteneri in sua possessione, & sic si sententiæ executio non impeditur per collusionem. Ergo à fortiori, nec per restitutionem in integrum. Tercio pro ista opinione facit tex. in, l. 1. C. de in integrum restitutione postulata nihil noui fiat: ergo à fortiori, nec per restitutionem in integrũ. Ergo sequitur, quod si nihil est innouandum, quod non reuocabitur executio, ex remedio restitutionis in integrum, imo litis finis est expectandus; quia beneficium restitutionis nunquam est in consideratione, ad impediendum effectum iuris communis, l. 4. §. primo, ff. de fideicommiss. libert. l. si minor, ff. de acquirenda hereditate. Vbi notaliter deciditur, quod si minor beneficio etatis restituatur aduersus hereditatis additionem ab ipso factam; tamen portio sua vacans per abstensionem factam beneficio etatis,

non accrescit coheredi inuito, licet alias, si iure ordinario esset repudiata, accresceret, & sic sequitur, quod beneficium speciale non alterat ius quæsitum per ius commune, & per cõsequens, petitio restitutionis non debet impedire effectum executionis sententiæ, acquisitus parti per regulas iuris communis, quia causa semel extincta amplius non debet suscitari, l. qui res, §. aream, ff. de solutionibus, l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verborum obligationibus, l. eius qui delatorem, §. fin. ff. de iure fisci, tex. notabilis, in, l. si seruus, la, 2. ff. de actionibus, & obligationibus. Vbi si homo liber effectus sit seruus pœnæ, propter delictum, & ad libertatẽ postea ex Principis beneficio sit restitutus, non reincidit in primæam creditorum obligationem; quia semel liberatus per sententiam semper remanet liberatus, l. cum seruus, ff. adimendis legatis, & sequitur, Auendan. in, capitulis prætorum, secunda parte, capit. trigésimo, numer. 7. & in declaratione ad, l. 4. nume. 45. Rebusus, in tractatu. de literis ciui. artic. vltimo, glo. 6. numer. 13. & facit lex ordinamenti, 4. tit. 8. libro, 3. quæ est, lex, 1. tit. 12. lib. 4. Recopi. vbi non ponitur restitutio ad impediendam executionem, licet aliæ adducantur exceptiones. Ex quibus videtur dicendum, iudicẽ ecclesiasticum non facere vim exequendo sententiam, reiecta in integrum restitutione.

Sed pro contraria opinione, vt impediatur executio, facit in proprijs terminis opinio, Bart. in, l. 4. §. condemnatum, numer. 4. in, fin. ff. de re iudicata, vbi ait, quod si quæeratur an in integrum restitutio petita aduersus sententiam impediat executionem, quod eadem distinctio admittenda est, quæ in quæstione de nullitate, videlicet, quod aut restitutio requirit altiore indaginem, & tunc non sit suspendenda, aut non requirit altiore indaginem



17 nem, quia in continenti potest proua-  
ri, & tunc impedit executionem. Pro  
qua sententia adducitur tex. in, l. si præ-  
tia, §. Marcellus, ff. de iudicijs, melior  
18 tex. in, l. 2. C. de falsis, ibi: \*salua execu-  
tionis debitorem ad solutionem cõ-  
pelli debere: \*quam opinionem secu-  
tus fuit, Bartolus, & Paulus, sup. idem  
Paulus, in, dict. l. vnica, C. de in inte-  
grum restitutione postulata, idẽ Bar-  
tol. in, l. defendente, ff. de autoritate  
præstanda, & in, d. l. si prætor, §. Mar-  
cellus, Beroius, decisio. 65. num. 7.  
Suarez, in, l. 2. titul. \* *de los gouernos*, \*  
l. 3. for. leg. versic. quarto, quæritur,  
Lancellotus, de attentatis, 2. parte, ca-  
pit. 8. numer. 10. & 15. Imol. in, dict. l.  
4. §. condemnatum. Vbi sine aliqua  
distinctione resoluit, quod restitutio  
petita impediat executionem, asig-  
nans rationem; quia restitutio habet  
19 naturã appellationis, l. vnica, ff. & C.  
nihil nouari appellatione pendente.  
Ergo cum appellatio de sua naturã  
impediat executionem sententiæ, se-  
quitur, quod, & restitutio, l. præsens,  
20 ff. de minoribus, & est bon<sup>o</sup> tex. in, l. si  
causa cognita, C. de transactionibus,  
ibi: \* *Appellationis, vel in integrum re-*  
21 *stitutionis solemnitate suspensa non est*, \*  
tex. etiam in, l. penultima, ff. de autho-  
ritate præstanda, vbi restitutio impe-  
dit executionem sententiæ, quam se-  
quitur, Romanus, & Alexander, in, l.  
3. §. si feruus, ff. de acquirenda posses-  
sione, Imola, in, l. qui à latronibus, §. 1. ff. de  
testament. Baldus, in rubrica, de edi-  
cto diui Adriani tollendo. Speculat.  
in titul. de executione, §. 1. in princi-  
pio, Innocentius, in, capit. pastoralis,  
§. præterea, de officio ordin. Afflicis,  
decisio. 36. numer. 3. Cumanus, in, d.  
§. condemnatum, vbi dicit, quod ista  
opinio communiter tenetur, quod  
restitutio impediat executionem, e-  
22 tiam si requirat altiorem indaginem,  
contra Bartoli distinctionem supr. &  
sequitur, Alexander, ibi, dicens istam  
opinionem esse magis communem se-

cundum Canonistas, in, cap. suscita-  
ta (per illum textum) de in integrum  
restitutio, quam defendit, Iasius, d. §. 23  
condemnatum, numer. 36. & dicit re-  
ceptissimam, Couarruias, practicar.  
quæstion. quæstione, 15. numer. 7. &  
ratio fundamentalis est, quia tantum  
affert restitutio, quantum abstulit Ias-  
24 sio, l. fin. C. de sent. pass. & rest. melior.  
text. in, l. si ex causa, ff. de minoribus,  
qui expresse decidit istam quæstionẽ,  
& pro eius decisione eum ponderat,  
Otalora, de nobilitate, 3. parte, cap. 6.  
numer. 18. vbi dicit quod hæc opinio  
est magis iuridica, quamuis in Regali  
Chancellaria aliquando contrarium  
fuit iudicatum, & extante lege Reg-  
ni supra, istam opinionem sequitur 25  
Paz, pluribus citatis, in sua præxi, 4. p.  
1. tom. cap. 3. numer. 9. & alios nos re-  
ferimus, in, quæstion. 48. nu. 16. quam  
sequitur, Azebedo, in, dict. l. 1. tit. 21.  
numer. 174. lib. 4. recopillat. vbi tenet  
cum, Alexand. esse magis communẽ 26  
opinionem, etiam si restitutio requi-  
rat altiorem indaginem, siue loqua-  
mur ad impediendam executionem  
sententiæ, siue instrumenti publici.  
Pro qua opinione facit decisio, Petri  
de Benint. 85. numer. 14. vbi dicit, resti-  
tutionem in integrum habere effectũ 27  
suspensuum, & dicitur attentare iu-  
dex qui procedit ad executionẽ sen-  
tentiæ petita restitutione, vt tradunt, 28  
Franciscus, in, cap. bonæ, numer. 36. de  
appellation. & sequitur, Miles, in suo  
reportorio, verb. executio; & nostrã  
principalem opinionẽ sequitur, Ma-  
theus de Afflicis, decisio. 356. num.  
3. Cappel. Tolosan. vbi Aufred. decis.  
54. Ostiensis, in sua summa, verbo, an  
executio; titul. de in integrum rest.  
Abb. conf. 87. Cephalus, conf. 180. n.  
20. libr. 2. & hanc dicit communem  
opinionem, Ruinus, conf. 34. num. 5.  
libro, 5. Couarruias, practicar. capir.  
25. numer. 7. versicul. 12. Pro qua opi-  
nionẽ fuit iucatum in vna portione  
Segouienfi, 12. Martij, anno, 1544. vt  
trahit,

## Secunda pars, tract. de cognitione

tradit, Moedanus, decision. 177. in rubric. de restitut. in integrum, ubi dicit esse magis communem opinionem, & eam sequitur, Afinius, de executione, cap. 2. §. 31. limitationi, in princip. & Villalobos, in suo arario communium, littera, E, numer. 116. & alios refert, & sequitur, Petrus Robert. Lancelotus, titul. de restitution. in integrum, in princip. numer. 15. & 18. Pro qua opinione est rex. de iure regio, in l. 2. tit. 26. part. 3. ibi: \* *Otro si dezimos, q mientras durare el plegto dela restuicio, que no deve ser fecho en el ninguna cosa nueva,* \* que opinio, tam de iure communi, quam regio, est verior, & receptior, & ab ea non est recedendum in iudicando, & consulendo. Quod non solum procedit in causis civilibus, verum etiam in criminalibus, in quibus à communiter accidentibus executio esse solet maioris præiudicii. Ita Romanus, in, l. possideti, §. si servus, ff. de acquirenda possessione. Paulus, in, dict. §. condemnatum, ubi Alexan. numer. 29. Boerius, decision. 65. num. 9. Capella Tolosan. 20. & 54. ubi Alfredus, Rodericus Suarez, in, l. 2. titul. de los gouernos, lib. 3. for. vers. si quarto queritur. Ioannes Garcia, de nobilitate, glossa, 6. §. 2. numer. 23. quod satis pie ampliat, Milis, supra, verbo, executio sententiæ, etiam si Nuncius sit missus ad Regem ad petendam restitutionem, quia est expectandus Nuncius, & interim non fiet executio, quod malè audiunt iudices perquisitores, qui totam felicitatem suæ commissionis collocant in executione sententiæ, etiam si habeat damnum irreparabile, quia ex hoc ad apicem maioris dignitatis ascendere intendunt, & sæpè versà vice contrarium illis contingit, ut tradit, Parladorus, libr. 2. rerum quotidian. cap. 1. numer. 23. requiritur tamen probatio cõcludens læsionis, ut admittatur hoc beneficium restitutionis, maxime si aduersus tres sententias conformes imple-

retur, ut tradit, Rotà, de restitution. in integrum, in antiquis, decision. Palæotus decision. 304. quem refert, & sequitur, Lancelotus, supra, numer. 35. ubi hanc dicit magis communem opinionem, quam ampliat, numer. 57. etiam si in commissione subsistat clausula, quod exequatur, siquid sit exequendum; quia adhuc si petatur restitutio in integrum, & iudex procedat ad executionem, dicitur novare, & attentare, ut fuit resolutum in vna Toletana matrimonij, corà domino Oradino, 31. Iunij, anno, 1556. quod est mirabile, & menti tenendum in executionibus pensionum, ubi semper adiungitur clausula, \* sine retardatione solutionis pensionis. \* Quia si petatur restitutio ex causa legitima, & probeur læsio, non sunt exequendæ litteræ pensionis, alias tãquàm innouatũ, & attentatũ reuocabitur ut in Regali Châce Maria Pinciana in quadam causa beneficii huius ciuitatis Toletanæ, in qua non obstantibus exceptionibus oppositis contra executoriales, fuit facta executio, quæ tanquam attentata, annullata fuit, & alios casus refert, Lancelotus, de attentatis, 1. part. cap. 1. numer. 32. & 34. in fin. & in, 2. part. in præfat. num. 304. & 312. ubi plures refert decisiones, & in alio casu idè refert, Gutierrez, canonicarum quæstionum, capit. 4. numer. 28. & 29. hodiè vero de nostro iure Regio in causis civilibus, siue executio procedat ex contractu publico, & guarentigio, siue ex sententia translata in auctoritatem rei iudicatæ, exceptio restitutionis alleganda, & probanda est intra decem dies, aliàs sententia mandabitur executioni, non obstante appellatione, vel nullitate, ut cauetur in, l. 64. Tauri. Si verò causa fuerit criminalis, arbitrio iudicis relinquitur, quanto tempore talis exceptio ad retardandam executionem probanda sit: caueat tamen iudex in limitatione temporis, ne sit ita nimis coarctatum, ut reus difficillime,

ficillime, & penè impossibile de iure possit, & innocentia suâ docere, maxime si executio sit retractabilis, cum vulgare sit, quod non aufertur illud, quod differtur, quæ omnia arbitrio sapientis iudicis relinquuntur, l. 3. ff. de testibus, quam opinionem sequitur, Antonius Canarius, in tractatu. de executione instrument. quæstion. 27. & Franciscus Marc. in, decision. 249. numer. 2. quæ opinio licet de iure civili procedat, vt tradit, Afflict. supr. decision. 356. at tamen de iure canonico admittitur cum grano salis, quâdo non est præsumptio calumniæ, vt in, cap. suscitata, de in integrum restitutione, quam distinctionem sequitur, Cephalus, conf. 116. numer. 15. libro 5. Sed profectò hæc restrictio nō est admittenda, sed generaliter, & indistinctè restitutio est concedenda, donec in termino probationis læsionis constet de calumnia, quia non sufficit quod sit præsumpta, nisi fuerit euident, & manifesta, vt sentit, Robertus Lancellotus, supra, nume. 5. & 51. cum sequentibus. Quod secus intelligerem, quâdo facta iam executione, fuit petita dicta restitutio, quia tunc non reuocabitur talis executio per restitutionem. Ita Ioannes Andreas, in additionibus ad Speculum, titul. de supplicatione, §. differt autem. Et Rota Bononiensis, decision. 85. Si vero executio sententiæ non sit in totum completa cum effectu, adhuc admittenda est talis restitutio, vt nuper fuit iudicatum per dominum Nuncium in quadam causa decimali, super cento noueno, favore huius Vniuersitatis, & Collegij diuæ Catherinæ, contra ecclesiam oppidi de Casarrubios, in qua admissa fuit restitutio in integrum, aduersus sententiam iam diu translata in auctoritatem rei iudicatæ, contra dictum Collegium, ex eo quod non dum erat executioni tradita, vt tenet eleganter Augustinus Berolius,

conf. 119. numer. 1. quem refert, Bursatus, conf. 74. num. 25. lib. 1. & Lancelotus, supr. numer. 231. cum sequentibus. Gracianus, decision. 162. quæ sententia verior est, & ex ea resoluendum, iudicem ecclesiasticum vim facere, denegando restitutionem appellatione remota.

### SUMMARIVM.

- 1 Exceptio nullitatis an impediatur executionem sententiæ.
- 2 Executor debet admittere nullitatis exceptionem, licet super ea pronuntiatio re non possit & interpretatur extraneis Regni.
- 3 Exceptio nullitatis notoria, impedit executionem sententiæ, in terminis, & extraneis.
- 4 Nullitas notoria, seu euident quæ sit. Nullitate remota, non censetur remota notoria, & manifesta.
- 5 Nullitatem aduersus executionem sententiæ, vel propositi incidenter, vel principaliter nullum inter est.
- 6 Exceptio compensationis an impediatur executionem sententiæ.
- 7 Nullitas incontinenti probata admittitur, & nu. 9. & 10.
- 8 Interpretatur clementina. 1. de re iudicata.
- 9 Nullitas ex defectu iurisdictionis nunquam censetur sublata.
- 10 Interpretatur clementina unica de sequestratione possessionis & fructus.
- 11 Exceptio nullitatis procedens ex defectu iurisdictionis, opponi potest contra tres sententias conformes, & num. 12. & ibi etiam interpretatur dicta clementina unica.
- 12 Defectus iurisdictionis qualis debet esse.
- 13 Exceptio nullitatis impedit executionem sententiæ, quando executio retractari non potest: licet alias non impediat.
- 14 Item quando inferitur præiudicium irreparabile.



## Secunda pars, tracta. de cognitione

- 15 *Tertius comparē, pro suo interesse, impedit executionem trium sententiarū conformium.*  
*Etiam si ipse pro principali non competet talis exceptio, & n. 19.*
- 16 *Tertius impedit restitutionem fieri spoliato.*
- 17 *Exceptio trium conformium non obstat tertio.*  
*Nec exceptio spoli, nec attentatorum obstat tertio.*
- 18 *Tertius comparens pro suo interesse potest quasunque exceptiones allegare, iudicem recusare, & appellare, & restitutionem petere, & alia.*
- 19 *Tertius se opponens an impediat executionem sententia.*
- 20 *Executio in tertium fieri non potest.*
- 21 *Instrumenta quantumcunque quantentia contra tertias personas, nō habent paratam executionem.*  
*Nec actiue, nec passiuē.*
- 22 *Fallis ubi in instrumento oppositū est pactum de capiendo, & constitutum precari: tunc enim fit executio contra tertium.*

### QVAESTIO. 126.

*Vtrum iudex ecclesiasticus ordinarius, vel executor faciat vim, nō admittendo exceptionem nullitatis sententia ex defectu iurisdictionis, post tres conformes, & quid de alijs exceptionibus.*

**E**ST Et alia non vulgaris, in iudicijs & foro controuersa, & à Rabulis ex agitata quæstio, an exceptio nullitatis impediat executionem sententiæ? Et primo constat eam sententiam, quæ nulla est, nō valere, neque sententiā dici posse, tex. in, l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. ubi Iuriconsultus, \* *Condemnatum (in*

*quit) cum accipere debemus, qui rite condemnatus est, ut sententia valeat. Ceterū si aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est, condemnationis verbum non tenere.\** Hactenus, I. C. ex cuius responso deducitur, actum de iure inualidum pro non actu reputari, l. non putauit, §. non quæuis, ff. de bonorum posses. contra tabulas, & in, l. quoties, ff. qui satisficere cogant. Hinc quæ multa inferuntur per Ripam, ibi, colum. 1. Felinum, in, cap. ex tenore, numer. 4. de rescriptis, & Hipolytus, in, l. fin. numer. 16. de quæstio. plura etiam, & ad longum per Gigantem, de pensio. quæstion. 29. à, numero, 6. multo plura per Vancium, de nullitati. rubric. 8. quoties & intra quod tempus, à, numer. 17. cum sequentibus, ad quod curiosum remittimus lectorem ad, numer. 52. item aliquid per Rebuffum, 2. tom. ad leges Gallia, titul. de rescriptis, folio, 19. numero. 95. & per eundem, 3. titul. de citatio. in præfatione, quæstion. 2. fol. 48. numero, 21. plura etiam per Neuizanum, cons. 70. numero, 1. per totum, in, quæstione. 9. An executor sententiæ de executionibus oppositis possit cognoscere; latè disputatur per, Menoch. de arbitrarijs, quæstion. 38. lib. 1. & an exceptiones requirentes altiore indagationem admittendæ sint, vel reseruandæ sint in finem litis, vide eundem Menochius, de arbitra. q. 33. lib. 1.

Quoniam autem propositæ quæstionis assertio ad, §. condemnatum, tanquam à fonte deducitur, præmitto, condemnatum per sententiā nullam, non dici condemnatum, & consequenter in eū executionem fieri non posse, quod Bartol. ibidem intelligit, quando nullitas est notoria, quæ est communis sententia secundum, Couarruias, practicarum, quæstion. cap. 25. in principio, & ante eum resoluunt Doctores, in, dict. l. 4. §. condemnatum, ubi Bartol. & post alios, Ripa, numero, 11. & 28. & Alexander, consilio

33. in, fin. li. 1. & conf. 95. lib. 2. n. 8. vbi dicunt nullitatem in continenti probandam impedire executionem. Est bonus casus, in l. fin. C. si ex falsis instrumentum. tradit, Ripa, n. 11. vbi dicit cōmunē, & Alex. vbi sup. & Ias. n. 12. & 17. vterq; d. §. cōdēnatū, quod eo casu, q nullitas est notoria, & manifesta, nempe constans ex actis facilius admitti debeat, ex eod. Bart. d. §. condemnatum, & ibi Iason. n. 12. & 16. sic etiam licet regulariter executio trium conformium sententiarum, per nullitatis exceptionem impediri non possit, etiam si evidens nullitas, tamen impedit cum ex eisdem actis resultat, & cū innocenti probanda obijcitur, vt late probat Menoch. de arbitr. lib. cēt. 1. casu, 9. fol. 143. sic etiam impeditur triū sententiarū executio, restitutione in integrum. & oblati in cōtinenti probationibus super lāsione, vt ibi probat, Menoch. n. 3. hoc autem quod dicitur, statim, & incontinenti, totum relinquitur iudicis arbitrio, secundum veriore sententiam, de qua per Menoch. ibidem, n. 5.

Imo si bene aduertamus, huiusmodi nullitas in totum euertit ac labefactat sententiam, & tollit executionē, vt tradit, Bald. in, l. ab executione, nu. 8. C. quorum appellat. Roman. cōf. 51. in princ. iuuat in terminis, quod tradit, Bald. in, l. vnica, n. 2. C. ne liceat in vna eadēq; causa, resoluens, notoriā nullitatē impedire executionē sententiæ. etiā tertij, quāuis aliud statuatur, in clem. 1. de re iud. quæ sic intelligi debet, vt nō procedat in nullitate notoria, & ex actis cōstare, sequitur, Cuma. d. §. cōdēnatū, n. 2. Hippol. in, rub. C. de probation. n. 160. Couar. d. c. 25. n. 2. & est ratio in prōptu, dictæ clemētinae rigore fundari in præsumpta excipientis calumnia, qui post rem tertio loco iudicatam de nullitate excipit, quæ quidem calūniæ præsumptio cessat, quoniā de nullitate notoria ex actis cōstat. Ergo cessare debet illius

clemētinae dispositio. ex vulgata regula, c. cū cessante, de appell. l. adigere, §. quāuis, ff. de iure patron. & cōsequenter in clemētina verba, etiā si vniuersalia sint, sunt ciuilitè intelligēda, nisi de nullitate euidenter constet, secū dū quod habetur, in, l. si a quo, ff. vt in posses. legat. l. 3. ibidem, ff. ad exhibend. l. ille a quo, §. si de testam. ff. ad Trebellian. & notatur, in, l. 1. C. de edicto diui Adria. toll. similis enim ratio præsertim in lege. aliorum iurium de terminationem recipit, l. 1. §. denique ff. quod vi, aut clam. notatur per gloss. & ita Oldrad. conf. 106. resoluit eleganter, Octau. li. 8. Isagogæ, c. 1. n. 7. fol. 248. sub rub. de nullitate, cui addo Bertrandum, conf. 250. n. 15. & seq. libr. 2. Barbariam, lib. 1. conf. 18. in princ. & conf. 37. lib. 2. & conf. 20. lib. 3. & Grammaticum, consili. ciuili. 43. & postremo, Rebuff. 1. tom. ad leges Gallie, fol. 367. nu. 4. ad quæ aduertisse non videtur de his dubitans, Romanus, singul. 287. & vide, Couar. practi. cap. 24. Flores de Mena, variarum, libr. 1. q. 1. ex nu. 18.

Tanti enim momenti est evidens nullitas, vt etiam ab executore sententiæ admitti debeat, ne dum ab eo, qui sententiam tulit: licet enim executor non possit pronuntiare super nullitate sententiæ, sed debeat remittere ad iudicem, qui eam tulit, tex. in, cap. de cætero, de re iudicat. Bartolin, l. a diuo Pio, in princ. n. 9. ff. eod. recept. ex Iasone, ibi, num. 12. tamen nullitas si sit notoria, potest etiam executor de ea pronuntiare, & cognoscere, ita Romanus, conf. 51. Imol. conf. 127. n. 3. Felin. in, c. de cætero, n. 4. de re iud. Gigans, de pensio. q. fin. nu. 22. & probari videtur ille casus, in, l. si prætor. §. 1. ff. a iudicijs, & est ratio, quia ideo executor non pronuntiat de nullitate, ne inferior infringat factum superioris, Bart. vbi supra, quæ ratio cessat quando nullitas est notoria, tunc enim ipsa sententia se infringit, argum.

2  
Executor remittere debet causam supernullitate sententiæ

Vu gum.

## Secunda pars, tract. de cognitione

gum. l. vetere, ff. de itinere actuoq; priuato. Et ideo hoc casu inferior intro-mittit se de facto superioris, Bald. in, l. aduersus, n. 1. C. si aduersus rem iudicatam, Socin. conf. 83. n. 23. lib. 4. quā uis non desint, qui putent executore hoc casu debere executionem suspēdere, nullitatisque cognitionem iudici, qui sententiam tulit remittere, iuxta ad notata, in, d. c. de cætero, de re iudic. d. l. à Diuo Pio, n. 9. Iason. ibidem n. 12. Alex. d. §. condemnatum, nu. 25. quod me Hercule, mihi magis probare visū est Iurecōsultus, in, l. si prætor ff. de iudicijs, quatenus executori negat exceptionū cognitionē, eamque præfidi, qui sententiam tulit, omnino remittendam, coram quo, ibidem, §. 1. docet, liquido de nullitate cōstitisse.

Intelligo autem nullitatē notoriā, seu euidentem esse, quæ constaret ex actis, ut sentit, Bart. d. §. condemnatus, explicatus à Iasone, n. 8. & tradit, Decius, in, cap. quoniam contra nu. 6. de probat. nullitas enim patens, & manifesta dicitur, quæ apparet, ex facie actorum, quia ex actis fit notoriū, nec comprehenditur in statuto de nullitate, tradit, Socin. cōf. 3. lib. 1. n. fi. & ibi additio ubi plura ad hāc rē: & defectus euidenter ex actis apparet, & dicitur de defectus patens, Alex. conf. 219. ponderatis his, nu. 25. libr. 6. Felin. in, c. inter cæteras, de re iud. & in, cap. de cætero, eod. tit. tradit, Neuizanis, conf. 70. n. 3. & nullitas probatur per inspectionē actorum: quia quod ibi nō reperitur, factum non præsumitur: eritque concludens, & legitima probatio: quia negatiua coarctata ad certam scripturam est probabilis per oculorū inspectionem. Nam illud, quod non reperitur in actis, neq; in processu, præsumitur, ac fingitur non factum, c. cū ad se dem, ibi: \* *Prioris acta iudicis cōsentis, quia neque per dicta testium, nec cōfessionem partium, cum nulle penitus in iudicio facta fuerint, nobis constituti, &c.* \* de reitut. spoliat. cap. 1. de litis con-

test. l. fin. C. de rebus credit. ubi quod legata non fuerint facta probatur ex facie testamenti, & ibi per scribentes declarat, Decius, cōf. 424. proponitur, col. fin. lib. 3. & melius, conf. 4683. pro resolutione, col. 2. in princ. lib. 4. & Alex. conf. 123. conf. scripsit, col. 9. vers. præterea, lib. 4. tradit, Vātius, de nullitat. rub. 7. à quo, & quibus modis debeat nullitas probari, n. 12. & 13. ubi vsq; ad, nu. 18. pluribus comprobat similibus.

Ex quibus, nullitate remota per statutū, reiecta vel exclusa nō intelligeretur nullitas ex facie actorū resultās, cū talis dicatur euidentis & notoria, quæ omnē malitiā, & calūniā excludat, ut per Alex. conf. 82. col. 1. n. 3. lib. 3. & conf. 56. n. 17. lib. 4. & conf. 77. libr. 2. n. 2. & Decius, conf. 8. n. 7. lib. 1. remota enim exceptione, seu nullitate, nō intelligitur de notoria, & manifesta, cap. inter cæteras, & c. qua fronte, & c. pastoralis, de appellat. c. veniens, 2. de testibus, glos. in, cap. ex quæstione, verbo, appellationem, de restitution. spoliatorum, glos. in, c. suscitata, verbo, sententiæ, de reitutio. in integr. facit, in, l. 2. & ibi, glos. C. de edicto diuo tollen. & gl. verbo, imperfectam, in, l. 1. §. siue autem, ff. de tab. exhibed. & l. si in alterius, in fin. C. si minor se mai. dixerit, cum alijs de quibus per Abbatem, in, cap. super eo, de officio deleg. Anton. Corset. singul. 90. aliās, verbo, exceptio, vers. si statutū tollit exceptionē, tradit, Vātius, de nullitat. rubr. 4. nu. 51. fol. 39. ubi refert plures prædictam sententiam tenentes, scilicet, quod nullitas notoria, & manifesta statuto, seu dispositioni nullitatis reijciēti nō includatur, sed illorū nō obstāte proponi possit, & impediat executionē, talis enim nullitas ex actis resultās, & notoria, nō indiget aliqua propositione, seu allegatione, ut tradit, Vātius, ubi sup. n. 52. ut dicemus in, q. fin. nu. 4. facit ad hanc rem quod tradit, Bartol. in, l. Diuus, ff. testa-

4

Nullitas notoria ex actis nunquam est secure exclusa

ment



ment. in mil. idē Bartolus, in, l. 1. §. pau-  
ci, ff. quod vi aut clam. & Ioan. Andr.  
in additio ad Speculat. tit. de sentent. t.  
prolat. §. vt autē, Bald. in, l. 2. col. 1. de  
except. rei iur. & Cano, in, c. itē cuius  
de restitut. spoliatorum, & Alex. cōsi-  
33. vol. 1. n. 1. vbi dicūt, quod si ex for-  
ma statuti prouisum est, quod cōtra  
sententiam vel instrumentum guaren-  
gium nulla possit opponi exceptio,  
tamen semper poterit opponi, quod  
illa non est sententia, vel istud non  
est instrumentū, ratione alicuius nulli-  
tatis, quod tradit etiam, Gemin. in, c.  
si quando, 4. de rescriptis, in, 6.

¶ Ceterum cum nullitas in iudicio,  
vel principaliter, vel incidenter dedu-  
ci possit, cuius rei, plura cōgessit, Vā-  
tius. de nullit. rubric. 6. quot & quibus  
modis, n. 1. cum sequentib. apparet in-  
ter hos duos casus lōgā esse differen-  
tiā, & supra dicta, cum incidenter pro-  
ponitur in iudicio intelligenda sunt,  
si autem nullitas seorsum & princi-  
paliter in iudicio deducatur, regulari-  
ter executionē nō impedit. Nā si pro-  
pono, testamētū esse nullū nō impedi-  
tur hereditatis additio, l. cum quidā  
in fine, l. cum falsum, Pannonius. §. rei  
ff. de acquirenda heredit. tradunt, Bar-  
tol. & Bald. in, l. suus heres, C. de repu-  
hæred. & plures refert, Vātius, vbi su-  
pra, dicta, rubric. 9. numer. 29. vbi sub-  
dit, huius cōclusionis rationem, quia  
cum nullitas in iudicio ordinario  
principaliter proposita desideret sen-  
tentiam, quæ in effectu nihil aliud fa-  
cit, quam actum euacuare, & execu-  
tionem impedire, si in continenti per  
simplicem nullitatis propositionem,  
executio impediretur, esset dare exe-  
cutionem sententiæ non dum lata,  
cōtra regulas iuris communis, l. 1. C.  
de exceptio. rei iud. ideo fit executio  
salua remanēte quæstione nullitatis,  
argum. c. suscitata, de restit. in integ. l.  
2. C. ad, l. Corneliā de falsis, auth. quæ  
supplicatio, C. de præcibus Imper. of-  
feren. quæ tamē cōclusio nō ita indi-

stinctē intelligēda est, tūc; demū e-  
xecutionē nō impedit, nullitatis quæ-  
stio principaliter deducta, quando scili-  
cet, talis executio foret retractabilis,  
alās si esset irretractabilis, procul du-  
bio impediret, vt declarat, Bal. in, l. ab  
executione, C. quorū appel. nō recip.  
& in, l. 1. col. fin. l. qui accusare, & in, l.  
cū quidā, vbi Salicet, C. de adulte-  
rijs: plures cōgessit, Vanti<sup>o</sup>, de nullit.  
fol. 59. n. 31. si autē nullitas incidenter  
puta per modū exceptionis in iudicio  
proposita fuerit, cū talis exceptio di-  
ceatur sumaria ac perēptoria, & præiu-  
dicialis, si altiorē in daginē nō expō-  
cit, executionē impedire cōsuevit, vt  
superius resolūimus, & est cōmunis  
sententiā, secundum, Bart. vbi supr. d.  
rub. 6. n. 32. vbi plures refert.

¶ Vigere tamē videtur in contrariū,  
Bart. doctrina, in, l. aufertur, §. qui cō-  
pensationē, in fin. ff. de iure fisci, vbi te-  
net, per exceptionem cōpensationis,  
nō impediri executionē sententiæ, si  
condemnato iam, nulla competebat  
dilatio ad soluendum, quod etiam te-  
net, Bart. in, l. fin. n. 7. ff. de compen-  
satio. & sequuntur relati per Ias. in, §.  
in bonæ fidei, n. 73. institut. de actioni-  
bus, & dicit communem, Alex. cōsi.  
94. n. 1. lib. 4. vbi, n. 3. explicat de mete  
prædictorū esse hoc procedere, & si  
probatio offeratur in continenti, nō  
impedire executionem sententiæ: er-  
go a fortiori exceptio nullitatis, cui  
probatio offertur in cōtinēti, nō im-  
pediret executionē sententiæ: nam fa-  
cilius impeditur executio, per excep-  
tionem compensationis, quam nulli-  
tatis, l. penult. ff. de cōfess. adeo quod  
dicat, Bart. in, l. 1. num. 3. ff. de iuris &  
fact. ignorātia, & ibi Ias. n. 16. Cum  
in, d. §. condemnatū, in fin. per excep-  
tionem compensationis, semper impe-  
diri executionem sententiæ a quibus  
tamen cauendum arbitror ex supra di-  
ctis, & diuersum arbitror in vno casu,  
vel in altero: quoniā executio senten-  
tiæ, non impeditur per cōpensationis

Exceptio cō-  
pensationis,  
quando im-  
pediat execu-  
tionem.

## Secunda pars, tracta. de cognitione

exceptionem, vt resoluit, Bart. in, d. §. qui compensationem, si benè intelligatur, cuius sententiam interpretatur, & à calumnijs defendit, Alex. cōf. 61. li. 3. per totū, incip. Si puto, quod maxime procedit in hoc Regno, in quo nullū tēpus datur iudicis, vt superius resoluius, sed statim fit executio. Vnde cū nulla tēporis induciē indulgeantur, interim nō impedit executionē; cū liquidari nō possit. Nam quādo opponitur cōpensatio, debet admitti liquidatio intra illud tēpus, quod reo datur ad soluendū, & si reo nullū tempus daretur ad soluendū similiter nullum tempus daretur ad liquidandum, vt probat, Bart. & Alex. vbi supr. quā tamen exceptionem respuedam non tenet, imò admittēdā, eiusq; liquidationē, post cāptam executionem, & pignorum captionē interim dum p̄conia secūdū Regni consuetudinē, currunt, prodesse quē adinuendam sortis partem ante factam pignorum venditionem publicam, vel additionem, dum opponatur & probetur intra decem dies, secundum nostram legem Regni.

7 Caterum cum nullitatis euidēs, & manifesta ex actis opponitur exceptio incidenter, cum dubitetur de viribus & robore ipsius sententiā, ipsiusq; virtus ex aperta nullitatis nebula ostendatur, nulla ratio permittit interim eā sententiā executioni mandari, quē nulla in cōtinēti arguitur, ac in discrimē nullitatis adducitur. Neq; enim interim sententia dici potest, quā impugnatur. Et hāc iure cōmuni attēto procedūt sine dubio, talis enim exceptio nullitatis impedit executionē sententiā, quando potest incōtinēti probari per inspectionē actorū, l. si p̄tor, §. Marcell, ff. de re iud. & est communis opinio Doctorū teste Alex. cōf. 33. vlt. themate, n. 9. vol. 1. vbi dicit, tunc priorē esse oportere iudicē, ad nō exequēdā dictā sententiā, quia constat illam esse iustam, vt notat, Innocent.

in, cap. cum, R. in fin. de officio deleg.

Ex quibus succedit nobis interpretatio tex. in clem. 1. de re iud. ibi: \* *Nulla sententia admittatur*, \* vbi si quis reportauerit tres sententias conformes tā super possessorio, vel petitorio, nullū admittitur ad agēdū de nullitate eārū, antequā fuerint executioni demāte, nec propter eas nullitatis exceptiones impeditur executio. Quē tamē conclusio intelligēda est, nisi nullitas sit notoria ex actis, vt superius resoluius alias verò, non admittitur exceptio nullitatis, & si pars offerat se incōtinēti velle probare, vt ea clementia, aliquid speciale inducat in tribus sententijs, Ias. & Ripa, vterque, n. 15. in d. §. condemnatum, Alex. cōf. 77. n. 12. lib. 2. Couar. p̄act. qq. cap. 25. n. 2. Quibus adde specialitatem in hoc cōfiteri: quod in terminis illius clementiā, non admittitur exceptio nullitatis, etiam in cōtinēti probanda, sed re seruatur, postquam facta fuerit executio: vt ille tex. clerē innuit. Et notat, Arretin. cōf. 75. in fin. licet quādo vna tantū p̄cedit sententia, admittitur exceptio in cōtinēti probanda; in eo sensu, vt si probetur ante factā executionem, suspendatur executio, vt superius notauimus.

Ex quibus animaduerto, quod vbi lex iubet fieri executionē, non obstat exceptio, licet non cēscatur exclusiua exceptio, notoria ex actis, excluditur tamē ea, quē in cōtinēti probari potest, vt per Alex. cōf. 94. lib. 4. cōtra Panorm. in, c. suscitata, n. 7. de testitu. in integ. licet Panormitanū sequitur, Felin. n. 9. Deci, n. 9. in, c. ex parte, n. 2. de offic. deleg. & Ias. in, l. iuris gentium, §. quod fere, n. 15. ff. de pactis.

Hinc accepta velut occasione examināda est, Bartoli, sententiā, in, l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. vbi inquit, exceptionem nullitatis, quā in cōtinēti probari non potest, non impedit executionē, per tex. quē ipse expēdit, in, l. fin. in, fin. C. de ord. cogn. ibi:

Clem. 1. de re iud. declaratur.

Nullitas quę requirit altiorē in dēgi nē, quando admittēda est

Et



**\* Et tunc causa:** an vero, rex. ille ibi hoc probet videndus est ibi, Ripa, n. 28. conclusio tamen in se vera est, exceptionem nullitatis quæ incontinēti probari potest, impedire executionē sententiæ. Alex. cōf. 66. col. 2. vol. 5. Rolād à Valle, cōf. 1. n. 9. adeo, quod exceptio incontinēti probari nō possit, debeat rejici à iudice, Bart. in, l. si in fi. C. si ex falsis instrum. Alex. cōf. 94. n. 3. lib. 4. Aretin. cōf. 75. n. 11. & perfecta iam executione tunc admitti poterit Paul. d. §. condemnatum, num. 2. & ibi Iafon. nu. 18. idem Iaf. cōf. 85. col. 1. libro, 1. Sed contrarium, imò semper admittendam fore nullitatis exceptionem, forti argumento probat, Cuman. in, d. §. condemnatū, n. 2. ad fin. Resolutio igitur sit, admittendam quidē fore exceptionem: sed non ad impediendam executionem. Vnde cognitio debet esse ordinaria: licet quando agitur de impedienda executione sumaria sit, lex, à diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iud.

Limitatur autē communis sententiā, quando exceptio nullitatis fundatur in iudicis incompetentiā: tunc enim impeditur executio, & si incontinēti probari non possit. Angel. in, l. si. n. 4. C. si ex falsis instrum. Alex. d. §. condemnatum, n. 22. & ibi Iaf. n. 19. Ripa, n. 23. allegantes glossam finalem in clem. vnica de sequestratione posses. & fructuum, quæ tamen hoc non dicit, sed tantū sepe admittendā esse dictā exceptionē in cōpetentiā, & non bene infertur: admittitur exceptio, ergo impeditur executio, & sic veriorē esse sententiā, cōtra eōmunē, quā etiā securē tenuit Gigas, de pensionibus, q. vltima, n. 21.

Quam obrem ex glos. in, d. clem. vnica, de sequestr. posses. & fruct. ibi:

**\* Nulla tamen opponi poterit,** elegāter infero, quod lex generaliter tollēs exceptionē nullitatis, nō cēsetur tollere eā, quæ procedit ex defectu iurisdictionis, cōmēdat, Feli. vbi late de ma-

teria in rub. de foro cōp. & in, c. pastoralis, n. 11. de exptio. Hippol. singul. 10. Vnde licet clem. 1. de re iud. rejiciat exceptionē nullitatis, nō tamen videtur rejicere istā incompetentiā, Covar. pp. qq. c. 25. n. 4. nullitas enim ex defectu iurisdictionis est maxima, ut potē ab ipsa causa efficiente proueniēs, iudex nāq; est potissima pars iudicij, Bas. & fundamētū, duxq; & Imperator iudicij vocatur, ut per Bald. in, rub. C. si à non competente iudicē. Vnde iudicatum dici non potest absque eo qui ius dicendi non habuit, l. 1. §. fin. ff. ad Tertulian. l. 1. §. hæc autem verba, ff. quod quisque iur, l. 1. in fin. ff. de poenis, Et huiusmodi nullitas statuto nō comprehenditur, vel subalia dispositione nullitates reiiciente, ut sentit, glos. in, clem. vnica, de sequestr. posses. & fruct. scripsit, Angel. in, l. nō erit, §. dato, ff. de iure iurand. Felin. in cap. ex parte, 2. falent. 7. de officio de legat. & in rubric. de foro cōpetens vers. tertium fundamētum, & in, cap. pastoralis, vers. amplia etiam de exceptione. Et illa, glossa est magis communiter approbata, secundum, Alex. cōf. 79. causa & lite, in fin. lib. 7. idem tradit, Marsilius, cōf. 76. numero. 13. & cōf. 81. nu. 38. volum. 2. Socinus, cōf. 83. in fin. volum. 4. pro clarior, Rebuff. 1. tom. ad leges Frantię, tit. de sentē. execut. art. 3. glos. 2. per totum, fol. 340. nu. 3. Vantius, de nullitat. in rubric. 9. de nullitat. ex defectu iurisdictionis. num. 4. fol. 103. Vnde huius nullitatis exceptio proueniens ex iurisdictionis defectu, executionem sententię impedit, gl. in, d. clem. 1. de sequestr. posses. & fruct. & sentit, Calcan. cōf. 16. n. 48. & tradit, Menoch. de arbitr. q. 98. n. 8.

Qua de causa nullitatis exceptio, que ex defectu iurisdictionis prouenit, potest opponi etiā cōtra tres sententias conformes, cōtra quas regulariter nō potest opponi aliqua exceptio, donec nō fuerint executę, rex. in

11  
Nullitas ex defectu iurisdictionis sepe proponi potest.



## Secunda pars, tracta de cognitione

clement. 1. de re iudicat. Ancharran. conf. 78. excellens domine, col. 3. Socin. 274. col. penult. Decius, conf. 38. circa primum, vol. 1. conf. 5. Claudius in, l. in prouintiali, §. qui opus, ff. de noui oper. Stepha. Beltrandus, conf. 130. Quemadmodum, per gloss. in, d. clement. 1. de sequestr. poss. Calcan. conf. 113. in causa illorum, vers. & hęc exceptio nullitatis, Rebuff. 1. tom. ad leges Frantiæ, tit. de sentent. executi. art. 3. glos. 2. per tot. fol. 340. idē tradit Pomates, in, l. 4. §. cōdemnatum, ff. de re iud. litera, C. Vnde nullitate per statutum, vel aliās remota, non ineluditur nullitas ex defectu iurisdictionis, etiam quod essent latæ tres sententiæ cōformes, vel iuratū nō dicere de nullitate. cōprobat elegāter, Varius, de nullit. rub. 4. quis possit dicere de nullitate, nu. 37. fol. 36. & huiusmodi nullitatis exceptio ex defectu iurisdictionis proueniens executionē impedit, vt tradit, Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 98. n. 3. Potestas enim ac iurisdictionis in omni actu pro cōstanti à lege, ex mente statuentiū continuo præsūponitur. Id circō cum deficiat potestas iudicantis, non potest dici, quod sit sententia, vel quāuis alius actus iuridicus, prout à lege, seu statuto præsūponitur, latissimē Vantius, vbi sup. n. 38. & 39. ideoque semper opponi potest quod nō est sententiā, ex quo talis non erat iudex, vt ipse cōprobat. n. 40. cuius fundamenta referre, erit super vacuū. Satis erit lectori loca recensere fideliter, ex quib⁹ possit plures auctoritates haurire. Vnde prædicta exceptio, quod executor iurisdictione careat, potest opponi cōtra merū executore, vt tradit, Gigās, in executore literarū reservationis pēsionis, de pensio. q. fi. n. 20. & 21. quæ tamē intelligēda sunt, quādo nullitas est notoria, & euident, vt possit in cōtinēti probari: per ea quæ tradit, Bald. & Doctor. in, l. 4. §. cōdemnatū, ff. de re iud. vbi dicitur in executione sententiæ, opponi posse

euidētē & notoriā sententiæ nullitatē, vel quæ in cōtinēti probari possit ad executionē impediēdā: quod superius resoluius satis copiose. Notoria enim nullitas præualet sententiæ, etiā super executione latæ, glossa notabilis, in, c. & si nō cognitio, 25 q. 2. quā glossam sequitur, Imol. in, clem. 1. col. 9. vers. nūquid, de re iudic. vbi docet, quod merus executor parere nō teneatur superiori, visa notoria nullitate sententiæ, ad quod plura allegat, Rom. conf. attētis his, quem refert, & sequitur, Feli. in, c. de cetero, col. 1. vers. primus est, de sent. & re iud. Gigās, q. fin. n. 22. potestq; nullitas opponi coram executore, nō quod super illa executor possit aut debeat pronūtiare: sed huiusmodi incidētē quæstionē ad superiorem remittere, & interim (si de exceptione cōstabit) in exequendo super sedere poterit, vt tradit, Vantius, de nullit. in rubr. coram quibus nullitas proponi possit, n. 22.

Vltius prædictis suffragātur, quia quāuis ab eadē sententia nō licet tertio prouocare, c. sua nobis, de appell. & l. ne liceat in vna eademq; causa, iterum tamen de nullitate dici poterit: nā si opponeretur de tribus cōformibus, & re iudicata, & quod vltius non sim audiendus, nec amplius quæstio refricanda exceptione rei iudicatæ obstante, l. fin. C. de fide instrumentorum, l. 2. C. si ex fals. instrum. & per Bart. in, l. si expressim, col. 3. in princ. ff. de appell. & in, l. 1. col. penult. C. quādo prouoc. nō est neces. & Ancharran. in clem. 1. col. 1. in fi. & ibi Ioan. de Imol. in princ. de re iudic. talia opponenti replicare potero, non posse dici iudicatum, neq; sententias, cū omnes, vel saltē aliqua ipsarū vicio nullitatis manifeste subiaceāt, ideoq; non posse, nec debere tali nomine nuncupari, vt, d. §. cōdemnatū, & in, l. 1. §. si ff. ad Tertullian. & l. non putauit, §. nō quæuis, ff. de cōtra tabul. & in, l. 1. §. hęc autē verba, ff. quod quisque iuris.

Prouocare non licet tertio ab eadē sententia.

Prop-

Propterea quamvis de nullitate primæ sententiæ fuisset dictum, ac subinde per tres alias sententiâs cõformes declaratû, sententiâ, quæ ex vitio nullitatis impugnabatur, validâ, licetq; de viribus primæ sententiæ, vltius statibus dictis tribus conformibus, hæsitari non possit, poterit tamen de viribus primæ, vel secundæ, vel tertiæ cõfirmatis, adhuc quæri, & disputari. Quod eleganter scripsit, Vantius, de de nullit. rub. 8. quoties & intra quod tempus, n. 3. & 4. ne tamē lites tot nullitatibus in infinitû protrahantur, statutū est, quod habēs tres cõformes sententias, contrarius nō audiat super nullitate illarum, vel alicuius ex eis, donec plenariè executioni fuerint demandatæ, vt in, dict. clement. 1. de re iudic. cuius tex. dispositio, quāvis non procedat, quando sententiæ ex defectu iurisdictionis impugnantur, vt suprà cõprobauimus, ex. gl. cõmuniter recepta, in clem. 1. de sequēst. pos. huiusmodi tamen exceptio non ita in distinctè ac resupinè recipiēda est: nec per quam libet simplicem propositionem, assertæ nullitatis ex defectu iurisdictionis, tot cõformiū sententiarū retardāda est executio, neq; calūnijs indulgēdū. Sed eo dū taxat casu quis esset audiendus, quando saltem summarie de exceptione, ac non calūnia proponentis constare capisset, quod comprobat. Vantius, sup. nu. 5. subdēs numeris sequentibus in Romana curia scripta super nullitatibus post tres conformes sententias non concedi, nisi cū clausula, \* *Sine preiudicio triū conformium sententiarum*: \* Et nullitates, ne impediant, prouideri consueuisse in Romana curia per viam rescripti. Item nec solet Princeps seruare defectū iurisdictionis, nec valerēt litteræ concedentes, quod non obstāte defectu iurisdictionis, Princeps cõfirmaret sententiam: his verbis utitur, Gomecius, in compedio vtriusq; signaturæ, folio, 74. quod est notandum

secundum; Rebuff. 1. tomo, ad leges Frantiæ, titul. de sentent. executorijs, articulo tertio, glossa quarta, num. 8. contra impetrantes litteras regias: vt talis litteræ confirmantes sententiam à iudice competente latam, nō valeant.

Vt iam igitur hanc quæstionem abfoluamus, aduertō, istam euidentem nullitatem exactis cõstantem, seu apparentem iudicem, etiam non citata parte, & nō vocata, & etiā ea absente; reuocari non posse, secundum, gloss. fin. in, c. tua, & ibi declarat, Dominicus. per illum textum, de officio Vicarij. Scripsit, Abb. in, cap. causam quæ, 3. notab. de rescrip. Aegidius, conclus. 207, auditor ad fin. & Felin in, c. cum olim, col. 7. de re iud.

Declaranda tamen sunt prædicta procedere, quando defectus iurisdictionis talis est, vt consensu partium suppleri non posset: aliàs enim, si coram iudice incõpetente lis ageretur, videretur inducta prorrogatio iurisdictionis, l. 1. ff. de iudicijs, & tradunt, Bart. & Bal. in, l. 1. C. de iurisd. omn. iu. & cõsequēter cessat exceptio incõpetitiæ, l. fi. C. de except. & ita colligitur Panor. in, d. c. pastoralis, de excep. n. 15 & ordinatio regiā, li. 3. ti. 37. §. penult.

Vltimò quæ à nobis superius præmissa est regula, exceptionē nullitatis non impedire executionem sententiæ, non semper perpetua est, habetque locum, quando retractari, & reuocari potest executio esset irreuocabilis, seu irretractabilis, seu irreparabilis: tunc vtiq; nullitatis exceptio impedit executionem, ac suspendit. Quæ de causa pendente nullitate, nō esset permittenda executio & ita tradit, Paulus de Leaz, in clementina prima, de iudicijs, quem ibi sequitur, Petrus de Ancharran. & alij Bald. in, l. ab executione, ff. quorū appell. non recip. vbi expresse inquit, quod vbi executio est irretractabilis, executio impeditur per exceptionē

13

Exceptio nullitatis quādo impedit executionē

Vu 4 nulli-

## 242 Secunda pars, tract. de cognitione

nullitas. Eandem sententiam obserua-  
uit, in, l. 1. colum. vltim. C. qui accuta.  
idem Bald. in, l. 2. ff. de ferijs, idē Bald.  
in, l. 1. C. de in integrum restitut. post  
idem Bald. in, l. eum qui duas, ff. de a-  
dulr. idem Bal. in, l. si feriat, ff. de fe-  
rijs, sentit idem Bal. in, l. 1. C. ne liceat  
3. prouoc. dum dicit, clementin. 1. de  
de re indicat. non habere locum in  
criminalibus: tradunt, Imol. & Ludo-  
uic. Roman. in, l. non solum, §. morre,  
ff. de noui. ope. nunt. notat idē Imol.  
in, l. qui a latronibus, ff. de testament.  
& in, l. 3. §. sempronius, ff. de acquirē.  
possef. Alexand. consil. 17. numer. 6. vo-  
lumin. 1. & addenda est decisio Roræ,  
384. incipit, licet in nouis, & videndū  
est Romanus, singular. 188. incipit, cle-  
ment. vt calumnijs, & Angel. in, l. fin.  
C. si ex fals. instrument. Paulus Castr.  
in, l. 4. §. condemnatum, & ibi, Alexā.  
ff. de re iudicat. & tradit, Angel. de ma-  
lesi. verb. presente Gaio, & §. appellā-  
te, colum. 8. tradit, Ias. in, l. 2. §. si seru-  
quem, ff. de acquirēd. possef. & con-  
sil. 60. volumin. 1. colum. 3. Hippolyt.  
notab. 686. Bartol. consil. 44. etiam si,  
lib. 1. Ripa, in, l. 4. §. condemnatum, nu-  
mer. 21. ff. de re iudicat. Menoch. de  
arbitrarijs, quæstion. 98. numer. 7. lib.  
1. facit in hanc rem, quod eleganter  
tradit, in, l. 1. colum. vltim. qui acus.  
non possef. vbi inquit, quod quando a-  
liter periculum reparari non potest,  
exceptio admittitur, vbi aliās non ad-  
mitteretur, & not per Cyn. in simili,  
in, l. fin. quæstion. 9. C. de compensat.  
& facit quod habetur, in, l. 2. & 3. ff.  
de ferijs, & l. Senat. ff. de officio præ-  
sid. Similiter videmus, quod etiam in  
casibus, in quibus petitio restitutio-  
nis in integrum, non impediret exe-  
cutionem sententiæ, tamen si execu-  
tio irreparabilis esset, vtique execu-  
tio suspenderetur, vt tradit, Bald. in,  
l. 1. C. de in integrum restitution. ver-  
ficulo, propterea nequid fiat, vbi in-  
quit, quod pendente petitione resti-  
tutionis in integrum non poterit fie-

ri executio sententiæ per capturam,  
vel carcerationem personæ. Quod in  
simili notat, in, l. 2. ff. de appellation.  
recip. & ita etiam tenet, Paulus de Ca-  
stro, in, l. 4. §. condemnatum, ff. de re  
iudicat. not. Alexander, consil. 17. re-  
quisitus, numer. 6. volumine. 1. vnde  
Bald. dict. l. 1. C. de in integrum resti-  
tution. post appellat carcerem præiu-  
diciū irreparabile, adeo, quod illo  
casu per petitionem restitutionis in  
integrum, possit impediri tunc execu-  
tio sententiæ: quæ aliās impediri non  
possit, & tamen quam vis sit carcera-  
tus, potest ex carcerari, & etiam po-  
test agere actione iniuriæ, per quam  
consequitur etiam damnum, & iniu-  
riam, si iniuste fuit in carceratus, l. 1. C.  
qui, bo. ced. poss. l. si creditor, in fin. ff.  
de priuileg. cred. l. si vero, §. 1. ff. quita-  
tisd. cogāt. & notat, Bal. in, l. fin. §. & si  
præfactam, C. de iure deliberan. & no-  
tat, Angel. in, l. nemo carcerem, C. de  
exacto, tributorum, libro, 10. tamen  
quia ille actus carcerationis ex toto  
est irreparabilis, propter incommo-  
dum, & aliqualem infamiæ notam,  
debet impediri seu suspendi eius exe-  
cutio.

Ex quibus, (vt res clarior appareat  
exemplis) licet a sententia lata in pos-  
sessorio de iure ciuili non appellatur  
l. 1. C. si de momentanea possessione,  
tradit, & explicat, Menoch. de recu-  
peran. possef. num. 319. reme. 9. fol. 9.  
Dueñas, late, regul. 44. quia in petito-  
rio parti prouideri poterit.

Fallit tamen, si per sententiam in  
possessorio, inferatur, præiudiciū ir-  
reparabile, Bald. in, dict. l. 1. & Ripa, in  
l. 4. §. condemnatum, numer. 21. ff. de  
re iudicat. & Iason. ibi eodem nume-  
ro, idem Iason. in, l. 3. §. si seruus, nu-  
mer. 9. ff. de acquirēd. possef. tradit,  
Rebuff. 1. tomo, ad leges Frantiæ, tit.  
de sentent. execut. articul. 7. gloss. 9.  
numer. 19. Licet enim a sententia in-  
terlocutoria appellari non possit, l.  
ante sententiam, C. quorum appell.

A sententia  
lata in iudi-  
cio possesso-  
rio quando  
appellatur.

non



non recip. & ff. de appellatio. recipi. tradit, Rebuff. 1. tomo, ad leges Frantiæ, titul. de sentent. interlocut. titul. glossa, 1. folio, 402. Dueñas, regul. 52. tamen ubi sententia interlocutoria infert grauamen irreparabile, seu præ iudicium: tunc enim admitritur appellatio, vt tradit, Iason. consilio, 60. volumin. 1. numer. 5. Rebuff. vbi supr. numer. 2. idem tradit, Dueñas, dict. regul. 52. limitation. 1. & Anton. Grauatius, in addition. ad Octauian. libr. 3. Isagogæ, capit. 10. numer. 6. folio, 73. verb. quo argumento, idem erit in executione, vt in ea sit super sedendum, si facta contineat damnum irreparabile, vt probant, Doctores, vbi supra citati, Iason. in, dict. §. si seruus, numer. 6. Vnde similiter quando obijciatur exceptio illa, latam esse sententiã per falsas allegationes, hoc enim casu & si hæc exceptio altiore indagationem requireret, attamen per eam executio suspenditur, ac differtur: donec super ea cognitum fuerit, late Ripa, in, l. 4. §. condemnatum, numer. 22. de re iudicat. vbi multos huius opinionis Doctores refert, sequitur, Menochius, de arbitrar. quæstion. 98. nume. 8. quæ de causa summo cum iudicio in Tolosano Senatu fuit decisum, exceptionem nullitatis impedire executionem trium conformium sententiarum, in quadam causa matrimoniali, quas quis obtinuerat aduersus quandam virginem, quam in vxorem postulabat, vt apparet ex decision. 430. quam ad id notat, Rebuff. 1. tomo, ad leges Frantiæ, tit. de sentent. execut. articul. 17. glossa, 1. numero, 16. folio, 426. idem, articul. 7. glossa, 11. fol. 368. Et idem si peteretur separatio matrimonij, & licentiam concedi cum alio contrahendi: quia pendente nullitate, non permetteretur executio: quoniam secuto matrimonio non posset executio retractari. quod ita tenet, Ioann. de Imol. in, clementina prima, de re iudicata, & tradit additio,

Aufrerij, ad prædictam decisionem.

Similiter quoque nullitatis exceptio impedit apprehensionem personæ, quæ fieret pro executione sententiæ. Nam per capturam personæ fieret iniuria quædam, quæ non posset aboleri; Bald. in, dict. l. 1. C. de in integrum restitution. Felin. in, capit. cum super eo, colum. penultima, de re iudicat. Bertrandus, cons. 3. etiam si verum sit, in fin. volum. 1. tradit, Siluan. cons. 17. nume. 2. Rebuff. vbi supra, numer. 16. & quod captura personæ habeat damnum irreparabile, tradit, Paulus, in, dict. §. condemnatum, nume. 3. Alexand. consilio, 17. numer. 7. & consilio, 29. volumin. 1. & Boerius, decis. 65. numer. 9. quamuis contrarium tenuerit, Decius, cons. 37. ad fin. Iason. dict. §. condemnatum, nume. 38. aliàs numer. 24. Ripa, numer. 22. quibus satisfacies cum Baldo, in, l. 2. numer. 6. C. de Episcop. audien. cui addenda est, lex, fin. C. de abolitio, quando autem dicatur sententia cōtingere grauamē irreparabile, explicat, Dueñas, regul. 52.

Vltimò aduerto, quòd licet executio trium sententiarum conformium impediri non possit, per victū: etiam si alleget illarum nullitatem, tamen tertius comparens pro suo interesse poterit impedire, secundum ea quæ habentur, in, capit. cum super, de re iudicat vbi notat, Ioann. Andreas, in princip. & idem notat, Antonius, ibidem, in, 2. notab. & tenet expresse additio, Aufrerij, ad Cappellam Tolosan. 430. in fin. Tertius enim ratione pleni, vel qualis qualis præiudicij potest executionem impedire, & de nullitate dicere, quòd comprobat eleganter, Vantius, de nullitat. rubric. 3. cap. quis poss. dicere, de nullitat. 2. numer. 3. cum sequentibus. Illudque generale est, vt nullitatem obijcere possit, & de nullitate actorum dicere, quæ inter alios acta sunt, persona in actu, vel iudicio principaliter non.

Vu 5 com-

15  
Tertius quā  
do possit im  
pedire execu  
tionem sen  
tentia.

## Secunda pars, tracta. de cognitione

comprehensa: siue persona huiusmodi fuerit necessarius defensor, puta, quod ab aliquo ex litigatoribus in iudicio nominatus extiterit, iuxta, l. 2. C. ubi in rem actio, & capit. quoniam frequenter, §. in alijs, ut lite non constet, & per Baldum, in authentic. Nunc si heres, columna, l. C. de litigiosis, siue nunc fuerit vocatus, siue pro suo interesse ad causam, sponte ad executionem impediendam accesserit, ratione sui interesse, ac proprii praeiudicii nullitatem proponere, vel eam iam propositam prosequi poterit, argum. l. ille a quo, §. 1. iuncta, l. ita tamen, §. quoties, ff. ad Trebellian. & ibi, Bart. & in, l. si quis libertatem, ff. de petitione heredis, & l. Titia, ff. soluto matrimonio. prout talis persona posset ratione sui praeiudicii appellare, ut habetur, in, l. suspecta, ff. de inofficioso testamento. & l. si per lusorio, & l. si a creditore, & utrobique Doctores, ff. de appellatio. l. superatus, ff. de pignoribus, l. à Diuo Pio, §. si super rebus, ff. de re iudicata, l. si parentes, C. de euiction. cap. 2. in fin. ut lite pendente, in, cap. cum super, de re iudicat. cap. veniens, 2. ubi late per scribentes, de testibus, ponit Rota, decisio. 282. nota qualiter, in antiquis, & Alexan. cons. 101. in principio. lib. 5.

Quae conclusio adeo vera est, ut licet, secundum vulgares iuris regulas spoliatus ante omnia restituendus sit: sitamen tertius contra spoliatum agentem, ut ante omnia restituatur, obijciat rem esse suam, restitutionem fieri spoliato impedit, restitutoriaeque sententiae executionem, ex his quae tradit, Abb. in, cap. in literis, numer. 7. & numer. 33. de restitutione spoliatorum. Eandem quoque sententiam fuisse observatam in Camera Imperiali testatur Mynfingerius, observation. 1. centur. 2. ibi plures auctores allegat. Alexander, in, l. naturaliter, §. nihil commune, numer. 33. falentia, 16. & ibi, Ripa, numer. 79. Rubeus, numer. 155. &

Zafius, numer. 66. de acquirenda possessio. idem Rubeus, consilio vltim. num. 7. Claudius de Sefello, in, l. celsus, numer. 29. ff. de usufructu. Guido Papae singul. 276. Iacobus Nobellus, in praxi, titulus. spoliatus de facto, incipit. vulgaris est regula, numer. 38. versicul. limita trigesimo octavo, quam sententiam post praedictos probat, Iacobus Menoch. 1. remedio, recuper. possess. numer. 372. ubi eam ampliat, allegatque pro hac conclusione textum, in, l. bona fides, versicul. quod si ego depositi. Quem praeter alios egregie declarat Franciscus Connanus, libr. 4. commentariorum iuris civil. 67. numer. 12. contra tertium enim cessant illae rationes, quae à legislatoribus ad reprimendam spoliatoris audacia consideratae sunt. Ex quibus apparet, tertium proprietatem rei ad se pertinere obijcientem, spoliato restitutionis executionem impedire.

Ampliatur etiam praedicta regula, ut procedat, etiam si ipsi reo in causa principaliter existente, non competet nullitatis exceptio. Finge enim heredem institutum esse: qui contra legatarios seu fideicommissarios nullitatem testamento obijcere non potest: filius tamen preteritus, vel alius quilibet ad causam, forsam inter heredem & legatarios motam, pro suo interesse veniens, nullitatem eiusdem testamenti proponere poterit, textus in, l. ita tamen, §. quoties, & ibi, Bart. in principio. cum alijs iuribus per eum allegatis, ff. ad Trebellian. & sequitur decisio Neapol. 235. an tertius, ad finem, prout etiam videmus in cessione licet enim cedens non possit, de nullitate aut simulatione cessionis opponere: illud tamen potest tertius, prout Bartol. in, l. per diversas, C. mandati, quem sequitur, Alexander, cons. 36. viso. in principio. libro, 2. Quinimo eisdem tertio, pro suo interesse nullitatem opponenti, non obstat exceptio trium conformium sententiarum;



iuxta terminos, clementin. 1. de re iudicat. vt voluit, Card. post Ioa. de lig. quos refert, & sequitur, Felinus, in cap. veniens, colum. 6. in princip. de testibus, & videtur de cist. Rotæ, sub rubric. de sentent. & re iudic. in antiquis de visig. & decisi. 165. nota quod vbi sunt, eodem titulo, & tenet, Alexander, cons. 63. viso. col. fin. libro, 3. & cons. 84. in causa, colum. 3. in princip. eod. lib.

Exceptio ex  
pollij quan-  
do admitta-  
tur.

Nec exceptio spolij, & attentatorum ipsi tertio obstant, quominus illis non purgatis etiam in causa possessionis, seu proprietatis audiri possit: iuxta notata per gloss. in c. non solum, & cap. Romana, §. in alium, de appellat. lib. 6. Ioann. Monach. in, capit. cupientes, de electione, eodem libro, & tenet Rota, decision. 438. fuit dubitatum, pone quod, & 149. si interitum, in nouis, & Abb. in, dicto, capit. in literis, column. vltima, de restitut. spol. & in, cap. super spoliatione, 3. notab. de ordi. cognit. Ioann. Miles, verbo, exceptio spoliationis, Felin. in, d. cap. veniens, colum. 4. Quod est intelligendum, dummodo iste tertius comparens ab ipso spoliante, vel attentante, causam non habeat, vt declarat decisio Neapolitan. 354. in causa, numero 21. Prout etiam non obstat eidem tertio confessio seu renuntiatio ipsius rei principaliter conuerti, vt docet, Bald. in authentic. nunc si hæres, col. 2. C. de litig. & Canonistæ, in, dict. capit. cum super, de re iudicat. & sentit, Alexander, cons. 188. viso processu, colum. fin. lib. 2. Quam obrem tertius, quando ibi ex confessione alterius præiudicium generatur, potest probare contrarium pro suo interesse, vt resoluit, Anton. Gomez, 3. tom. capi. 1. numero 76. colum. penultim. ad mediū, versicul. adde tamen, & versiculo, numero 90. Minus etiam obstat suspensio petitorij: quia hic tertius, suspensione huiusmodi non obstante, in petitorio audiri debet, secundum Ro-

tam, decision. 185. versicul. nota quod vbiquis, in antiquis, & decision. 149. si inter, in nouis, tradit, Varius, de nullit. rubric. quis possit dicere de nullitat. num. 20.

Sed his non obstantibus, imo quod iste pro suo interesse comparens, vel ad impediendum sententiæ executionem, possit quascūque exceptiones, ex persona sua sibi competentes allegare, ac in iudicium deducere, veluti si alleget iudicem suspectum, vel eū recuset, vt in, capit. cum super, de officio delegat. Abb. & Francus, in, capi. speciali, quæstion. 10. de appellatione. Corset. singul. verb. recusatio: vel etiam fori priuilegium opponat, quod potest facere, si iste comparens foret defensor necessarius, vt in, cap. clericum nullus, 1. quæstion. 1. & ponit, Abb. in, capit. quoniam frequenter, numer. 27. vt lite non constet. Quamuis in hoc Legistæ contrarium teneant, per tex. in, l. venditor, ff. de iudicijs. Potest etiam ex eius persona, etiā post publicationem, & causæ conclusionem, restitutionem petere, vt per Bald. dict. authentic. nunc si hæres, C. de litig. & Afflictis, decision. 15. vtrum si autor. & decision. 235. ac testes examinare, vt ibidem, & per Bart. in, l. si perlusio, ff. de appellatione. cum pluribus similibus, congestis per Felin. in, cap. qualiter & quādo, 1. col. 7. vers. 2. limita nisi tertius, extra de accusat.

Prout etiam potest tertius pro suo interesse semper appellare, vt per Felinum, consil. 49. numer. 9. qui potest etiam exceptionem declinatoriam omissam à partibus, vt ibi per eum, numer. 11.

Parique ratione licet sit prohibita appellatio, quo ad principale, & eius hæres, non tamen quo ad tertium, nam licet à principali remoueat appellatio, nō tamen à tertio, vt tradit, Rebuff. 1. tom. ad leges Galliar, titul. de lit. oblig. art. 1. glos. 10. numer. 11.

idem

18  
Tertius pro  
suo interesse  
quando p. f  
sit appellare



## 448 Secunda pars, tract. de cognitione

idem Rebuff. eodem titul. art. 2. gl. nu. 6. & 64. vbi dicit, quod si tertius appellet, impeditur executio.

Ceterum in materia executionis, an tertius se opponens eā possit impedire? Mihi non admodum displicet distinctio Minsingerij, in suis obseruationibus, centur. 3. obseruatione, 73. Vbi communiori Senatorum sententia tres casus distinguendos esse dicit: videlicet, aut in re vacante fiat executio, id est, à nemine possessa, & tunc tertius contradictor illam impedit: & ita procedat rex. in, capit. veniens, de testibus. Aut verò fiat executio in re per alium possessa, & tunc tertij contradictione non obstante, executio fieri possit, l. styco, ff. de rei vindicatione tamen victor de restituendo cautionem præstabit, si tertium obtinere contingat. Cui sectioni suffragatur regula iuris, quæ habet, quod quando executio fit super re, super qua cognitio præcelsit, & sententia lata est, non impeditur à tertio se opponente, sed illi cauetur de indemnitate, quam regulam probat textus, in, l. is à quo, & l. sequenti, ff. de rei vindicatione. & l. cum idem, ff. de petitione hæred. & ita per illa iura concludit, Bart. notabiliter, in, l. à Diuo Pio, §. si super rebus, numer. 2. ff. de re iud. & dict. l. cum idem, idem Bartol. in, l. si alienam rem, ff. de solutione. & in, l. ita tamen, §. quoties, numero. 2. ff. ad Trebellian. Innocent. in, cap. cum super, de re iudicat. numer. 4. & ibi, Felinus, numero, 11. & in, capit. veniens, 2. numer. 7. de testibus, Iason, in, dict. §. si super rebus, numer. 7. & ibi, Alexander, numer. 24. & ibi, Vincent. de Hercul. numer. 32. tradit nouissime, Anton. Grauatius, in additio. ad Octavian. libro, 5. Isagoge, capit. vltim. numer. 26 folio, 151. verso, quam regulam scripsit, Bernard. Diaz, regu. 266. & post eum, Petrus Dueñas, regula, 274.

Cui sententiæ accedit etiam simi-

le, nam & in beneficialibus, tertius se opponens executioni sententiæ latæ super beneficio, non impedit executionem, præstata cautione victo, de eum defendendo contra tertium, ita tenet, Innocent. in, dict. cap. cum super, de re iudicat. idem Innocentius, Ioann. Andr. & Doctores, in, capit. 7. de concel. præbend. lib. 6. Felin. in, d. capit. veniens, numero, 7. versicul. tertia conclusio, de testibus Iason. in, d. §. si super rebus, numer. 17. Afflicis, in, capit. si duo homines, numero. 33. de pace tenenda, & eius violat. in vñbus feudorum, & in, cap. Imperialem, §. præterea inter duos, numero. 69. de prohib. feudi alienat. per Federic. idem Anton. Granat. vbi supra, numero, 26.

Tertium membrum distinctionis est, aut condemnatio in vna re facta est, & in alia fit executio, & tunc tertius executionem impedit, teste Bartolo, dicto, §. si super rebus, cui adheret, Imola, dict. cap. veniens, quam distinctionem licet nō sic fulcitam, Minsingerius, refert, & sequitur, Anton. Grauat. in additio. ad Octavian. libro 5. Isagoge, cap. vltimo, numer. 26. ad medium, Similiter quoque creditor habens nomen debitoris hypothecatum, potest impedire executionem sententiæ latæ in fauorem cessionarij, debitoris: non enim debitor qui habet hypothecatum nomen creditoris, potest illud alij debitori concedere: imo si cedat poterit creditor denuntiare & inhibere debitori, ne soluat cessionario, & hoc modo impedire executionem sententiæ latæ in fauorem cessionarij cōtra debitorem, vt expresse consuluit, Alexand. conf. 17. per totum, volumin. 1. cum enim facta executione non possit manere saluum ius creditori, quod habet in nomine sibi hypothecato seu obligato, consequens est, vt in hoc executio fieri non possit. Nam creditor habet ius in nomine debitoris sibi obli-

Exceutio  
quando fieri  
possit in re  
non contenta  
in sententia

19  
Tertius, quā  
do impedit  
executionē.

81

etiam per  
distinctionem  
2. in obsequio  
etiam per 20

Baro,

gato, tex. in, l. nomen, C. quæ res pig. oblig. possit, & l. si conuenerit, ff. de pignorat. actio. ac proinde facta executione sententiæ latæ pro ipso cessionario contra debitorem condemnatum, erit extinctum nomen debitoris, quia illud extinguitur, quam primum satisfactum est obligationi, quia creditori obstringebatur, & sic erit extinctum, quod erat obligatum creditori, tex. est, in, l. fideicommissa, §. si rem, ff. de legat. 3. nam solutione ei quod debetur, tollitur omnis obligatio, l. nulla, l. obsignatio, C. de solutio. & in princip. quibus mod. tollit. obligat. & debitor soluens liberatur, vt in, l. vero procuratori, ff. de solut. l. solutum, §. soluto, ff. de pignorat. actio. Nec rursus creditor agere posset aduersus cessionarium aliquo remedio, nam actione personali non potest, quia creditor habens prædictum nomen debitoris obligatum, habet vtilis actionem personalem contra ipsum debitorem debitoris sui, l. postquam, C. de hæred. vel act. vend. & d. l. nomen, & ibi notatur. Quæ tamen actio personalis non potest creditori contra cessionarium competere, facta executione sententiæ, quia nullus contra eum, vel quasi est gestus inter dictos creditores, & dictum cessionarium, cuius occasione possit dari, vel nasci aliqua actio personalis contra dictum nomen, iuxta textum, in, l. si in arca, ff. de condition. indebet. & l. Paulus ff. de doli exceptione, & personalis actio non sequitur, possessorem rei, l. 1. §. si hæres, ff. ad Trebellian. l. non aduersus, C. si certum petat. l. penultim. C. de actio. & oblig. Vnde ad dictum cessionarium peruenerit pecunia, vel res data in solidum, tamen non obit: possit dari actio personalis creditori, contra illud nomen, ex dictis iuribus. Nec rursus vtilis actio hypothecaria, aduersus dictum cessionarium, competere, facta executione sententiæ, duplici ratione: Primo

quia, vt scriptum relinquerunt, Iaco. de Aretia. & Cyn. & Raim. d. l. nomē, non competit vtilis hypothecaria, creditori habenti obligatum nomen debitoris, quia hypothecaria, solet solā possessionem rei hypothecatæ aduocare, l. si cum venditor, in princip. ff. de euictio. Item quia per hypothecariam creditor consequitur res obligatas, l. si fundus, §. si domus, & §. in venditore, ff. de pignor. quō circa, cum pecunia, vel res debitoris, quæ peruenit ad cessionarium, non sint ipsi nomen, quod est quid corporale, consequens est, vt hypothecaria, non competat ad petendum ipsum nomen obligatum, sed peteretur id, quod in nomine debetur, quod aliud est, l. si spon. salibus, §. fin. in fin. ff. de iure dotium, & ita tenet, Goffred. vt refert, Cyn. & Raim. ibidem, & idem tenet. Angel. in l. grege, §. cum pignori, ff. de pignor. & d. l. nomen, vel etiam & alia tutior ratio accommodari potest: nam etiam si vtilis hypothecaria, de iure possit competere creditori in rebus ipsius debitoris, cuius nomen est sibi creditori ab alio suo creditore obligatam, vt est quorundam sententiæ, tamen facta executione sententiæ in fauore cessionarii, contra debitorem debitoris principalis, & non posset competere creditori vtilis hypothecaria in rebus prædictis, euidenti ratione, quia, si verum est, debitore solvente ipsi cessionario extingui omnem actionem personalem, competentem primo creditori, contra debitorem, quam etiam creditori causam & nomen obligatum habenti, vt instituitur. quibus mod. tollit. oblig. in princip. Item quæ extinctam esse personalem actionem, per solutionem, necessarium est fateri omnem obligationem, & hypothecariam actionem esse extinctam, tex. in, l. etiam. liberatur, ff. quibus mod. pign. vel hypot. sol. in princip. & in, l. nouatione, ff. de nouatio. Extincta enim ipso iure principali obligatio-



## Secunda pars, tracta de cognitione

gatione, extinguitur, & accessoria, ut est vulgare. Apparet igitur ex predictis, creditori ut saluum ius non remaneat aduersus nomen hypotecatum, posse iure optimo executionem impedire, propter irreparabilem suae actionis iacturam, & prauiudicium. Facit etiam in confirmationem, quod scripsimus supra, numero, 13. Nec obstat textus, in, l. cum idem, ff. de petitione, hared. ubi unus petitor non impedit executionem alterius petitionis, eiusque prius ad sententiam peruenit, sed est possessori cauendum. Probat etiam textus, in, l. is a quo, 58. ff. de rei vind. ubi si duo vendicant eadem rem ab eodem possessore, primo vindicanti traditur praestita cautione, & notat, Innocent. in, cap. cum inhibito, de clandest. de spons. & Angel. in, dicta, l. penultim. ubi limitat textum, quando prauiudicium esset irreparabile, ut tunc executio suspendatur, secus aliter, ut dicta, l. penultima, nam in proposita specie casus, de quo supra versatur circa tex. in, l. 3. C. de notatio. cum enim hic creditor habeat utiles actiones, praefertur cessionario quia ex cessione non potuit habere, nisi exercitium directarum, etiam si lata esset sententia pro cessionario contra debitorem.

20  
Executio fieri non potest contra non nominatum in sententia

Pari quoque ratione, quemadmodum tertius impedit executionem sententiae, secundum traditam a nobis regulam: ita etiam quasi ex eodem fonte descendat, nec in tertium executio fieri potest, non nominatum in iudicio, ita expresse tenet, Bald. consil. 149 volumin. 3. Facit etiam quod notat, Bald. & ibi, Ioann. de Imol. in, l. si bina, ff. de iniusto rupto, idem, Bald. in, l. si prote. in fin. C. de doct. promiss. ubi tradunt, quod is, qui non reperitur instrumento, non potest ex illo pretendere executionem, nec actiue, nec passiuè: quamuis ex eo interesse pretendant. Facit etiam text. cum sua materia, in, l. a Diuo Pio, §. si super re-

bus, ff. de re iudicat. facit quod tenet, Iason. in, l. iuris gentium, §. prator ait numer. 9. ff. de pactis, ubi inquit, quod si ex statuto, publica instrumenta, statim paratam habeant executionem, & contra eam nulla possit opponi exceptio: illud utique intelligendum est: quando agitur contra illum, cum quo factum fuit instrumentum: secus contra tertium. Quam sententiam antecum tenuit, Angel. in, l. si unus, §. ante omnia, ff. de pactis, Ioann. de Imol. in, elementin. 1. numer. 11. ff. de re iudic. & eandem opinionem tenuit idem Iason. in, l. certi condicere, §. quoniam, numero, 10. ff. si certi petat. idem Iason. in, l. si unus, §. ante omnia, numero, 4. ff. de pactis, & in, l. Imperatores, in princip. numero, 2. ff. de transactio.

Hinc videmus obligationes ac instrumenta quantumuis pregnantia, & guarentigia contra tertias personas in eisdem non comprehensas, non habere solitum fauorem, nec eo modo exequi posse, quo in personas obligatas & contrahentes exequerentur, ut magistraliter voluit, Innocent. in, capit. quia, 5. de iudicijs, & Bald. in, l. 1. columna, 2. C. de omni. deleg. Alex. in, l. 1. §. fin. in princ. ff. ad Trebellian. Francus, in, capit. ex ratione, quaest. 3. de appellation. Felin. in, capit. cum super, colum. 6. versicul. amplius dixit, de re iudicat. cum alijs, de quibus per Alexan. consil. 95. visis, colum. 3. versic. vnum est, & consilio, 88. viso processu, colum. 1. in principio, libro, 2. Decius, consil. 198. numero, 5. libro, 1. & ponit idem, Alexander, consil. 86. latus, in fin. libro, 7. & optimè consilio, 83. viso, colum. fin. libro, 3. & consil. sequent. colum. 2. in fin. idem tradit, Maranta, de ordin. in, dict. 6. part. fol. 657. numero. 32. Dueñas, regula, 275. limitation. 6. idem tradit, Resubus, 1. tom. ad leges Galliae, tit. de lit. oblig. articulo, 2. glossa, 1. numero, 63. ubi dicit etiam, quod instrumenta contra tertium non exequuntur, quia contra

tertius



tertius non sit obligatus, nec nominatus in instrumento, non patietur executionem. Quam ob rem cum ius exequendi passivæ sit personale quod, non sequitur rem, l. 1. §. si hæres percepto fundo, ff. ad Trebellian. eleganter infero, quod si annua pensio super aliquo fundo, inter priuatos constituitur, quod cum tertius, seu singularis illius fundi possessor, non possit actione personali pro illa pensione conveniri, per textum, in, l. fin. §. fin. ff. de cōtrah. empt. & per alia iura quæ allegat Guido Papæ, decisio. 576. longè aberrant creditores, qui petunt executionem instrumenti guarentigij, habentis paratam executionem contra tertios possessores bonorum debitoris hypothecatorum: imo iuris ordinæ servato, debent hypothecam intentare, ut tenet, Angel. in, dict. §. si hæres, quem ibi sequitur, Alexander, & Bal. & Iason. in, l. quædam, §. nihil interest numer. 7. ff. de edendo, sequitur, in, l. iuris gentium, §. prætor ait, numer. 11. ff. de pactis, idem Iason. vbi plures allegat, in, l. si vnus, §. ante omnia, numer. 4. & 5. ff. eodem, in, l. 3. in princip. numero, 2. ff. de transaction. Maranta, de ordin. iud. 6. part. princip. 3. actu, numer. 32. pagin. 957. & optimè, Ripa, in, dict. l. 1. §. si hæres, numer. 1. & Roder. Suarez, limitation. 1. in, l. post rem iudicatam, per totum, & sequitur, Abiles, capit. 10. prætorum, verbo, executio, numer. 2. & 56. vltra quos testatur communem, Cyfuentes, in, l. 64. Tauri, verfic. 17. dubitatur.

Quæ conclusio verissima est, ne dum si agatur iure personali exequendi, sed etiam si actione hypothecaria agatur contra tertium possessorem: licet enim illa contra principalem debitorem nominatum in instrumento recte exequi valeat, tamen contra tertium singularem rei possessorem est ordinaria, & ordinariè agendum est, non executivè, quæ fuit singularis Baldi, decisio. in, l. 1. numero, 6. C. com.

mun. deleg. quem sequitur, Petr. Ancharran. in, cap. canonum statuta, de constitut. & Decius, in, cap. super eo, numero. 5. de officio deleg. vbi etiam additio, & idem in, capit. cum teneamur, numero, 6. de appellation. Felin. in, capit. cum super controuersiæ, numer. 15. de re iudicat. Iason. in, dict. §. prætor ait, numero, 11. & dict. §. ante omnia, numero, 5. idem Iason. in dict. l. certa conditio. §. quoniam, 11. si cert. petat. Ripa, dict. §. si hæres, numer. 2. Suarez, vbi supra, dict. limitation. 1. ad leg. Reg. numer. 2. & 4. Abiles, vbi supra, numer. 56. & Bened. de Barzis, in tractatu. de guarentigijs, quæstion. 9. princip. colum. penultim. volum. 5. fol. 286. Afflictis, loquens in redditibus annuis impositis per censum, super fundo, decisione. 95. vbi inquit, quod hoc casu ordinaria via agendū est, & tradit nouissimè, Auend. l. 4. & 5. de las excedtiones. libro, 2. ordinament. numer. & Suarez, vbi supra asserit se irritam fecisse quandam executionem, ut enim quando super aliqua re, vel fundo constituitur ius reale censualis, vel possessionis, licet speciale sit, ut tertius eius fundi possessor possit recta via conveniri hypothecaria ad solutionem census, vel ad ipsum fundum censualem, vel emphyteuticum tradendum, etiam nulla præmissa excusione in principalem debitorem; quia hypotheca hic fortior est & efficacior alijs, ut elegantè tradit, Couarruias, libr. 3. variarum, resolut. capit. 7. numer. 6. cum tamen hæc hypotheca irregularis sit, id accipiendum est, ut via ordinaria non executiua agendum sit.

Quod tamen limitandum est, nisi in instrumento apponatur clausula, de non alienando, cum hypotheca speciali eiusdem rei, tunc alienatio & dominij translatio impiedetur per textum, in, l. si creditor, §. fin. ff. de distra. pignorum cum alijs quæ late congescit, Gutierrez, in repetitione, l.

## Secunda pars, tracta. de cognitione

ne, nemo potest, ff. delegat. 1. nume. 28. ac proinde facta alienatione in tertium, res perinde habeatur iuris intellectum, atque si in bonis primi debitoris remansisset, iuste quidem in tertium possessorem, penes quem detentatio & nuda possessio existit, executio fieri potest, & via executiva aduersus illum procedi: quoniam actio hypothecaria contra primum debitorem est executiva, sicut ipsum principale executivum contra eius personam, iuxta doctrinam, Baldi, & omnium quos supra retulimus. Et in terminis ita tenet, Suarez, vbi supra, numer. 5. & Couarruias, libro, 3. variarum, capit. 7. numero, 6. versicul. illud tamen, vbi loquitur in executione annui redditus ad ipsum tertium possessorem habentem ius à debitore, sequitur. Gutierrez, dict. l. nemo potest, numer. 38. limitatur, 2. in casu, l. creditores, C. de pign. si ad sit instrumento pactū & facultas ingrediendi possessionē rei propria auctoritate, pro solutione debiti, & simul cū pacto, ad sit clausula cōstitutā: tūc recte aduersus tertium possessorem via executiva agi potest, Maranta, vbi supra, numero, 33. quæ est communior opinio, vt concludit, Anton. de Fano, in tractatu. de pignorib. 4. p. principali, numer. 21. & Gutierrez, numero, 39. & licet sit remota appellatio ab eo, contra quem sit executio, non tamen quo ad tertium: quia sicut instrumentum non prodest tertio, ita neque potest ei nocere, Rebuff. vbi supra, numero, 64. similiter quoque neque ad ius exequendi competit tertio, cum quo instrumentum celebratum non est. Vnde si statutum permittat instrumenta habere paratam executionem, prout habent in hoc Regno, per l. 4. titulo, 8. libro, 3. ordin. hoc intelligendum est ad petitionem creditoris, cum quo instrumentum celebratum est, non tertij, etiam si illius interfit, vt tradit, Bald. in, l. si pro te, C. de dotis promiss. & ibi

est casus, quod vxori non competit actio ad dotem promissam marito. Ratio est, quia in contractibus, persona extrinseca non sub intelligitur, l. si ita stipulatus, §. Chrisogo. ff. de verbor. obligation. de quo dicto, Bald. meminit. Alexan. in, l. 1. §. si hæres, ff. ad Trebellian. Aretin. cons. 8. colum. fin. Ias. in, dict. l. iuris gentium, §. prætor ait, Decius, consilio, 198. colum. ante penultim. & cons. 410. & hanc questionem eleganter, vt cetera, disputat Suarez, in repetitione, l. post rem iudicatam, in declaratio. ad legem Regni, l. mit. 2. folio, 294. vnde potest opponi exceptio, quod is, qui executionem petit, non est in instrumento comprehensus, vel nominatus: tunc enim si non fuerit hæres aut successor, aut causam à creditore habeat, repellitur l. ad probationem, C. de probatio. late comprobatur, Rebuff. 1. tomo, ad leges Fran. titul. de lit. oblig. artic. 1. gloss. 9. numer. 28. idem Rebuff. artic. 2. gloss. 1. numero, 63. & 64. folio, 92. vnde executio, pro muliere, mortuo marito fieri non potest pro dimidia debiti parte in instrumento contenta, etiam instante vxore quæ habet dimidiam partem ex illo debito, quia nō habet ius cessum à marito: & quia non est in instrumento nominata per supra dictam rationem, ita Rebuff. d. numero, 28. & 29. secus si instrumentum debiti fuerit factum viri & vxoris nomine: tunc enim vtriusque nomine exequetur, vt tradit, Massuer, relatus per Rebuff. dicto, numer. 29. Sic etiam cōtra debitorem debitoris, qui non est in instrumento primi creditoris nominatus, non potest fieri executio. Bart. in, l. 1. ff. de his quæ in testam. de lent. etiam si debitoris debitor esset obligatus secundo creditori sub instrumento, quia primus creditor non apparet ibi nominatus, vnde potest repelli, eo, quod instrumentum non cantat de eo, vt docet, Bald. in, l. si pro te, C. de dotis promiss. tradit, Rebuff.

buffus, vbi supra, numero. 31. & idem instrumentum obligatorium filij, non exequatur contra patrem, etiam habentem peculium filij, vt doceat, Socinus, & Iason. in. l. cum filius familias, ff. de verb. obligat.

7 Quæ tamen conclusio locum non habet, vbi in instrumento oppositum est pactum de capiendo, & constitutum precarij: tunc enim potest fieri executio contra tertium possessorem, etiam non citatum: & etiam negotio non liquidato, ita notabiliter concludit, Franc. Aretinus, consilio, 21. numero, 4. versiculo, his tamen non obstantibus, Bertol. Scayn. consilio, 82. numero, 8. volumine, 3. Gozadin. consilio, 18. numero, 15. & consilio, 42. numero, 3. & 11. & 15. in fin. & consilio, 95. numero, 9. Guido Papæ, decision. 356. Albert. Brun. consilio, 93. numero, 8. Alexander, consilio, 81. numero, 5. volumine, 6. Bartolus, in repetitione l. creditores, numero, 25. C. de pignor. & ibi, Salicetus, columna, 8. versiculo, quarto octavo, Baldus consilio, 58. volumine, 3. Imola, in capitulo, poruit, columna, 13. versiculo, nota etiam, quando emphiteuta, de locat Paulus Castrensis, consilio, 10. numero, 4. versiculo, ex his etiam dico, lib. 1. Andr. Tiraq. in tractatu. de iure const. r. p. n. 42.

Et an ius exequendi transeat contra singularem successorem, vide latè & elegantè disputantè, Roder. Suar. ad legem post rem iudicatam, in declaratione ad legem Regni, in verbo, que las cumpla, fol. 289, cum seqq. plura etiã circa tertium, pro suo interesse cõparentem, vide per Vantium, de nullitate, à. n. s. cum seqq. vbi elegantè regulam depinxit cum limitationibus, quæ videat lector curiosus, & omnia hæc prudentè attendat, quia sunt practicabilia, & pro sunt ad terminandos articulos violentiæ.

SUMMARY M.

- 1 Sententia ex falsis instrumentis, non transit in rem iudicatam.
- 2 Falsitas quando probetur per instrumentum.
- 3 Falsitas quibus casibus probetur per testes.
- 4 Vicius falso instrumento presumitur illud fabricasse.
- 5 Qualitas corruptionis adiecta accusationi, si non probetur.
- 6 Testes corrupti pecunia puniuntur, licet falsitas non probetur.
- 7 Qualitas nisi probetur, reus est absolvendus.
- 8 Sententia lata ex falsa probatione non tenet.
- 9 Infra quadriennium peti debet restitutio.
- 10 Quando agitur criminaliter de falso, infra, 20. potest agi.
- 11 Condemnatus potest ad interesse de falso agere, intra triginta annos.
- 12 Sententia lata ex falsis instrumentis, est valida, nisi is pro quo lata fuit, sciat falsas esse probationes.

QVAESTIO 127.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim exequendo sententiam translata in rem iudicatam, non obstante exceptione falsitatis, appellatione remota.*

**D** Vbitnat Doctores, an possit impediri executio sententiæ, quæ transit in rem iudicatam, opposita exceptione falsitatis. Et prima fronte videtur dicendū iudicē ecclesiasticū nō facere vim, quia res iudicata, inter easdem partes pro veritate habetur, l. ingenuū, ff. de statu hom. l. res iudicata, ff. de regulis iuris. Secundò facit pro hac sententia, l. 1. C. de errore calculi, vbi error calculi nō nocet, nisi res iudicata sit, ergo si interueniente

Xx

re



## Secunda pars, tract. de cognitione

re iudicata, non debet rescindi sententia propter erroris defectum, ergo nec ob falsum instrumentum repperit, de cuius textus intellectu, agit, Paulus, in, l. error facti, nume. 6. C. de iuris & facti ignor. Auend. in, cc. pp. 2. part. cap. 10. num. 39, Gutierrez, de iurament. confirmat. 1. part. c. 40. n. 9. Roland. conf. 49. n. 46. lib. 1, Baeza, de decima, c. 2. n. 16. & Muñoz, de Escou. de ratiocinijs, c. 38. n. 3. vbi dicit, quod exceptio erroris potest opponi in via executiua & vide legem cum testamento, C. de iuris & facti ignor. l. error, vbi Padilla, C. eod. l. 30. tit. 11. partit. 5. & quæ diximus, libro, 2. commun. contra commun. quæst. 552. & vide, l. 4. tit. 26. p. 3.

Sed his non obstantibus, contraria opinio in questione proposita verior est & tenenda, & in terminis allego textum expressum, in, l. 1. C. si ex falsis instrumentis, ibi: \* *Sitabula testamenti, quas secutus protosul vir clarissimus, sententiam dixit, falsas dicere vis, praebebis notionem suam, non obstante prescriptione rei iudicata, quia non dum de falso quæsitum est.* \* tradit, Maranta, de ordin. iudiciorum, 6. parte, folio, 536. numero, 145. & per illum textum, notat ibi, Bart. Bald. & omnes, & quoniam illa imperatoris constitutio est elegans in sua decisione, illud aduerto, quod is, contra quem lata est sententia ex falsis instrumentis, potest falsitatem allegans retractare sententiam, nec illi obijci potest, quod sciebat instrumenta falsa, & a sententia non appellauit. Quod videtur probari ex ratione, d. l. 1. ibi: \* *Quia non dum,* \* & ex generalitate, l. 2. ibi, si ex falsis instrum. ibi: \* *Et qui non provocauerunt, si instrumentis falsis se victos esse probare possunt, cum de crimine docuerint, ex integro de causa audiuntur,* \* quod ex iuris regulis firmavit, Paulus, in, l. diuus, ff. de re iudi. numero. 2. quicquid, Felinus, in capi. licet, numero, 17. de probation. quæ etiam ratione non excusabitur vi-

tor, pro quo est lata sententia, allegans se ignorasse instrumenta esse, glossa, recepta, in, l. penult. verbo, precipimus, C. de transaction. & dixi, in, q. 840. & Menchaca, controuers. vsu frequent. cap. 36.

Ex quibus a cessante ratione inferatur, quod si de falsitate instrumenti iam actum fuit, non audietur de illa agens, & sic retractari iam non poterit sententia, l. si. ad fi. C. de fide instrum. gl. & communis, d. l. 1. si ex falsis instrum. Et hoc est intelligendum, non modo si ciuilitate, sed etiam si criminaliter agere vult, vt colligitur ex, d. l. 1. & ex, l. qui agnitis, ff. de excep. vbi Socin. n. 6. hoc defendit, & probat ordinatio Regia Lusitanæ, libr. 5. tit. 42. §. fin. nec obstat, lex, vnica, C. quando ciuilis actio, quia limitatur non procedere, quando ciuilitate actum est de facto, ex quo resultat delictum non fuisse commissum, quo casu impeditur criminalis accusatio super eodem facto, Cin. ibi q. 3. communiter receptus.

Quod autem diximus de instrumento falso, dicendum est etiam de testibus falsis, si propter eorum testimonia feratur sententia, gl. verb. corruptis, in, l. diuus, ff. de re iud. quæ ibi post alios probat, las. nu. 18. Alex. in, l. si ex falsis, n. 9. C. de transactio. Dec. in, c. licet. n. 19. de probatio. quæ falsitas probanda est per instrumenta, quoniam post publicatas attestaciones alia probatio, quæ instrumentalis non admittitur, gl. verb. productione, in fin. in authentic. at qui semel, C. quomodo, & quædo iudex. notatur in, c. cum dilectus, de fide instrum. vbi vsque ad conclusionem in causa admittitur instrumenta, & post illam etiam in secunda instantia produci possunt, quia cessat timor subornationis, Panor. ibi ad fin. ordinat. lib. 3. tit. 66. §. penultimo, amplanda, vt per gloss. 1. in fin. in cap. series, de testibus, & ibi, Panormitanus, num. 4.

Ex quibus patet, falsitatem per testes pro-

probari non posse, quod regulare est, quia post latam sententiam, & sic post publicatas attestations super ei dem articulis aut contrarijs adinitti testes non possunt, clem. 2. de testib. Panor. d. c. licet, n. 21. & ibi, Felin. n. 24. Soci. regul. 405.

Sunt tamen duo casus, in quibus falsitas per testes probari potest. Primus, quando testes aliquid deposuerunt, quod in articulis non erat specificatum, tunc enim contrariū potest per testes probari post publicationē testium, capit. ex tenore, 35. de testibus, & ibi, Panormitanus, omnino videndus, numero, 6. Bartol. dict. authentic. at qui semel, numero, 27. Bald. in, l. si quis testibus, numero, 3. C. de testibus, secundus casus est, quando allegatur, testes falsa deposuisse per corruptionem, quæ qualitas noua est, & nouus censetur articulus, argum. l. ius civile, 6. ff. de iustit. & iur. quare admit ti possunt testes, vt cap. fraternitatis, 17. de testibus, Paulus, dicta, l. diuus, ff. de re iudicat. column. 2. ad medium Imola, n. 2. ad finem, & Alex. nu. 5.

4 Aduerrendum tamen contra vrentem falso instrumento præsumptionem esse, eundem ipsum falsum fabricasse, vt in, l. maiorem, C. de falsis, ibi: \* *Si suam innocentiam probat,* \* ex quo Butric. & Bald. hoc colligunt: sequitur, Alexand. conf. 77. n. 4. lib. 1. Iason. in, l. vnus, nu. fin. C. de testam. & conf. 169. numero, 3. libro, 4. Hippol. in praxi, in, §. diligenter, n. 94. Ordin. libr. 5. tit. 9. Aduerto tamen, tex. in cap. inter dilectos, vers. vnde, de excessib. prælat. contra sentire, & ibi not. Palac. n. 4. quare contra tenuit, Paulus, nu. 3. in l. 2. C. de fide instr. Aym. conf. 315. per totū. Qua propter resoluendū cū, gl. 2. in, l. si falsos, 8. C. de falsis, vrentem falso instrumento, ita demum præsumi falsum fabricasse, si illo vtatur vsque ad sententiam. Aliter enim si ante desistat, cessat præsumptio, nec puni tur quasi falsarius. Quod etiā colli-

gitur ex, gl. fin. in, l. 3. C. si reus, vel accusator, & ex, gl. fin. in, l. 2. C. de fide instrum. Ex qua resolutione infero in terminis legis, diuus, ff. de re iud. cū victor fuerit vltus testibus falsis vsq; ad sententiam, punietur de falso, & si aliud non probetur, & proinde cauendum est à Paulo, ibi post principium, dum dicit, ideo ibi probandam testium corruptionem, quia si probaretur sola falsitas, produciens non erat puniendus, sequitur, Iason. ibi, nu. 11. & 19. Socin. in, l. qui agnitis, nu. 9. ff. de exception. Dec. in, c. 2. n. 23. de rescript, & in, c. licet, n. 24. de probat. Potest tamen defendi, Pauli, traditio, quoniam ille tex. inquit rem esse seuerè vindicandam, & sic pœna ordinaria de qua in, l. 1. §. fin. ff. de falsis, adquam necessario probanda est corruptio.

Aliter enim, qui fuit vsus testibus falsis vsque ad sententiam, sine illorū corruptione, extraordinariè puniatur l. falsi, 12. §. 7. ff. de falsis. Cinus, in, l. 2. C. de fide instrum. Afflictis, quæst. 21. numer. 2. & Hippolit. in, l. si in rixa, ff. de sicarijs, nu. 54.

5 Illud tamen aduerto ex, Alexand. dict. l. diuus, de re iud. n. 12. proponen ti sententiam fuisse latam per testes falsos, & pecunia corruptos satis esse, quod probet falsitatem: licet non probet corruptionem. Ea enim qualitas corruptionis immutare nō debet falsitatis condemnationem, ex gloss. ibi, versiculo, corruptis, quam opinio nē prius tenuit, Paul. ibi, n. 3. Bal. in, l. 1. n. 11. C. de condict. in debiti. subscrip sit, Felin. in cap. 2. n. 30. & ibi Decius, n. 13. de rescript. Felin. in cap. licet, nume. 41. & Deci<sup>us</sup>, 24. de probatio. quos nō iuuat tex. in, l. 4. §. fi. ff. de noxalib. ibi: \* *Absolutione facta,* \* vbi probatur oppositum, imo quod deficiente qualitate proposita: debet reus absolui: licet probetur crimē deductum. Quod verum est illo casu, quo qualitas mutat modum actionis & condemnatio nis, vt in, l. 2. in princip. ff. illo titulo,

Xx 2 aliter

## 848 Secunda pars, tracta. de cognitione

aliter enim, si non mutat, debet sequi condemnatio, ut docet, Bart. in, l. denuntiase, §. qui tamen, nu. 2. ff. de adulterijs, ceterū, Bart. in, d. l. diuus, n. 3. & Iason. 20. post Imol. n. 3. contrarium tamē, imo quod in his terminis debet ferri sententia absolutoria, non probata qualitate corruptionis, & fateatur cōmunē, Alex. nu. 12. pro quibus est tex. in, cap. licet, ad mediū, de probat. & facit, c. ab eo, 31. de electione, lib. 6. ex regul. l. Fulcinius, 7. §. 1. ff. qui bus ex causis in possessio eatur, & l. 3. §. hoc autem, ibi, glos. verbo, competere, ff. de itinere, actuq; priuato, nec obstant, quę superius a nobis adducta sunt. Quoniam respondeo, eam qualitatem (scilicet quod testes pecunia corrupti fuerint) mutare modum condēnationis (ut supra resoluius) nec verum est quod alij tradunt, qualitate non probata ferendam esse sententiam condēnatoriā, si illa non mutat modum condemnationis. Contra enim probat text. in, l. habeat, 13. ff. de instituto. acti, & intellige predicta, quando per modū qualitatis in eadē oratione deducitur testis fuisse pecunia corruptus, & falsum dixisse. Secus vero, si æque principaliter corruptio proponatur, quia tunc sufficit alterum probare, ex glos. 1. in capit. 2. de rescriptis, facit, l. propter litem, 24. versicu. 1. ff. de excusat. tutorum, Bart. in, d. l. diuus, num. 5. receptus ex Iasonē, ibi, nu. 22.

Aduerto etiam ad puniendos testes sufficere, probari eosdem fuisse corruptos pecunia, licet non probeatur falsitas, ut probatur, d. l. diuus, in fin. ff. de re iud. l. 1. §. 1. iuncta, glos. verbo, aduocationem, ff. de falsis, & ibi Hippol. n. 6. Felin. in, cap. licet, de probat. n. 30. ex quibus non sufficit testes fuisse corruptos in genere, non pecunia, ut probatur, in, d. c. licet, de probat. ad med. Quinimo nec sufficit præcibus fuisse corruptos, Bart. d. l. diuus n. 7. Alex. nu. 9. Ias. 27.

Quod vero diximus, non probata qualitate proposita esse proferendam sententiam absolutionis, probat Iure cōsultus, in, l. habebat, ff. de inst. actio. iuncta, glos. 2. ibi, & hoc secūdū Ioan. quam ibi probat, Bart. & cōmunis secūdū, Pinel. in, l. 2. C. de rescind. vendit. pagi. 148. n. 31. ibi enim habetur, quod ubi est actum ad mutuum ex aliqua certa causa, siue qualitate, si qualitas illa non probatur, debet reus absolui, quamuis mutuum probeatur, ad quod illum tex. commendant plures citati per Tiraquel. lib. 2. retract. in fin. nu. 98. & Boerium, quæstion. 42. num. 17. ex quibus ubi qualitas in libello proposita non probatur, reus debet absolui, quamuis illa qualitas non mutet modum condemnationis. Hinc etiam comprobari potest, gloss. in, l. Pōponius, 85. §. rei. ver. potest. ad fin. ff. de acquirend. hæred. quia iuxta interpretationem, Bartol. ibi, numero, 3. & Aretin. num. 8. probat, quod licet in libello criminali dies exprimi non debeat, l. 3. ff. de accus. si tamen exprimatur, debet probari, alias debet reus absolui. Quæ intelligenda sunt secūdū text. in, d. l. habebat, in fine, quod nihilominus in alio iudicio illud idem potest peti, non obstante exceptione rei iudicata, ex Aluerico, Paulo, & Fulgos. ibi, & Pinel. ubi supra, numero, 32. & sic debet limitari, l. 4. §. fin. ff. de noxalibus.

Sed an sententia lata ex falsis probationibus, valida sit, textus, in, d. l. 1. si ex fals. instrum. ¶ probat, quod sic: quatenus aduersus illam concedit restitutionem, quæ aduersus actum validum conceditur, l. in causā, 17. in princip. ff. de minoribus, ita Bartol. in, l. diuus ff. de re iudicata, in fine, communis ex Ias. numer. 8. & in, l. admonendi, num. 10. ff. de iure iurand. licet, Parisius, in, capit. cum venerabilis, de exceptionib⁹, putet sententiā esse nullā, quod etiam voluit, glos. 1. §. appellatur, in sit. de exceptio. voluerūt & alij quorū

tunt



runt meminit, Codarru. in, c. alma mater, de sentent. excommun. 1. p. §. 11. num. 14.

Sed communis est prima sententia, secundum quam infra quadrienniū est agendum aduersus huiusmodi sententiam, l. final. C. de tempore, in integrum restitut. & tenuit, glos. fin. in dict. l. diuus, communiter recepta. Infertur etiam, non posse excipi de falsitate ante quam restitutio impleretur, l. exceptiones, 7. in fin. C. de except. tenet, glossa penultima, in, l. qui agnitis, 11. ff. de exception. quam sequitur Alexan. in, l. si ex falsis, nu. 7. C. de transactionibus, dicit communem; Ias. d. l. diuus, nu. 30. & l. nam postea quatuor §. si minor, num. 26. de iure iurand. aduerto tamen, textum, in, dicto, capit. cum venerabilis, ad medium, & capit. licet, de probation. post princip. probant, posse excipi de falsitate, neque faciunt mentionem de restitutione prius impetrata, quare per illa iura canonistæ cōmuniter tenent oppositū, secundū, Socin. d. l. qui agnitis, nu. 15. ad medium, tenuit etiā, Bart. d. l. diuus, in fin. & defendit, Alciatus, in, d. l. si ex falsis, nu. 15. sed nihilominus recedi non potest à priori sententiā, ex Soci. d. n. 15. ad fin. qui dictis iuribus variè respondit, eius tamen responsiones impugnat, Decius. d. c. licet, n. 21. magis cōmunis responsio est, illa iura intelligi præhabita restitutione, ita Paul. ad fin. Imola, ante numero, 10. Alexand. nu. 18. d. lex, diuus, & Ias. nu. 30. dicit communem, Ias. d. §. si minor, num. 16. ego tamen aduerto ea iura clarius intelligenda, de exceptione falsi, quæ in se includit petitionem restitutionis: quia restitutio per viam exceptionis peti potest, l. nam postea, 9. §. si minor ff. de iure iur. nec est necesse petere illam formaliter, quia sufficit petere illud quod absq; restitutione concedi requirit. Quoniam tacite videtur petita restitutio, tanquam necessarius antecedens, glossa, in capit. conquestus,

versus iuxta, de religios. domibus, quæ commendat, Iason. d. §. si minor, 16. quare quia in dictis iuribus excipitur de falso, & petatur, sententiam non ob stare, necessario dicendum est petitionem fuisse restitutionem. Et sic communis solutio absque diuinatione procedit.

Ex quibus infertur explicatio, ad l. penultima, C. de transactionibus, & dicendum est, quod licet exceptio sit perpetua, l. pure, §. final. ff. de doli exceptione. Hæc tamen exceptio falsi, quia debet continere restitutionem, non durabit ultra quadriennium, dicta l. nam & postea, §. si minor, iuncta, d. l. fin. C. de tempor. in integrum restitutione, facit, l. Papinianus, §. filius, & quod ibi Angel. & Paulus, de inofficioso testam.

Quod intelligo, quando civiliter fuit actum, aduersus sententiam, secus vero si criminaliter condemnatus agat de falso, quia tunc infra 20. annos potest agere, & per quādā consequentiam infringere sententiam lata text. est, in, l. 2. C. si ex falsis instrumentis. *\* Cum de crimine docueris \** commendat, Parisius, in capit. cum venerabilis, numero, 69. de exceptio. Imola d. l. diuus, nu. 8. ff. de re iud. & constat hæc esse cōmunē sententiā ex Bino, lib. commun. opinion. verbo, accusatio falsi, & sic debet intelligi, l. final. C. si ex falsis instrumentis, & capit. cum venerabilis, de except. quatenus probat infra, 20. annos, posse retractare sententiam probatā falsitate. Agnouit enim Summus Pontifex, posse criminaliter condemnatum agere infra annos, 20. & per consequentiam probatā falsitate sententiam rescindi, licet hoc non fuerit affectus Panormitan. ibi, numer. 42. hic enim modus agendi de crimine & criminaliter durat annis, 20. l. quærela, C. de falsis, quare in terminis, l. diuus, ff. de re iudicata, cum iubeatur, crimen puniri, & sic præsuponatur, actum

Xx 3 fuisse

## Secunda pars, tracta. de cognitione

fuisse criminaliter per consequen-  
tiam, rescinditur sententia vsque ad  
annos, 20. licet, glossa, final. ibi, &  
Doctores communiter contradicant,  
quorum sententia admitti potest,  
quando civiliter fuit actum, quia tunc  
infra quadriennium est agendum, per  
supra dicta.

11 In super condemnatus potest ad  
interesse de falso agere, iuxta, l. qui  
nomine, 25. ff. de falsis, & tunc in-  
fra annos, 30. potest agere, glossa, fi-  
nal. in l. diuus, glossa, etiam, in l. si præ-  
tor, 75. versiculo, admittere, §. Mar-  
cellus, Decius, in capit. licet, nume-  
ro, 21. ad fin. de probation. sed hoc  
casu sententia firma permanet: quia  
satis est actorem obtinere interesse,  
argument. l. rescriptum, §. si pacto, ff.  
de pactis, Alexand. d. l. diuus, nu. 16. &  
Iason. 29.

Quod autem diximus, sententiam  
ex falsis instrumentis esse validam,  
intelligas, nisi is, pro quo lata fuit,  
sciat falsas esse probationes, ut vo-  
luit, glossa, in l. si prætor, 75. §. final, ff.  
de iudicijs, verbo, sciens, ibi: \* *Vide-  
tur ipso iure*, \* quam ibi probat, Bar-  
tol. numero, 2. Iason. in l. si is ad quem  
numero, 16. ff. de acquirend. hæredit.  
Felinus, in capit. sicut, numero, 23. de  
re iudica. Cui sententiæ nimis obstat  
l. diuus, ff. de re iud. vbi scribitur hu-  
iusmodi sententiam esse validam, &  
per restitutionem rescindendam, cir-  
ca concordiam variant Doctores, ut  
per Alexan. in l. qui Romæ, §. duo fra-  
tres, numer. 1. 4. ff. de verborum, com-  
munis cōcordia est, quod, d. lex, diu-  
procedat quādo cōtra presētē fuit la-  
ta sententia, tex. verò & glo. d. l. si præ-  
tor, §. fin. quando contra absentem,  
qui tex. relatus ad principium, hoc ca-  
su videtur locutus, Ias. d. l. diuus, nu.  
4. Paris. in cap. cum venerabilis, num.  
71. de exceptionibus, Fulgosius, tamē  
dicto, §. fin. numero, 3. & l. 2. numer. 2.  
C. si ex fals. instrument. hanc concor-  
diam improbat, ea ratione, quia absur-

dum est, absentem & sic contumacem  
melioris esse conditionis, quam pre-  
sentem, seu obedientem, cap. contin-  
git, de dolo, & contum. l. seruus, ff.  
quod vi, aut clam, sequitur, Decius,  
in, d. c. cū venerabilis, n. 32. & c. licet,  
de probat. n. 21, sed à communi rece-  
dendum non est, respondeoq; nōnū-  
quā contumacem esse melioris con-  
ditionis, quā presētē, ut per Mathesā  
lan. singulari, 17. & in isto casu vrget  
ratio, quia pro absente iudex partis vi-  
cē sumit. l. ampliorē, 37. in princ. C. de  
appell. & ibi Bart. quare falsum fabri-  
cans iudicem ipsum decipit, & prop-  
terea durius est cum eo agendum, ar-  
gument. l. debuit, 17. ff. de his qui no-  
tantur infamia.

Ex quibus apparet, sententiam à iu-  
dice pro latam in casu præmisso esse  
nullam, virtute falsi testamenti, resti-  
tutionisque beneficio saltem rescin-  
dendā, non per viam nullitatis, ut per  
Benedict. de Plumbino, in l. qui agni-  
tis, ff. except. à, n. 12. & Curtium, in l.  
admonendi, ff. de iure iur. n. 35. sed per  
viam restitutionis.

### SUMMARYM.

- 1 **L**ex Toleti terminorum declaratur,  
qua est lex, 3. titul. 7. lib. 7. recopil-  
lationis.
- 2 Lex Toleti non comprehendit personas  
ecclesiasticas.
- 3 Qui totum dicit, nihil excludit.
- 4 Iudicium finium regundorum, est de-  
claratorium domini.
- 5 Qui declarat, nihil de nouo inducit.
- 6 Contraria opinio defenditur.
- 7 Actio finium regundorum continet cau-  
sam proprietatis.
- 8 Agens actione finium regundorum, te-  
netur probare dominium rei petita.
- 9 Actor sequitur forum rei.
- 10 Lex Toleti non loquitur contra perso-  
nas ecclesiasticas.
- 11 Rex non habet potestatem faciendi le-  
ges, contra personas ecclesiasticas.

12 Lex

- 12 Lex Toleti corrigit ius commune.
- 13 Persona ecclesiastica sunt convenienter  
data in suo foro, ex lege Toleti.
- 14 Casus de facto refertur.
- 15 Licenciatus Villaneta de Montoya Re-  
gius Senator, laudatur.
- 16 Sententia lata in iudicio terminorum  
est exequenda appellatione remota, in  
foro seculari.
- 17 Sententia in actione finium regun-  
dorum, non exequitur de iure cano-  
nico.
- 18 Appellatio censetur permessa, ubi non  
reperitur prohibita.
- 19 Causa divisionis terminorum, habet  
ad mixtam causam possessionis, & pro-  
prietatis.
- 20 Causa fuit decisa, in decisione Ama-  
tis.
- 21 Resolutio questionis per viam violentia.

QVÆSTIO. 128.

*Vtrum iudex ecclesiasticus fa-  
ciat vim, inhibendo iudici sa-  
culari, finium regundorum,  
ut non procedat contra perso-  
nas ecclesiasticas, & mona-  
steria, ad restitutionem termi-  
norum, et an restitutio sit fa-  
cienda appellatione remota.*

**S**olent plerumque monasteria, & per-  
sonæ ecclesiasticæ, occupare ter-  
minos publicos alicuius villæ,  
vel ciuitatis, ad quorum petitionem in  
supremo Regis consilio deputantur  
iudices terminorum, ad exequendam  
legem Toleti, quæ est lex, 5. tit. 3. lib. 7.  
ordinamenti, & lex, 3. tit. 7. li. 7. recop.  
in quibus legibus datur plenissima fa-  
cultas procedendi contra quascunque  
personas, & vniuersitates. Et solet cõ-  
trouerti, an in dispositione illarũ legũ  
sint comprehensæ personæ ecclesia-

sticæ. Et prima fronte videtur quod  
sic, ex generalitate illius legis, quia  
qui totum dicit, nihil excludit, lex in  
agris, ff. de acquirendo rerum domi-  
nio, lex, age cum Geminiano, C. de  
transactionibus. Secundo, confirma-  
tur hæc sententia, quia iudicium fi-  
nium regundorum de sui natura est  
declaratorium domini, vt docet, Bal-  
dus, in, lege, si quis, numero, 3. C. fi-  
nium regundorum, versiculo, nota.  
Et sic non agitur de grauamine, quia  
qui declarat terminos ad aliquem per-  
tinere, de nouo inducit, vt docet, Car-  
dinalis, in clementina constitutio-  
nem, §. primo, numero, secundo, de  
electione, & in clementina statutum  
numero, quarto, eodem titulo, Fulgo-  
sius, consilio, 147. in fin. Gabriel con-  
silio, 3. de reg. iur. ergo iudex ecclesia-  
sticus videtur vim facere, proceden-  
do per censuras contra iudicem sa-  
cularem terminorum, cum ipse nihil  
iudicet aduersus ecclesiasticas perso-  
nas, nec eius bona, sed solum declarat  
dictos terminos ad alium pertinere,  
& iniuste fuisse occupatos.

Sed contraria opinio verior est  
& tenenda in iudicando, & consulen-  
do, quia actio finium regundorum,  
continet in se causam proprietatis, vt  
in, dicta, l. si quis, C. finium regundo-  
rum, vbi Bald. & Paul. & Rota Bono-  
niens. decisio. 86. vbi numero, secun-  
do, dicit communem opinionem, &  
sequitur, Cephalus, conf. 63. nu. 8. lib.  
1. Contar. in, l. vnica, C. si de momen-  
tis, p. 13. n. 99. Secundo facit pro hac  
sententia, quia agens actione finium regu-  
dorum, tenetur se probare dominium,  
vt per longam disputationem docet,  
Faber, in, §. quædam actiones, n. 32. in  
stit. de action. quem sequitur, Ang.  
ibi, n. 11. per, l. 3. C. finium regund. vbi  
Ias. n. 72. Hieron. de Monte, in suo tra-  
ctatu. de finibus, reg. c. 41. n. 3. tom. 3.  
p. 2. tract. & sequitur, Marcus Ant. de  
Amatis, decis. 19. n. fin. & vide, Bal. cõf.  
379. & 420. vol. 1. & conf. 286. vol. 2.



## Secunda pars, tract. de cognitione

- 8 & consilio, 468. volumine, 3. & consil. 445. volumine, 5. Iason. consilio, 6. volumin. 1. & consil. 200. volumin. 2. ubi late declarat nostram materiam, & sic cum agens hoc remedio finium regund. sit actor, & teneatur probare dominium contra reum conuentum, sequitur, quod tenetur sequi forum rei actor, C. de probation. cū vulgaris.
- 9 Terrio, pro hac opinione facit, quia dicta, l. Toleti non loquitur contra personas ecclesiasticas, & per verba generalia non sunt comprehensa, ex defectu potestatis, & iurisdictionis, ut tradit, Abb. & Doctores, in, capit. ecclesie sancte Mariæ, de constitut. authentic. casa, & irrita, C. de sacrosanct. eccles. Dueñas, regula, 100. Sese, in, 2. parte, decisio. in decisio. 113. numer. 64. & 65. textus, in, l. final. ubi gloss. de vita, & honestate clericorum. Et cum illa dispositio sit noua, corrigens legem, l. iudex, C. de iudicijs, non debet extendi, maxime contra personas ecclesiasticas, ut docet, Mexia, ad declarationem legis Toleti, primę partis, fundamento, 2. numer. 3. Auendaño, libri de exequend. mandat. capit. 4. numer. 17. versiculo, ceterum, & Azebedo, qui mober hanc questionem, deficiens in fundamentis, in, l. 3. titulo, 7. libro, 7. recopilation. a, numer. 3. ubi dicit, quod persone ecclesiasticę sunt conueniendę in suo foro, ut
- 10
- 11 docet, Salcedo, ad Bernard. Diaz, cap. 35. versiculo, tamen si clericus. Ex quibus clarę deducitur, iudicem ecclesiasticum vim non facere, inhibendo iudici seculari a cognitione causę. Quod habeo hodie de facto, in causa
- 12
- 13 Monasterij sancti Clementis huius ciuitatis Toleranzę, aduersus quem proceditur, actione finium regundorum, per ipsam ciuitatem, coram domino Licenciato Villoueta de Montoya. iudice terminorum a supremo Regis consilio nominato, viro nobili, ingenio, ætate, & prudentia præclaro, qui æqualitate omnibus iustitiam præbet
- 14
- 15

litigantibus, qui post hæc scripta Regius Contiliarius designatus est in Senatu Hyspalensi. Iste enim iudex integerrimus virtute suę commissiois, procedit contra dictum Monasteriū, pro restitutione terminorum loci de Vañuelos; qui olim fuit vicus huius ciuitatis, & hodię ruina est dirutus, & dicto Monasterio traditus, facta quadam permutatione, Regis consilio auctoritate approbata. Et his non obstantibus, agit ciuitas contra dictum Monasterium, ipse verò allegat, dictum iudicem esse in competentem, & nullam aduersus eius bona habere iurisdictionem, neque esse in sua commissione concessam contra personas ecclesiasticas: quę causa non dum est iudicio huius viri decissa. Sed huius rei occasione motus fui, ut istam proponerem questionem, cuius resolutio necessaria est in his cognitionibus per viam violentię, & si ipse iudex non se abstineat a causę cognitione, & per iudicem ecclesiasticum fuerit per cęsuras inhibitus, profecto non faciet vim, & causa ad tribunalia ecclesiastica est remittenda, ubi dicta ciuitas, virtute legis Toleti poterit suam causam prosequi, ut Doctores, supra citati resoluunt.

Nunc vero ad secundam partem accedendum est, in qua dubitatur, an 16 sententia lata in hoc iudicio finium regundorum, sit executioni tradenda, non obstante appellatione, & appellationem non esse admittendam, tenet obiter, Azebedo, in dicta, l. 3. titulo, 7. numer. 49. qui allegat, Auendaño, supra, numer. 16. & probat dicta lex Toleti, ibi: \* *Lo qual todo mandamos, que assi se haga, e cumpla, aunque la parte que iuniere fecha la tal ocupacion apele de tal juez, pesquisidor, e de la sentençia que diere, o la aja por ninguna, o use de otro qualquier remedio contra la sentençia.* \* Per quam legem non solum excluditur appellatio, sed etiam nullitas, ut cauetur in, l. 64. Tauri. Quam senten-

sententiam, & opinionem tenet, Mexia, primæ partis, fundamento primo, numero, 10. folio, 3. & sic videtur dicendum iudicem ecclesiasticum, qui exequitur suam sententiam terminorum, appellatione remota vim, non facere.

- Sed his non obstantibus, contrarium verius puto, quia illa iura procedunt de iure Regio in tribunali seculari, vbi est appellatio denegata per legistatorem, qui habet facultatem legis condendæ, nos vero loquimur, in iudicio ecclesiastico, in quo nulla est terminatio nec decisio canonica, quæ tollat appellationem, in hoc iudicio finium regundorum, & quando appellatio non reperitur prohibita, censetur permissa, vt docet, Francus, in rubric. de appellationibus, numero decimo octauo. Et ratio est, quia appellatio est fauorabilis, & potius pro appellatione quam pro sententia præsumitur, & quod in hoc iudicio finium regundorum, appellatio sit admittenda, tenet singularitèr, Baldus, in capitulo, quæ in ecclesiarum, numero, cincuenta y vno, de constitutionibus, quem sequitur, Marcus Antonius de Amatis, decisione diez y nueue, numero octauo, & nono, & finali. Vbi dicit, quod causa diuisionis terminorum habet ad mixtam causam possessionis, & proprietatis, vt tradit ipse, Baldus, in, dict. l. si quis, numero tercio, C. finium regundorum, Cephalus, consilio sesenta y tres, numero octauo, libro primo, Contard, in dicta lege vnica, C. si de momentanea possessione fuerit appellatum, quæstione decimatertia, numero nouenta y nueue, & numero ciento y diez y nueue. Et ita in simili casu fuit decisum in dicta decisione, Amatis, decimanona, vbi dicitur, appellationi esse deferendum in causa finium regundorum, & per consequens iudex ecclesiasticus faciet vim exequendo suam sententiam appellatione remo-

ta, quia illud de iure canonico non est decisum, neque ius ciuile, est seruandum in terris ecclesiæ, quando est contrarium iuri canonico, & communi, vt tradunt, Doctores, in cap. 1. & 2. de noui operis nuntiatione, & sic quælibet lex est seruanda in suo foro. Quod tene menti, quia sæpe de facto contingit, & ante legem Toleti, vide quod erat dispositum, de iure communi, in l. agraria, ff. de termino moto, & de iure Regio, in, l. 30. titulo, 14. p. 7. vbi late, Gregorius, quam materiam exornat, & declarat, Menochius, de arbitr. libro. 2. casu, 393. vsque ad numer. 23.

#### SVMMARIVM.

- 1 **A** Quolibet iudice potest appellari.
- 2 Appellatio est defensio.
- 3 Appellatio est presidium innocentia.
- 4 A sententia iudicis, qui non recognoscit superiorem, non appellatur.
- 5 De substantia appellationis est, quod interponatur de minori ad maiorem.
- 6 Contraria opinio esset hæretica, in quæstione proposita.
- 7 Duo capita in ecclesia Dei, non sunt constituenda.
- 8 A Papa malè informatum appellari potest ad ipsum.

#### QVAESTIO. 129.

*Utrum Pontifex & Maximus faciat vim, non admittendo appellationem ab eius sententia interpositam, ad Concilium generale.*

**R**egula iuris est, quod à quolibet iudice potest appellari, vt tradit, Speculator, titulus, de appellatione, §.

## Secunda pars, tracta. de cognitione

videndum restat in principio, libro, 2. Bartolus, in, l. a pro consulibus, numero. 3. de appellationibus, Barbatia, in tractatu. de Card. legat. delat. questione 5. numero, 12. Maranta, in suo. speculo, parte, 6. articulo, 2. verbo, & quandoquē appellatur, numero. 246. Ferrar. in tractatu. de appellationibus, libro, 2. cap. 3. in principio, Marquellanus, in tractatu. de commissionibus, 2. parte, cum comif. appellat. cap. 1. numero. 56. & nouissimē, Sigismundus, in tractat. de appellation. questione. 16. numero. 1. Quia appellatio est defensio, & sic per Pontificem tolli non debet, l. 1. ff. de appellationibus, & quod appellatio concernat, defensionem ab iniusta sententia: & sit inducta ad praesidium innocentiae, scribit, Francus, in rubric. de appellationibus, numero, 24. & tradit, Schacia, supra, limitatio. 1. num. 1. & sic videtur dicendum Pontificem vim facere non admittendo appellationem.

Sed his non obstantibus, contraria opinio verior est, & tenenda: quia ficit à sententia Principis, qui non recognouit superiorem, non appellatur, vt in, l. 1. ff. à quibus appellare nō licet, & in, capit. cuncta per mundum, 9. questione. 3. qui loquitur in Pontifice, & tradit, Speculator, vbi supra, §. videndum restat, in principio, libr. 2. Rebuffus, in tractat. de appellationib. articul. 7. glossa, 2. numero, 17. versic. decimotertio, Rolandus, cons. 94. numero, 1. libro, 1. Rota, diuersorum, de cision. 5. numer. 4. in, 2. parte, ita neq; à sententia Pontificis, vt declarat, Speculator, vbi supra, & Franquis, supra, numero, 2. versiculo, requiritur, Raginus, in tractatu. de appellationib. §. 2. capit. 2. numero, 9. Et ratio est: quia de substantia appellationis est, quod interponatur, de minori iudice, ad maiorem, vt resoluit, Schacia, vbi supra, questione. 2. numero, 1. & sub numero, 6. sed Pontifex non habet superiorem, ergo ab eius sententia non potest ap-

pellari, vt docet, Rebuffus, supra, art. 3. gloss. vnica, numero, 8. & sic non facit vim, non admittendo appellationem, & exequendo appellatione remota: quia à Papa, ad Concilium, appellari non potest, vt docet, Iacobantus de Concilio, libro, 10. articulo, 1. numero, 35. vsque ad, 90. vbi dicit, quod tenere contrarium esset haeticum, quia esset constituere duo capita in ecclesia Dei, & quod illi qui appellant sint excommunicati per Bullam in coena Domini, tradit, Rugelinus, in tractatu. de appellation. §. 2. numero, 10. versiculo, regula, & sequitur, Sigismundus Schacia, in eodem tractatu. questione. 8. numero. 63. quae sententia non procedit si appelletur à Papa male informato, ad eundem bene informatum, vt ipsemet corrigat: quia haec appellatio, seu supplicatio est admittenda, ita Card. Iacob. in tractatu. de concilijs, libro, 10. articulo, 1. numero. 59. Martinus Laudensis, in tractatu. de Principe, questione. 42. Rota, diuersorum, de cision. 50. numero, 10. tom. 2. Card. Albanus, in tractatu. de potestate. Papae, 2. parte, numero. 8. 1. parte, & Sigismundus, vbi supra, nu. 65. quia cunctos ipse iudicaturus, à nemine est iudicandus.

### SUMMARYM.

- 1 Concilium Prouinciale dicitur, cui praest Archiepiscopus.
- 2 Appellatio interponitur ad Papam à Concilio Prouinciali.
- 3 Appellatio interposita fuit à Concilio Toletano Prouinciali.
- 4 Si contendatur super Papatu, appellatur ad Concilium Generale.
- 5 Concilium Generale iudicat de Papatu.
- 6 Concilium congregatum de voluntate Papae, si ita co Papa non fuerit, appellatur ad ipsum Pontificem.
- 7 Papa attribuitur tota Concilij determinatio.

QVAE.



QVÆSTIO. 130.

*Vtrum Concilium Generale,  
vel Prouinciale faciat vim,  
non admittendo appellatio-  
nem ad Pontificem.*

**P**ro declaratione huius quæstio-  
nis, animauertendum est, quòd  
Concilium Prouinciale dici-  
tur, cui præest Archiepiscopus, vel Pa-  
triarcha, seu Primas, vt tradit, Cardi-  
nalis Iacobancius, in tractu. de concilio,  
libro, 1. articul. 1. sub numero. 19.  
versiculo, quod autem, & à sententia  
in hoc concilio prolata appellatur  
ad Papam, capit. sicut, excellentium;  
13. quæstion. 4. Cardin Alexandinus,  
in rubric. de appellation. 34. versicul.  
sed quid, Gregorius Tolosanus, in tra-  
ctatu. de appellation. libro, 3. capir. 6.  
numero, 2. versiculo, sed certe, Rugin.  
in tractatu. de appellation. §. 2. capit.  
2. numero, 14. & sic faciet vim concilium  
Prouinciale, si appellatione ex-  
pressa exequeretur sententiam, \* *Ras-  
si vemos que el Concilio Toledano Prouin-  
cial está suspendido por la apelacion que  
del se interpuso por algunos Prelados.* \* Si  
vero concilium sit generale, & fuerit  
legitime congregatum, super conten-  
tione Papatus, tunc à dicto concilio  
4 non appellatur, cum non habeat supe-  
riorem in ecclesia: quia nō est aliquis  
superior Papa deficiente, & ideo ip-  
sum Concilium iudicat de Papatu, vt  
5 tradit, Cardinal. Iacobanc. vbi suprà,  
libro, 10. articul. 2. numero, 5. & 6. &  
cum sequitur, Sigismundus Schacia,  
in tractatu. de appellation. quæstion.  
8. numero, 100. in versiculo, limita. 2.  
Si verò concilium generale congre-  
getur de voluntate Papæ, si in eo Pa-  
pa non præfuerit, potest ad ipsum Pa-  
6 pam appellari, vt tradit, Iacoban. sup.  
articul. 2. in fine, numero, 7. at verò si

præfuerit in concilio, tunc non est ad-  
mittenda appellatio, cum tota deter-  
minatio concilio tribuatur Papæ, qui  
nō habet superiorem, ad quem liceat  
appellari, vt docet, Alexand. in rubr.  
de appellation. numero, 36. in fin. | Re-  
buff. & Gregor. Tolosanus, quos re-  
fert, & sequitur, Sigismundus Scha-  
cia, vbi suprà, n. 100. vers. limita pri-  
mo, & in, q. 16. lim. 2.

QVÆSTIO 131.

*Vtrum congregatio Cardina-  
lium faciat vim, exequendo  
sententiam appellatione re-  
mota.*

**A** Sententia Cardinalis posse  
appellari, scribit, Cardinalis  
Alexand. in rubric. de appella-  
tion. numero, 40. & Martinus Laud. in  
tractatu. de Cardinal, quæstione. 67.  
quod est verum, etiam si esset legatus  
Papæ, vt docet, Schacia, supra, in tra-  
ctatu de appellation. quæstion. 8. nu-  
mero, 99. & quæstion. 16. numer. 1. li-  
mitation. 3. quæ sententia non proce-  
dit, in sententia lata à cætu Cardina-  
lium, vt tradit, Martinus Laudens. in  
tractatu. de Cardin. quæstio. 66. & Ru-  
ginelus, in dicto tractatu. §. 2. capit. 2.  
numero, 27. idem dicit in sententia la-  
ta à legato de latere, vt resoluit, Sigif-  
mundus Schacia, quæstion. 16. limita-  
tione, 10.

Et cum hæc quæstio typis manda-  
retur, die, 15. Aprilis hoc anno, 1618.  
fuit electus Cardinalis illustrissimus,  
& excellentissimus Dux de Lerma,  
Rojas, & Sandoual, cum magna lèti-  
cia, & admiratione totius Regni, qui  
cum esset in temporalibus mundi Mo-  
narcha, voluit etiam in spiritualibus,  
ecclesiæ Princeps esse, vt Deo & Regi  
suo seruiret, qui vtinam per multa  
secula viuat, pro vt Hispaniæ Regni  
deside-

## 278 Secunda pars, tract. de cognitione

desiderat in cuius humeris, totū Reg-  
ni pondus sustinetur.

### SUMMARIVM.

1. *Sententia lata in iudicio possessorio, exequitur appellatione remota.*
2. *Appellatio nunquam est prohibita respectu notoria iniustitia.*
3. *Appellare potest prohibitus appellare, quando illi sit notoria iniustitia.*
4. *Appellatio est admittenda, ante missio- nem in possessionem.*
5. *Exclusio appellationis intelligitur de iniustitia.*
6. *Appellatio admittitur, quando in iudi- cio possessorio in ordinatē proceditur.*
7. *Gravamen in ordinatū processus, non potest reparari per appellationem.*
8. *Appellatio conceditur, quando gra- vamen est notorium.*

### QVÆSTIO. 132.

*Virum index ecclesiasticus fa-  
ciat vim, exequendo suam  
sententiam iniustam in iudi-  
cio possessorio.*

**S**ententia lata in iudicio posses-  
sorio est exequenda appella-  
tione remota, ut in, l. vnica, C. si de  
moment. possessione fuerit appella-  
tum, & diximus in questione, 10. Cuius  
resolutio est limitanda, si notoriē  
sententia fuerit iniusta: quia tunc po-  
test appellari à sententia meri posses-  
sorij, & index faciet vim, exequendo  
sententiam. Ita Bald. in, dicta l. vnica,  
numero, 5. versiculo, de nouo quæro;  
Abb. consilio, 55. lib. 2. Lancelotus, in  
tractatu, de arrentat. 2. part. capit. 12. li-  
mitation. 25. numer. 15. versiculo, se-  
cundo, Achilles, in tractatu, de adipif-  
cenda possessione, sub, nume. 347. ver-  
siculo, præterea, Ioannes Baptista Pô-  
tanus, in tractatu, de spolio, libro, 4. ca-

pit. 3. numero, 50. dicens, quod nun-  
quam est prohibita appellatio, respec-  
tu notoriæ iniustitiæ, ita Contardus, 2  
in, dicta, l. vnica, limitation. 9. numero  
2. & assignat rationem, Bartol. in, l. 2.  
ff. de appellation. recipiendis, numer.  
5. dicens, quod respectu notoriæ ini-  
quitate, nunquam intelligitur prohi-  
bita appellatio. dicens, quod possum  
appellare, si contra iustitiam aufera-  
tur mihi ius possessionis, & loquēdo 3  
de sententia quæ pronuntiatur, ut hæ-  
res mittatur in possessionem, tradit,  
Cuchus, in, l. fin. C. de edicto diui A-  
drian. Tollend. numer. 447. Menoch.  
de adipiscenda posses. remedio, 4. q.  
100. declaration. 2. numero, 850. & A-  
chilis Pechen. in tractatu, de adipif-  
cenda possessione, sub numero, 334. dicēs,  
quod si post latam sententiam, de mit-  
tēdo hæredem in possessionem, non ū-  
rato contradicte, cōpareret cōtra-  
dictor ante executionem sententiæ,  
id est ante missionem in possessionē, 4  
teneretur iudex illum admittere, & si ap-  
pellatio interponatur, non est senten-  
tia exequenda, imo iudex faciet vim,  
non admittēdo appellationem. Quia  
exclusio possessionis, in iudicio pos-  
sessorio, intelligitur de sententia ius-  
ta, & non de iniqua, ut tradit, Sigism.  
Schacia, de appellationibus, q. 18. li-  
mit. 8. membr. 7. 2. n. 79.

Idemque est resoluendum, quan-  
do iudex procedit in ordinatē in iudi- 6  
cio possessorio, quia tunc datur ap-  
pellatio ab in ordinato processu. Ita  
Bald. in capit. ex conquestione, num.  
1. de restitutione spoliatorum, & in, l.  
1. C. de appellation. & consultat. Co-  
uarruias, practicarum, cap. 23. nume-  
ro, 8. circa finem, Nata, consilio, 221.  
numero, 4. libro, 1. Menoch. de adipif-  
cenda possessione, remedio, 4. quæst.  
99. numero, 808. Marquesanus, in tra-  
ctatu, de commissio. 2. parte, in com-  
mis. appella. cap. 2. numero, 46. limit.  
4. Gramaticus, decisio. 65. sub nume-  
82. Zauallus, in constitutio. Marquar-  
lib.

libro, 6. capit. 2. verbo, ciuili, quem refert, & sequitur, Schacia, in tractatu. de appellation. quæstion. 17. limitat. 6. membro, 7. numero, 113. & ratio est, quia grauamen in ordinati processus non potest reparari per appellationem à definitiua super possessorio: quia à possessorij sententia non datur appellatio, & quando grauamen non potest reparari per appellationem à definitiua, tunc datur appellatio ab illo grauamine, ita Contardus, in repetitione legis vnicæ, limitatione, 18. sub, num. 22. & aliam rationem assignat, Schacia, supra, versiculo, ratio melior erit, & sic secundum has distinctiones, & declarationes, poterit aduocatus formare articulos violentiæ, & iudex causas decidere.

QVÆSTIO. 133.

*Utrum iudices subsidij, & excusati, faciat vim exequendo sententiam appellatione remota.*

**H**Anc quæstionem mobet, Rebuffus, in tractatu. de pensionibus, quæstion. 95. numer. 3. vbi dicit, quod solutio subsidij est facienda appellatione remota, idem tenet, Ruginel. in tractatu. de appellat. §. 2. capit. 3. numer. 278. & Sigismund. Schacia, in eodem tractatu. quæstion. 17. limitation. 7. numer. 6. idem cauetur, in quadam scheda Regia, lata anno, 1583. de qua mentionem facimus, & eius literam referimus, libr. 4. commun. quæstione. 1. numero, 283. *Por la qual, no solo se excluya appellation pero no se puede llevar el proceso por via de fuerza à ningun tribunal. Y lo mismo es para la cobrança de la limosna de las Bullas de Cruzada, con inhibicion de los demas tribunales, como se contiene en la dicha cedula. Y así los dichos jueces, no*

*hazen fuerza executando sus sentencias, sin embargo de apelacion: pero si la causa fuesse temporal, por ser deuda ciuil, y contra lego, cediendo vn eclesiastico su deuda, no se deue en este caso, entender la dicha cedula Real, porque redundaria la dicha cesion en ofensa, de la jurisdiccion Real, y de sus subditos.\* Quod est mentitenendum. Et quando debitum nõ procedit ex decimis, dantur prouisiones anulando consignationem.*

SUMMARIVM.

- 1 **A**ppellatio in causis pijs non est admittenda.
- 2 Salarium famuli est soluendum appellatione remota.
- 3 Salarium est sine retardatione soluendum.
- 4 Clientuli solent in causa succumbere, quando non solvunt salarium aduocatis.
- 5 Sententia solutionis salarij, semper est exequenda, appellatione remota.
- 6 Quantitas mercedis est consideranda, ut sententia exequatur, vel non.

QVÆSTIO. 134.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, qui exequitur sententiam solutionis salariorum, famuli, aduocati, procuratoris, & aliorum, appellatione remota.*

**S**ententia lata in causis pijs, solet exequi appellatione remota, ut vt docet. Alexander, in addit. ad Bartol. in, l. mella, verbo, appellatio, ff. de alimentis, & Ciuarijs legat. Nicellus, in tractatu. de concordia glossarum, falent. 6. numero, 39. & ratio est, quia quod est pium, celeriter executioni mandari debet, & per consequens,



## Secunda pars, tracta. de cognitione

- quens, appellatio non suspendit executionem, l. fin. de appellat. recipiendis, ex qua ratione inferunt Doctores, quod in causa dotis, non admittitur appellatio, quia pia est; neque in causa petentis mercedem, ut tradit, Rota, diuersorum, decisione, 764. numero, 3. part. 1. quam refert, & sequitur, Rugelinus, in tractatu. de appellation. §. 2. capit. 3. numero, 280. & diximus, in, questione, 114. quam opinionem ampliat, Sigismundus Schacia, in tractatu. de appellation. question. 17. limitation. 3. numero, 9. etiam si non constet de paupertate famuli, quia illud, non tam ex paupertate, quam ex seruitio procedit: *\* Quia scriptum est de iure diuino: non morabitur opus mercenarij tui apud te, usque ad mane.* \* & dicit vnum singulare, si verum esset (ut quilibet soluat salarium sine retardatione) videlicet, quod ij qui procuratoribus, aduocatis, famulis, patrocini mercedem, seu verius, honorarium non solunt, quod quandoque succumbunt in causa, aut illius finem consumptio iam causa valore vix tertij haereditas vident, & sic non est habenda consideratio an indigeant mercede ad se alendum, vel non indigeant, ut tradit Rebuffus, articulo, 3. glossa, 7. numero. 1. & 2. & nostram opinionem principalem tenet, Azebedo, lege, 9. titu. 15. libro, 4. recopilacion. numero, 38. vbi dicit, quod sententia solutionis salarij, est exequenda, non obstante appellatione, seu oppositione. Idem tenet, Mandosius, in tractatu. de monitorijs questione, 56. & Gracianus, disceptation. forens. cap. 257. numero, 44. vbi eleganter, & magistraliter declarat hanc materiam, & dixi in questione, 112. Paz, in sua praxi, 4. parte, 1. tomo, capit. 1. numero, 56. & Flores de Medina, qui latissime prosequitur hanc materiam, libro, 1. variarum question. numero, 23. Quam sententiam nouissime declarat, Rodriguez, de executio-  
nibus, capit. 1. articulo, 3. numero, 25. vbi

dicat, quod respectu appellationis est consideranda quantitas petita, & qualitas petentis: & sic arbitrio iudicantis illud relinquit, dum petitio non excedat triennium, ex, l. 9. titulo, 15. libro, 4. recopilacion. quae distinctio mihi satisfacit, & sic secundum supra dictam resolutionem iudex ecclesiasticus faciet, vel non faciet vim: quod supremi Regij Senatores circumspectient, pro causarum varietate, & aequitate, ut diximus in hac, 2. parte, question. 114. & talis solutio salariorum omnibus praefertur, ut tradit, Gracianus, supra, numero, 26.

### SUMMARIVM.

- 1 Appellatio non admittitur in executione.
- 2 Appellatio est admittenda, quando ad effectum deuolutiuum.
- 3 Obligatio cameralis, ex qua uxor componitur, quae habens paratam executionem.
- 4 Stylus Curiae facit ius.
- 5 Compensatio non admittitur in obligatione in forma camerae.

### QV AESTIO. 135.

*Vtrum iudex ecclesiasticus executor obligationis in forma camerae faciat vim exequendo appellatione remota.*

**O**bligatio facta in forma camerae, est executiua, ut resoluit, Sigismundus Schacia, in tractatu de appellation. libro, 1. capi. 62. numero, 17. question. 4. ex qua ratione deducit, quod sicut in executiuis non admittitur appellatio: sic in sententia lata, exequendo instrumentum cameralem; quae sententia exequitur appellatione remota, ut tradit Vester, in sua praxi, lib. 7. cap. 3. numero,

- 2 17. versiculo, amplius, ubi dicit, quod solum appellatio est admittenda, quo ad effectum devolutivum, non retardata executione, ut docet, Lancelotus, de attentat. 2. part. cap. 21. limitation. 53. in principio, numero, 59. Marquetanus, in tractatu. commis. 2. parte commis. appellation. pendente, num. 3 27. Ruginelus, in tractatu. de appellationibus, § 2. cap. 3. num. 127 & 130. Thesaurus, decision. 26. & sex privilegios refert huius obligationis Cameralis Ioannes Alois Ricij, in decisione 64. & collectaneis in collectan. 452. in, 2. parte, & rationem assignat, Schacia, ubi supra, quæstion. 17. limitatio. 9. numero, 5. quia licet obligatio Cameralis non habeat paratam executionem, vigore alicuius statuti, vel consuetudinis, exequitur tamen obligatio, quia componitur ex materia, quæ de iure communi est exclusiva appellationis. Primo componitur ex confessione iudiciali debitoris, & deinde ex præcepto facto contra ipsum debitorem confessum. Secundo componitur, ex susceptione præcepti ad solvendum. Tertio ex susceptione censurarum, & mandati executivi. Vnde sic obligatus habetur, ac si esset iudicialiter confessus, vel de debito constaret per rem iudicatam, ut tradit, Geronimus Gabriel, conf. 67. numero, 8. libr. 1. Quarto componitur ex pacto & expressa renuntiatione, qua debitor iure iurando promittit, & renuntiat appellationi, & iuri appellandi: quod pactum excludit appellationem, ut docet, Paulus de Castro, in, l. post rem iudicatam, numero. 3. ff. de re iudicata. Ex quibus constat iudicem executorem, non facere vim, exequendo sententiam appellatione remota. Et ita obervat stylus Curie Romanæ, qui facit ius, c. quam graui, de crimine falsi, quod ampliat, Schacia, supra, numero, 24. etiam si obligatio non sit liquida, sed veniat liquidanda, ubi refert plures declarationes, & etiam si

opponatur compensatio, ut tradit, Seise. in suis decisionibus Aragoniæ, decision. 90.

### QVÆSTIO. 136.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, non admittendo appellationem a mandato de exequendo.*

**V** Ide circa resolutionem huius quæstionis, plures declarationes, & limitationes, quas refert, Sigismundus Schacia, in suo perutili tractatu. de appellationibus, quæstion. 17. limitatione, 10. ex cuius doctrina colliges veram practicam huius quæstionis, si casus de facto contingat: quia requirit altiore indagine, & tempus non instat.

### SUMMARIVM.

- 1 **A**rbitrium plenum, quomodo intelligatur.
- 2 **Clausula**, \* conscientiam tuam oneramus, \* quomodo intelligatur.
- 3 **Quod** committitur conscientie alicuius, committitur libero arbitrio.
- 4 **Appellatio** admittitur in arbitrariis.
- 5 **Assentientia** iudicis, qui male arbitratus est, potest appellari.
- 6 **Concordia** opinionum traditur.
- 7 **Patrono**, quando dicatur relicta electio, in nominatione cappellani.
- 8 **Patronus**, cui sua conscientia oneratur, potest eligere etiam indignum.
- 9 **Patrono**, qui potest libere nominare, non est movenda quæstio, si bene, vel male nominet.
- 10 **Conscientia** est quidam vir bonus, qui in corde loquitur.

## 422 Secunda pars, tracta. de cognitione

### QV AESTIO. 137.

*Vtrum Vicarius generalis, cui causa dispensationis fuit à Pontifice commissà, cum clausula, \* tuam conscientiam oneramus, \* possit exequi suam sententiam, appellatio ne remota.*

**S**olet Pontifex causam alicui delegare, cum clausula de qua supra, quæ denotat liberum arbitrium, & post sententiam latam interponitur appellatio ad Pontificem, & dubitatur, an talis appellatio habeat effectum deuolutiuum, vel suspensiuum, & dictam sententiam latam à iudice, qui habet liberum arbitrium, exequendam esse appellatione remota, tradit, Felinus, in capit. super his limitatione, 1. numero, 8. de appellationibus, Menochius, de arbitrarijs, libr. 1. quæstion. 70. numero, 13. Simoncel, in tractatu. de decret. libr. 1. titulo, 1. numero, 3. decisio. Lucensis, 42. numero, 1. Prosperus Farinacius, in quæstion. criminalibus, libro, 1. quæstion. 17. numero, 30. Rugelinus, in tractatu. de appellatione. §. 9. gloss. 2. quæstion. 4. numero, 43. ubi loquitur, de pleno arbitrio, & de mero arbitrio; quia licet sententia fuerit lata à iudice habente simplex arbitrium, non admittitur appellatio, quo ad effectum suspensiuum, ut scribit, Speculator, quem sequitur, Rota, decisio. 47. numero, 3. de appellatione. in nouis, Marquesanus, in tractatu. de commiss. 1. part. in commiss. appellat. in Romana Curia, cap. 6. numero, 53. & 55. ubi scribit, quod ea clausula, \* Super quod conscientiam tuam grauamus, \* operatur, ut causa censeatur remissa arbitrio boni viri, & sic tollit appellationem, ut tradit, Menochius, su-

pra, quæstion. 70. numero, 6. & 11. ubi testatur esse crebriorem opinionem & quod idem operetur quod causa committatur libero arbitrio iudicis, vel quod eius conscientia oneratur, ut utroque casu non admittatur appellatio, ut tradit, Francus, in rubrica de appellatione. numero, 11. Felinus in, capit. super his, numero, 11. limitation. 4. talent. 13. de appellatione. Rebuffus, in tractatu. de appellatione. articulo, 3. gloss. vni, nume. 2. & 3. Tiracuellus, de retractu linagier, §. 4. gloss. 1. numero, 11. Gregorius Tolosanus, in tractatu. de appellatione. libr. 3. capit. 15. numero, 1. & ratio huius opinionis est, quia solus Deus est superior conscientie, unde non potest ad alios superiores appellari, ut docet, Francus, & Gregorius Tolosanus, dicto, capit. 15. numero, 13. & sic secundum istam opinionem, iudex ecclesiasticus, datus cum dicta clausula, non faciet vim exequendo appellatione remota.

Sed contrariam opinionem, imo quod iudex delegatus faciet vim, quia in arbitrarijs admittitur appellatio, docet Francus, in capit. cum sit Romana, numero, 11. in fin. de appellatione. dicens, quod si iudex male arbitretur, possit appellari, etiam in commissis suo arbitrio. Idem tenet in, capit. cum parais, sub, numero, 46. in fin. de appellatione. nume. 45. Simoncelus, ubi, supra, libr. 1. titulo, 1. numero, 8. Menochius, conf. 42. sub, nu. 21. Couarru. variarum, resoluit, libro, 2. cap. 12. nume. 1. versicul. Secundo aduersus, Farinacius, supra, quæstion. 17. numero, 28. versiculo, contra hanc extensionem, & sic secundum istam opinionem faciet vim, non admittendo appellationem. Sed pro concordia opinionum, dicendum est, quod prima opinio procedat quo ad effectum suspensiuum: quia non obstante appellatione, iudex potest exequi suam sententiam. Secunda verò opinio procedat, quo ad effectum deuolutiuum: quia non obstante



obstante dicta commissione, si excedat modum arbitrandi, poterit iudex appellationis sententiam reuocare. Ita colliges ex glossa in clemen. 1. verbo, oneramus, de iure patronatus, Ias. in, §. sed istæ quidem, nu. 136. instit. de actionibus, Felinus, in capit. super his, sub, nu. 11. limitat. 4. de accusationibus.

Ex quibus de facto consultus respondit, quod si in fundatione cappellani, relinquatur patrono electio cappellani, ut eligat magis idoneum, cum clausula, \* *Super quo conscientiam tuam oneramus*: \* quod tenet electio facta ab ipso, etiam si nominetur clericus in minoribus constitutus, & omittatur sacerdos: quia tota dispositio relinquatur arbitrio patroni, cui data est facultas, etiam indignum eligere potest, ut in, l. cum quidam, 24. ff. de leg. 2. quia in hoc casu cessat iudicium rationis, & efficitur more voluntatis, ut in capit. non solum, de regularibus, & transf. ad Religio. libro, 6. & quod solo dicto patroni sit standum, cum eius conscientia electio relinquatur, tenet, glossa verbo, conscientiam, in capit. statutum, §. afflorem, de rescriptis, libro, 6. & tradit, Mascardus, de probation. conclusion. 414 nume 1. nec est referenda questio si bene fecerit, ut ibi docet, glossa, & Corneus, consilio, 349. numero, 6, in tantum, quod solus Deus, & non alius iudex est cognitor si male fecerit, vel arbitratus fuerit, ut tradit, Mandosius, cons. 24. numero, 4. Nata, in repetition. clementine, sæpe, numer. 57 de verbore significacion. Cavaletanus, decisio. 46. numer. 119. in, 3. p. quia secundum Baldum quem refert, Iason, in d. §. sed istæ quidem, de actionibus, conscientia, est quidam vir bonus, qui in corde loquitur, & sic non habet iudicem superiorem, neque arbitratorem, ut docet, Iason, in, l. de pupillo, §. nouum, numme. 3. ff. de noui operis nuntiatione. Quod tene menti, quia sæpe in fundationi-

bus cappellaniarum, de facto contingit: prout vidi in cappellania \* *de uisidad real*, \* fundata à Ferdinando Poblete cuius patrona est, D. Florencia de Zespedes, vxor Didaci de Zenallos, dñi Iacobi aques.

#### SVMMARIVM.

- 1 *Indicatoris sententia, quando potest exequi appellatione remota.*
- 2 *Sententia Syndicatus non exequitur, ultra tria millia marapetinos.*
- 3 *Capitul. 1. scisene, 13. Concilij Tridentini procedit in visitatione, & correctione.*
- 4 *Sententia contra officialem quando est exequenda, in sindicatu.*
- 5 *Dispositio civilis est conformis iuri canonico.*
- 6 *Seruandum est ius Regium, ubi contrarium non est dispositum de iure canonico.*
- 7 *Sententia, qua continet diuersa capitula, non exequitur ultra tria millia marapetinos, secus de consuetudine.*

#### QVÆSTIO. 138.

*Vtrum iudex ecclesiasticus datus ad sindicandum, faciat vim, exequendo suam sententiam appellatione remota.*

**D**iuersis modis proceditur de iure nostro Regio, quando pretores, & illorum officiales, sindicatur: quia nulla sententia exequitur, ultra tria millia marapetinorum, ut cauetur in l. 17 tit. 7. lib. 3. recop. quam declarat, Azeb. in, l. 2. & 14. tit. 7. lib. 3. recopill. & Ioann. Gutier. lib. 1. pp. q. 39. Bobadilla, in sua politica. lib. 5. cap. 1. num. 249. & 250. & Curia Filipica, 4. p. §. quinto, n. 3. & 4. ubi illud ampliat, in sententia lata per Episcopum, \* *Contra los notarios Apostolicos, por el combrados,*

## Secunda pars, tracta. de cognitione

- brados, aunque sea de suspension, o priuacion dellos: el qual se funda,\* in c.1. f. 13.*
3. Concilij cuius decisio procedit in visitatione morum, & correctione, vt explicuimus in prima parte, huius tractatus, glos. 6. n. 154. & tradit, Lancel. de attentatis, 2. par. cap. 12. limitat. 19. sed nos loquimur in causa sindicatus, quæ in multis difert à visitatione morum, cum agatur de excessibus commissis in officio, & depunitione delictorum, tan de officio, quam ad quærellam, & petitionem partis. Et sic in quæstione proposita, omissa lege Regni, & stylo particulari alicuius ciuitatis, vel prouintia, iure communi inspecto, talis sententia lata in sindicatu à iudice, contra suos officiales, pro delicto commisso in officio, est exequenda appellatione remota, lex, nulli, vbi Bartol. Paul. & Bald. C. quorum appellat, non recipiantur, & est tex. in cap. ei qui, §. nulli quoque, 2. q. 6. & tradit, Socinus, regul. 24. Ias. in, l. qui iurisdictioni, numer. 9. ff. de iurisdic. omni. iud. in falentia, 8. Rebuffus, in tractatu. de appellation. artic. 7. gloss. 2. nume. 3. verl. 3. Gregor. Tolos. in eodem tractat. lib. 5. cap. 2. Et quod hæc sententia procedat tam de iure ciuili, quam canonico, tradit, Francus, in rubric. de appellat. numero. 22. quem refert, & sequitur, Sigismundus Schacia, in tractat. de appellat. q. 17. limit. 16. nu. 2. & sic secundum hanc opinionem iudex ecclesiasticus, non facit vim exequendo suam sententiam indicatus, appellatione remota. Quæ sententia temperanda est de iure Regio (quod seruandum est de iure canonico, cum non habeamus contrariam dispositionem, vt in cap. 1. & 2. de noui operis nuntiatione) quia si sententia excedat tria millia marapetinos, non exequitur ultra tria millia marapetina vt resoluit, Bobadilla, vbi supra, numero, 250. quia ad illam summam habet iudex sindicatus taxa tam iurisdictionem sine appellatio-

ne, in excessu verò admittenda est appellatio,\* y para esto se dan prouisiones inhibitorias,\* vt tradit, Schacia, vbi supra, numero, nono, versiculo, quidquid sit in puncto iuris. Sed contrarium video practicum, quando sunt capitula, separata ob causas diuersas, quia tunc, tot capita, tot sententia.

### SUMMARIVM.

- 1 **E**xcommunicatio non suspenditur per appellationem.
- 2 Appellatio non suspendit executionem censurarum.
- 3 Sententia excommunicationis dicitur medicinalis.
- 4 Excommunicatus, licet appeller potest denunciari.
- 5 Sententia excommunicationis conditionalis, suspenditur per appellationem.

### QVÆSTIO 139.

*Utrum iudex ecclesiasticus declarando aliquem esse excommunicatum post interpositam appellationem, faciat vim.*

**E**xcommunicationis sententia, non suspenditur per appellationem, vt tradit, Pontifex, in cap. pastoralis, §. verum, de appellat. ita Doctores. in, c. is cui, §. sane, de sententia excommu. Bellamera, decis. 313. cappella Tolos. decis. 298. quam regulam cum lex declarationibus, tradit, Alex. Trindac. lib. 2. variarum resolut. resolut. 5. Propter. Farin. in quæstionibus crim. limi. 5. n. 178. & dixi in lect. 1. p. nu. 28. Pro qua sententia expendo bonum textum, in cap. per tuas, 40. de sententia excommuni. & dictum cap. is cui eod. titu. lib. 6. vbi appellatio non suspendit executionem censurarum, & erit reus excommunicatus appellatione pedere.

Et

6 Et est ratio, quia sententiæ censurarum sunt medicinales, & veniunt principaliter ad corrigendum, & sic nec prætextu fribolæ appellationis impedietur correctio, ut tradit, Abb. in, c. sape, n. 15. de appellat. & aliàs, 12. ratio nes tradit, Abb. in, d. c. pastoralis, §. verum, n. 7. quare licet appellet excommunicatus potest denunciari, ut in, d. c. pastoralis, & tradit, Lancel. de attent. 2. p. c. 12. limit. 21. quæ sequitur, Sigism. Schac. in tract. de appell. q. 18. limi. 22. n. 1. & 4. quæ conclusionem limitabis si sententia fuerit conditionalis, vel temporalis, ut si illud non fiat intra tale tempus, sit excommunicatus: quia in hoc casu, si à tali excommunicatione appelletur, suspenditur ipso iure effectus excommunicationis, & nec erit excommunicatus, nec potest denunciari, etiam transacto tempore, ut declarat, Lancelotus, vbi supra, limitation. 22. numero, 30. & declarat, Schacia, supra, numer. 13. vbi possuit plures declarationes, secundum quas iudex Regius poterit causam diffinire, & nouissimè, Alexander Trendacina libro, 2. resolutio. in resolutione, 5. de appell. per totam, vbi ponit sex declarationes.

QVÆSTIO. 140.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, absoluendo reum à censuris, non obstante appellatione actoris.*

**D**iximus in, quæst. proposita, appellationem non suspendere excommunicationis censuram, quia trahit secundum paratam executionem, & sic, ut contrarium, eadem sit disciplina, dicendum est in quæst. proposita, non esse validam appellationem quo ad effectum suspensum, ab absolute excommunicationis, ut tradit, Guido Papæ, in tract. de

appellat. q. 110. n. 74. Lancel. de attent. 2. p. c. 12. n. 106. limit. 3. Rugin. de app. §. 2. c. 3. n. 6. & Schac. vbi sup. q. 17. limit. 22. n. 20. & sic iudex ecclesiasticus non faciet vim, exequendo suam sententiam excommunicationis absolute, appellatione remota, quia hæc executio sententiæ est laborabilis anima, & non præiudicat causæ principali.

QVÆSTIO. 141.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo suam sententiam demolitionis operis, interposita appellatione.*

**F**acta noui operis nuntiatione, nihil est inuocandum, intra tempus à inreprehensum, siue denuntiatio fiat iure, vel iniuria, c. 1. de noui oper. nuntia. l. 8. tit. 22. p. 3. vbi Grego. Anton. Gom. in, l. 46. Tauri, vbi eleganter declarat hanc materiam, licet omiserit præsentem quæstionem, quæ iam mihi de facto contingit in hoc consilio Dñi Archiepiscopi Tolerti contra Licenciatum Cameno. In qua resolutum est, sententiam demolitionis esse exequendam appellatione remota, l. 1. §. sed si is, ff. de noui oper. nuntia. vbi denegatur audientia illi qui post edictum prætoris nouum opus contraxit, & is cui denegatur audientia, non appellat. ut tradit, Schacia, de appellation. q. 17. limit. 1. & in limit. 31. resoluit nostram quæstionem. Quæ tenet Lancel. de attent. 3. p. c. 28. n. 78. & Rugin. in tract. de appellat. §. 2. c. 3. n. 262. & est ratio, quia denuntiatio noui operis est quædam appellatio extraiudicialis, ut docet, Bart. in, l. 1. n. 8. q. 9. ff. de noui operis nunt. & sic iudex dicitur attentare, post denuntiationem, & omnia veniunt reuocanda remedio attentatorum, ut docet, gl. per illud tex. in, c. non solum, verbo, \*Reducendum\*, de appella



## Secunda pars, tract. de cognitione

tionibus, libr. 6. & tradit, Feirara, cautela, 58. Lancelotus, supra, capi. 18. numero, 63. & 64. Pro qua sententia est textus à nemine ponderatus, in, capi. 3. in fin. de noui oper. nuntiation. ibi: *\* Ideoque mandamus, quatenus si est ita, reuocato, in irritum, quidquid post appellationem huiusmodi inueneritis assentatum.* Et sic in quaestione proposita, dicendum est iudicem ecclesiasticum vim non facere, exequendo suam sententiam demolitionis ædificij appellatione remota: quia alias rederetur ferè inutilis, talis denuntiatio, & cautio de demoliendo ædificium, & ita fuit iudicatum, non obstante appellatione, & notificata regali prouisione per viam violentiæ, ex dictis rationibus.

### SUMMARIVM.

- 1 **A**ppellari potest à peritorum relatione.
- 2 Calculatio dicitur, partium transactionis.
- 3 *\* Los alcances hechos por los contadores nombrados por las partes, y aprouados por juez, se executan sin embargo.*
- 4 Confessio recepti administratoris non exequitur.
- 5 *\* Cuétras sin cargo, y descargo, no son cuétras, & se no sunt exequenda.*
- 6 Casus de facto traditur.

### QVAESTIO. 142.

*Vtrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo sententiam calculatorum appellatione remota.*

**D**ubiū est in iure, an iudex exequendo sententiā suam, per quā confirmat iudiciū calculatorū appellatione remota, faciat vim, & partē affirmatiuā videtur confirmare, Geroni. Gabr. cōf. 43. n. 3. li. 1. & Marques. in tract. de

cōmis. r. p. c. 22. n. 54. vbi dicit, quod à peritorū relatione potest appellari, & talis suspēdit executionē. Sed in quaestione proposita, cōtraria opinio est verior, & tenenda, vt scribit, Bart. in, l. 2. n. 3. C. de iure fisci, li. 10. quia calculatores electi à partibus, cēsentur esse arbitratores, vt scribi, Alex. cōf. 21. n. 8. & 12. li. 7. aquorū sentētia nō datur appellatio, vt resoluit, Schac. q. 17. limitat. 14. n. 14. maximè, quia talis calculatio dicitur partiū trāfactio, vt tradit, Alex. cōf. 21. ex, n. 9. & sic quando talis calculatio confirmatur per sentētiā, habet paratā executionem, quæ nō suspenditur per appellationē, vt docet, Schac. vbi sup. q. 17. limit. 35. n. 5. & de iure Regio tradit, Gutier. li. 1. pp. q. 37. ibi: *\* Que los alcances hechos por Contadores de cōformidad, siendo cōfirmados por sentēcia de juez cōpetēte, se executē sin embargo de apelaciō.* In tantū q. cōfessio recepti non potest exequi, vt tradit, Auēda. de exequēd. mā dat. 2. p. c. 10. n. 31. Bobad. in suapolitica, lib. 5. c. 8. n. 72. & 78. Gutier. de tutelis, 3. p. c. 1. n. 53. Parlād. lib. 2. rerum quotid. c. fin. 1. p. §. 6. ex, n. 1. Faquinet. lib. 8. controuer. q. 58. decisio Genuēsis, 191. n. 6. & elegāter, Muñoz de Sobar, in suo tracta. de ratiocinijs, c. 27. à n. 20. vbi pōderat legē. 3. tit. 5. li. 9. ibi: *\* por cargo, y descargo, quia antea quā expēsi ratio habeatur, in suspēso erit quāta sit reliqua.* Et ita cōcludit, Sobar, nu. 22. quod iudicatur in Regali Chācellaria Pinciana, & nouissimè, Rodrig. de execut. c. 1. art. 3. à, n. 20. & 21. & practicā procedēdi tradit autor Curia Philipicē, 2. p. §. 4. verb. cuétras, n. 2. vbi resoluit. nostiā quaestione, quod iudex nō facit vim, exequendo appellatione remota, *\* quando los cōtadores estā cōformes, o cōtercero en discordia.* Sec<sup>o</sup> verò nō seruata illa forma, vt tradit, Gutier. vbi sup. quod nota, *\* para las cuentas que se roman a Roque del Valle, receptor de la sãta Iglesia.* in quibus non fuit seruata forma iuris.

Q V AE-

QVÆSTIO. 143.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, procedendo contra laicos aliquimistas, adoratores demonum, blasfemos, excommunicatos per annu, fortilegos, imagines deturpantes, incantatores, libros prohibitos habentes, & contra laborantes in diebus festiuis, et dantes pocula amatoria, apostatas, renegatos, ensalmatores, maleficos, thesauru quarètes artibus magicis, & comedentes carnes in diebus prohibitis.*

**H**anc proposita questione, plures continet casus in quibus sigilatim possè formare articulu violentiæ. Sed breuitati cõsulèdo, eũ casus de facto cõtingerit, videbis eos cõgestos in praxi Episcopali Carolæ, verbi casus, vbi eos, & alios refert, & fundat, fauore in iurisdictionis ecclesiasticæ, in quibus iudex ecclesiasticus nõ faciet vim procedèdo cõtra laicos, qui similiacrimina perpetrarũt, & plures casus refert Curia Filipica, 3. p. 5. 2. del fuero ecclesiastico, & Bobad. li. 1. c. 17. & 37. & 47.

QVÆSTIO. 144.

*Utrum iudex ecclesiasticus faciat vim, exequendo cõtra laicu pro legato pio dotis, vel alimètoru, vel relicto alicui pio loco, cappellæ, vel hospitali.*

**D**E Iure nostro Regio est pœna imposita cõtra laicu, qui corã iudice ecclesiastico cõuenit laicu, vt in, l. 10. tit. 1. li. 4. recop. qua inspecta videtur dicèdũ iudicẽ vim facere, & actorem in pœnã legis esse cõdènandũ, vt doç

cet, Azeb. in, d. l. 10. a. n. 49. cum seqq.

Sed cõtraria opinio verior, & receptior est, quia iudex ecclesiasticus est cõpetès in solutione legati pij: quia laici in cõcernètibz pietatẽ subduntur Episcopo, glo. 1. & vlti. in, c. relatũ, de testament. vbi Couuar. & nostrã quæstionẽ resoluit, Ioan. Gutier. lib. 3. pp. q. 29. a. n. 2. vbi tenet cõtra Azeb. & rã de iure cõmuni, quã regio fundat suã opinionẽ, si verò aliquis preueniat, ipse erit iudex, & nõ poterit inhiberi altero.

SUMMARIVM.

- 1 **C**ausa possessoria celeritatem desiderant.
- 2 Inhibitio iudicis appellationis, in executione non admittitur.
- 3 Contraria opinio in questione proposita refertur.
- 4 Distinctio proponitur.
- 5 Appellatio in iudicio possessorio aliquando admittitur.
- 6 \* Inhibitorias sine vista de processu, non son validas.

QVÆSTIO. 145.

*Utrum iudex ecclesiasticus appellationis faciat vim, inhibèdo in iudicio possessorio, iudici a quo.*

**C**ausæ possessoria sunt celeriter terminandæ, vt supra demonstratũ est in tantũ quòd appellatio, nõ suspèdit executionẽ, vt in, l. 1. C. si de mòmẽt. possessione, fuerit appellatũ, & tradit Antonius Gomez, in, l. 45. Tauri, n. fi. Molina, libro. 3. de Hispanorum primog. cap. 13. nu. 9. Gutier. 1. p. canon. c. 34. nu. 99. Solis, de censibus, libro 2. cap. 1. num. 11. Graciam, regul. 413. & de iure canonico illud procedere, tradit, Lancelot. de attent. 2. p. c. 12. num. 19. & Iosephus Ludouicus, decis. 20. Bernard. Diaz, reg. 36. limit. fin. Conarruu. pp. cap. 23. n. 8. Alexan. Trentac.

Y y 3 varia-

## Secunda pars, tracta. de cognitione

3 variarum resolut. lib. 2. in resolut. 14. per totam, vbi declarat hanc materiam legis vnicæ. Quibus sic propositis, dubitatio est, an valeat inhibitio iudicis ad quæ? & an virtute illius sit retardanda executio sententiæ, & ex supra traditis, videtur dicendum, iudicem ecclesiasticum appellationis vim facere: quia virtute inhibitionis, impeditur interdictio executionis, vt tenet, Sigism. Schac. in tract. de appell. q. 17. limit. 6. mēbr. 2. n. 24. vbi dicit, quod quæ fieret post inhibitionem, non diceretur attentata, & cū hac opinione transit, in mēbr. 7. n. 103.

Sed contrariā opinionem defendit, Aufred. ad cappellā Tolosanā, decis. fin. n. 5. vbi limitat dicta iura, quando datur inhibitio: quia tūc iudex à quo debet retardare executionem, quā opinionem sequitur, Lancel. de attent. 2. p. cap. 12. limitation. 25. p. incipali, n. 16. & 17. & de communi obseruatiā agit, Aufred. supra.

4 In qua varietate distinguendum esse puto; quia aut inhibitione exprimitur aliqua iusta causa appellandi, quæ constat ex actis, & tūc appellatio debet admitti, quo ad effectum suspensiuum, & deuolutiuum, & sic inhibitio recto iure procedit, ita Bart. in l. fin. n. 2. ver. sequitur, ff. de appellat. recip. Bald. in l. quisquis, n. 1. in fin. C. quorū appellat. non recipiāt, & quod appellatio admittatur etiā in iudicio possessorio, quādo ratio appellandi est in prōptu, tradit, Cōtard. in d. l. vnicā, q. 1. n. 8. si verò appellatio non sit legitima, ex causis cōtētis in ipso processu tūc executio non retardatur, & iudex ad quæ, faciet vim, inhibendo iudici à quo, vt tradit Cōtard. d. q. 1. n. 37. & sequitur, Sigismūd. Schac. d. q. 17. limit. 6. mēbr. 7. nu. 103. & in vers. intero, \* *Adonde lo trae por singular para las inhibitorias que sin vista de processo dà la Rota, y el Auditor de la Camara,* quæ non sunt parendæ, nisi prius eis cōstiterit, de meritis iudicij possessorij, viso processu, quod habui de facto, & sic obtinui. Quia vt di-

cit, Schacia, de appellationibus, q. 10. art. 4. vers. imo, quæ d tanta inducitur facilitas inhibendi in Roma, vt notarij in suis iudiciis ponant decretū, quod iudex inhibuit, & volūt ex hoc appellantes introducere sylum.

### QVÆSTIO. 146.

*Vtrum iudex appellationis faciat vim, proferendo sententiam diffinitiuam, post lapsum temporis, ad proseguendam appellationem.*

P Ost terminum à iure concessum ad proseguendam appellationem, non admittitur appellans, nec appellatus, cum appellatio remaneat deserta, ita probatur, in clementina si appellationem, de appellationibus. Et sic sententia diffinitiuā lata in causa appellationis, post lapsum temporis proseguendæ appellationis, non valet, tanquam lata à non suo iudice, ita tradit, glossa magna, in d. clement. si appellationem per illū textum, & tradunt, Hostiensis, & Butrius, in cap. extat, de appellationibus, Alexander, cons. 114. nu. 5. volumine 1. Rota, decisio. 605. tit. de appellationibus, in antiquis, vbi dicit ita fuisse obseruatum in Curia Romana. & ratio est; quia sententia lata, à non suo iudice est nulla, cap. at si clerici, de iudicijs, & sic cum sententia lata post lapsum proseguendæ appellationis, dicatur lata à non suo iudice, sequitur quod sit nulla: quia perinde est, ac si non fuisset appellatum, & sic iurisdicatio redditur ad primum iudicem, lex secunda, in fine, C. de temporibus appellationis, lex, si contra, C. de appellationibus. Ex quibus manifestè consequitur, iudicem ecclesiasticum appellationis, vim facere, exequendo suam sententiam



2 tiam latam, post lapsum temporis ad  
prosequendum eam: & si à tali senten-  
tia appelletur, non est exequenda, vt  
declarat, Alexander Trentacinquis,  
libro, 2. variarum resolutionum, in re-  
solutione, 5. titulo de appellationib<sup>us</sup>,  
3 vbi illud declarat, & limitat, quando  
interuenit aliquod legitimum impe-  
dimentum, quia tunc est audiendus;  
vt docet, Abbas, in capit. ex parte, el  
segundo, de rescriptis, Federicus de  
Senis, consilio, 108. Rota, decisione,  
65. in nouis, titulo de appellationi-  
bus, Bellamera, decis. 207.

QVAESTIO. 147.

*Vtrum iudex ecclesiasticus ap-  
pellationis faciat vim, inhi-  
bendo iudici à quo à tota cau-  
sa, quando non fuit appella-  
tum, nisi ab vno articulo se-  
parato.*

**R**egula iuris est, quod in tantum  
iudex appellationis potest in  
causa procedere, in quantum  
est appellatum ab eo: quia in articulo  
non appellato, non est iudex, vt tradit,  
Paulus Parisius, cons. 66. n. 5. & 9. lib. 1.  
vbi resoluit, quod vbi sententia conti-  
net plura capitula separata, si appella-  
tur ab vno in reliquis sententia transit  
in rem iudicatam, & mittetur execu-  
tioni: quia tot capita, tot sententiæ, &  
sic licet multa capita sint definita, vni-  
ca scriptura, & vnico contextu proba-  
tionis sententiæ, tamen, tot sunt senten-  
tiæ, quot sunt capitula. Et sic inhibi-  
tio non debet operare effectum ultra  
casum in quo appellatio est interpofi-  
ta. Quare si inter partes litigetur su-  
per diuersis pretensionibus, vel super  
diuersis pecuniarum summis, ex cau-  
sa separata debitorum, non committi-  
tur attentata, nisi respectu illius capi-

tuli, vel summæ, à qua fuit appellatum  
vt docet, Lancelotus, de attentatis, li-  
mitatione, 2. sub, nn. 17. & sic iudex ec-  
clesiasticus videtur vim facere inhiben-  
do iudici à quo in tota causa, & in om-  
nibus capitibus à quibus non fuit ap-  
ellatum, & sequitur istam opinionem,  
Francus, in cap. super eo, nu. 5. de ap-  
pellationibus.

Sed pro iudice appellationis, est ve-  
rior, & receptior opinio, & practica,  
qui potest suspendere iurisdictionem  
in tota causa, & sic etiam quo ad arti-  
culum separatum, in tantum, quod  
processus, post dictam inhibitionem  
causatus, esset ipso iure nullus, ita A-  
lexander, cons. 89. nu. 9. libro, 1. Rota;  
decision. 1. aliàs, 138. de officio dele-  
gati, & decision. 65. aliàs, 461. appella-  
tionibus, quas decisiones refert, & se-  
quitur, Lancelotus, 2. part. cap. 12. limi-  
tation. 29. n. 2. ego verò existimo vim  
facere iudicem appellationis, inhiben-  
do in articulo non deuoluto, & non  
appellato, nisi causæ sint connexe, &  
adiunctæ, vt videtur sentire, Sigismun-  
dus Schacia, in tractatu. de appellatio-  
nibus, quæstione, 18. limitatione, 47.  
membro, 1. n. 27. vbi dicit, quod deci-  
siones Rotæ procedunt in articulis co-  
nexis, & sic cum tota causa principali  
datur inhibitiō, & est parenda, secus  
si capitula fuerint distincta, & separa-  
ta, quia tunc iudex appellationis inhi-  
bendo, iudici à quo à tota causa fa-  
ciat vim.

QVAESTIO. 148.

*Vtrum vicarius generalis hu-  
ius Archiepiscopatus Toleti  
faciat vim, inhibendo vica-  
rio foraneo, à cognitione  
causæ.*